INTRODUCTIO IN DIALECTICAM ARISTOTELIS. PER MAGISTRUM FRANCISCUM...

Francisco Toledo

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
32 B
1
Digitized by Google

Digitized by Google

INTRODVCTIO IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

204

Per Magiſtrum Franciſcum Toletum Sacerdotem Societatis Ieſu, ac Philoſophiæ in Romano eiuſdem Societatis Collegio Profeſſorem.



Raphaelis Benedicti Lucensis, καὶ τῶν φίλων.

ROMAE

Ex Officina Vincentij Lucchini.

M D LXX.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

INTRODVCTIONES, quas Iſagogas græci appellant, cum in diſciplinis omnibus & artibus, amice lector, utiliſſimas eſſe conſtat, tum uero in ea, quæ ab Ariſtotele tradita eſt, differendi doctrina ita certum eſt, ut confirmatione indigere non uideatur, nam & ſi uir eruditiſſimus omnes eius artis partes accuratiſſime ſit perſecutus, ac fœliciſſime abſoluerit uniuerſam, tamen (quod negari non poteſt) ita obſcure plerunque multa ab eo dicuntur, ut niſi ab ijs, qui rem uelut in ſumma iam perceperint, facile intelligi non poſſint. Itaque in omnibus Academiis, quas nouimus toto orbe celebratiſſimas, is mos iam inde ab initio inoleuit, ut Philoſophiæ Profeſſores antequam Ariſtotelis libros explicandos tironibus aggrediantur, ijs totius Dialecticæ rudia quædam elementa paucis, quantum natura rei patitur, & apertis præceptionibus comprehenſa proponant, quo neque ignari omnino harum rerum ad Ariſtotelis lectionem accedant, neq; rurſus diutius æquo in his retineantur, quæ ſunt ex ipſo plenius poſtea percepturi. Quam quidem conſuetudinem; niſi experientia certiſſima rerum magiſtra compertum fuiſſet, optimam eſſe & utiliſſimam, numquam tam diu tanto omnium doctorum conſenſu tam frequentes, ac nobiles Academiæ retinuiſſent. Quod ſi noſtrum hic iudicium etiam & exemplum aliquid ualet, expertus ſum & Romæ hoc anno, & alibi alias,

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIB. I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE NOMINE DIALECTICAE CAPVT I.

DIALECTICA uiam oſtendit, & Methodum tradit, qua occulta manifeſtare, confuſa diſcernere, errores repellere, ueritatesq; confirmare poßimus, propterea ante omnem aliam ſcientiam addiſcenda eſt, ipſa enim eſt ianua, qua aperta omnes aperiuntur, & qua clauſa omnes clauduntur cuius adæquatum obiectum eſt Argumentatio, quæ ex ſimplicibus dictionibus ſignificatiuis, quas terminos uocant, primò componitur, a quibus priùs nobis eſſet incipiendum, cum ſimplicia priora ſint niſi aliunde initium capere ſtudentium utilitas præmoneret, quibus conducibilius multò futurum exiſtimamus, ſi antè, quæ ad ipſam Dialecticam, eiuſq; inſtrumenta pertinent, breui compendio tenuerint, ut quid Dialectica ſit, præ alijs omnibus percipien-

*tes, Modumq; diuidendi, definiendi, & argumentan-
di edocti promptiores fiant faciliusq; per reliqua pro
cedant. Cum igitur præceptum Ariſtotelis ſit, ut
alicuius rei cognitionem indagantes, quid nomen ſi-
gnificet, præcognoſcant, nominum enim ſignifica-
tione ignorata ad rerum contemplationem aſcendi
non poteſt, Nos autem breuem quandam Introdu-
ctionem ad Dialecticam Ariſt. paremus, quid no-
men Dialecticæ ſibi uelit, exponamus oportet. Diale
ctica Græce idem eſt, quod latinè diſputatrix, uel diſ
ſeptrix, quaſi ars, quæ diſputare, & diſſerere doceat,
quam Stoici partem logicæ eſſe exiſtimabant, duas
logicæ facientes partes, alteram inueniendi argumen
ta, & rationes, quibus verum à falſo diſcernitur,
alteram de inuentis iudicandi, illam Topicam, hanc
Dialecticam vocabant. Dialecticorum tamen com-
munis vſus iam nomen Dialecticæ vtriq; parti com-
mune fecit, immò logicæ nomen à Dialecticæ nomine
non diſcernunt, præſertim cum apud Ariſt. talis di-
ſtinctio Dialecticæ, & logicæ non inueniatur, at lo-
gica à Logos dicitur, quod latinè idem quod ſermo,
vel ratio eſt, quaſi ſcientia ſermocinalis, vel ratio-
nalis, ideſt, quæ verſatur circa rationes, & ſermo-
nem: vocamus autẽ rationes diſcurſus intellectus, qui
bus verum, vel falſum inquirimus, vnde logicæ no
men latius patet, ſi eius Etymologiam inſpiciatur
quàm Dialecticæ, cum logica etiam Grammaticam,
& Rethoricam, quæ de ſermone ſunt, complectatur,
qua parte vero idem quod rationalis eſt. Dialecticæ*

conueniat,

conueniat, & aliqua ex parte Rethoricæ quæ etiam ratione vtitur. proinde latiſſimè ſumpta Grammaticam, Rethoricam, & Dialecticam comphæhendit quod quamuis verum eſt, communiter tamen iam eſt receptum, vt quoties de logica ſermo ſit idem quod per Dialecticam intelligatur, præſertim apud Dialecticos, vocubula enim peculiariter ſecundum ſubiectam materiam accipienda ſunt.

Cap. II. quid ſit Dialectica, de eius neceſſitate, materia, fine, & officio.

ARTES omnes in hunc finem inuentæ ſunt, vt per eas operationes noſtræ quas per naturam non ita facilè, & perfectè præſtare poteramus, abſolutæ & exactæ reddantur, quod in omnibus reperire eſt, homo enim poteſt ſcribere, pingere, luctari, texere, ſed id imperfectè, & non ſine errore: at ſi artem teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur: vnde ars rectè quicquam faciendi, aut cognoſcendi dicitur promptitudo; ex quo factum eſt, vt cum multæ in nobis ſint operationes, atq; inter ſe diuerſæ, quas rectè exercere non poteramus, plures ad hoc inuentæ ſint artes. Sunt autem in communi, tres operationes, quædam exteriores, quæ circa aliquam materiam extra nos verſantur, vt pingere, texere, agros colere. Sunt aliæ operationes exteriores, quæ tamen non in aliquam extra nos tranſeunt materiam, ſicut loqui, ſermocinari, dicere. Sunt aliæ in

tertio genere interiores, ſicut contemplari rerum naturas, conſiderare, verum cognoſcere. Ad tres hiſ operationes optimè exercendus multæ ſunt adinuentæ artes. Ad operationes exteriores primi generis, ſunt omnes illæ artes, quæ Mechanicæ dicuntur, vt nemoraria, militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes ſecundi generis ſunt artes quæ ſermocinales dicuntur. Grammatica ſcilicet, quæ rectè & congruè voces connectere docet, Rhetorica, quæ elegantem ac ſuis numeris abſolutam reddit orationem. Ad operationes verò tertij generis, quædam ars adinuenta eſt quæ Methodum traderet, & viam ſterneret, qua ad perfectam rerum contemplationem, & cognitionem venire poſſemus, & hæc Dialectica eſt: vnde ſicut artes Mechanicas rectè faciendi, & operandi artes, Grammaticam congruè loquendi, Rhetoricam rectè dicendi, ita Dialecticam rectè intelligendi iure artem dixeris, non quod per Dialecticam res ipſas ſciamus, aut cognoſcamus, hoc namq; aliarum munus eſt ſcientiarum, ſed quod Dialectica modum, & Methodum præbeat, quibus rectam rerum contemplationem conſequamur, propter quod inſtrumentum, et organum ſcientiarum, & modus ſciendi dicitur. Quòd ſi Dialectica etiam circa ſermonem verſatur. id non eſt per ſe niſi quatenus per ſermonem operationes intellectus manifeſtantur: nec hoc etiam pacto circa quemcumq; ſermonem verſatur, ſed circa eum ſolum, quo aliquid verè, vel falſò dicitur. De reliquis verò, quæ ad Dialecticam pertinent, dicamus

oportet

oportet. Experientia enim conſtat, & Ariſt. 7. Politi. c. 4. docet artes habere aliquam materiam, circa quam operentur, ars enim textoria circa filum, lignaria circa lignum, militaris circa arma verſatur. Eſt etiam cuiq; arti ſuus finis & officium, quorum nihil Dialecticæ deeſt. Pro quo aduerte primò, quòd Materia in aliqua arte duplex eſt, quædam propinqua, & proxima, circa quam talis ars verſatur, vt ligna materia ſunt artis lignariæ, fabrilis ferrum, quia circa hæc tales artes verſantur: altera materia eſt remota, quam ars quidem præſupponit, non tamen circa eam primo verſatur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen, ferrum militaris, lana textoriæ dicuntur, quia ſine his materiæ proximæ non conſtant. Aduerte etiam præter hæc, in Grammatica, Rhetorica, & Dialectica duplicem eſſe materiam, alteram propinquam, vt in Grammatica ſunt voces ad congruam connexionem aptæ, in Rhetorica ſermo ornatus, & elegans, in Dialectica verò operationes intellectus, vel ſermo qui tales operationes manifeſtat, alteram autem remotam, quæ in his tribus artibus eadem eſt, nempe res omnes cum diſcrimine tamen, Grammaticus enim circa res omnes verſatur de eis congruè loquendo, Rhetoricus ornatè dicendo, Dialecticus viam oſtendens, qua vere cognoſcantur, & inde vero ſermone exprimantur, propterea hæ artes communes dicuntur. Ex his apparet finis, & officium Dialectici, Finis enim eius eſt methodum oſtendere, qua res vere dignoſci, &

ſecerni

ſecerni queant . officium autem ea miniſtrare, quibus talis cognitio obtineatur , id autem fit diuidendo , definiendo , & argumentando , officium ergo ipſius definire , diuidere , & argumentari eſt . Inſtrumenta, quæ modi ſciendi dicuntur ſunt definitio , diuiſio , & argumentatio , de quorum ſingulis introductorio modo nonnulla dicemus . Et primum de definitione .

Cap. III. quid Definitio, & quotuplex ſit.

CIRCA definitionem quatuor nobis breuiter conſideranda ſunt . Primum quid ſit definitio. Secundum , quotuplex ſit . Tertium , quæ ſint leges bonæ definitionis . Quartum , qui modi argumentandi , & loquendi per definitionem . Circa primum aduerte . Ariſt . 1 . Top . c . 4 . id quod nos definitionem vocamus . terminum vocare translatione ſumpta à termino , & limite, quo agri , vel areæ circumſcribuntur : vt enim totum quod illius eſt areæ , intra talem terminũ continetur , nec quicquam areæ eſt extra terminum , nec aliud , quod non ſit areæ, eſt intra , ita illa oratio , quæ omnes partes, quæ ſunt in natura rei ita explicat , vt nihil deficiat , vel redundet , dicitur terminus , Nos vocamus definitionem , quaſi vndiq; circumſcribentem rei naturam . Eſt autem definitio iuxta Ariſt . 2 . Poſt . c . 10 . oratio ipſum quod quid eſt, ſignificans, ac ſi dixiſſet, eſt oratio , quæ naturam alicuius manifeſtat . In qua definitione duæ ſunt particulæ conſiderandæ. Altera eſt,

quod

quod ſit oratio, ideſt, aggregatio quædam multarum vocum & notionum; cum enim naturæ rerum quæ definiuntur, habeant plures partes, neceſſe eſt pluribus manifeſtentur vocibus, vnde vna ſola vox non eſt definitio. Altera particula eſt, naturam alicuius ſignificans: Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quæ definitiones non ſunt; quia alicuius naturam non manifeſtant, ex quo fit vt iſta ſit definitio, animal rationale, eſt enim oratio, & hominis naturam explicat, at, homo eſt doctus, oratio quidem eſt, de definitio vero minime, nullius enim naturam exprimit. Contra hoc vnum poſſet argumentum opponi huiuſmodi: Vna vox ſola poteſt ſignificare totam naturam rei, ergo definitio non eſt oratio, antecedens probatur, iſta vox homo ſignificat totum hominem, & integram ipſius naturam, ergo vna vox totam rem explicat. Ad hoc reſpondetur dupliciter aliquam rem voce ſignificari, & manifeſtari poſſe, vno modo diſtincte, altero modo confuſe, hoc exemplo poterit intelligi, videre quandoq; poſſumus imaginem aliquam confuſe, cum totam ſimul conſpicimus, nec magis viſus ad vnam quàm ad aliam partem inclinatur: videmus etiam eandem diſtincte, cum ad ſingulas partes oculos conuertimus vel minimam quanq; lineam inſpicientes, quod etiam intellectu contemplantes aliquando facimus, ita res ſignificatur vna quidem voce confuſe, tamen quia per eam tota ſimul repræſentatur: at vero pluribus vocibus eadem res ſingulis ſingulas eius partes

ſignifi-

ſignificantibus diſtincte ſignificatur. Modò reſpondetur, Definitionem debere ſignificare rem totam non confuſe, ſed diſtincte, propterea debere eſſe orationem, ex quo ſequitur, nomen alicuius rei, & definitionem eiusdem idem ſignificare, ſed non modo eodem ſed alterum diſtincte, alterum confuſe, homo enim, & animal rationale eandem rem exprimunt, ſed vox, homo, confuſe, definitio verò animal rationale, diſtincte. Cum igitur definitio alicuius naturam explicet fit, vt prima diuiſione diuidatur iuxta diuiſionem eius, cuius naturam explicat, quod duplex poteſt eſſe, alterum vox aliqua ſignificatiua, alterum, res aliqua, vt enim res ipſæ ſuas habent proprias naturas, ita etiam, & nomina ſuas ſortiuntur naturas, quæ à ſignificatione ſumuntur, vt ſicut homo eſt homo per animam, & corpus, ita & nomen nomen eſt, quia ex voce, & ſignificatione componitur. Poſſunt ergo & res, & nomina definiri, vnde exurgit duplex definitio, Altera quæ dicitur nominis, altera quæ dicitur rei, Definitio nominis, quæ interpretatio, & Etymologia aliquando dicitur eſt oratio nominis ſignificationem exponens, Hic autem vocamus nomen quamcumq; dictionem ſignificatiuam, vt magnanimus eſt, qui magnum habet animum: infinitum quod non habet finem, vacuum eſt, quod caret corpore, argumento autem eſt is definitionibus ſola nomina, non res definiri. quòd aliquando contingat ſimilia nomina fictitium quid ſignificare, multiplex quidem huiuſmodi definitio aſſignatur,

ſed

ſed quia Grammatica eſt potius conſideratio talis, prætermittitur. Definitio verò rei eſt oratiorem aliquam explicans, vt animal rationale, quæ hominis naturam manifeſtat.

Cap. IIII. quotuplex ſit definitio rei.

TRIPLEX eſt definitio rei, quædam eſſentialis, quædam cauſalis, quædam deſcriptiua, ſeu accidentaria. Eſſentialis definitio eſt oratio genus & differentiam alicuius rei continens. Vocatur autem genus id quod naturæ definiti ita competit, vt ſimul etiam de aliis prædicetur, vt in hac hominis definitione, animal rationale, animal genus eſt, quia cum de natura hominis ſit, etiam de equo, capra & aliis multis prædicatur. Eſt autem differentia, id quod cum de natura etiam definiti ſit, cum genere iunctum ipſum determinat, & coarctat, vt pro ſola re definita ſumatur, ſicut ſe habet in illa eadem definitione rationale, eſt enim in ipſa hominis natura, & coarctat genus animal, vt non equum, nec aliud præter hominem dicat, huiuſmodi definitio dicitur Eſſentialis, quia naturam rei per ea quæ illi eſſentialia ſunt manifeſtat, idem enim natura, & eſſentia ſunt, nec exactiorẽ modo petas horum declarationem ſuo enim loco diligentius iſta conſideranda ſunt. Definitio Cauſalis eſt, oratio rei proprias cauſas manifeſtans. Cauſarum autem numerus quadruplex eſt, quædam cauſa eſt materialis, ea nempe, ex qua aliquid fit, vt ligna,

&

& lapides materia ſunt domus, æs ſtatuæ, corpus humanum ipſius hominis, altera eſt forma, ea ſcilicet, per quam res eſt, & quæ ſimul cum materia rem totam abſoluit, vt anima rationalis hominis eſt forma, & figura ſtatuæ, tertia eſt efficiens, à qua aliud producitur, vt ſol qui lumen producit, ipſius eſt efficiens cauſa, & ignis caloris, & ſutor calcei, quarta eſt cauſa finalis gratia cuius, ſeu propter quam aliquid fit vt beatitudo cauſa eſt finalis hominis, ad beatitudinem enim creatus eſt, & ſanitas eſt finis potionis amaræ. Ex his igitur cauſis, aut ſingulis aut pluribus, aut omnibus definitiones cauſales fiunt. Sunt autem, quæ per materiam dantur, vt domus eſt ex lapidibus, lignis, & terra, reliquisq; partibus conſtructa. Zithum eſt potus ex aqua, hordeo, & lupulo confectus ſub hoc definitionis genere, compræhenduntur definitiones, quibus res artificiatæ per ea ex quibus fiunt, definiuntur. Compræhenduntur etiam definitiones, quæ partes rei continent vt mundus eſt ex cœlo, terraq;, & ex naturis, quæ intra hæc includuntur, conſtitutio, corpus humanum eſt quod ex erecto capite, pectore, manibus, ventre, pedibusq; conſtat, quas alij vocant partitiones. Compræhenduntur etiam definitiones accidentium, quæ per ſubiecta ipſorum aßignantur, vt riſibilitas eſt aptitudo hominis ad ridendum: lumen eſt actus diaphani. Secundum genus Cauſalium definitionum eſt, per formam, vt homo eſt animal ex rationali anima conſtans, ad quod genus illæ definitiones reducuntur

cuntur quibus concreta per abſtracta definimus, vt album eſt quod albedine afficitur. tertium genus eſt per efficientem cauſam, vt dies eſt latio ſolis ſupra terram. Ecclipſis eſt interpoſitio terræ inter ſolem, & lunam, tonitruum eſt extinctio ignis in nube. Poſſumus etiam his vti in obliquo dicentes, nox eſt priuatio luminis proueniens ex latione ſolis ſub terram. Quartum genus eſt per finalem cauſam, vt homo eſt animal ad ſummi boni perceptionem deſtinatum, domus eſt tegumentum ad incommoditates extrinſecas propulſandas. Poſſunt etiam definitiones per plures cauſas ſimul aſſignari, iſta.n.quatuor continet cauſas, homo eſt animal ex rationali anima, & corpore in æternam beatitudinem à Deo creatum. hæc autem duas, Ecclipſis eſt priuatio luminis ex interpoſitione terræ, hæc autem tres, homo animal eſt ex anima & corpore in beatitudinem ordinatum. hic autem vnum aduerte, definitiones eas quæ per materiam, & formam aſſignantur, eſſe etiam eſſentiales, materia enim & forma ad rei naturam ſpectant, ipſamq; componunt: vnde dici poſſent eſſentiales, at quia ſimul etiam cauſæ rei ſunt, cauſales dicentur diſtinctionis gratia ſolent aliqui eas eſſentiales Phyſicas nuncupare, reliquas verò, quæ genere, & differentia conſtant, eſſentiales Metaphiſicas. Tertia definitio eſt accidentaria, quæ non quid res, ſed potiùs qualis ſit ſignificat, hæc autem eſt oratio rem per ſua accidentia manifeſtans. Eſt autem duplex, altera, quæ per genus, & accidens proprium quod

illi

illi ſoli rei conuenit, aſſignatur, vt homo eſt animal riſibile, terra eſt elementum grauiſſimum, ignis elementum leuiſſimum, & hæc proprie dicitur deſcriptio. Ad hanc definitionem reducuntur eæ, quæ dantur per effectus, vt iuſtitia eſt, quæ ſuum cuiq; tribuit, ſol eſt autor diurnæ lucis, homo eſt animal, quod loqui poteſt. Altera definitio accidentaria eſt, quæ datur per accidentia communia quorum ſingula pluribus rebus inſunt, ſimul tamen iuncta, non niſi rei, quæ definitur, vt homo eſt animal bipes implume, pulchrum, magni cerebri. Ad hoc definitionis genus aliquæ Poetarum deſcriptiones reduci poſſent, ſed iſta ulterius proſequi non præſentis ſpeculationis eſt, ne introductionis limites extra modum, diuagantes tranſiliamus.

accidentaria

Cap. V. De legibus bonæ definitionis, de modo Argumentandi, & loquendi circa ipſam definitionem.

MVLTA quidem præcepta ſunt ad bene definiendum obſeruanda quæ difuſe 6. Top. Ariſt. tradit, ex quibus tria omnibus definitionibus communia in præſenti explicanda elegimus. Primum igitur præceptum, ſeu lex eſt, vt definitio, clarior ſit definito cum enim in hoc ſit inuenta definitio, vt rem occultam manifeſtet, oportet, vt notior ſit quàm illudquod definitur vt hæc definitio. animal à Deo creatum ad beatitudinem, naturam

hominis

hominis magis manifeſtat, quàm ſi vnica exprimatur voce nempe, homo: Huic præcepto aduerſantur definitiones illæ, quæ per ignotiora, vel æquè ignota aſsignantur, vt ſi dicas, ſomnus eſt imago mortis, mors enim obſcurior eſt ſomno. Aduerſantur etiam quæ idem per idem definiunt, vt ſi dicas, leo eſt animal, quod eſt leo, Aduerſantur tandem, quæ vocem metaphoricam habent, ut homo eſt arbor inuerſa. Secundum Præceptum eſt. Definitio debet reciprocari, & conuerti cum definitio, ideſt de quocumq; prædicatur definitum, de eodem & definitio prædicari debet & de quocumq; definitio, de eodem. & definitum, ita vt nulli vnum competat cui non & alterum. Huic præcepto aduerſantur, qui ſolum per commune finiunt, quæ pluribus quàm definitio inſunt, vt homo eſt ſubſtantia ſenſibilis. Aduerſantur etiam nominum Etymologiæ quæ ob id non ſunt propriè definitiones, cum pluribusq; definitis conueniant, ut Theologus eſt qui de Deo loquitur, lapis eſt quod pedem lædit, Tertium præceptum eſt: Definitio nihil debet habere ſuperfluum, vel diminutum, ſed ita rem explicare, vt nec deficiat, nec excedat. vnde non eſt bona definitio, homo eſt animal rationale, coloratum bipes, eſt enim ſuperflua, cum coloratum, & bipes non ſint in natura hominis, nec iſta eſt bona definitio, homo eſt ſubſtantia rationalis, eſt enim diminuta, cum plura ſint in natura hominis quàm ea, quæ in tali definitione actu continentur, eſt enim homo ſubſtantia corporea animata, ſenſibilis rationalis.

Hæc ſunt præcepta cuilibet bonæ definitioni neceſſaria, ita vt ex vnius defectu vitioſa reddatur definitio, vnde ſiquis velit definitionem aliquam bonam eſſe contendere, omnes ſimul leges illi ineſſe probare tenetur, at qui definitionem vitioſam eſſe contenderit, vel vnicam legem deeſſe ſufficiet oſtendere. Modus argumẽtandi in definitione duplex eſt admodum vtilis. Alter eſt vt tam definitum quàm definitio de aliquo prædicetur, & tunc de quocunq; affirmatur definitum, affirmabitur & definitio, & de quocunq; definitio, pariter & definitum; Similiter etiam negatiuè, vt concha eſt animal, ergo eſt corpus animatum ſenſibile, & contra, concha eſt corpus animatum ſenſibile, ergo eſt animal, humilitas eſt habitus bonus, ergo eſt virtus, & contra, eſt virtus, ergo eſt habitus bonus. pariter etiam in negatione, vt ſimia non eſt animal rationale, ergo non eſt homo: è contrario non eſt homo, ergo non eſt animal rationale ſuperbia non eſt habitus bonus, igitur nec eſt virtus, item, non eſt virtus, ergo nec habitus bonus.

optima definitio

Alter modus argumentandi eſt quando aliquid de definito, vel de definitione prædicatur, & tunc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione pari ratione quod negatur, Et contra à definitione ad definitum, vt animal rationale eſt capax beatitudinis, ergo & homo, & homo eſt capax beatitudinis, ergo & animal rationale: Negatiuè pariter, vt habitus malus non eſt expetendus, igitur nec vitium, virtus non eſt ſpernenda, ergo nec habitus bonus eſt ſpernendus.

ſpernendus. Supereſt vt de modo loquendi per definitionem, dicamus. Duplex autem loquendi eſt modus & interroganti, & reſpondenti. Primum, petenti, quæ definitio eſt iſta? Reſponde, vel eſt nominis, vel eſt rei, eſt cauſalis, vel eſſentialis, vel deſcriptiua. Petenti Secundo, qualis eſt hæc definitio? reſponde, eſt bona, vel eſt mala. Circa definitum etiam poteſt interrogans petere, quid eſt hoc, ſcilicet, quid eſt homo vel leo? Cui reſponde per definitionem eſſentialem vel Cauſalem. Secundo. quale eſt hoc? reſponde per accidentariam. Circa definitionem autem nominis ſolet peti, quæ eſt huius nominis ſignificatio? Et reſpondetur per illius ſignificationes; At circa Cauſalem ſecundum cauſarum numerum quadruplex fit interrogatio, vt à quo eſt cathedra? reſponde per efficientem, ex quo eſt? reſponde per materiam per quid eſt? reſponde per formam, propter quid cauſam finalem petit.

Cap. VI. quid Diuiſio, quotuplex, quæ ipſius præcepta ſint.

EST alius ſciendi modus, qui dicitur Diuiſio, qua vtimur ad totius alicuius partes inueſtigandas, vnde non minimum hæc definitioni prodeſſe ſolet, quæ ex partibus conſtatur. Quid igitur ſit Diuiſio, & quotuplex, quæ ipſius leges, quibus modis per Diuiſionem argumentari liceat, ... ſit loquendi modus tractare ...

eſt totum in ſuas partes diſtribuens. oratio dicitur; non enim diuiſio quæcunq; ad Dialecticum ſpectat, ſed ea, quæ mente, & voce fit, ideſt cum rem aliquam ſimul intelligentes ſingulas eius partes inueſtigare, & voce exprimere conamur, & propterea diuiſio talis oratio dicitur, aliæ verò diuiſiones, nempe, cum gladio lignum, vel aliud quiduis ſcindimus, Dialecticæ non ſunt. Eſt igitur Dialectica diuiſio oratio, qua de toto aliquo loquentes ſingulas eius partes enarramus, quæ diuiſio manifeſtat eam quam intellectu concepimus, vt totum hoc, bonum ſcilicet, aſſumentes in ſingulas ſuas diſtribuimus partes, vtile, honeſtum, & delectabile, in qua oratione duo ſunt, Alterum, totum illud, quod ſecatur in partes, & hoc diuiſum dicitur. Alterum, ipſius enumeratæ partes, et hæ membra diuidentia dicuntur. Ex vtroq; autem conſtituta oratio diuiſio eſt, quæ ſicut & definitio, in diuiſionem nominis, & diuiſionem rei primò diuidi poteſt. Diuiſio Nominis eſt oratio qua vox in ſuas ſignificationes diſtinguitur vt canis ſignificat ſydus quoddam, ſignificat & animal terreſtre, hæc diuiſio nominis eſt, non enim res aliqua per eam in ſuas partes diuiditur, ſed ſola vox, Hanc Græci enumerationem vocabant. Tali autem diuiſione non vnam vocem tantum, ſed & orationem integram in varios ſenſus quos recipit, diſtinguimus, quas orationes amphibologicas vocant vt, aio te Aeacida Romanos vincere poſſe. Cræſus Halim ingreſſus perdet [illegible] Diuiſio Rei eſt, cum res aliqua

in

in ſuas partes, vel accidentia diſtinguitur, quæ triplex eſt. Prima Diuiſio generis in ſpecies, hæc autem eſt, cum commune aliquod in minus communia, de quibus per ſe prædicatur, diuiditur, vt Elementorum aliud ignis, aliud aer, aliud aqua, aliad terra, hæc autem diuiſio fieri aliquando ſolet per differentias ex quibus ſpecies conſtituuntur, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, idem eſt, ac animalium, aliud homo, aliud brutum. Altera diuiſio eſt. Totius in partes, ex quibus componitur, & hæc duplex ſolet eſſe ſecundum duplicem rationem partium, ex quibus componitur, ſunt enim quædam partes, quæ ad naturam, & eſſentiam rei pertinent. quales ſunt, forma, & materia, de quibus ſuperius diximus, & ſecundum has fit diuiſio quædam eſſentialis in partes vt hominis alia pars anima, alia corpus. Vaſis alia pars argentum, alia figura. Quædam ſunt partes, quæ quantitatis rei, potius quam naturæ partes ſunt, & ſecundum has fit diuiſio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqui partitionem vocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia venter, alia pedes, in his enim decorus partium ordo ſeruandus eſt. Similiter Terræ alia pars Aſia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuiſio eſt, quando ſubiectum aliquod in varia accidentia, quæ illi inſunt, diſtribuitur, vt hominum alius doctus alius indoctus, hominum alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius ſtudioſus, alius prauus. Ad hanc diuiſionē pertinent, diuiſiones eæ, quibus ſubie-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ctum in ſuas potentias diuidimus, vt rationalis animæ alia potentia intellectus, alia voluntas, alia memoria, animalis alia potentia ſenſus, alia appetitus alia ad motum. Solet autem hæc accidentium diuiſio adhuc dupliciter fieri, aliquando enim accidens in ſua ſubiecta diuiditur, vt alborum aliud lilium, aliud nix, aliud Cignus & cætera. Virtutum aliæ in parte intellectiua, aliæ in ſenſitiua ſunt. Aliquando etiam accidens in accidentia diuiditur, vt dulcium aliud flauum, aliud album. His igitur conſtitutis, præcepta in diuiſione obſeruanda conſtituamus. Primum præceptum eſt, ne plura membra contineat, quàm par eſt, ſi enim aliquis diuiſione prima animal in omnes ſuas ſpecies diuidat, non erit congrua diuiſio, nam cùm diuiſio rei manifeſtandæ gratia inuenta ſit, ſi multa contineret membra, faſtidiùm potiùs, & obſcuritatem quàm cognitionem pareret. Adde etiam quòd diuidentia membra quendam ordinem inter ſe petunt, quem ſi tam multa ſint, obſeruare difficillimum eſt. Circa hoc autem præceptum tria attendenda ſunt. Primum vt ſi alicuius communis generis ſpecies paucæ ſint, per illas diuiſio fiat, vt elementorum aliud Ignis aliud Aer, aliud aqua aliud Terra. Secundum ſi ſpecies plurimæ ſunt, tunc per aliquas ſpecies ſuperiores diuiſio procedat, & has rurſus per alias diuidamus, vt animalium aliud homo, aliud brutum, Brutorum aliud aereum, aliud aqueum, aliud terrenum: & hæc rurſus per alia, donec ad vltima deueniamus. Tertium poteſt etiam diuiſio fieri

per

per duas oppoſitas differentias, vt animalium, aliu rationale, aliud irrationale, ſed horum cauſas per ſcrutari, alterius negotij eſt. Secundum præceptum. Singula membra diuiſionis debent eſſe inferiora diuiſo, id eſt diuiſum ſub ſe plura debet amplecti, quam ſingula membra, vnde non eſſet congrua diuiſio, animalium aliud ſentit, aliud mouetur, nam ſentire ita commune eſt ſicut animal, cum omne animal ſentiat. Tertium præceptum. Omnia membra ſimul ſumpta ſint ſuo diuiſo æqualia, ita vt nihil contineatur ſub diuiſo, quod non ſub aliquo membro, nec aliquid ſub membro, quod non ſub diuiſo: vnde non eſt diuiſio bona, animalium aliud rationale, aliud irrationale, aliud elementum, hoc enim tertium membrum non eſt ſub diuiſo. Quartum præceptum eſt, vt membra inter ſe aliquam habeant æqualitatem. id eſt, vnum in altero non contineatur, vnde non eſt diuiſio bona animalium aliud irrationale, aliud bipes, vnum enim alterum includit, cum aliquod ſit irrationale ſimul et bipes. Nec iſta, hominum alius pius, alius literatus, cum ſint homines pij ſimul & literati. 4 precept

Cap. VII. De modis argumentandi, & loquendi per Diuiſionem.

QVADRVPLEX eſt modus, quo circa diuiſionem argumentari poſſumus. Primus eſt a poſitione diuiſi ad poſitionem alicuius, ex membris diuidentibus, & e conuerſo, id eſt de quo-

cumq; ipſum diuiſum affirmare verum eſt, de eodem aliquod ex diuidentibus membris affirmare verum erit, vt leo eſt animal, ergo rationale vel irrationale. Similiter de quo membrum aliquod affirmatur, & ipſum diuiſum affirmabatur, vt equus eſt irrationalis, ergo animal. hic tamen obſeruandum eſt, vt à diuiſo procedentes non vnum membrum ſolum, ſed omnia ſub diſiunctione colligamus, non enim valet hoc, eſt animal ergo rationale; ſed inferre oportet ergo rationale, vel irrationale. At ab ipſis membris ad diuiſum progredientes poſſumus, & ab omnibus ſimul, & ſingulis diuiſum inferre, vt hoc eſt irrationale, ergo animal. item, hoc eſt rationale vel irrationale, ergo animal. Obſeruandum etiam alterum eſt, vt in partitionibus cum diuiſo aliquid commune quod de ſingulis prædicetur, aſſumamus, vt mundi alia pars Africa, alia Aſia, alia Europa, prædicatio ſic eſt conſtituenda Africa eſt pars mundi, Aſia eſt pars mundi, & Europa eſt pars mundi. Secundus argumentandi modus à negatione diuiſi ad negationem membrorum diuidentium, & è conuerſo, id eſt, ſi de aliquo diuiſum negare verum eſt, de eodem, & membra diuidentia negare verum erit, vt lapis non eſt animal, ergo nec rationalis, nec irrationalis. Item ſi membra negare verum eſt, & ipſum diuiſum negare verum erit, vt lapis non eſt rationalis, nec irrationalis, ergo nec animal. hic autem modus aliter ſe habet quàm præcedens, à negatione enim diuiſi procedentes omnia membra ſimul & ſingula licet negare.

re, & ab ipſis ad diuiſum regredientes non ab vno ſolo, ſed ab omnium negatione procedere debemus, non enim valet; non eſt rationale, ergo non eſt animal, valet tamen, non eſt rationale neque irrationale, ergo non eſt animal. Tertius modus eſt a poſitione diuiſi, & negatione vnius membri ad affirmationem alterius, ſi fuerit diuiſio bimembris, vel a negatione duorum vel trium, ſi fuerit plurimum membrorum, ideſt, ſi de aliquo affirmas diuiſum, & negas vnum, aut duo membra, affirmabis certè membrum reliquum, vt hoc corpus eſt elementum, & non eſt ignis, nec aqua, nec terra, ergo eſt aër, leo eſt animal, non rationale, ergo irrationale. Quartus modus eſt inter ipſa membra diuidentia ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc eſt ignis, ergo non eſt aqua, hoc eſt caducum, ergo non eſt perpetuum, non tamen ſemper iſte modus argumentandi valet, non enim ſequitur, virtus eſt honeſta, ergo non eſt delectabilis, vtrumq; enim eſt, niſi velis inferre, non eadem ratione eſt delectabilis, qua eſt honeſta Modus loquendi interrogati triplex eſt. Primum enim quærenti. Quæ Diuiſio eſt iſta Reſponde per aliquam ſpeciem ex ſuperius aſſiguatis, Secundò, Qualis eſt diuiſio Reſponde, bonam, vel malam. Tertio Quot partibus conſtat hæc diuiſio Reſponde, duabus tribus, ſecundum numerum partium, ſeu membrorum ipſius.

Cap. VIII. quid Argumentatio, quæ ſpecies, quæ præcepta ipſius ſint.

ARGVMENTATIO præcipuum eſt Dialecticæ Inſtrumentum, quo ad probandas veritates ignotas, falſitatesq; repellendas vti ſolemus, hæc autem eſt oratio, in qua vnũ ex altero conſequi denotatur, ideſt, oratio, in qua propoſitio vna incognita, ex altera cognita probatur, & declaratur. vt ſpongia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua. Dicitur autem oratio, quia vna vox Argumentatio non eſt. Dicitur in qua vnum denotatur conſequi ex altero, quia non ſat eſt, vt vnum ex altero ſequatur, vt argumentatio ſit, niſi in tali oratione talis conſecutio exprimatur. vnde iſta, Argumentatio non eſt: ſpongia eſt animal, & eſt ſenſitiua, licet vnum ex altero ſequatur, niſi illud explicetur, dicendo ſpongia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua. ex quo fit, vt in argumentatione qualibet ſint tres partes neceſſariæ. Prima, illa propoſitio ex qua altera infertur, ſcilicet ſpongia eſt animal, quæ dicitur, antecedens, ſeu argumentum, Altera illa, quæ infertur .s. ſpongia eſt ſenſitiua quæ dicitur, conſequens Tertia illa coniunctio ergo, vel ſimilis eſplicationem, quæ dicitur, nota illationis: Tota autem oratio ex Antecedenti, ſeu Argumento, & conſequenti, & nota illationis conſtructa, Argumentatio eſt. Argumentationis Quadruplex eſt ſpecies Syllogiſmus. Enthymema, Inductio, & Exemplum. Syllogiſmus eſt oratio in qua ex duobus propoſitionibus

bus inter ſe diſpoſitis, tertia neceſſario colligitur, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. prima propoſitio maior, ſecunda minor, tertia concluſio dicitur. Enthymema eſt Syllogiſmus truncatus, ideſt, qui ex vna propoſitione procedit ad alterius probationem, vt omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſenſitiuus. Inductio eſt à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale progreſſio, vt iſte ignis eſt calidus & ille ignis eſt calidus, ergo omnis ignis eſt calidus. Exemplum eſt ex vno, vel pluribus particularibus vnius particularis propter ſimilitudinem illatio, vt Deus perpercit Niniuitis pœnitentiam agentibus, ergo, & alijs peccatoribus parcet, ſi eos pœnituerit. Has ſpecies breuiter modo pro incipientium captu tractaſſe ſufficiat, plura enim ſuis in locis tradenda ſunt, Nunc quæ argumentationis præcepta ſint, dicamus oportet. Eſt autem Vnum in præſentia ſolum obſeruandum, vt in Argumentatione, vnũ verè ex altero ſequatur, & inferatur ſicut ſequi, & inferri denotatur, quando enim talis conſequentia, & illatio deeſt, argumentatio vitioſa redditur, vt ſi dicas, homo mouetur, ergo currit, argumentatio mala eſt, cum non bene inferatur hominem currere, ex eo quòd mouetur, poteſt enim moueri, & non currere, ſi tantum ambulet. at ſi dicas, homo currit, ergo mouetur, argumentatio bona eſt, optime enim colligitur, hominem moueri ex eo quòd currat, vbi diligenter debes aduertere, Vitium, vel rectitudinem

Argu-

Argumentationis non conſiſtere in veritate, vel falſitate propoſitionum ex quibus conſtat, ſed in recta, vel non recta vnius ex altera deductione, poteſt enim fieri, vt Argumentatio bona ſit ex propoſitionibus falſis, in quibus tamen illatio recta eſt, vt homo volat, ergo homo habet alas. poteſt etiam fieri vt Argumentatio vitioſa ſit ex propoſitionibus veris recta illatione deficiente. vt homo eſt animal, ergo habet duos pedes, propterea Argumentatio vera, vel falſa non eſt dicenda, ſed bona, vel mala, ſignum vnum adhiberi poteſt, quando conſequentia mala eſt, nempe cum antecedens poſſit eſſe verum conſequenti exiſtente falſo, non quòd propter falſitatem propoſitionis mala ſit, ſed quòd in tali caſu certum eſt non eſſe illationem rectam, cum in conſequentia bona, ſi antecedens verum eſt, & conſequens verum ſit, ex vero enim non ſequitur falſum. Reliqua in libro quarto tradentur.

Cap. IX. Quis ſit diſputandi modus obſeruandus in ſcholaſticos concertantes.

DISPVTATIO veritatis alicuius indagendæ cauſa eſt, cùm enim plurima nobis nõ ſtatim manifeſta ſint, eò quòd multa ſimul eorum veritatem impedientia occurrant, nec facile ſit iſta diſcernere. Diſputatione indigemus, qua, propoſita re, alia omnia, quæ illius non ſunt, ſeparantes, veram eius naturam conſequamur, vnde effluxit,

xit, vt clara veritatis cognitio dicatur diſtincta, quaſi ſegregata ab alijs multis, quibus rei veritas opprimebatur, & verbum diſputare optima Analogia deductum eſt, vt enim plantæ & vites putantur reiectisq; inutilibus, quibus ſuffocatæ erant, purgantur, ita illa diſceptatio, qua ea, quæ veritatem velut ſupprimebant, reijciuntur, meritò dicitur diſputatio, Prima Regula communis. *Ex his id tam Reſpondenti, quàm Argumentanti obſeruandū maximè videtur, ne finem huius. Diſputationis, qui eſt, veritatem indagare, peruertant, dum manifeſte falſa defendunt, vel circa res admodum per ſe notas tempus inutiliter conſumunt. Vnde cauere oportet à propter via, quod clare falſum eſt, ſuſtinendo, vel quòd manifeſtum eſt pertinaciter negando. Poterit tamen propter ſcholaſticorum exercitationem verum aliquando impugnari, & falſum aliquod defendi,* Secunda Regula communis. *Vtraq; etiam id obſeruandum eſt, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod diſputandum proponitur, quod thema, vel poſitio, vel quæſtio attentè conſideretur, & diſputatio circa illud verſetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rem digreſſiones, vel verba inaniter iactentur, aut repetantur.* Tertia Regula communis:

Illud vtriq; obſeruandum eſt, vt initio ſemel beneuolentiam comiter, & mode ſt captent: Is qui argumentatur, Magiſtri, circunſtantium, & Reſpondentis: Reſpondens verò ſolius argumentantis,

vterq;

vterq; autem ardorem aliquem ac vim modo ſeruato diſputationi adhibeat, hoc enim, & diſputantium ingenium acuitur, & circumſtantium animi ad attente, & ſine faſtidio, & non cura vtilitatem audiendum eriguntur. Prima Regula Argumentantis Argumentans maximè obſeruet vt ſuam argumentationem integram proponat aduerſus id, quod proponitur à Reſpondente defendendum, ſemper præmittens, ſic argumentor, ſic contendo, vel ſimile, quam poſtquam ſemel propoſuerit, ſinat Reſpondentem ſuas partes agere, nec interrumpat illum, donec aliquid ei negetur, vel reſpondeatur. Secunda Regula Argumentantis. Si aliquid ex ijs, quæ fuerunt ab eo propoſita, Reſpondens negauerit, alio argumento conetur illud probare, & poſtea ſinat illum reſpondere, ſi autem aliquid ei reſponderit, vel aliquam ſolutionem adhibueris, quæ videatur, vel falſa, vel dubia, vel non cum præcedentibus dictis, aut aſſertionibus Reſpondentis cohærere, vel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare, & circa id poterit multoties eadem argumentandi methodo vti. Prima Regula Reſpondentis. Attentè conſideret ea quæ ab argumentante opponuntur, quibus propoſitis fideliter eiſdem verbis totam argumentationem bis reiteret & in poſteriori repetitione ante omnia inſpiciat Antecedentis terminos, an aliquis patiatur multas ſignificationes, vel ipſum antecedens diuerſos habeat ſenſus, quod ſi ita fuerit, diſtinctione vtatur, et

illum

illum eligat ſenſum, qui magis ad præſentem diſputa tionem pertinere videatur, quo facto obſeruet Secundam Regulam. Vt conſequentiam aduertat, quæ ſi ei viſa fuerit vitioſa, eò quod Conſequens ex antecedenti non iferatur, conſequentiam imprimis neget, quod fiet hoc pacto ſi reſumpto antecedenti, ſiue verum ſit, ſiue falſum, dicat. Tranſeat, quo verbo non aſſerit illud eſſe verum uel falſum ſed impertinens ad inferendum tale conſequens, & reſumpto Conſequenti dicat. Nego Conſequentiam. Differt autem inter hoc, quod eſt negare conſequens, et negare conſequentiam. Negat conſequens qui negat illud eſſe verum negat conſequentiam qui illud ſiue verum ſit, ſiue falſum, ex antecedenti negat inferri. Quòd ſi Conſequẽtia & illatio bona viſa fuerit, vel quia neceſſaria, vel quia probabilis eſt obſeruet. Tertiam Regulam. In poſteriori repetitione Argumentationis neget antecedens, ſi enim admittit eſſe verum, cum conſequentia bona ſit, conſequens etiam erit verum, quod erit oppoſitum eius quod ipſe defendit: Argumentans enim id ſemper inferre conatur, quod eſt contra poſitionem Defendentis, propterea videa Reſpondens, ut in bona conſequentia Argumentantis neget Antecedens, cuius ſi fuerit duplex pars, neget eam quæ prius illi falſa apparuerit, quamuis poterit etiam in conſequentia non bona ſed apparenti, vel probabili concedere antecedens verum, & negare conſequentiam. Debet tandem quatuor verbis vti reſpondens. Diſtinguo. Nego. Concedo. Reſpondeo. Diſtinguo, du[illegible]

Nego falſa, vel malas Conſequentias. Concedo, vera: Reſpondeo, quod ad difficultatis ſolutionem facit. In reſponſione autē obſeruet Regulam vltimam. Cum Solutio ab eo petita fuerit, videat, ne quicquā contra ſuas aſſertiones, vel contra aliquam aliam ſolutionem ab eo datum dicat, vel aliquid, ex quo facilè oppoſitum contra eum conuincatur. Hæ autem omnes regulæ vſu, & exercitatione ipſa magis manifeſtabuntur, & in prumptu erunt.

Cap. X. Quid ſit Terminus in communi & quotuplex.

ABSOLVTIS Inſtrumentis tribus, prout incipientium ingenioſat. erat, ad ſimpliciſſima rurſus Dialecticæ Elementa redeamus oportet quæ Grammatici, dictiones, Logici Terminos communiter vocant, & vt ab ipſo nomine incipiamus Ariſtoteles Terminum docet eſſe extremum alicuius corporis, vel rei, extra quod nihil illius rei eſt & intra quod omnia eiuſdem rei, ſunt, quo pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus terminos lineæ, quia talis linea non habet vllam ſuam partem extra illa & omnes ipſius lineæ partes intra ea continentur, hac, Analogia vtimur in propoſitionibus ipſis, quarum extrema terminos vocamus. Sunt autem propoſitiones. quantum ſat eſt modo cognoſcere, orationes quibus verè, vel falsò aliquid exprimimus & harum extrema, quorum vnum ſubiectum, alterum

rum Prædicatum eſt termini ſunt, vt, in hac homo eſt animal, homo, & animal, termini dicuntur, his enim clauditur illa propoſitio, ſicut linea duobus finitur punctis. hoc autem pacto definitio termini eſt. Extremum, in quod reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectum, & prædicatum. Vocamus autem Subiectum id, de quo aliquid dicitur Prædicatum vero, quod de aliquo dicitur vt in hac propoſitione, homo eſt animal, homo ſubiectum, animal prædicatum eſt, atque iſta duo ſunt extrema, in quæ propoſitio illa vltimo diuidi poteſt, propterea termini dicuntur. Cum autem propoſitiones non ſolum uocibus, ſed etiam ſcripturis, & ipſo intellectu fiant, vt enim voce proferimus, homo eſt animal, ita intellectu cognoſcimus, hominẽ eſſe animal, & idem ſcripturæ mandamus, immo propoſitio in voce explicat propoſitiones intellectus, ſicut ſcriptura, voces exprimit, ſolet communiter diſtingui triplex terminus. Mentalis. Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus eſt cognitio correſpondens termino Vocali, vt enim vox homo eſt vnus terminus, & unũ extremũ huius propoſitionis; homo eſt animal, ita cognitio in intellectu, qua cognoſco talem uocem, uel rem per ipſam ſignificatam, dicitur terminus Mentalis, ſeu notitia, uel conceptus, nam idem ſunt. Pari ratione iſta ſcriptura, homo, illi uoci ſubordinata, dicitur terminus ſcriptus, Vnde poſſent hic termini ſic definiri. Terminus Mentalis eſt extremũ in quod reſoluitur ea propoſitio, quæ

eſt in intellectu. Terminus Vocalis eſt extremum in quod reſoluitur propoſitio vocalis. Terminus Scriptus eſt extremum, in quod reſoluitur ſcripta propoſitio. Intellige ſemper de reſolutiõe in ſubiectum & prædicatum, nam apud Ariſt. aliæ voces ſeu ſigna, quæ in propoſitione ſunt præter ſubiectum, & prædicatum, non cenſentur proprie termini, quales ſunt, coniunctiones, Aduerbia, & quantitatis ſigna, vt omnis, nullus, aliquis. Terminus Mentalis ſeu conceptus duplex eſt, Alter Non vltimatus, Alter vltimatus, Non vltimatus eſt cognitio, ſeu notitia, qua voces ſeu ſcripturas ſignificatiuas cognoſcimus, Vltimatus uerò eſt cognitio, qua res per tales voces, aut ſcriptura ſignificatas cognoſcimus, vt cum aliquis audit uocalem hanc propoſitionem, homo eſt animal, uel eam ſcriptam legit, prius uocum ſeu ſcripturarum ſingulare habet cognitiones, & hæ dicuntur conceptus non ultimati, poſterius rerum ſignificatarum habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus ultimati, unde ignari ſignificationis uocabulorum ſolum, habent conceptus non ultimatos. Conceptus Vltimatus duplex eſt, quidam directus, quidam Reflexus Directus ille eſt per quẽ cognoſcimus res per voces aut ſcripturas ſignificatas, uti diximus. Reflexus eſt, alter conceptus, & cognitio, qua priores conceptus noſtros cognoſcimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoſcimus nos cognoſcere: non ſolum enim res ipſas contemplamur, ſed & tales contemplationes animũ

a!

ad ipſas reflectentes contemplamur, & tales poſteriores contemplationes ſeu cognitiones, conceptus vocamus reflexos. Quamuis autem Dialectica proxime circa hos omnes conceptus uerſetur uoces autē nō niſi horum ratione attendat, tamen quia uoces clariores ſunt, & per eas magis quæ intellectus ſunt nota fiunt, frequentius de vocibus in dialecticæ fit ſermo, Et propterea vocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem Vocalis Terminus primo diuidi in ſignificatiuum, & Non Significatiuum. Significatiuus eſt, quæ ad aliquam rem manifeſtandam eſt impoſitus, ut homo, animal. Non Significatiuus eſt, qui cum nullam rem ſignificet pro ſe in propſitione conſtituitur, vt, Dac eſt vox. blitiri eſt ſonus. ſubiecta enim harum propoſitionum nullius rei ſignificatiua ſunt. At quia harum rarus eſt vſus ad terminos ſignificatiuos. Vocales trāſeamus.

Cap. XI. De Termino Vocali Significatiuo.

Terminus vocalis Significatiuus eſt vox ſignificatiua ad placitnm, ex qua ſimplex cōponitur propoſitio. Vt autē, quo pacto terminus ſignificet, ꝑcipi poſſit, quid ſignū, quid ſignifica ſit, aduertamus. Signum eſt, quod præter ſui cognitionem, alterius etiam cognitionem inducit, ut fumus ſignum ignis eſt, ipſius enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio quæ Notitia dicitur. Signo cuilibet reſpondet.

Prior, ipſiusmet ſigni, Poſterior, eius cuius notitiã inducit. Signum duplex eſt. alterum Naturale, alterum Voluntarium, quod ad placitum, ſeu ex Inſtituto dicitur. Signum Naturale illud eſt, qnod ex natura ſua ſecluſa hominum uoluntate aliud facit cognoſcere, ſicut fumus eſt ſignum naturale ignis. Signum ad placitum, quod ex ſe alterius cognitionẽ nõ inducebat ſed ſolũ, quia homines, uel alia quæuis cauſa id alterius ſignũ cõſtituit, ſicut ſonitus campanæ ſignũ eſt lectionis ad placitũ. Signum tam Naturale quam ex Inſtituto reperitur in rebus, & in uocibus. Signum Naturale in rebus, eſt res, quæ ex natura ſua alterius facit cognitionem, vt veſtigiũ ſignnm eſt naturale animalis, & fumus ignis. Ex Inſtituto vero eſt res quæ vt diximus non ex natura ſua, ſed hominum voluntate & iſtituto, vel alia extrinſeca cauſa alterius facit cognitionem, vt ramus appoſitus ſignum eſt ad placitum vini vendibilis, & ſonitus lectionis. In uocibus autem ſignum Naturale eſt uox, quæ ex ſe alterius facit cognitionẽ vt gemitus eſt ſignum naturale triſtitiæ, & brutorum voces naturalia ſigna ſuarum paſſionum ſunt. Ad placitum autem eſt uox quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionem facit, quales ſunt voces quibus loquimur, hæ.n. non ex natura ſua rerum & conceptum ſigna ſunt, ſed quia linguarum authores has vel illas uoces rebus manifeſtandis adaptarunt; huiuſmodi ſigna vocales termini ſunt. dicuntur enim ſignificare ad placitum, quaſi ſint

ſigna uoluntaria ; & ex hominum inſtituto rerum manifeſtatiua apud logicos enim ſignificare idē eſt, ac eſſe alterius ſignum, quod alij ſignificare Inſtrumentaliter vocant, quaſi uoces quædam inſtrumenta ſint, quibus res conceptas exprimimus. Ex his autem manifeſta fit termini definitio. Eſt enim illa particula, vox, loco generis ad excludenda realia ſigna, quæ termini non dicuntur, non enim fumus, aut ſonitus, campanæ termini ſunt. dicitur, Significatiua adplacitum, ad excludendas voces brutorum, & eas hominum, quæ naturaliter ſignificant, ut gemitus, ſuſpiria, nec enim iſta termini ſunt. Dicitur deniq; , ex qua ſimplex componitur, propoſitio. ut manifeſtatur totum illud, ratione cuius tales uoces termini dicuntur, hoc autem eſt propoſitio, cuius extrema termini ſunt. Ex his omnibus colligitur termino cuilibet, duplicem in intellectu reſpondere conceptū, alter eſt, Nō ultimatus, qui ipſius uocis cognitio eſt, alter Vltimatus, qui eſt ipſius rei per talem terminū ſignificatæ. Terminorū alius Aequiuocus, alius Analogus alius Vniuocus, Aequiuocus eſt, qui ſignificat plura, ut plura ſunt, ut hoc nomen Petrus reſpectum plurium, qui tali nomine nominantur, & Canis reſpectu panis latrabilis, & marini & ſijderis cæleſtis. Auagolus eſt, qui ſiguificat plura propter aliquem ordinem ad unum, ut homo reſpectu uiui, & picti, & Nero, ut de Rege quodam & hominibus crudelibus propter ipſius ſimilitudinem, ut dicitur & ſanum, ut ani

mal, quod ſanitatem habet, & vrinam, & pomũ quæ ad ſanitatē referuntur, ſignificat. In quo Analogo obſeruandum eſt plura eſſe ſignificata, vnum principale, reliqua minus principalia. Principale illud eſt, ad quod ſignificandum vox primo fuit impoſita, vt illius vocis. Nero principale ſignificatum eſt quidam rex, reliqua ſignificata minus principalia ſunt, ſcilicet, homines crudeles, qui propter illius ſimilitudinem in crudelitate, Nerones dicuntur. Similiter principale ſignificatum illud eſt, ad quod reliqua ſignificata reducuntur, vt in ſano. Significatum principale eſt animal habens ſanitatem, reliqua enim eatenus ſana dicuntur, quatenus ad ſanitatem animalis ordinantur, nam vrina ſana dicitur, vt ſanitatis animalis ſignum eſt, & pomum ſanum dicitur, quod ipſius animalis ſanitati cōducit. Vniuocus eſt, qui ſignificat vnum, vel plura, vt in vno conueniunt, vt Petrus reſpectu vnius, & iſta vox, homo. reſpectu viuorum, quæ quamuis plures homines ſignificet, eos tamen, vt in vna natura humana conueniunt. ſignificat: in quo ab Aequiuoco differt, qui plura, vt plura ſunt, nec, vt in vno cōueniunt, ſignificat, Sunt autē hic duæ regulæ aduertandæ. Prior eſt. Omnis terminus Aequiuocus vel Analogus poteſt eſſe Vniuocus, ſi ad vnum ſignificatum comparetur, vt Canis. reſpectu animalis: Poſterior Regula Quando terminus Aequiuocus reſtringetur ab vno ſignificato, ſumitur vniuoce, vt canis latrabilis ambulat. Ana-

logus

logus vero, cum ſine reſtrictione eſt, fiat pro principali ſignificatio, vt ſi dicas, homo currit ſumitur pro viuis, niſi reſtringatur a mēbro minus principali, dicendo, homo pictus eſt imago, vel ab aliquo ſigno demonſtrante illud minus principale ſignificatum, vt hic homo eſt bene pictus, ſi demōſtres imaginem. Differunt autem hi termini quantum ad conceptus, nam ſicut in Analogo, & Aequiuoco plura ſunt ſignificata, ita & plures correſpondent vltimati conceptus ſecundum ſignificatorum multitudinem, at Vniuoco, eum vnum ſignificet, vnicus correſpondet conceptus. In conceptu uero nō vltimato non differunt, vt enim ſunt ſingulæ voces, ſeu termini, ita ſingulos habent conceptus non vltimatos.

Cap. XII.

TEERMINORVM *iterum alius* Catcgomaricus, *alius* Syncategorematicus, *alius* Mixtus. Categorematicus *eſt qui aliquid vel aliqua per ſe ſignificat, vt homo, populus, album.* Syncategorematicus *qui nihil per ſe ſignifiacat, tamē alteri termino adiūctus illum facit aliter ſignificare, ut omnis, nullus; non quæ dicuntur aliqualiter ſignificare idcſt aliquem modum applicant termino, cui iunguntur quamuis hæc proprie non ſunt cenſenda pro terminis, cum nec ſubiecti, nec prædicati locum habeant. Mixtus eſt, qui aliquid*

Categorematicus Syncategorematicus Mixtus

Cap. VIII. quid Argumentatio, quæ ſpecies, quæ præcepta ipſius ſint.

ARGVMENTATIO præcipuum eſt Dialecticæ Inſtrumentum, quo ad probandas veritates ignotas, falſitatesq; repellendas vti ſolemus, hæc autem eſt oratio, in qua vnũ ex altero conſequi denotatur, ideſt, oratio, in qua propoſitio vna incognita, ex altera cognita probatur, & declaratur. vt ſpongia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua. Dicitur autem oratio, quia vna vox Argumentatio non eſt. Dicitur in qua vnum denotatur conſequi ex altero, quia non ſat eſt, vt vnum ex altero ſequatur, vt argumentatio ſit, niſi in tali oratione talis conſecutio exprimatur. vnde iſta, Argumentatio non eſt: ſpongia eſt animal, & eſt ſenſitiua, licet vnum ex altero ſequatur, niſi illud explicetur, dicendo ſpongia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua. ex quo fit, vt in argumentatione qualibet ſint tres partes neceſſariæ. Prima, illa propoſitio ex qua altera infertur, ſcilicet ſpongia eſt animal, quæ dicitur, antecedens, ſeu argumentum, Altera illa, quæ infertur .s. ſpongia eſt ſenſitiua quæ dicitur, conſequens Tertia illa coniunctio ergo, vel ſimilis eſplicationem, quæ dicitur, nota illationis: Tota autem oratio ex Antecedenti, ſeu Argumento, & conſequenti, & nota illationis conſtructa, Argumentatio eſt. Argumentationis Quadruplex eſt ſpecies Syllogiſmus. Enthymema, Inductio, & Exemplum. Syllogiſmus eſt oratio in qua ex duobus propoſitioni-

bus

bus inter ſe diſpoſitis, tertia neceſſario colligitur, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. prima propoſitio maior, ſecunda minor, tertia concluſio dicitur. Enthymema eſt Syllogiſmus truncatus, ideſt, qui ex vna propoſitione procedit ad alterius probationem, vt omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſenſitiuus. Inductio eſt à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale progreſſio, vt iſte ignis eſt calidus & ille ignis eſt calidus, ergo omnis ignis eſt calidus. Exemplum eſt ex vno, vel pluribus particularibus vnius particularis propter ſimilitudinem illatio, vt Deus perpercit Niniuitis pœnitentiam agentibus, ergo, & alijs peccatoribus parcet, ſi eos pœnituerit. Has ſpecies breuiter modo pro incipientium captu tractaſſe ſufficiat, plura enim ſuis in locis tradenda ſunt, Nunc quæ argumentationis præceptà ſint, dicamus oportet. Eſt autem Vnum in præſentia ſolum obſeruandum, vt in Argumentatione, vnū verè ex altero ſequatur, & inferatur ſicut ſequi, & inferri denotatur, quando enim talis conſequentia, & illatio deeſt, argumentatio vitioſa redditur, vt ſi dicas, homo mouetur, ergo currit, argumentatio mala eſt, cum non bene inferatur hominem currere, ex eo quòd mouetur, poteſt enim moueri, & non currere, ſi tantum ambulet. at ſi dicas, homo currit, ergo mouetur, argumentatio bona eſt, optime enim colligitur, hominem moueri ex eo quòd currat, vbi diligenter debes aduertere, Vitium, vel rectitudinem

Argu-

Argumentationis non conſiſtere in veritate, vel falſitate propoſitionum ex quibus conſtat, ſed in recta, vel non recta vnius ex altera deductione, poteſt enim fieri, vt Argumentatio bona ſit ex propoſitionibus falſis, in quibus tamen illatio recta eſt, vt homo volat, ergo homo habet alas. poteſt etiam fieri vt Argumentatio vitioſa ſit ex propoſitionibus veris recta illatione deficiente. vt homo eſt animal, ergo habet duos pedes, propterea Argumentatio vera, vel falſa non eſt dicenda, ſed bona, vel mala, ſignum vnum adhiberi poteſt, quando conſequentia mala eſt, nempe cum antecedens poſſit eſſe verum conſequenti exiſtente falſo, non quòd propter falſitatem propoſitionis mala ſit, ſed quòd in tali caſu certum eſt non eſſe illationem rectam, cum in conſequentia bona, ſi antecedens verum eſt, & conſequens verum ſit, ex vero enim non ſequitur falſum. Reliqua in libro quarto tradentur.

Cap. IX. Quis ſit diſputandi modus obſeruandus in ſcholaſticos concertantes.

DISPVTATIO veritatis alicuius indagendæ cauſa eſt, cùm enim plurima nobis nõ ſtatim manifeſta ſint, eò quòd multa ſimul eorum veritatem impedientia occurrant, nec facile ſit iſta diſcernere. Diſputatione indigemus, qua, propoſita re, alia omnia, quæ illius non ſunt, ſeparantes, veram eius naturam conſequamur, vnde effluxit,

xit, vt clara veritatis cognitio dicatur diſtincta, quaſi ſegregata ab alijs multis, quibus rei veritas opprimebatur, & verbum diſputare optima Analogia deductum eſt, vt enim plantæ & vites putantur reiectisq; inutilibus, quibus ſuffocatæ erant, purgantur, ita illa diſceptatio, qua ea, quæ veritatem velut ſupprimebant, reijciuntur, meritò dicitur diſputatio,

Prima Regula communis.

Ex his id tam Reſpondenti, quàm Argumentanti obſeruandũ maximè videtur, ne finem hunc. Diſputationis, qui eſt, veritatem indagare, peruertant, dum manifeſte falſa defendunt, vel circa res admodum per ſe notas tempus inutiliter conſumunt. Vnde cauere oportet à propter via, quod clare falſum eſt, ſuſtinendo, vel quòd manifeſtum eſt pertinaciter negando. Poterit tamen propter ſcholaſticorum exercitationem verum aliquando impugnari, & falſum aliquod defendi,

Secunda Regula communis.

Vtraq; etiam id obſeruandum eſt, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod diſputandum proponitur, quod thema, vel poſitio, vel quæſtio attentè conſideretur, & diſputatio circa illud verſetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rem digreſſiones, vel verba inaniter iactentur, aut repetantur.

Tertia Regula communis.

Illud vtriq; obſeruandum eſt, vt initio ſemel beneuolentiam comiter, & mode ſt captent: Is qui argumentatur, Magiſtri, circunſtantium, & Reſpondentis: Reſpondens verò ſolius argumentantis,

vterq; autem ardorem aliquem ac vim modo ſeruato diſputationi adhibeat, hoc enim, & diſputantium ingenium acuitur, & circumſtantium animi ad attente, & ſine faſtidio, & non cura vtilitatem audiendum eriguntur. Prima Regula Argumentantis Argumentans maximè obſeruet vt ſuam argumentationem integram proponat aduerſus id, quod proponitur à Reſpondente defendendum, ſemper præmittens, ſic argumentor, ſic contendo, vel ſimile, quam poſtquam ſemel propoſuerit, ſinat Reſpondentem ſuas partes agere, nec interrumpat illum, donec aliquid ei negetur, vel reſpondeatur. Secunda Regula Argumentantis. Si aliquid ex ijs, quæ fuerunt ab eo propoſita, Reſpondens negauerit, alio argumento conetur illud probare, & poſtea ſinat illum reſpondere, ſi autem aliquid ei reſponderit, vel aliquam ſolutionem adhibueris, quæ videatur, vel falſa; vel dubia, vel non cum præcedentibus dictis, aut aſſertionibus Reſpondentis cohærere, vel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare, & circa id poterit multoties eadem argumentandi methodo vti. Prima Regula Reſpondentis. Attentè conſideret ea quæ ab argumentante opponuntur, quibus propoſitis fideliter eisdem verbis totam argumentationem bis reiteret & in poſteriori repetitione ante omnia inſpiciat Antecedentis terminos, an aliquis patiatur multas ſignificationes, vel ipſum antecedens diuerſos habeat ſenſus, quod ſi ita fuerit, diſtinctione vtatur, et

illum

illum eligat ſenſum, qui magis ad præſentem diſputationem pertinere videatur, quo facto obſeruet Secundam Regulam. Vt conſequentiam aduertat, quæ ſi ei viſa fuerit vitioſa, eò quod Conſequens ex antecedenti non iferatur, conſequentiam imprimis neget, quod fiet hoc pacto ſi reſumpto antecedenti, ſiue verum ſit, ſiue falſum, dicat. Tranſeat, quo verbo non aſſerit illud eſſe verum uel falſum ſed impertinens ad inferendum tale conſequens, & reſumpto Conſequenti dicat. Nego Conſequentiam. Differt autem inter hoc, quod eſt negare conſequens, et negare conſequentiam. Negat conſequens qui negat illud eſſe verum negat conſequentiam qui illud ſiue verum ſit, ſiue falſum, ex antecedenti negat inferri. Quòd ſi Conſequẽtia & illatio bona viſa fuerit, vel quia neceſſaria, vel quia probabilis eſt obſeruet. Tertiam Regulam. In poſteriori repetitione Argumentationis neget antecedens, ſi enim admittit eſſe verum, cum conſequentia bona ſit, conſequens etiam erit verum, quod erit oppoſitum eius quod ipſe defendit: Argumentans enim id ſemper inferre conatur, quod eſt contra poſitionem Defendentis, propterea videat Reſpondens, ut in bona conſequentia Argumentantis neget Antecedens, cuius ſi fuerit duplex pars, neget eam quæ prius illi falſa apparuerit, quamuis poterit etiam in conſequentia non bona ſed apparenti, vel probabili concedere antecedens verum, & negare conſequentiam. Debet tandem quatuor verbis vti reſpondens. Diſtinguo. Nego. Concedo. Reſpondeo. Diſtinguo, dub-

Nego falſa, vel malas Conſequentias. Concedo, vera: Reſpondeo, quod ad difficultatis ſolutionem facit. In reſponſione autē obſeruet Regulam vltimam. Cum Solutio ab eo petita fuerit, videat, ne quicquā contra ſuas aſſertiones, vel contra aliquam aliam ſolutionem ab eo datum dicat, vel aliquid, ex quo facilè oppoſitum contra eum conuincatur. Hæ autem omnes regulæ vſu, & exercitatione ipſa magis manifeſtabuntur, & in prumptu erunt.

Cap. X. Quid ſit Terminus in communi & quotuplex.

ABSOLVTIS Inſtrumentis tribus, prout incipientium ingenioſat erat, ad ſimpliciſſima rurſus Dialecticæ Elementa redeamus oportet quæ Grammatici, dictiones, Logici Terminos communiter vocant, & vt ab ipſo nomine incipiamus Ariſtoteles Terminum docet eſſe extremum alicuius corporis, vel rei, extra quod nihil illius rei eſt & intra quod omnia eiuſdem rei, ſunt, quo pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus terminos lineæ, quia talis linea non habet vllam ſuam partem extra illa & omnes ipſius lineæ partes intra ea continentur, hac, Analogia vtimur in propoſitionibus ipſis, quarum extrema terminos vocamus. Sunt autem propoſitiones. quantum ſat eſt modo cognoſcere, orationes quibus verè, vel falsò aliquid exprimimus & harum extrema, quorum vnum ſubiectum, alterum

rum Prædicatum eſt termini ſunt, vt, in hac homo eſt animal, homo, & animal, termini dicuntur, his enim clauditur illa propoſitio, ſicut linea duobus finitur punctis. hoc autem pacto definitio termini eſt. Extremum, in quod reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectum, & prædicatum. Vocamus autem Subiectum id, de quo aliquid dicitur Prædicatum vero, quod de aliquo dicitur vt in hac propoſitione, homo eſt animal, homo ſubiectum, animal prædicatum eſt, atque iſta duo ſunt extrema, in quæ propoſitio illa vltimo diuidi poteſt, propterea termini dicuntur. Cum autem propoſitiones non ſolum uocibus, ſed etiam ſcripturis, & ipſo intellectu fiant, vt enim voce proferimus, homo eſt animal, ita intellectu cognoſcimus, hominē eſſe animal, & idem ſcripturæ mandamus, immò propoſitio in voce explicat propoſitiones intellectus, ſicut ſcriptura, voces exprimit, ſolet communiter diſtingui triplex terminus. Mentalis. Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus eſt cognitio correſpondens termino Vocali, vt enim vox homo eſt vnus terminus, & unū extremū huius propoſitionis; homo eſt animal, ita cognitio in intellectu, qua cognoſco talem uocem, uel rem per ipſam ſignificatam, dicitur terminus Mentalis, ſeu notitia, uel conceptus, nam idem ſunt. Pari ratione iſta ſcriptura, homo, illi uoci ſubordinata, dicitur terminus ſcriptus; Vnde poſſent hic termini ſic definiri. Terminus Mentalis eſt extremū in quod reſoluitur ea propoſitio, quæ

eſt in intellectu. Terminus Vocalis eſt extremum in quod reſoluitur propoſitio vocalis. Terminus Scriptus eſt extremum, in quod reſoluitur ſcripta propoſitio. Intellige ſemper de reſolutiõe in ſubiectum & prædicatum, nam apud Ariſt. aliæ voces ſeu ſigna, quæ in propoſitione ſunt præter ſubiectum, & prædicatum, non cenſentur proprie termini, quales ſunt, coniunctiones, Aduerbia, & quantitatis ſigna, vt omnis, nullus, aliquis. Terminus Mentalis ſeu conceptus duplex eſt, Alter Non vltimatus, Alter vltimatus, Non vltimatus eſt cognitio, ſeu notitia, qua voces ſeu ſcripturas ſignificatiuas cognoſcimus, Vltimatus uerò eſt cognitio, qua res per tales voces, aut ſcriptura ſignificatas cognoſcimus, vt cum aliquis audit uocalem hanc propoſitionem, homo eſt animal, uel eam ſcriptam legit, prius uocum ſeu ſcripturarum ſingulare habet cognitiones, & hæ dicuntur conceptus non ultimati, poſterius rerum ſignificatarum habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus ultimati, unde ignari ſignificationis uocabulorum ſolum, habent conceptus non ultimatos. Conceptus Vltimatus duplex eſt, quidam directus, quidam Reflexus Directus ille eſt per quẽ cognoſcimus res per voces aut ſcripturas ſignificatas, uti diximus. Reflexus eſt, alter conceptus, & cognitio, qua priores conceptus noſtros cognoſcimus., nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoſcimus nos cognoſcere: non ſolum enim res ipſas contemplamur, ſed & tales contemplationes animũ

al

ad ipſas reflectentes contemplamur, & tales poſteriores contemplationes ſeu cognitiones, conceptus vocamus reflexos. Quamuis autem Dialectica proxime circa hos omnes conceptus uerſetur uoces autẽ nõ niſi horum ratione attendat, tamen quia uoces clariores ſunt, & per eas magis quæ intellectus ſunt, nota fiunt, frequentius de vocibus in dialecticæ fit ſermo, Et propterea vocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem Vocalis Terminus primo diuidi in ſignificatiuum, & Non Significatiuum. Significatiuus eſt, quæ ad aliquam rem manifeſtandam eſt impoſitus, ut homo, animal. Non Significatiuus eſt, qui cum nullam rem ſignificet pro ſe in propſitione conſtituitur, vt, Dac eſt vox. blitiri eſt ſonus. ſubiecta enim harum propoſitionum nullius rei ſignificatiua ſunt. At quia harum rarus eſt vſus ad terminos ſignificatiuos. Vocales trãſeamus.

Cap. XI. De Termino Vocali Significatiuo.

TErminus vocalis Significatiuus eſt vox ſignificatiua ad placitnm, ex qua ſimplex cõponitur propoſitio. Vt autẽ, quo pacto terminus ſignificet, pcipi poſsit, quid ſignũ, quid ſignificaſit, aduertamus. Signum eſt, quod præter ſui cognitionem, alterius etiam cognitionem inducit, ut fumus ſignum ignis eſt, ipſius enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio quæ Notitia dicitur. Signo cuilibet reſpondet.

Prior, ipſiusmet ſigni, Poſterior, eius cuius notitiā inducit. Signum duplex eſt. alterum Naturale, alterum Voluntarium, quod ad placitum, ſeu ex Inſtituto dicitur. Signum Naturale illud eſt, qnod ex natura ſua ſecluſa hominum uoluntate aliud facit cognoſcere, ſicut fumus eſt ſignum naturale ignis. Signum ad placitum, quod ex ſe alterius cognitionē nō inducebat ſed ſolū, quia homines, uel alia quæuis cauſa id alterius ſignū cōſtituit, ſicut ſonitus campanæ ſignū eſt lectionis ad placitū. Signum tam Naturale quam ex Inſtituto reperitur in rebus, & in uocibus. Signum Naturale in rebus, eſt res, quæ ex natura ſua alterius facit cognitionem, vt veſtigiū ſignnm eſt naturale animalis, & fumus ignis. Ex Inſtituto vero eſt res quæ vt diximus non ex natura ſua, ſed hominum voluntate & iſtituto, vel alia extrinſeca cauſa alterius facit cognitionem, vt ramus appoſitus ſignum eſt ad placitum vini vendibilis, & ſonitus lectionis. In uocibus autem ſignum Naturale eſt uox, quæ ex ſe alterius facit cognitionē vt gemitus eſt ſignum naturale triſitiæ, & brutorum voces naturalia ſigna ſuarum paſſionum ſunt. Ad placitum autem eſt uox quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionem facit, quales ſunt voces quibus loquimur, hæ.n. non ex natura ſua rerum & conceptum ſigna ſunt, ſed quia linguarum authores has vel illas uoces rebus manifeſtandis adaptarunt; huiuſmodi ſigna vocales termini ſunt. dicuntur enim ſignificare ad placitum, quaſi ſint

ſigna

ſigna uoluntaria ; & ex hominum inſtituto rerum manifeſtatiua apud logicos enim ſignificare idē eſt , ac eſſe alterius ſignum , quod alij ſignificare Inſtrumentaliter vocant, quaſi uoces quædam inſtrumenta ſint , quibus res conceptas exprimimus . Ex his autem manifeſta fit termini definitio . Eſt enim illa particula , vox, loco generis ad excludenda realia ſigna , quæ termini non dicuntur, non enim fumus, aut ſonitus , campanæ termini ſunt . dicitur , Significatiua adplacitum , ad excludendas voces brutorum, & eas hominum, quæ naturaliter ſignificant, ut gemitus , ſuſpiria , nec enim iſta termini ſunt . Dicitur deniq; , ex qua ſimplex componitur ; propoſitio . ut manifeſtatur totum illud, ratione cuius : tales uoces termini dicuntur , hoc autem eſt propoſitio , cuius extrema termini ſunt . Ex his omnibus colligitur termino cuilibet , duplicem in intellectu reſpondere conceptū, alter eſt,Nō ultimatus, qui ipſius uocis cognitio eſt,alter Vltimatus,qui eſt ipſius rei per talem terminū ſignificatæ . Terminorū alius Aequiuocus , alius Analogus alius Vniuocus , Aequiuocus eſt , qui ſignificat plura, ut plura ſunt , ut hoc nomen Petrus reſpectum plurium , qui tali nomine nominantur , & Canis reſpectu panis latrabilis , & marini & ſijderis cæleſtis . Auagolus eſt , qui ſignificat plura propter aliquem ordinem ad unum , ut homo reſpectu uiui , & picti , & Nero , ut de Rege quodam & hominibus crudelibus propter ipſius ſimilitudinem,ut dicitur & ſanum,ut ani

mal, quod ſanitatem habet, & vrinam, & pomũ quæ ad ſanitatẽ referuntur, ſignificat. In quo Analogo obſeruandum eſt plura eſſe ſignificata, vnum principale, reliqua minus principalia. Principale illud eſt, ad quod ſignificandum vox primo fuit impoſita, vt illius vocis. Nero principale ſignificatum eſt quidam rex, reliqua ſignificata minus principalia ſunt, ſcilicet, homines crudeles, qui propter illius ſimilitudinem in crudelitate, Nerones dicuntur. Similiter principale ſignificatum illud eſt, ad quod reliqua ſignificata reducuntur, vt in ſano. Significatum principale eſt animal habens ſanitatem, reliqua enim eatenus ſana dicuntur, quatenus ad ſanitatem animalis ordinantur, nam vrina ſana dicitur, vt ſanitatis animalis ſignum eſt, & pomum ſanum dicitur, quod ipſius animalis ſanitati cõducit. Vniuocus eſt, qui ſignificat vnum, vel plura, vt in vno conueniunt, vt Petrus reſpectu vnius, & iſta vox, homo. reſpectu viuorum, quæ quamuis plures homines ſignificet, eos tamen, vt in vna natura humana conueniunt. ſignificat: in quo ab Aequiuoco differt, qui plura, vt plura ſunt, nec, vt in vno cõueniunt, ſignificat, Sunt autẽ hic duæ regulæ aduertandæ, Prior eſt. Omnis terminus Aequiuocus vel Analogus poteſt eſſe Vniuocus, ſi ad vnum ſignificatum comparetur, vt Canis. reſpectu animalis: Poſterior Regula Quando terminus Aequiuocus reſtringetur ab vno ſignificato, ſumitur vniuoce, vt canis latrabilis ambulat. Analogus

logus vero, cum ſine reſtrictione eſt, fiat pro principali ſignificatio, vt ſi dicas, homo currit ſumitur pro viuis, niſi reſtringatur a mẽbro minus principali, dicendo, homo pictus eſt imago, vel ab aliquo ſigno demonſtrante illud minus principale ſignificatum, vt hic homo eſt bene pictus, ſi demõſtres imaginem. Differunt autem hi termini quantum ad conceptus, nam ſicut in Analogo, & Aequiuoco plura ſunt ſignificata, ita & plures correſpondent vltimati conceptus ſecundum ſignificatorum multitudinem, at Vniuoco, cum vnum ſignificet, vnicus correſpondet conceptus. In conceptu uero nõ vltimato non differunt, vt enim ſunt ſingulæ voces, ſeu termini, ita ſingulos habent conceptus non vltimatos.

Cap. XII.

TEERMINORVM iterum alius Categomaricus, alius Syncategorematicus, alius Mixtus. Catcgorematicus eſt qui aliquid vel aliqua per ſe ſignificat, vt homo, populus, album. Syncategorematicus qui nihil per ſe ſignifiacat, tamẽ alteri termino adiũctus illum facit aliter ſignificare, ut omnis, nullus; non quæ dicuntur aliqualiter ſignificare ideſt aliquem modum applicant termino, cui iunguntur quamuis hæc proprie non ſunt cenſenda pro terminis, cum nec ſubiecti, nec prædicati locum habeant. Mixtus eſt, qui aliquid

aliquomodo in ſe ſignificat, ut docte, ſapienter, qui dicuntur Categorema in ſe includere Pari ratione iſta propriè termini non ſunt, ſed uerborum modi, vt inferius dicemus. Solet Categorematicus terminus in Complexum, & in Inconplexum ſubdiuidi. Complexus eſt, cuius partes per ſe ſignificatiuæ ſunt, ut homo iuſtus. In complexus, cuius partes per ſe non ſunt ſignificatiuæ vt homo. Illæ partes dicuntur per ſe ſignificatiuæ, quæ retinent ſignificationem, quam ante habebant, quando non erant ſimul iunctæ. Hoc autem cognoſcitur, cum totum nihil aliud ſignificat quàm partes; quod non fit in hac uoce, dominus, Vnde quattuor neceſſaria ſunt ad terminum complexum. Primum, ut ſit quoddam, totum, ideſt habeat aliquã unionem plurium dictionum, quod ſignificatur in hoc quod dicitur, cuius partes, ſi enim partes habet, totum eſt, vnde iſtæ uoces, homo, animal, leo, non ſunt terminus complexus, ſed plures termini cum nullam copulationem ad inuicem habeant. Secundum, ut hæ partes ſint ſignificatiuæ, ad excludendas uoces ſimplices, quæ partes habent nempe Syllabas, ſed hæ non ſignificant. Tertium ut ſic iſtæ partes ſignificent, ut per ſe ſignificent, ideſt ut earum ſignificatio ſit tota ſignificatio totius, & totum nihil aliud ſignificet, quàm partes ad excludendas voces ſimplices aliquas cuius partes uidentur ſignificare, ut domus, dominus, non tamen eſt eadem ſignificatio totius. Exigitur quartum, ut partes non

ſignifi-

ſignificent eandem rem, tunc enim eßet terminus Incomplexus, ut Marcus Tullius Cicero. Subdiuiditur iterum Categorematicus in, Communẽ, & ſingularem. Communis, qui, & Vniuerſalis dicitur, eſt cuius ſignificatio non prohibet illum a multis uniuocè participari, ſicut equus, arbor. homo. quanuis enim non eßet in mundo, niſi unus equus, vna arbor, aut unus homo, illi eßent communes termini, cum ex parte ſuæ ſignificationis apti ſint ad multa uniuocè ſignificanda, ſi multa eſſent, unde ſol, Phænix, ſunt termini communes ſi enim eſſent plures Soles & Phænices his eisdem nominibus ſignificarentur. Dixi, à multis participari, intellige, ſeorſum de ſingulis, aut binis, unde Roma, Mantua non ſunt termini cõmunes, licet plura ſignificent, quia ſeorſum, non enim quilibet ciuis eſt Roma aut Mantua, propterea poteſt ſic definiri. Terminus communis eſt, qui plura diuiſum ſignificat. Dixi. uniuoce. quia hoc nomen Petrus poteſt pluribus adaptari, ſed non uniuocè, ideo non eſt terminus Communis. Singularis eſt, cuius ſignificatio prohibet illum à multis vniuocè participari, vt Petrus, vel aliter. qui vnum tantum ſignificat, aut plura coniunctè, vt Roma, Mantua. Ex his liquet hoc Complexum, Petrus, vel Paulus ſeu quoduis diſiunctum ex terminis ſingularibus eſſe terminum communem, cum de ſingulis ſeorſum prædicetur, demõſtrato enim Petro, verum eſt dicere, iſte eſt Petrus, vel Paulus. Idem etiam demõſtrato Paulo at

lo at

lo at ſi Copulatiue ſumantur, quodlibet complexum terminus eſt ſingularis, cum ſeorſum de multis non prædicetur. At complexa, quæ ex terminis communibus fiunt, ſiue ex vtroq; cõmuni, ſiue ex vno ſingulari, altero cõmuni, tam copulatiuè quã disiunctiue, termini Communes ſunt, quia de ſingulis inferioribus aut ſaltem binis prædicantur, vt: homo, & leo: homo vel leo; Petrus & leo; Petrus, vel leo. Subdiuiditur Communis in Tranſcendentem & non tranſcendentem. Tranſcendens eſt qui omnia Significat, vt Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum, quæ hoc uocabulo ex ſingulis initialibus litteris confiɛto clauduntur, Reubau. quamuis iſti non proprie Communes exiſtant, cum analogi ſint. Non tranſcendens eſt, qui limitatam habet ſignificationem, ut homo. Singularium quidam Collectius, quidam Determinatus. quidam Vagus, quidam Ex ſuppoſitione. Collectiuus eſt qui tantum plura coniunɛte ſignificat. vt Roma. Determinatus, qui vnum tantum ſignificat, vt Petrus. Vagus, qui vnum ſignificat indeterminate: vt hic homo, Ex Suppoſitione, qui vnum ſignificat, & poteſt plura ſignificare, vt filius hominis filius Cæſaris, ſuppoſito quod vnum habuerit filium, & hi ſingulares in ſupponendo, communes in ſignificando dicuntur.

Cap.

Cap. XIII.

TErminorum Categorematicorum, & Incomplexorum alius eſt terminus Concretus alius Abſtractus. Iterum alius Connotatiuus, & alius Abſolutus. Concretus eſt, qui ab alio denominatur, ut homo, album. Abſtractus, a quo alius denominatur, vt humanitas, à qua homo, albedo, à qua album dicitur. Connotatiuus, qui ſignificat aliquid per modum adiacentis. Abſolutus qui ſignificat per modum per ſe ſtantis. Differunt autem hæc quattuor. Adiacere. Per ſe ſtare. Significare. Connotare: duo priora cōpetunt rebus ſignificatis, duo poſteriora terminis ipſis ſignificātibus. Illa res adiacere dicitur large uocabulo ſumpto: quæ alteri ineſt, et in alio ſuſtētatur, ſicut ueſtes adiacēt homini, et accidētia ſubſtantiæ, et partes toti, licet illud proprie dicatur adiacere quod alteri ineſt, et nō eſt pars, nec de natura eius, ſicut veſtis, & accidētia proprie adiacent, illud vero Per ſe ſtat, quod alteri non adiacet, quanuis alia ſint in ipſo, vt homo, animal, terminus igitur non dicitur Abſolutus ex eo quod ſignificet rem quæ per ſe ſtat, ſed quia illam ſignificat, ac ſi per ſe ſtaret, vt albedo, iuſtitia, nec terminus dicitur Connotatiuus, quia ſignificat per modum adiacentis, ſiue non. Vnde duplex Connotatiuus, Extrinſecus, & Intrinſecus, qui ſignificat per modum adiacentis rem quæ non adiacet;

vt

abſtractus

Concretus

Connotat...

abſolutus

vt corporeus, animatus, Extrinſecus, qui ſignificat per modum adiacentis rem, quæ proprie adiacet, & hic denominatiuus dicitur, ut album, ueſtitum. Significare autem eſt aliquid ex impoſitione manifeſtare, vt homo hominem ſignificat. Connotare, eſt id manifeſtare, quod ex impoſitione ſequitur, vt album ſignificat albedinem. ut adiacet alteri, Et quia adiacet corpori dicitur connotare corpus Alij, quod nos dicimus Connotare, vocant ſignificare de Materiali quod nos vero. Significare. dicunt, Significare de Formali, vtrumque tamen Connotatiuo in eſt, nec eſt idem Cõcretus & Connotatiuus, homo enim concretus eſt, non Connotatiuus, licet omnes Cõnotatiui concreti ſint, nec idẽ Abſtractus, quod Abſolutus. Corpus enim Abſolutus eſt, non tamẽ Abſtractus quãuis omnes Abſtracti abſoluti ſint. His ſubdiuiſionibus explicatis iterum. Terminus a principio diuiditur in Terminum. Primæ intentionis, & terminum Secundæ. Intentionis. Primæ. Intentionis ille eſt qui ad res ipſas ſignificandas eſt impoſitus, vt homo, albũ. Secundæ intentionis eſt, qui ad ſignificandos terminos & voces, quatenus res ſignificant, eſt impoſitus. vt nomen, verbum oratio, definitio, propterea enim. Primæ intentionis dicuntur, ideſt, primæ impoſitionis, quia prius termini ad ſignificandos res impoſiti fuerunt, poſteriùs autem ſunt etiam impoſiti alij termini ad ipſos priores terminos ſignificandos, ideo ſecundæ intentionis, ideſt, impoſitionis

nis dicuntur,ut ſicut priores termini res ſignificant, ita etiam poſteriores ipſos terminos ſignificent, ſeu voces, rerum ſiguificatiuas. Dico autem, rerum ſignificatiuas, quia termini ſignificantes ſolas voces ſecundum ſe ſunt primæ intentionis, vt hi vox, ſonus, gemitus, ſuſpirium,

Cap. XIIII.

HVCvſque terminum vnumquemq; per ſe diuiſimus, at ſi vnum alteri compararemus, complures exiſtent terminorum ſpecies: alij enim ſunt. Pertinentes, alij Impertinentes. Impertinentes ſunt, qui ad inuicem ſic ſe habent, vt nec repugnent inter ſe, nec ſe in bona conſequentia inferant, vt albũ, iuſtum, hæc enim non repugnant, quia poſſunt vni ineſſe, aliquis enim poteſt eſſe albus, & iuſtus: nec ſe inferunt, non enim eſt bona conſequentia, hoc eſt album, ergo iuſtum, nec econuerſo, quia alterum ſine altero eſſe poteſt. Pertinentes ſunt, quorum alter alteri repugnat, vt album, & nigrum homo, & equus, non enim iſta duo uni ineſſe poſſunt, vel ſimiliter, quorum vnus alterum infert, vt homo, riſibile. iſti dicuntur Pertinentes Sequela, illi Pertinentes Repugnantia. Pertinentium ſequela, alij ſe habent vt ſuperior, & Inferior, vt homo et animal. Inferior eſt qui alterum infert, & non infertur ex illo, vt homo. Superior, qui ab alteto tantum infertur, vt animal reſpectu hominis.

Inferior

Inferior exceſſus ſuperior, excedens dicitur. Alij Conuertibile, qui ſe inuicem inferunt, vt homo, riſibile, alij. Synonymi, qui ſignificant eandẽ rem, cum diuerſæ ſint voces, vt veſtis, indumentum. In his autem Pertinentibus ſunt aliquot modi argumentandi obſeruandi. Primus circa ſuperiorem & inferiorem, Ex parte alicuius ſubiecti ſi de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur ſuperior, vt homo eſt animal, ergo eſt viuens, non autem contra, ſi de aliquo affirmatur ſuperior affirmabitur inferior, non enim valet, hoceſt viuens, ergo hoc eſt animal, quia viuens eſt ſuperius animali: Negatiue autem valet, contra a ſuperiori ad inferiorem, vt hoc non eſt animal, ergo non eſt homo, non autẽ, hoc non eſt homo, ergo non eſt animal. Secundus modus ex parte prædicati, & tunc valet affirmatiue & negatiue, ex parte vtriuſq; ſcilicet. quidquid affirmatur, vel negatur de inferiori, affirmabitur vel negabitur de ſuperiori particulariter tamẽ ſumpto, vt homo currit, ergo aliquod animal non eſt irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, vel negatur de ſuperiori vniuerſaliter tamen ſumpto, etiam affirmabitur, vel negabitur de inferiori, vt omne animal eſt ſenſibile, ergo homo eſt ſenſibilis, Item, nullum animal eſt incorruptibile ergo homo non eſt incorruptibilis. Tertius modus argumentandi eſt incooruptibilibus et Synonimis, in quibus ſunt ijdem modi, qui erant in definito, & definitione, nempe, de quocũq; affirmatur, vel negatur vnus,

affirmatur

affirmatur vel negatur & alter, & quicquid affirmatur vel negatur de vno, affirmatur, vel negatur de altero, vt ſuperius diximus. Pertinentium Repugnantia, alij Diſparati, alij Cõtrarij, alij Priuatiui, alij Contradictorij, alij Relatiui. Diſparati, qui ſignificant res diuerſas, vt homo æquus. Contrarij, qui ſignificant res, quæ ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt, vt calidum frigidum. Priuatiui quorum vnus ſignificat carentiam alterius cum aptitudine, vt videns, cæcum, dicitur enim cæcum, quod non videt, erat tamen aptum vt videret. Contradictorij, quorum vnus exprimit negationem alterius, vt currens, non currens, & tales termini negati infiniti dici ſolent. Relatiui ſunt, quorum vnus ſignificat ordinem ad alium, vt pater ad filium, & filius ad patrem. His omnibus vnus eſt communis argumentandi modus, nempe ab affirmatione vnus ad negationem alterius, vt hoc eſt album ergo non eſt nigeum, homo eſt rationalis, ergo nõ irrationalis, Non autem valet a negatione vnius ad affirmationem alterius, nõ enim dicitur bene, hoc nõ eſt album, ergo eſt nigrũ, poteſt enim aliquid eſſe nec album, nec nigrum, quale eſt cælum. Si qua alia circa hæc ſuperſunt, alibi dicenda ſunt, atque hæ diuiſiones ſufficiant terminorum, quæ præcipue neceſſariæ uiſæ ſunt.

Cap.

Cap. XV. De Nomine, & verbo.

ENunciatio Simplex ex nomine, & verbo tanquam ex duabus partibus nomine, vt materia, verbo, vt forma conſtat. Nomen autem eſt vox ſignificatiua ad placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua finita & recta. Differunt Significare tempus, Importare tempus, & Significare cum tempore. Id, tempus ſignificat, quod impoſitum eſt adexplicandum, vel tempus totum, vel aliquam ipſius partem, vt hi termini; dies, hora tempus. Id connotat, vel importat tempus quod ſignificat aliquid quod tempore determinato fit, vt cæna, prandium. Id cum tempore ſignificat quod ſignificat vel eſſe, vel aliquam actionem, vel paſſionem quæ fiunt in tempore, et ea ſignificat prout fiunt in tempore, vt currit, vincit. Primum, & Secundum nomini conueniunt, Tertium Verbo, & participio, non Nomini, propterea ad ſeparandum Nomen à Verbo, et Participio in ipſius definitione ponitur illa pars; ſine tempore. Adiungitur præterea; quod nulla pars nominis ſeparata ſignificet; ad differentiam orationis, quæ nomen non eſt cum ipſius partes per ſe ſignificent, vt dicemus: Nomen enim incomplexus terminus eſt, quod ſi compoſitæ figuræ nomina ex partibus ſignificatiuis conſtare videntur, tales tamen partes, cum in compoſitione ſunt, iam non ſignificant, cuius ſignum eſt quod aliquando etiam

priſtinum

priſtinum characterem amittant, quod ſi aliquæ retineant id per accidens eſt, nec neceſsarium. Dicitur præterea, finita, ad excludendas negatas voces, vt, non homo, non leo. quæ cum nihil certi aut determinati ſignificent ſimpliciter nomina dicendæ non ſunt. additur vltimo, recta. propter obliquos caſus, qui cum per ſe partes propoſitionis non ſint niſi rectis adiuncti ſint, nomina non ſunt, ſed nominum caſus. Verbum eſt vox ſignificatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua finita, & recta, & eſt eorum, quæ de altero dicuntur, nota. In qua definitione aliquæ particulæ cum Nominis definitione communes videntur, quanuis non eadem ratione hic, & illic conſtituantur, hic enim dicitur, quod nulla pars uerbi ſit ſignificatiua per ſe, ad excludendas orationes ex pluribus verbis, ut currere eſt moueri, legit, & ſtudet, ſicut in definitione nominis excludebantur orationes ex pluribus nominibus, ut homo iuſtus. Præterea dicitur, finita, ad excludendum uerbum infinitum, ut non currit, non vincit, quod cum nullam actionem determinatam ſignificet, uerbum non eſt, Circa quod aduerte: Verbum tria habere, Primum enim ſignificat aliquam operationem, ut curro, curſum, diſputo, diſputationem, in quo cum nomine conuenit, ac propterea dicitur, uox ſignificatiua ad placitum, ſicut & nomen. Secundo illam ſignificat, ut fit in tempore, in quo a nomine differt, ſed cum parti-

D cipio

cipio communicat, propterea dicitur, cum tempo-re. ad differentiã nominis. Tertio illã unit cum aliquo nomine ſubiecto, ut homo currit, & hoc proprium eſt uerbo, ac propterea dicitur eſt, nota eorũ quæ de altero prædicantur. quando autẽ audis, verbum infinitari, hoc intellige, quando negatio eius ſignificationẽ deſtruit, vt idem ſit, non diſputat, ac eſt, non diſputans. dicitur tandem. recta. vt enim in Nomine ſolus rectus nomen dicitur reliqui obliqui caſus, ita Verbum præſentis Indicatiui, verbum eſt, præteritum, & futurum, caſus verbi. hoc autem fit, quia propoſitio ſimplex non cõflatur ex alijs modis præter indicatiuum, in quo præteritum, & futuram ad præſentis normam expenduntur, nam præteritum nihil aliud eſt, quã quod fuit præſens; futurum quod erit præſens, ideo præcipua ratio uerbi in præſenti conſiſtit quamuis non ſit negandnm præteritũ et futurum uerba eſſe, cum ex eis propoſitiones fiant.

Cap. XVI. De Oratione, & Enunciatione.

ORatio eſt vox ſignificatiua adplacitum, cuius partes ſeparatæ ſunt ſignificatiuæ, vt dictiones. Id autem ſignificat, vt dictio, quod terminus eſt, vt ſit ſenſus: Oratio eſt uox ſignificatiua expluribus ſimplicibus terminis compoſita, nec obſtat orationem aliquam ex propoſitionibus aliquando eſſe conflatam, vt Deus eſt uerax,

ax; & homo eſt mendax, tales enim orationes tiam ex dictionibus ſimplicibus componuntur, ropterea orationes ſunt. Oratio quædam. Imperfecta quædam Perfecta Imperfecta eſt, quæ non cōſtituit quietum audientis intellectum, ſed ſuſpenum dimittit, vt ſi uenires ad me. Sunt autē illæ, mnes orationes Imperfectæ, in quibus nō eſt verbū, & in quibus eſt relatiuū cū vnico uerbo, & in quibus ſunt dictiones, quæ uirtutē habent ſuſpendendi, & nō eſt niſi unicū verbum, vt vbicunq;, quandocunq;. Oratio Perfecta eſt, quæ perfectū generas ſenſum, & intelligentiam, vt homo ſtudet. Harū quædam Enunciatina quædam. Non Enunciatiua. Enunciatiua eſt, quæ cum perfectū generet ſenſum, vere vel falſò ſignificat, vt Deus eſt iuſtus Non Enunciatiua illa eſt, quæ cum perfecta ſit, nihil veri, nihil falſi ſignificat, qualis eſt oratio interogatiua, imperatiua, optatiua & ſimiles quas Dialecticus in vniuerſum non curat, qui ſolum verum vel falſum indagat. Eſt igitur Enunciatio, quæ communiter Propoſitio dicitur, Oratio perfecta, quæ vere vel falſo ſignificat, vt leo non eſt animal, homo diſputat, eſt autem quædam ſimplex quam Categoricam, quædam compoſita, quā Hypoteticam alij vocant. Simplex eſt Enunciatio conſtans ex ſubiecto, copula, & prædicato tamquam partibus præcipuis. Subiectum id eſt, de quo aliquid dicitur, vt homo in hac propoſitione, homo eſt Dialecticus, quod aliquando vna dictio eſt, ali

quando vna integra propoſitio, quoties eſt cnm relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt fit in hac, homo, qui eſt iuſtus ſpernit mundum, vbi totum id; homo, qui eſt iuſtus: locum habet vnius ſubiecti, ſimiliter in hac, homo eſt animal eſt propoſitio, illud totum, homo eſt animal, ſubiectum eſt, quia materialiter ſumitur et in his vtriſq; illud verbum, quod in tali propoſitione, quæ ſubiectum eſt, ineſt, dicitur, minus principale. Copula eſt ipſum verbum. Prædicatũ eſt id, quod de alio dicitur ſicut. Dialecticus, in illa propoſitione, homo eſt Dialecticus, Euenit aliquando propoſitiones non habere aliquod prædicatum, & tunc copulato talis prædicati locum habet, & huiuſmodi propoſitio, de ſecundo adiacente dicitur, vt homo eſt, aliquando præter copulam prædicatũ aliud ineſt, et huiuſmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus eſt bonus. Enunciatio Hypotetica eſt, quæ ex pluribus ſimplicibus principalibus, vel earum locũ habentibus componitur, vt virtus eſt ſequenda, & vitiũ fugiendum. dicitur autem locum ſimplicium habentibus, quia Enunciationes aliquando fiunt ex orationibus quæ licet ſimplices non ſint propoſitiones, earum tamen virtutem habent, vt ſi homo ſtuderet, eſſet doctus. Omiſſa igitur Hypothetica ad ſimplicem manifeſtandam prius accedamus.

Cap.

Cap. XVII. De Materia, forma, & qualitate Simplicis Enũciationis.

QVemadmodum in re aliqua naturali quattuor præcipue Philoſophi conſiderant, Materiam nempe, ex qua res facta eſt, Formã, per quam eſt, Paſſiones, & proprietates a tali re procedentes, qua qualitates vocant, & deniq; magnitudinem, & dimenſionem rei, quæ quantitas dicitur ita proportione quadã hæc quatuor in Enunciatione, quæ compoſitum quoddam eſt, logici ſpeculantur. Enunciationis materia eſt ordo, & habitudo quædam inter ſubiectum, & prædicatum. Forma eſt ipſorum vino & connexio, quam verbum importat. Qualitates ſunt, quod affirmatiua ſit, quod negatiua, vera, aut falſa. Quantitates autem, quod vniuerſalis, particularis aut indefinita ſit, vt ſuo ordine trademus. Cum igitur Enunciationis materia, ſit habitudo prædicati ad ſubiectum, fit, vt cum tripliciter prædicatum ſe ad ſubiectum habere poſſit, triplex ſit & propoſitionis materia. Prima eſt Naturalis Altera Contingens, Tertia Remota. Naturalis eſt, in qua prædicatũ, vel eſt definitio ſubiecti, vel pars definitionis ipſius, vel ſubiectum, eſt de definitione prædicati, vt, homo eſt animal, homo eſt rationalis, homo eſt animal rationale, homo eſt riſibilis. Similiter etiam harum negatiuæ. Cõtingens eſt, quando prædicatum ſic ineſt ſubiecto, vt poſſit non ineſſe, vel

ſic non ineſt, vt poſſit ineſſe. vt equus eſt albus, homo diſputat. Remota eſt, quam prædicatum ſic non ineſt ſubiecto, vt numquam ineſſe poſſit, vt homo eſt leo, album eſt nigrum, & harum omniũ negatiuæ, in eadem enim materia ſunt negatiuæ, in qua & affirmatiuæ. De Forma autem Enunciationis nihil aliud, quam quod de verbo dictum eſt, tractare modo oportet. Circa Qualitatem autem, enunciatio Simplex, in Veram, & Falſam, diuidi primi poteſt. Vera eſt, quæ rem ita ſe habere ſignificat, ſicut ſe habet, vt homo eſt animal. Falſa, quæ aliter ſignificat, quam res ſe habeat, vt homo eſt leo, nec eodem modo veritas uel falſitas in omni ſimplici Enunciatione ſumenda eſt Enunciationes namq; de præterito & futuro ex præſentis ratione pendent, tunc enim propoſitio de præterito vera erit, ſi aliqua præſentis eiuſdem præceſſerit vera Similiter & propoſitio de futuro, ſi aliqua de præſenti futura ſit vera, & tales Enunciationes de præſenti, dicuntur, propoſitiones de Ineſſe, vt Petrus cucurrit erit vera, ſi iſta. Petrus currit fuit aliquando vera Similiter & iſta Antichriſtus erit. eſt uera ſi aliquando iſta, Antichriſtus eſt futura ſit vera. Præterea eſt etiam propoſitio aliqua neceſſaria, alia impoſſibilis, alia contingens Neceſſaria eſt, quæ ſignificat ita rem eſſe ſicut eſt, nec aliter ſe res habere poteſt, ut homo eſt animal. Impoſſibilis, quæ aliter ſignificat, quam res ſe habet uel habere, poteſt, ut homo eſt leo. Contingens eſt, quæ

ſignificat

ſignificat rem ſic ſe habere, qualiter ſe habere, & non habere poteſt, ut homo currit. Neceßaria ſemper eſt vera. Impoſſibilis ſemper eſt falſa. Contingens aliquando vera, aliquando falſa. Propoſitio in materia Naturali affirmatiua, eſt neceßaria, vt homo eſt animal Negatiua impoſſibilis vt homo nõ eſt animal. In materia remota contra, negatiua neceßaria, vt homo non eſt lapis affirmatiua impoſſibilis, vt homo eſt lapis. In materia vero contingenti vtraque contingens & affirmatiua, & negatiua vt homo currit, homo non currit. Enunciationum Simplicium quædam affirmatiua, quædam negatiua, Affirmatiua eſt cuius copula principalis affirmatur, vt homo eſt animal, Deus eſt verax. Negatiua, cuius copula principalis negatur, vt vitium non eſt uirtus.. Dico autem de copula principali, quod negetur, vel affirmetur, non enim habenda eſt ratio copula minus principalis, quam ſuperius explicuimus. Erit enim Enunciatio affirmatiua ſi copula principalis affirmatur, etiam copula minus principali negata, qualis eſt iſta, qui mecũ non colligit, diſpergit: & contra erit negatiua, copula minus principali affirmata ſi tamen principalis negetur, ut qui ſequitur Chriſtum, non ambulat in tenebris. Dico etiam vt copula negetur vel affirmetur, quando enim negatio unicum extremũ negat, quod fit in terminis infinitis, Enunciatio affirmatiua erit, vt lapis eſt nõ animal, nõ homo eſt

albus, Sunt autē Enunciationes, aliquæ, quæ duas h bēt copulas principales, et ſimplices ſunt formaliter, quāuis uirtute cōpoſitæ ſint, ut Petrus fuit, et eſt iuſtus, homo viuit, & viuet, in his accidit aliquando vnā copulam affirmari, & alterā negari, vt Petrus non venit, ſed ueniet, homo uiuit, aut non uiuet, et tales propoſitiones, quanuis formaliter mixtæ ſint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ ſunt, tamē uirtute uel affirmatiuis, uel negatiuis adſcribendæ ſunt. Pro quarum cognitione, hæc regula eſt obſeruanda, ut ſi fuerit ſub diſiunctione adſcribatur nega tiuæ, ut Petrus non uiuit, uel cito morietur, ſi autem ſub copulatione adſcribatur affirmatiuæ, ut Pe trus ſtudet, & non ſtudebit. Et hoc eſt quod alij aliter dicunt, nempe ſi talis propoſitio infert in bona conſequentia affirmatiuam ſimplicem ipſa eſt affirmatiua, qualis eſt illa ſub copulatione, ualet enim Petrus ſtudet, & nō ſtudebit ergo Petrus ſtudet qđ ſi ipſa inferatur ex negatiua ſimplici, erit etiam ne gatiua, qualis eſt illa ſubdiſiunctione, ualet enim: Petrus non uiuit, ergo Petrus non uiuit uel cito mo rietur. nam diſiunctiua ex una parte inferri poteſt. Ad hoc genus Enunciationum reducuntur illæ, in quibus eſt multitudo negationū eſt enim malignantis naturæ, Quidquid poſt ſe inuenit, nagat, & op poſitum reddit: ſi inuenit affirmatum, negat, ut ho mo non eſt lapis: ſi inuenit negatum, iterum negat, & uirtute affirmatum reddit, negare enim ne gatum eſt uirtute affirmare, ut nullus homo non eſt animal,

animal, ideſt, omnis homo eſt animal: unde dici ſolet, paritas negationũ affirmat, imparitas, negat ſed hoc intellige uirtute,nam ſemper negatio negat, negat autẽ id ſolũ,quod poſt ſe eſt,ut homo nõ eſt bonus, illa negatio non negat ſubiectũ, ſicut iſta; nullu; homo eſt bonus, nullus impius eſt gratus Deo.

Cap.XVIII. De Quantitate Simplicis Enunciationis.

ENunciatio ſimplex ſecundum quantitatẽ,quadruplex eſt quædam Vniuerſalis, quædam Particularis, quædam Indefinita, quædam Singularis. Vniuerſalis eſt, in qua ſubiectum eſt terminus communis ſigno uniuerſali determinatus. ut omnis homo appetit bonum, nullus impius habet pacem. In his denotatur quod omni indiuiduo ſubiecti prædicatũ cõpetit, vel ab eo remouetur. Particularis eſt in qua ſubiectum eſt terminus communis aliquo ſigno particulari determinatus, vt aliquis homo diſputat, in qua denotatur quod non omni prædicatum conueniat & non ab omni remoueatur. Indefinita, cuius ſubiectum eſt terminus cõmunis communiter acceptus, nullo tamen ſigno determinatus, vt homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquiualent vniuerſalibus,& earum frequens eſt in ſcientijs vſus, vt homo eſt animal, huic æquiualet, omnis homo, eſt animal. Singularis eſt, in qua ſubijcitur terminus ſingularis, vel terminus cõmunis ſigno demonſtratiuo determinatus, vt Paulus

lus fuit decapitatus iſte homo eſt iuſtus. In his omnibus diligenter attende non eſſe habendam rationem prædicati, ſed ſubiecti, quantumq; enim prædicatum ſit commune, ſi ſubiectum ſingulare ſit, & enũciatio ſingularis erit, vt Petrus eſt homo ſeu Petrus eſt Omnis homo. Similiter etiã ſi ſubiectum cõmune ſit, quanuis prædicatũ ſit, ſingulare enunciatio cõmunis erit, vt aliquis homo eſt Paulus. Cum igitur triplex ſit Enunciationis facta diuiſio ſecundum ſpecies, aliquo modo, cum in Categoricam, & Hypotheticam. Secundum qualitatem, cum in Veram vel Falſam, Affirmatiuam & Negatiuam. Secundum quantitatem, cum in Vniuerſalem Particularem Indefinitam, & Singularem diuiſa eſt. Triplex erit etiam interrogandi & reſpondendi modus. Quæ Enũciatio eſt iſta? qualis Enunciatio eſt iſta? Quanta enunciatio eſt iſta? Ad primum Reſponde, eſse Categoricam, vel Hypotheticam. Ad ſecundum per qualitatem eſſe ueram vel falſam, affirmatiuam, vel negatiuam. Ad tertiũ reſponde per quantitate, eſſe vniuerſalem particularem, indefinitam, vel ſingularem.

Cap. XIX. De Enunciatioone Hypothetica.

SVpra quid eſſet. Enunciatio Hypothetica definiuimus Eſt enim ex ſimplicibus Enunciationibus, vel ex complexis locũ ſimplicium habentibus, media aliqua cõiunctione cõpoſita. Huius tres,

ſunt

ſunt ſpecies, Cōditionalis Copulatiua, Diſiunctiua Conditionalis eſt in qua vna parte conceſſa poſterior ſequitur, vt ſi homo currit, homo mouetur. Copulatiua, in qua conniunguntur partes per coniunctionem copulatiuam, Deus eſt bonus, & iuſtus ſaluatur. Diſiunctiua, in qua partes iunguntur per copulam diſiunctionis ut ego moriar, vel tu non viues, Conditionalis diuidi ſolet in Cauſalem. Rationalem, & particulariter Conditionalem. Cauſalis, in qua coniunctio eſt cauſalis, vt quia ſol lucet, dies eſt. Rationalis, in qua eſt coniunctio illatiua, vt ſol lucet, ergo dies eſt. Conditionalis, in qua coniunctio eſt conditionalis, ut ſi ſol lucet, dies eſt. Hæ autem tres communiter conditionales dictæ & Conſequentiæ quædam, & ſimul Enunciationes ſunt. Conſequentiæ, quia in eis unum ex alio denotatur inferri: Enunciationes, quia in eis uerum uel falſum exprimitur. Vt conſequentiæ ſunt, bonæ uel malæ dicuntur, & ex antecedenti, & conſequenti conſtant. Eſt autem antecedens in conditionali & Cauſali, quod immediatum eſt poſt coniunctionem, quale eſt id, Sol lucet in his, ſi ſol lucet, dies eſt, quia Sol lucet, dies eſt, reliquum eſt conſequens. In Rationali, uero quod antecedit coniunctionem, antecedens eſt. Earum autem trium rectitudo, uel uitium, in bona uel mala conſecutione unius ex altero conſtit, ut ſuperius diximus, Qua partes uero enunciationes ſunt, ueræ, uel falſæ, neceſſariæ impoſſibiles et cōtingētes ſicut reliquo dicūtur et quan

tum

tum adhoc, Rationalis a Copulatiua nõ differt, ita ut poſſim quattuor ſpecies Enunciationis Hypotheticæ conſtituere. Copulatiuam Diſiunctiuã, Propriè conditionalem, & Cauſalem. Ad Copulatiuam multæ Ennunciationes reducuutur, hæ nempe, in quibus eſt aliquod aduerbium temporis uel loci, uel coniunctiones aduerſatiuæ, uel relatiua, ut dum lego uos auditis: ubi eſt magiſter, eſt diſcipulus; Paulus eſt Sanctus, ſicut Petrus: tanta eſt turris quantus mons: qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiuſmodi Hic autem Hypotheticam pro compoſita Enunciatione accipimus, quamuis antiqui aliter eo uocabulo uſi ſint, ut inferius trademus. Harum ueritas, & falſitas non eodem modo in omnibus penſanda eſt. Veritas enim Copulatiuæ & rationalis in ſuarum partium omnium ueritate conſiſtit, ut tunc Copulatiua uel Rationalis uera ſit, cum omnes eius partes ueræ ſunt. Vnde iſta eſt uera. Ignis eſt calidus, et aer eſt humidus, terra autẽ ſicca, ſingulæ .n. partes ueræ ſunt. Eius autẽ falſitas ex partiũ falſitate, ſiue omniũ. ſiue unius ſolũ prouenit, adeo ut ſi Copulatiua quattuor, aut quinq; partes aut plures habeat, inter quas una inueniatur falſa, tota etiã copulatiua falſa erit, qualis eſt iſta, terra eſt grauis, & ignis leuis, & aqua non eſt Elemẽtum, tota eſt falſa cũ tertia eius pars falſa ſit. Diſiũctiua aũt uera eſt, cũ una eius pars eſt uera, adeo ut ſi plures parte ueræ ſimul aut falſæ ſint, tota etiã diſiunctiua falſa ſit, unde hæc uera eſt. Ignis eſt calidus

dus, uel nõ eſt calidus, Petrus ſtat, uel nõ ſtat: hæ autem falſæ, homo eſt animal, uel homo eſt riſibilis, quia utraq; pars uera. Similiter, homo non eſt animal, uel homo nõ eſt riſibilis. ita ſentiebant antiqui Græci, & latini de diſiunctiuæ ueritate, uel falſitate, quãuis recentiores non admodũ proprie Diſiunctiuis utentes exiſtimant Diſiunctiuã, cuius non ſolum una pars, ſed etiã omnes ueræ ſunt, & ipſam eße ueram, præſertim, quando diſiunctiuæ fiunt ex partibus inter ſe non oppoſitis, ut Petrus ambulat, uel Paulus ſtudet, tunc autem falſa eſt ſolum diſiunctiua, cum omnes partes falſæ ſunt. Conditionalis autem ueritas ſolum in illatione conſiſtit, ut illa ſit Conditionalis ueræ quæ conſequentia ſit bona, illa uero falſa, quæ Conſequentia ſit mala, ſiue propoſitiones ueræ ſint, ſiue falſæ, propterea dicis ſolet, Conditionalis nihil ponit in eſſe, vnde iſta veræ eſt nullo homine currente, ſi homo currit, mouetur, cũ ſit recta illatio. iſta vero falſa, etiam homine currente, ſi homo mouetur, homo currit, cum non ſit recta illatio. At Cauſalis plura petit ad ſui veritatem, nempe, quod utraq; pars ſit vera, & antecedens ſit caſu conſequentis, adeo vt ex vnius horũ defectu falſa ſit unde, iſta eſt vera, quia ignis eſt calidus, ignis eſt leuis non ſolum quia vtraq; pars vera eſt, ſed etiam, quia antecedens ſcilicet, ignis eſt calidus eſt, cauſa conſequentis, quod ignis ſit leuis. Iſta vero eſt falſa, quia fumus eſt, ignis eſt, fumus enim non eſt cauſa ignis; Simlliter et iſta fal

ſa

ria, & altera Contingens, qualis eſt iſta, homo eſt animal, & equus currit, nam ratione unius partis contingentis poterit tota copulatiua, aliquando eſſe uera aliquando falſa Vera quidem, cum contingens ſimul cum neceſſaria fuerit uera, tunc enim utraq; pars uera erit falſa autē cum ſola contingens, fuerit falſa, manente etiam neceſſaria uera quia ex unius falſitate tota copulatiua fit falſa. Illa uero eſt Impoſſibilis, cuius vel omnes partes ſunt impoſſibiles, vel ſolum vna pars, vel tandem vtraque pars fuerit contingens. ſed Incompoſſibilis, vt diximus: unde iſta eſt impoſſibilis homo nō eſt animal, & homo non eſt rationalis eſt enim utraque pars, impoſſibilis. Similiter & iſta, homo nō eſt animal & equus eſt hinnibilis eſt enim vna pars impoſſibilis. Tandem & iſta, Petrus ſtat, & Petrus non ſtat, quia cum vtraq; pars ſit contingens per ſe, eſt tamen incompoſſibilis. Idem iudicium eſt de Rationali ſicut de Copulatiua. Diſiunctiua autem Neceſſaria eſt, cuius partes incōpoſſibiles ſunt, ſiue utraque ſit contingens, ſiue vna neceſſaria, & altera impoſſibilis, quales ſunt iſtæ, homo eſt animal, vel homo non eſt ſenſibilis. Petrus ſtat, uel Petrus non ſtat. Contingens, cuius utraq; pars contingens, & compoſſibilis, vel cuius vna pars contingens, quales ſunt iſtæ, Petrus currit, vel aliquis homo ſtudet eſt enim vtraque pars contingens & compoſſibilis, ſimiliter, homo non eſt animal, uel equus currit, eſt enim vna pars contingens. Similiter iſta eadē ratione,

ſa eſt nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars ſit falſa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis Hypotheticis, nam negatiuæ oppoſito modo ſe habent. Sunt enim ad affirmatiuarum rationem examinandæ. Negatiua enim eſt falſa, cuius affirmatiua vera, vera autem, cuius affirmatiua falſa.

Cap. XX. De reliquis Accidentibus Hypotheticæ Enunciationis.

Non ſolum Hypotheticæ Enuntiationes ueræ aut falſæ, ſed etiam neceſſariæ, impoſſibiles & contingentes ſunt, ac reliqua accidentia, quæ ſimplicibus inſunt, participant, quamuis non eodem modo omnibus accidant. Copulatiua enim Neceſſaria eſt cum omnes eius partes neceſſariæ ſunt, qualis eſt iſta homo eſt animal, & Deus eſt unus, Illa autem. Contingens eſt cuius utraque pars eſt Contingens, & Compoſſibilis, ut homo ſtudet & leo currit Dico autem, ut pars utraque ſit compoſſibilis, ideſt, ut ſimul falſa uera uel ſimul eſſe poſſit, nam cum incompoſſibilis eſt, ideſt, ut ſimul uera, uel falſa eſſe non poſſit, quanuis utraq; pars ſit Contingens, Copulatiua non erit Contingens ſed potius impoſſibilis, qualis eſt iſta Petrus ſtat. & Petrus non ſtat ſimiliter iſta, ego lego, & ego non lego. Poteſt etiam copulatiua contingens eſſe, quando una pars eſt neceſſaria,

tione, homo eſt animal, uel equus currit, contingens eſt, cum poſſit eſſe vera, vel falſa, quamuis ſecundum recentiores ſuſtinentes veram eſſe diſiun ctiuam, cum vtraque pars eſt vera, iſta vltima ne ceſſaria eſt, quia vna pars eſt neceſſaria. Impoſſibilis autem Diſiunctiua eſt, cuius utraq; pars impoſſibilis qualis eſt iſta, vel homo non eſt animal, vel homo non eſt rationalis quanuis ſecundum antiquos etiam Diſiunctiua, cuius eſt vtraq; pars neceſſaria, eſt impoſſibilis, vt iſta, vel homo eſt ani mal, vel homo eſt rationalis. Conditionalis *autem* & Cauſalis, *cum præcipue in illatione quadã conſiſtant, maxime earum contingentia, neceſſitas, vel impoſſibilitas, ſecundum illationem penſandæ ſunt, vt* Conditionalis *ſit neceſſaria in qua vnum ex altero neceſſario ſequitur, vt ſi homo currit, homo mouetur. Impoſſibilis uero, in qua unum ex altero ſequi non poteſt, vt ſi ignis eſſet calidus, ignis frigeſaceret.* Contingens *uero, in qua vnum contingenter ex altero ſequitur, hoc eſt, aliquando ſequitur, aliquando nõ ſequitur, vt ſi Petrus aſſidue lectionibus interſit, euadet doctus, Vnum autem præter hoc habet Cauſalis, vt præter illationẽ unius ex altero tanquam ex cauſa vti diximus, habeatur ratio partium, ſicut in Copulatiua, quanuis enim vnum ex altero neceſſario ſequatur, tamquam ex cauſa ſi pars vtraq; neceſſaria non ſit, Cauſalis nõ erit neceſſaria ſed contingens, vel impoſſibilis, vnde iſta contingens eſt, quia homo currit, homo mo-*

uetur,

uetur, iſta impoſſibilis, quia ignis eſt frigidus, ignis eſt grauis, Hæc pari ratione intelligenda ſunt in affirmatiuis, nam negatiuæ ex harum ratione diſcernuntur, ut ſit negatiua impoſſibilis, cuius affirmatiua neceſſaria, & negatiua neceſſaria, cuius affirmatiua impoſſibilis, & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

Cap. XXI. De affirmatione & Negatione, ac Quantitate Hypotheticæ.

VT autem inter has, quæ Affirmatiuæ, quæ negatiuæ ſint dignoſcatur, duo obſeruanda ſunt. Alterum eſt, Coniunctionem in his ſe habere ſicut in ſimplicibus enunciationibus verbũ principale, vt quemadmodum ſimplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema ſolum affirmata uel negata, ſed propter Copulam principalem, ita Hypotetica non dicatur affirmatiua, vel negatiua propter ſimplices, ex quibus componitur, ſed pro ratione coniunctionis eas connectentis, quæ ſi negata fuerit, & Hypothetica negatiua erit: ſi affirmata, affirmatiua, unde iſta eſt affirmatiua ſi nullus homo currit, nullus homo mouetur, quia coniunctio non eſt negata, iſta vero negatiua, Non ſi homo mouetur homo currit, Idem in aliĳs intelligendum eſt. Alterum quod obſeruari debet huiuſmodi eſt, Negationem, quæ conditionalem, & Cauſalem negat, non negare ſimplices Enunciationes, ex quibus componuntur,

ſed unionẽ illarũ, vt qui dicit, Nõ qa fumus eſt, ignis eſt, nõ negat qđ ſit ignis, & fumus, ſed qđ nõ ſit iſta vnio, et ſequela, quod fumus ſit cauſa, vt ignis ſit: ſimiliter in iſta, Non ſi homo mouetur, homo currit. At in Copulatiua, & Diſiunctiua, negatio totũ negat, & coniunctionẽ, & partem; vnde Copulatiua negata æquiualet Diſiunctiuæ, ex oppoſitis partibus & contradicentibus, Similiter, & Diſiunctiua negata Copulatiuæ, ut, non homo currit, & hmo mouetur, huic, æquiualet, nullus homo currit, vel nullus homo mouetur, Et hæc, nõ homo currit, vel mouetur, illi, nullus homo ocurrit. et uullus homo mouetur negatiua enim copulatiua diſiunctiuæ affirmatiuæ, & diſiunctiua negatiua copulatiuæ affirmatiuæ ex oppoſitis partibus æquipollẽt; Circa Quantitatẽ vero Hypotheticæ, proprie nec particulares ſecundũ ſe ſunt, cum .n. quantitas Enunciationis in ſubiecto reſpectu pædicati ſit, hæ autẽ prædicatũ nõ habeant, non.n. vnũ de alio prædicant, ſed quandã Enũciationũ com nexionem important, fit ut ſingulares, ſunt, reputãdæ, & ſolam contradictoriam ſortiantur oppoſitionem. Quod ſi aliquãdo vniuerſales, aut particulares vocantur, ideſt per quandã partium denominationẽ, quo, modo Syllogyſmi vniuerſales, vel particulares iuxta propoſitiones, ex quibus conſtant, dici ſolent. Præter hæc autem vnum eſt attendendm, eße quaſdam. Hypotheticas, quæ ex alijs etiã Hypoteticis componuntur, & hæ iudicandæ ſunt Secundum coniunctionem principalem, Dicitur autem ea principali, quæ

quæ alias connectit, ut iſta Copulatiua eſt; ſi homo curret, homo mouetur, & ſi homo ſtudet, euadet doctus, duæ.n. Cõditionales per copulatiuã coniunguntur, ſimiliter in alijs, quæ multis modis eſſe poſſunt. Tunc autem ueritas & falſitas, Contingentia, & reliqua in iſtis debent conſiderari ſecundum Hypotheticas, ex quibus componuntur, ſicut in illis Hypotheticis, de quibus locuti ſumus, erat conſideratio partium ſimplicium, atq; hæc de Enunciatione tam ſimplici quam coniuncta dicta ſufficiant,

FINIS PRIMI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS

Lib. II.

Cap. I. de Suppoſitione.

CVM de Termino, & Propoſitione hucusq; tractatum ſit, de his quæ terminis accidunt diſcrere oportet. Hæc autem ſunt Suppoſitio, Ampliatio, Reſtrictio, Alienatio. Diminutio, & Appellatio. Soppoſitio igitur eſt uſus termini pro ſe, vel pro ſuo ſignificato, vt in hac propoſitione, Homo eſt

 animal,

animal, vox illa, homo, loco rei conſtituitur. At ve ro in hac, Homo eſt nomen, non pro re aliqua, ſed pro ſe ſumpta eſt. Voces enim non ſolum rerum ſigna ſunt ſed earum loco dum de rebus diſputamus ſubſti tuuntur, cum res indiſpntationem pro ferre non ſemper poſſimus, hoc tamen priuilegio ipſæ uoces gaudent, vt quando de eis diſputatio ſit per eaſdem diſſeramus, nihil earum loco collocantes, Ex quo duplex exoritur vocum ſuppoſitio. Altera quando vocibus rerum ſignificatarum loco vtimur. Altera cum pro ſe ipſis ſumuntur. Prior *Formalis, Poſterior Materialis eſt ſuppoſitio materialis eſt uſus termini pro ſe, qualiter ſubiectum ſupponit in hac propoſitione* Homo *eſt uox. huius ſuppoſitionis indicium eſt, cum prædicatum ipſi uoci, non rei per uocem ſignificatæ conuenire denotatur, ut in illa propoſitione prædicatũ, vox non rei ſignificatæ per illam uocem. Homo, ſed ipſi uoci ineſt propterea talis vox, Homo, materialiter ſopponit.* Suppoſitio Materialis *duplex eſt, quædam Intrinſeca, quædam* Extrinſeca. *Intrinſeca, eſt uſus termini pro ſe, ſecundum id, quod ſibi naturaliter ineſt, ideſt, quando voci attribuimus ea, quæ non ex ſignificatione ei aduenniunt, vt* Homo *eſt ſonus,* Leo *eſt vox, quæ ſuppoſitio etiã vocibus non ſignificatiuis ineſt:* Extrinſeca, *eſt uſus termini pro ſe ſecundum id, quod ei ex ſignificatione prouenit, id ſit cum de vocibus aliquid enunciamus, quod illis vt ſignificatiuæ ſunt ineſt; vt* Homo *eſt nomen. Diſputat eſt uerbum, Hæc autem ſuppoſitio*

in vocibus ſignificatiuis tantum reperitur. Suppoſitio autem Formalis, eſt vſus termini pro re quam ſignificat, cuius quædam Propria, quædã Impropria. Suppoſitio Propria, eſt vſus termini pro re quam proprie ſignificat, ideſt ad quã ſignificandam primo eſt impoſitus, ſicut ſupponunt Termini in hac propoſitione, Homo currit. Impropria, eſt vſus termini pro re quam improprie ſignificat, id eſt ad quam ſignificandã per ſimilitudinẽ, vel figurã aliquam a propria ſignificatione trãsfertur, ut iſte homo eſt pictus. Iſte homo eſt Nero ſimiliter de alijs figuratis locutiõibus. Suppoſitio Propria, quædam eſt Simplex, quædam Perſonalis. Simplex, eſt vſus termini pro ſuo tantũ in mediato ſignificato, ideſt pro re, quam primo ex ſe repræſentat, ut hæc vox Homo, in iſta propoſitione, Homo eſt ſpecies. Supponit enim non pro Petro, aut Paulo, vel alio quouis indiuiduo, ſed pro homine in communi. Suppoſitio Perſonalis eſt, vſus termini pro ſuo mediato ſignificato, vt Homo vincit, vbi, Homo, non pro homine in communi, ſed pro inferioribus, ſcilicet Petro, vel Paulo ſumitur. perſonalis quædam Diſcreta, quædam Communis. Decreta, eſt vſus termini ſingularis perſonaliter accepti, vel termini communis ſigno demonſtratiuo determinati, vt Petrus ſtudet, hic homo contemplatur. Dico autem, Perſonaliter accepti, quia terminus ſingularis aliquando ſimpliciter ſupponit, ut in hac Petrus eſt indiuiduum, quod tunc ſit, cum non licet ex ipſo inferre ſpeciem, aut genus, non enim di-

ces, Petrus eſt indiuiduum, ergo homo, vel animal eſt indiuiduum. Perſonaliter autem ſupponit, cum illa licet inferre, valet enim Petrus diſputat, ergo homo diſputat & animal diſputat. Suppoſitio Communis eſt vſus termini communis pro ſuis inferioribus, ut Omnis homo apetit ſcire, vbi, Homo, pro ſingularibus hominibus accipitur.

Cap. II. *Suppoſitione communi.*

SVppoſitio communis, quæ vſus termini pro ſuis inferioribus eſt, quedam eſt Diſtributiua, quædã Copulata quædam Determinata, quædam vero Confuſa, Suppoſitio diſtributiua, eſt vſus termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis copulatiue ſumptis. Tunc autem terminus pro ſuis ſignificatis copulatiue ſumitur, quando pro illis ita accipitur, vt in ſingula ſeorſum, reſpectu eiuſdẽ prædicati, uel ſubiecti in propoſitione copulatiua reſoluatur, vt ſubiectũ in hac. Omnis homo currit, ſic.n. eſt reſoluendũ: Iſte homo currit, & iſte homo currit, & iſte homo currit, & reliqua demonſtrando ſingula inferiora cum eodẽ prædicato. Suppoſitio Copulata eſt, vſus termini communis pro ſuis ſignificatis collectiue ſumptis, quod fit cum pro illis ſeorſum, reſpectu alicuius ſubiecti, vel prædicati non accipitur, ſed pro omnibus ſimul media coniunctione copulatiua; vt omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, id eſt, Iſti Apoſtoli, & iſti, & iſti, & alij ſimul ſunt duodecim. Suppoſitio Determinata

eſt

eſt vſus termini cõmunis pro omnibus ſuis ſignificatis diſiunctiue, quod tum fit cum in ſingula ſeorſum reſpectu ſubiecti, vel prædicati vnius in propoſitione diſiunctiua reſoluitur, vt ſubiectũ in hac, Aliquis homo currit, ſic enim eſt reſoluendum: Iſte homo, currit, vel iſte homo currit, & reliqua ſimiliter ſingularia. Suppoſitio Confuſa eſt uſus termini communis pro omnibus ſuis inferioribus diſiunctim, quod fit cũ pro omnibus ſimul; & non ſeorſum reſpectu vnius ſubiecti vel prædicati ſumitur, vt ſubiectum in hac Ad equitandũ requiritur equus, eſt enim reſoluendũ: requiritur ad equitandũ iſte equus, vel iſte, vel alius, non tamen de ſingulis ſeorſum dices; Iſte equus requiritur, uel iſte equus requiritur, quia omnes iſtæ ſingulares ſunt falſæ.

Cap. III. De regulis indicantibus ſuppoſitiones.

CVM uaria ſint ſigna, a quibus terminorum ſuppoſitio dependet ſuper eſt ut regulas aſſignemus, quibus diuerſorum ſignorum variæ manifeſtentur ſuppoſitiones. Sit igitur prima regula. Signa Mixta vniuerſalia tam affirmatiua, quam negatiua diſtribuunt categorema incluſum in ſe, particularia vera illud determinant, vt ſemper, ideſt in hoc tempore, & in hoc tempore, & reliquo. Nunquã nec hoc tempore, nec hoc tempore. Aliquando, hoc uel illo tempore. At in terminos propoſitionis in qua

ſunt Variam poteſtatem habent, nanq; negatiua diſtribuunt omnes ſicut ſuum categorema, vt Nunquã homo eſt leo, ſubiectum & prædicatum huius diſtributiue ſupponit, virtute illius mixti negatiui, vt ſit ſenſus, omni tempore nullus homo eſt leo, affirmatiua vero uniuerſalia confundunt, vt ſemper homo eſt albus extrema confuſa manent. At in his, quæ particularia ſunt affirmatiua, vt. Aliquando homo eſt albus, extrema ſupponunt, ac ſi nullum ſignũ ibi eßet. Secunda Regula, Terminus cõmunis cõmuniter ſupponẽs, ſi ſine ſigno ſit, uel cũ ſigno Syncategorematico particulari, ſupponit determinate, vt homo currit, aliquis homo legit. Petrus, uel Paulus ſtudet. hoc.n. ſubiectũ cõplexũ determinate ſupponit. Cũ autẽ in propoſitione ſigna Syncategorematica ſunt, et uniuerſalia, tũc affirmatiua ſibi proximos terminos diſtribuũt, remotos poſtpoſitos confundunt, negatiua vero poſtpoſitos omnes diſtribuunt, vt Omnis homo eſt animal. Homo diſtribuitur, Animal, confunditur. Nullus homo eſt animal, totum diſtribuitur. Hoc intelligi debet, quando affirmatiua vniuerſalia diuiſio: tenentur, cum enim ſumuntur collectiue, proximos ſibi terminos copulatim ſupponere faciunt, vt Quattour homines portant totum, pondus. Tunc autem maxime copulatim ſumuntur, cum ſingulis illius termini inferioribus cui iunguntur, nihil per ſe denotatur ineſſe, vt diximus, ſed ſimul omnibus.

Tertia regula. Verba quæ ſuam actionem in terminũ communem primo applicant, virtutem habent proxi

mos

mos ſibi confundendi, vt Promitto tibi equum, Pariſijs venditur piper, quæ dicuntur ſigna ſpecialia confuſionis, & demum quicunq; terminus ex alterius reſolutione dependet, confuſus manet, vt Bis cantaui Mißam, Ad equitandũ requiritur equus, ubi ille terminus, Miſſam pendet ex reſolutiõe aduerbij, et terminus, Equus, ex reſolutione gerundij. Quando aũt bina concurrunt, tunc obſeruandam eſt. Quarta regula. Cum virtus duorum ſignorum cadit ſupra aliquem terminum, tunc vel ſunt eiuſdem uirtutis, vel diuerſæ. Si diuerſæ fuerint, ſignũ determinans maiorẽ habet uirtutẽ quã confundens, & diſtribuens: unde in hac, Omnis homo eſt aliquod animal, & in hac, Nullus homo eſt aliquód animal, prædicatũ determinate ſupponit, ſignum vero diſtribuens maiorẽ habet virtutẽ, quã confundens, vnde in hac. Omnis homo non eſt animal, prædicatum diſtributiue ſupponit hæc præſertim reſpectu prædicati intelligenda ſunt, nam reſpectu ſubiecti, maior eſt uirtus diſtribuentis, vt patet in hac, non quidam homo currit; ſubiectum enim diſtribuitur. Quando vero duo ſigna eiuſdem uirtutis ſunt, nempe quia utrumq; diſtribuit per ſe, mutuo ſe impediunt, & determinanti æquiualent. unde in hac, Non omnis homo eſt animal, ſubiectũ determinate ſupponit, quia æquiualet iſti, Aliquis homo non eſt animal, hac intellige reſpectu ſubiecti, nam cũ talia duo ſupra prædicatũ cadunt, illud ſupponere confuſe faciũt, ut in hac, Nullus homo non eſt, animal, quæ iſti æquiualet, Omnis homo eſt animal

Cap.

Cap. IIII. De reſolutione ſuppoſitionis terminorum.

DIalectici ad manifeſtandum ſuppoſitionis vim & varios propoſitionum ſenſus ex diuerſa terminorum ſuppoſitione prouenientes, in qua maxime earum veritas, ſeu falſitas conſiſtit vtuntur, Reſolutione quadam; quam Aſcenſum, & Deſcenſum vocat. Eſt autem Aſcenſus a ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale progreſſio. Deſcenſus vero ab uniuerſali ad ſingalaria progreſſio, vt iſte ignis calefacit, & iſte calefacit & &.c. ergo omnis ignis calefacit. vel deſcendendo Omnis ignis calefacit, ergo iſte calefacit, & iſte calefacit. Maxime autem vtimur Aſcenſu, quando veritatem alicuius vniuerſalis propoſitionis probare, & manifeſtare volumus propterea oportet ut omnia ſingularia quod fieri poſſit enumeremus, præſertim cum ſub diſtributo aſcendimus, tunc autẽ ſufficienter enumerantur ſingularia, quando ex his quæ nobis nota ſunt, cum probabilitate aliorum ſic ſe habentium procedimus, vt ſi dicas, iſte ciuis huius urbis eſt albus, et iſte eſt albus, nec apparet vllus qui non ſit albus, etiam ſi omnes non numerentur, infertur, Omnis ciuis huius vrbis eſt albus, quia probabile eſt reliquos qui non apparent, nec numerantur, eſſe albos, cum maior pars uiſa ſit alba. Deſcenſu autem vtimur ad vniuerſalis alicuius falſitatem oſtendendam, propterea non ſemper oportet ad omnia ſingularia deſcendere ſub vniuerſali diſtributo, cũ fal-

ſitas

ſitas ex vnius ſingularis defectu, veritas autē ipſius vniuerſalis ex omniū ſingulariū poſitione proueniat.

Tam Aſcenſus. quam Deſcenſus quadruplex eſt. Copulatiuus. Diſiunctiuus, Copulatus, Diſiunctus. Copulatiuus eſt in quo ſingularia ſeorſum reſpectu vnius ſubiecti vel prædicati ſumuntur in propoſitione copulatiua. vt iſte homo eſt animal. & iſte homo eſt animal & reliqui ſinguli, ergo omnis homo eſt animal, hæc autem Reſolutio debetur termino ſupponenti diſtrbutiue. Diſiunctiuus eſt in quo ſingularia ſin gule per ſe reſpectu ſubiecti, vel prædicati vnius ſumūtur in propoſitione diſiunctiua, vt iſte homo currit, vel iſte homo currit ergo homo currit & hæc debetur termino ſupponenti determinate. Iſtæ autem duæ reſolutiones ad veritatem & falſitatem propoſitionis manifeſtandam, & probandam condu-cunt. Maxime autem intereſt inter Aſcenſum copulatiuum. qui debetur termino ſupponēti diſtributiue, & diſiunctiuū qui debetur ſupponenti determinate. Cum enim vterq; ad veritatem propoſitionis communis probandam & declarandam ordinetur. neceſſe eſt, vt ſingularia per quæ aſcenditur uera ſint, cū diſcrimine tamen. in diſiunctiuo enim ſufficit vnius ſingularis veritas ad propoſitionis communis veritatem, vt Homo currit vera eſt ſi vel vnum ſingulare currat: propterea non oportet multa ſingularia numerare. At in Copulatiuo non vnius ſolum, ſed omnium ſingularium, quæ ſub illo termino ſunt, veritas eſt neceſſaria ad uniuerſalis veritatem, propterea

omnia

omnia in Aſcenſu annumerare oportet, Oppoſitum autem obſeruandum eſt in Deſcenſu, quo ad vniuerſalis falſitatem oſtendendã. Tunc enim in diſiunctiuo per omnia ſingularia deſcendere oportet, cum vnius aut plurium ſingularium falſitas propoſitionem particularem falſam efficere non ſufficiat. In copulatiuo vero, vel ad vnum ſingularem ſatis erit deſcendere, propoſitio enim vniuerſalis, ex vnius ſingularis falſitate falſa ſit.

Præter has Reſolutiones duas, Dialectici duas alias aſſignant, quibus ſuppoſitionis Copulatæ, & confuſæ iam manifeſtent, ponuntq; Aſcenſum, & Deſcenſum Copulatum, & Diſiunctum. Copulatus eſt quum omnia ſingularia ſimul ſub copulæ coniunctiua reſpectu vnius prædicati ſumuntur, vt Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, ideſt, iſti Apoſtoli Et iſti, & alij ſimul ſunt duodecim. Quæ Reſolutio debetur termino ſupponenti collectiue. Diſiunctus eſt quũ omnia ſingularia ſub diſiunctione ſumuntur, ita vt non liceat quodlibet per ſe ſumere, vt Ad equitandũ requiritur equus, ideſt requiritur iſte, vel iſte equus, in quo a diſiunctiuo differt ſicut & copulatus, a Copulatiuo. In copulatiuo enim & Diſiunctiuo ſingulalaria per ſe cum prædicato ſumimus, quod fit in propoſitione copulatiua vel diſiunctiua, Ac in Diſiuncto et copulato ſingularia omnia ſimul cũ vno prædicato in propoſitione categorica conſtituimus. Aſcenſus & Deſcenſus Copulatiuus, & Diſiunctiuus quidam eſt Affirmatiuus, qui ſub propoſitione affirmatiua

matiua ſit, quidam Negatiuus, qui ſub propoſitione negatiua, in illo ſingularia per propoſitiones affirmatiuas; in hoc per negatiuas enumerantur.

Cap. V. De regulis circa ordinem Reſolutionis.

VT propoſitionum ueritas nota fiat reſoluendi ordinem aduertere oportet, qui ſequentibus propoſitionibus manifeſtatur. Prima Propoſitio Nullus terminus ſupponens Materialiter, Simpliciter, vel Singulariter vllam habet ſingularium reſolutionem: vnde in his Homo eſt ſpecies, leo eſt nomē Petrus ſedet, ſubiecta reſoluenda non ſunt.

Secunda propoſitio: Sub termino, vel aggregato ſupponenti collectiue nō eſt reſolutio copulatiua faciēda, nec ſub confuſe ſupponenti, diſiunctiua, vt Iſte. & Iſte ſunt duo, non dices, ergo iſte eſt duo. Similiter non dices, Pariſijs & Romæ venditur piper, ergo Pariſijs ei Romæ venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

Tertia Propoſitio. Non eſt reſolutio facienda ſub duobus terminis ſimul, ſed ſub uno prius, & dum ſub illo Reſolutio fit alter immotus, ideſt eodem modo ſe habens, maneat, ut Omnis homo eſt omnis homo, ſic reſolue. Iſte homo eſt omnis homo, & Iſte homo eſt omnis homo. Non autem ſic, Iſte homo eſt iſte homo, & iſte homo eſt iſte homo.

Quarta propoſitio, Terminus Mixtus vniuerſalis

lis affirmatiuus, vel negatiuus, prius in ſe reſoluendus eſt copulatiue ratione categorematis in eo incluſi, quam reſoluantur termini propoſitionis, ut ſemper homo currit, hoc tempore homo currit, & hoc tempore homo currit, Nunquam omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit. Eis cantaui Miſſam*, ſemel cantaui Miſſam & iterum ſemel cantaui Miſſam, Facta autem reſolutione Mixti, propoſitionis termini iuxta ſuas regulas reſoluantur,*

Quinta Propoſitio *Sub determinato aſcende prius quam ſub diſtributo, In deſcenſu vero poteris etiam a diſtributo incipere, ut Homo non eſt animal, non aſcendes ſub prædicato, ſic Homo non eſt hoc animal, & homo non eſt hoc animal, ergo homo non eſt animal: nam ſingulares propoſitiones antecedentis ſunt ueræ, conſequens uero falſum, quod fieri in conſequentia bona non poteſt.*

Sub diſtributo vero termino, vel complexo prius deſcende, quam ſub confuſo licebit tamen ſub confuſo aſcendere: non enim dices, Omnis homo eſt animal Ergo *omnis homo eſt hoc animal, vel Omnis homo eſt hoc animal, valet tamen aſcendendo, Omnis homo eſt hoc animal, vel Omnis homo eſt hoc animal, ergo Omnis homo eſt animal. Idem intellige de aliquo termino* V*niuerſali, a quo alter pendet, vt Ad equitandum requiritur æquus, prius oportet reſoluere illud gerundium in ſua inferiora.*

Vltima propoſitio. In conditionali ſeu cauſali propoſitione,

poſitione, ſubiectum conſequentis prius eſt reſoluendum, quã termini antecedentis, vt in his: ſi omnis homo in gratia obierit, nullus condemnabitur. Si nullum alimentum ſuppedites animali, omne morietur, hæ ſunt regulæ maxime in reſolutione obſeruandæ.

Cap. VI. De Ampliatione.

CVM ſupra terminos pro rebus ſecundum tempus per copulam importatum exiſtentibus ſupponere docuerimus, supereſt vt modo explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quã tempus copulæ exigit, ſupponant, quã Dialectici Ampliationem, vel Reſtrictionẽ vocant, quæ multum veritati propoſitionũ cognoſcendæ prodeſt cũ ab ea & propoſitionũ cõuerſio, & multiplex argumẽtandi modus pendeat, Eſt autẽ Ampliatio, extenſio termini a minori ad maiorã ſuppoſitionẽ, quando.n.terminus in propoſitione pro re ſecũdum tempus præſens exiſtente accipitur dicitur ſuũ ſtatum habere, at quãdo indifferenter & diſiunctim ſimul pro præſenti, & alio accipitur tempore, dicitur Ampliari, vt in hac, Iuſti viuent vitam pacificam, iuſti, non ſolum pro præſentibus, ſed etiã pro futuris accipitur. Eſt autem diuerſus Ampliationis modus in terminis ſingularibus, & in cõmunibus, tam abſolutis, quã connotatiuis. Terminus ſingularis cũ vnũ tantũ ſignificet, ampliatur quoad exiſtentiam ſui ſignificati ſecundum varias differentias temporis, vt Petrus cucur-

rit,

rit, id eſt Petrus qui eſt, vel fuit, cucurrit, quæ dicitur Ampliatio temporũ. Terminus autẽ communis cum plura ſignificet, nõ ſolum ſecundum tempus, ſed etiam ſecundum ſuppoſita varijs temporibus exiſtentia, ampliatur, vt in hac. Multi homines ſaluabuntur, ſubiectũ non ſolum pro præſentibus, ſed etiã pro futuris ampliatur. Terminus autẽ Connotatiuus cũ præcipue formam ſignificet ſecundum cauſa ampliatur, vt in hac, Albũ fuit nigrum ſubiectũ ratione albedinis ampliatur, vt ſit ſenſus: hoc corpus quod modo habet, vel habuit albedinem, fuit nigrum.

Triplex igitur Ampliatio eſt, Sola temporũ, quæ in eſt ſingularibus. Temporũ, & ſuppoſitorum, quæ in eſt communibus. Temporum, & Formarũ, quæ connotatiuis conuenit terminis. Tempora autẽ ſecundũ quæ termini ampliatur apud Dialecticos quinq; ſunt, Præſens, Præteritum, Futurũ, Poſſibile, & Imaginariũ, vt tunc terminus ampliari dicatur, quando ſecundũ plures differentias vel oẽs horũ temporũ diſiunctim ſupponit. Dico autẽ Diſiunctim, quia cũ terminus ſecũdũ plura tẽpora Copulatiue accipitur, ampliatio non eſt, vt ſubiectum in hac Petrus eſt, & fuit doctus, non ampliatur, ſed opus eſt, vt ſecundum plura tempora, vel omnia ſub diſiunctione accipiatur, vt, Petrus eſt, vel fuit doctus, ſiue tempora ſint expreſſa, vt in exemplo præcedẽti, ſiue virtute in vno verbo contineantur, vt in ſequentibus regulis manifeſtabitur, quæ plurimum roboris communi loquendi vſu habent.

Prima

Prima regula. Verbum præteriti, ampliat ſuum ſubiectum ſecundum duas temporis differentias, præteriti nempe, & præſentis: ſuum vero appoſitũ reſtringit pro tempore præterito. Verbum autẽ futuri ſimiliter ſubiectum ſecundũ præſens, & futurum ampliat, appoſitũ vero ad futurum reſtringit, vt Adam *fuit ex limo factus. vbi, Adam, pro quodam ſuppoſito qui eſt, vel fuit, ſupponit, illud vero appoſitũ ex limo factus, reſtringitur pro eo, quod fuit.* Et *clarius, Petrus audiuit lectionẽ,* Petrus, *ampliatur pro eo qui eſt, vel fuit, appoſitum autẽ illud, lectionem, pro lectione præterita reſtringitur. Præterea domificator faciet domos vbi, domificator, ampliatur pro eo, qui eſt, vel erit, appoſitum autem, domos, reſtringitur pro his quæ erunt.*

Secunda regula T*erminus ſignificans incæptionem, vel actionem, per quã res incipit eſſe, vel fieri, vel ſignificans aliquam prioritatem, ampliat terminos quibus ſuam ſignificationem applicat, ſecundũ præſens, vel futurum, vt pluuia incipit, ſcilicet quæ eſt vel erit,* Aedificio *turrim, Petrus eſt prior* Antichriſto*: cõtra vero terminus ſignificans* Deſitionẽ, *vel deſtructionem, vel Poſterioritatem, ampliat ad tempus præſens, vel præteritum, vt* Comburo *domum, ſcilicet quæ eſt vel ſuit. Deſtruo Baſilicam ſum poſterior Adamo.*

Cap. VII. De Reſtrictione, Alienatione, & Diminutione.

*R*Eſtrictio eſt termini coarctatio a maiori ad minorem ſuppoſitionem, quæ oppoſita eſt Ampliationi. Fit autem talis termini reſtrictio maxime quattuor modis. Primo. per Copulam implicationis, vt Omnis homo qui eſt iuſtus ſpernit mundũ, vbi illud ſubiectum, Homo, reſtringitur vt pro iuſtis ſolum ſupponat, Secundo per additionem adiectiui in eodem extremo. vt vir ſapiens amat ſcientiam. Dico autem in eodem extremo, cum enim adiectiuũ in alio extremo quam ſubſtantiuum ſit, collocatur, nulla fit reſtrictio ſi enim dicas, Omnis homo eſt ſapiens, ſubiectum, Homo, non ſolum pro ſapientibus, ſed etiam pro omnibus hominibus ſupponit, Tertio, per additionem obliqui a parte etiam eiuſdem extremi, vt Omnis liber Ariſtot. eſt græce conſcriptus, vbi ſubiectum, liber: pro his ſolum quos Ariſtoteles ſcripſit ſupponit, & tunc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem Quarto reſtrictio fit, per appoſitionem ſubſtantiui inferioris, vt Apoſtolus Paulus, ſcripſit ad Romanos, ubi ſubiectum illud, Apoſtolus, reſtringitur, vt pro Paulo ſopponat. Omnes hæ additiones non mutant ſignificationem, uel diminuunt, eorum quibus adiunguntur, ſed ſolum ad pauciora ſuppoſitio trahunt.

Sunt autem aliqua addita quæ terminum improprie ſupponere faciunt, & ex propria ſignificatione

in impropriam transferunt, ut duo leones marmorei
ſunt in foro, Homo pictus eſt in aula, in quibus ſub-
iecta pro ſignificatis ſimilitudinarijs accipiuntur, & ta
lis acceptio, Alienatio dicitur: eſt .n. Alienatio, di
ſtractio termini a propria ad impropriam ſignificatio
nem. Sunt etiam addita diminuentia termini inte-
gram ſignificationem, vt Aethiops eſt albus ſecun-
dum dentes, qui termini diminuti, dicuntur Dicta ſe
cundum quid. In his autem utriſq; attendere oportet,
ne argumentemur a termino alienato, uel diminuto,
ad eundem terminum abſolute, & ſimpliciter ſum-
ptum, non enim ualet, Aethiops eſt albus ſecundum
dentes, ergo eſt albus, nec ualet, Duo leones mar-
morei ſunt in foro, ergo duo leones ſunt in foro.

Cap. VIII. De Appellatione.

APpellatio ſpecies quædã Reſtrictionis eſt, quæ
maxime in adiectiuis terminis reſpectu termi-
norum, quibus iunguntur, reperitur, ſiue ta-
les termini abſoluti, ſiue connotatiui ſint. Eſt autem
Appellatio, applicatio ſignificati formalis vnius ter-
mini, ad formale, vel immediatũ ſignificatum alte-
rius. vt ſi quis dicat Petrus eſt logicus magnus, hic
terminus, magnus, applicat ſuum formale ad forma
le ſui ſubſtantiui, denotatq; Petrum eſſe magnũ, &
peritum logices, taliſq; applicatio, Appellatio dici-
tur, et terminus applicans ſuum formale, Appellans
dicitur, is autem cui applicatur, Appellatum, Fit
etiam ſimilis Appellatio in termino Abſoluto, quan-

do aliquid ipſius immediato ſignificato conuenire denotatur, vt homo eſt ſpecies, Cognoſco animal. Video Petrum: In quibus propoſitionibus tales termini, nempe, Homo, Animal, Petrus, pro immediate ſignificatis ſumuntur. Quamuis autẽ in his vſum & vim locutionis maxime inſpicere oporteat, quaſdam tamen regulas præſcribere iuuabit.

Prima Regula, *Quando terminus abſolutus ſubijcitur prædicato, non conuenienti ſuo mediato ſignificato, tale prædicatum appellat immediatum ſignificatum ipſius ſubiecti, vt Homo eſt ſpecies, Animal eſt genus, prædicata enim illa homini, vel animali inſunt, vt homo, & animal ſunt, id eſt, vt conceptus communi cognoſcuntur.*

Secunda Regula. *Quando adiectiuus terminus cum connotatiuo ponitur a parte eiuſdem extremi, appellat formale ipſius ſubſtantiui, vt iſte eſt monachus albus, Petrus eſt logicus magnus, in quibus denotatur, quod ille ſit albo habitu, & hic peritus logices. Cum autem tales duo termini a parte extremi eiusdem non ſunt, talis appellatio non fit, vt ſi dicas;* Iſte *monachus eſt albus, non ſignificat quod ſit albo habitu.*

Tertia Regula. *Verba ſignificantia actũ animæ appellant formale, vel immediatum ſignificatum proprij termini, cui iunguntur, vt* Cognoſco *venientẽ, Vidi* Papam *, in quibus denotatur me cognoſcere aliquem venire, & me vidiſſe Papam, dum erat Papa. Idem cenſendum eſt de quibusdam verbis applicantibus ſignificationem ſuam terminis cõnotatiuis,*

vt facio calceum, conſtruo domum, in quibus ſignificatur me inducere formam in materiam, non autem quod faciam corium, vel lapides, ex quibus fit calceus, vel domus.

Circa modum argumentandi id obſeruandum eſt, ne ſub termino appellato argumentemur, & varietur, vel auferatur appellatio termini appellantis. Vnde non valet, Petrus eſt logicus, & Petrus eſt magnus, ergo eſt logicus magnus, nec valet, eſt logicus magnus, ergo eſt logicus, & eſt magnus, nec valet video venientem, Petrus eſt veniens, ergo video Petrum, nec ſimiliter valet: Iſte facit calceum, Calceus eſt corium, ergo facit corium, nec ſimiliter e conuerſo.

Cap. IX. De enunciationis ſimplicis oppoſitione.

DE proprietatibus terminorum in propoſitione hucuſq; tractauimus, Aequum erit modo de accidentibus ipſarum propoſitionum quæ adinuicem collatæ ſortiuntur, diſſerere: ea ſunt Oppoſitio, Aequipollentia, & Conuerſio. Non autem hic de oppoſitione quæ inter res inuenitur agimus, ſecundum quam calor frigiditati, & albedo nigredini opponitur, nec de ea, quæ inter terminos, ſecundum quam alij, Contrarij, alij Contradictorij, alij Relatiui alij Priuatiui ſunt ſed de illa quæ inter propoſitiones verſatur. Eſt autem Oppoſitio, duarum propoſi-

tionum vtroq; extremo eodem ordine participantiũ, ſecundum qualitatem, vel quantitatem repugnantia.

Quadruplex autem eſt oppoſitio. Contradictoria, Contraria, Subcontraria, Subalterna. Contradictoria, eſt oppoſitio duarum propoſitionum ſecundum qualitatem, & quantitatem repugnantium, nimirum quia altera vniuerſalis altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, vt Omnis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus. Contraria, eſt oppoſitio duarum propoſitionum vniuerſalium, ſecundum qualitatem repugnantium, vt Nullus homo eſt albus. Omnis homo eſt albus. Subcontraria, eſt oppoſitio duarum propoſitionũ particularium ſecundum, qualitatem repugnantium, vt Aliquis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus, nec hic indefinitam a particulari diſcernimus. Subalterna, eſt oppoſitio duarum propoſitionum ſola quantitate repugnantium, ut Omnis homo eſt albus, aliquis homo eſt albus: Nullus homo eſt albus, Homo non eſt albus. Harum duarum, propoſitio vniuerſalis dicitur, ſubalternans, particularis vero, Subalternata. Sunt autem quædam particularius in omni propoſitione obſeruãda. Primum eſt, vt vtroq; extremo eodem ordine participent, id eſt idem habeant ſubiectum, & prædicatum: vnde iſtæ nullatenus opponũtur Hõmo non eſt animal, Lapis non eſt equus: nec iſtæ Homo non eſt equus, Homo eſt animal: nec iſtæ Hõmo eſt animal. Animal non eſt homo.

Secundo obſeruandum eſt, vt iſta idemptitas extremorum

tremorum ſit in Nomine, In re ſignificata, In integritate, In tempore, & loco. In nomine, vt ſit eadem dictio categorematica, vnde iſtæ nõ opponuntur, Cicero ſcripſit, Tullius non ſcripſit, Angelus eſt: Dei, Angelus nõ eſt deus, Corpus eſt albũ, corpus nõ eſt albedo. In re ſignificata ne ſit æquiuocatio nõ. n. opponũtur, Canis latrat, canis nõ latrat. In integritate, vt idẽ ſit totale ſubiectũ, & totale prædicatũ: vnde omnia ſigna, omnes termini, qui partes extremorum efficiuntur, debent eſſe in utraq; Oppoſitione oppoſita: quare omnes hæ non opponuntur; Petrus non currit velociter, Petrus currit. Omnis equus regis poſſidetur a Rege, Aliquis equus non poſſidetur a Rege. Petrus eſt animal. Petrus non eſt animal albũ. Omnis homo eſt omne animal. Homo nõ eſt animal. Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum, alia enim ſigna, quæ totam propoſitionem ſignant, mutantur: nam negatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore, & loco vt oppoſitarum veritas, vel falſitas, ſumatur a rebus ſecundum eundem locum, & tempus, vnde iſtæ non opponuntur: Petrus legit, Petrus non legit, ſi vna pro vno tempore, altera pro altero tempore ſumatur, nec iſtæ; Ego ſum in Diui Petri, Ego non ſum in Diui Petri, ſi vna vno loco, altera altero a me proferatur.

Tertio obſeruandum eſt, vt proprietates terminorum non mutentur, ſcilicet Suppoſitio. Appellatio, & reliquæ. ſuppoſitio autem ea, quæ non prouenit ratione ſignorum, quantitatis, hæc enim mutari de-

bet, ſed aliã, qualis eſt, Materialis, Simplex. Perſonalis, ne in una ſimpliciter, in altera perſonaliter, vel materialiter ſupponant. Idem in Ampliatione, vt ſeruetur eadem Ampliatio: licebit tamen in contraria negatiua, terminos magis amplos eſſe, quam in affirmatiua, vnde iſtæ opponuntur, Omnis homo diſputat, Nullus homo poteſt diſputare, In ſubcontraris vero affirmatiuam magis ampliari, vt homo non diſputat, homo poteſt diſputare: debet etiam attendi, vt ſeruentur præcepta Reſolutionis terminorum, & ordo aſcendendi, vel deſcendendi idem ſit in vtraq; oppoſita propoſitione.

Cap. X. De quibuſdam præceptis alijs in oppoſitione.

PRæter ea quæ dicta ſunt, obſeruandum eſt etiã, vt in omni oppoſitione, præter Subalternam, mutetur qualitas, vt altera ſit affirmatiua, altera negatiua Quantitas autem non in omni mutanda eſt niſi in Contradictoria & Subalterna, vt altera vniuerſalis, altera particularis ſit, Contrariæ enim vniuerſales ſimul. Subcontrariæ vero particulares eſſe debent.

Hoc etiam ſeruandum eſt in vniuerſalitate ſyncategorematica, qualis eſt coniunctio copulatiua, Et, ac in particularitate qualis eſt, vel. Quando enim complexũ copulatũ eſt ſubiectũ, in ſua Contraria propoſitione manet ipſa copula copulatiua, in ſua vero Contradictoria mutatur in: Vel vnde iſtæ ſunt Contrariæ,

traria, Petrus, & iſte equus eſt irrationalis. Petrus & iſte equus non eſt irrationalis: Iſtæ vero Contradictoriæ, Petrus & iſte equus eſt irrationalis; Petrus vel iſte equus nõ eſt irrationalis, Quãdo vero vtrũque complexum eſt per, Vel, propoſitiones ſunt Subcõtrariæ, Hoc autem intelligendum eſt, quando, Et, accipitur diuiſiue, & Vel, diſiunctiue, & complexa conſtat ex partibus ſingularibus, Quando enim copulatim, vel diſiunctim accipiuntur habentur tales propoſitiones pro ſingularibus, inter quas ſicut & inter ſingulares non eſt niſi ſola oppoſitio contradictoria, & talia ſubiecta inuariata debent manere, quod idem cenſendum eſt de propoſitionibus de ſigno Collectiuo. Vnde hæ ſolum opponuntur contradictorie, Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, Omnes Apoſtoli Dei non ſunt duodecim. Similiter iſtæ. Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij ſunt duodecim. Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij non ſunt duodecim. Præterea obſeruandum eſt, vt in ſignis mixſtis habeatur ratio categorematis incluſi in illis quantum, ad eius quantitatem, vt mutetur in Contradictoria vniuerſale in particulare, affirmatum in negatum, in Contraria ſeruatur vniuerſalitas: in Subcontraria vero particularitas. Vnde huius propoſitionis, Nunquam homo currit, Contr[illegible] ria eſt, ſemper omnis homo currit. Contradictoria [illegible] ro, Aliquando homo currit,

Complexa autem ex termino communis [illegible] minis communibus, penſanda ſunt tamq[illegible] ni communes in Contrarietate, & Con[illegible]

& alijs oppoſitionibus: Propterea eis debet addi ſignum vniuerſale, vel particulare, hoc vno excepto, vt in Contrarijs maneat. Et. in Contradictorijs vero in vna. Vel. in altera. Et. in vtraque ſubcontraria. Vel. vnde iſte ſunt contrariæ, Omnis homo, et equus currit, Nullus homo, & equus currit, iſtæ contradictoriæ, Homo, & equus currit, Nullus homo vel equus currit. Iſtæ ſubcõtrariæ, Homo vel equus currit, homo vel equus non currit. Hoc intellige de ſubiecto, nam verbum complexum non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel non currit, ſunt Contrariæ, nec oportet mutare illud. Vel. *Ex his non difficile erit oppoſitiones in propoſitionibus hypotheticis inuenire, cũ enim quantitatem non habeant, ſolam Contradictoriam ſortiuntur oppoſitionem, quæ facilis eſt in Conditionali, & Cauſali per negationis appoſitionem vt Si ſol lucet dies eſt, Non ſi ſol lucet dies eſt. Quia æſtas eſt calor eſt, Non quia æſtas eſt, calor eſt. In Diſiunctiua vero & Copulatiua eſt particularis alius contradicendi modus Nam Diſiunctiua, & Copu-[illegible]a ex partibus contradicentibus compoſitæ inter ſe contradicunt. Iſte enim Contradictoriæ ſunt, nullus homo eſt animal, & Nullus equus eſt albus. Homo [illegible] animal, vel equus eſt albus Poſſent etiã inter has [illegible]riæ, & ſubcontrariæ ſecundum partes aſſi-[illegible] id intelligenti que dicta ſunt facere non erit*

Cap. XI. De legibus oppoſitarum.

HAec autem lex, & natura Contradictoriarũ eſt, vt in nulla materia vtraq; ſimul vera, aut falſa eſſe poſſit, ſed ex vnius veritate alterius falſitas, & ex falſitate veritas ſequantur.
Contrarium lex eſt, vt in materia Naturali, & Remota altera vera, altera falſa neceſſario ſit: In materia Contingẽti vtraq; falſa eſſe poſſit, nunquam tamen uera: vnde ex unius veritate alterius falſitas colligitur, quia vtraq; vera nequit eſſe; tamen ex vnius falſitate alterius veritas non infertur, cum vtrãq; falſam eſſe formaliter non repugnet.
Subcontrarium lex, in materia Naturali, & Remota eadem eſt cum alijs, in materia vero. Contingenti vtraq; vera formaliter eſſe poteſt non tamen falſa: vnde ex vnius falſitate alterius veritas, non tamen ex alterius veritate, alterius colligitur alſitas.
Sublaternarum lex eſt, vt in materia Naturali & Remota ſimul veræ, uel falſæ ſint: in materia vero Contingenti altera uera, altera falſa poteſt eſſe, ita tamen vt ſi vniuerſalis eſt vera, particularis ſit vera aut ſi particularis falſa vniuerſalis ſit falſa, non contra: poteſt enim particularis eſſe vera, & vniuerſalis falſa.

Cap.

Cap.XII. De Aequipollentia.

AEquipollentia eſt, duarum propoſitionũ vtroque extremo eodem ordine participãtium vis eadem a varijs ſignis proueniens. Vnde tales propoſitiones, ſe mutuo inferunt, prodeſtq; hoc ad obſcuras propoſitiones in clariores reſoluendas. Sunt autem aliquot regulæ obſeruandæ.

Prima Regula: Datis duabus Contradictorijs cuicũque præponatur negatio, ſit alteri æquipollens. Verbi gratia. Omnis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus, Si priori addas negationem & dicas, Nõ omnis homo eſt albus, æquiualet illi. Aliquis homo non eſt albus: ſi huic addas negationem, Non aliquis homo non eſt albus, æquiualet huic, Omnis homo eſt albus. Vſus huius regulæ eſt, Quando tibi oblata fuerit propoſitio habens præpoſitam negationem, cuius vis tibi ignota eſt, deme negationẽ, & quære illius Contradictoriam, nam huic æquipollebit cum illa negatione præpoſita.

Secunda: Datis duabus Contrarijs cuicumq; poſtponatur negatio ſit alteri æquipollens: Nullus homo eſt albus, Omnis homo eſt albus: ſi dicas Nullus homo non eſt albus, æquiualebit huic Omnis homo eſt albus: ſi dicas Omnis homo non eſt albus æquiualebit alteri Nullus homo eſt albus: Huius regulæ idem eſt vſus ſicut qui & primæ.

Tertia Datis duabus ſub alternis; quicumq; præponatur, & poſt ponatur negatio, alteri æquipollet,

Omnis

Omnis homo eſt albus, Homo eſt albus, ſi dicas Non omnis homo non eſt albus, æquipollet huic, Aliquis homo eſt albus: ſi autem dicas: Nõ aliquis homo nõ eſt albus, æquipollet huic: Omnis homo eſt albus. Idem in his, Nullus homo eſt albus, Homo nõ eſt albus. Si enim dicas, Non nullus homo non eſt albus, æquipollet, Aliquis homo non eſt albus: particulari vero huic non congrue addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem eſt vſus qui & aliarum. Eſt autem hæc negationis virtus, vt cadens ſupra terminum ſupponentem vniuerſaliter, faciat eũ ſupponere particulariter, & cadens ſupra particulariter ſupponentem, faciat eum ſupponere vniuerſaliter, affirmatum neget, negatum affirmet: vnde, Non omnis æquiualet. Quidam non. Non nullus, Quidam. Non aliquis, Nullus. Omnis non, Nullus. at, Nullus non, Omnis. Quãdo ex his vltimis vnũ cadit ſupra ſubiectum, alterum ſupra prædicatũ, vt Omnis homo nõ eſt albus. Nullus homo nõ eſt albus. Ex hoc ſequitur quod paritas negationum virtute affirmat, impartitas negat, quando partes extremorũ non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet ſuam virtutem poſt ſe, ſicut ſi nulla præceſſiſſet. Aliquando Rhetores ornatus cauſa, & vt magis negantes explicent affectum, ſolent negationes multiplicare, præſertim quando plura nomina ad vnum uerbum referuntur quorum vnum ab altero nõ pendet, ita vt cũ ſingulis uerbum accipi poſſit, & tunc talis propoſitio negatiua eſt cenſenda, nec ex his ſtrictis Dialecti

corum

corũ regulis eſt penſanda. ut, Iſte non veretur Deũ neq; homines. Nullus homo, nullo loco, nullo tempore, nullo momento quieſcit, ideſt Nullus homo, aliquo tempore, loco, aliquoue momento quieſcit.

Cap. XIII. De Conuerſione.

Conuerſio eſt, duarũ propoſitionũ vnius ad alteram per extremorũ tranſpoſitionẽ conſequentia neceſſaria: eius Antecedens dicitur Propoſitio cõuerſa cõſequẽs autẽ Propoſitio cõuertẽs. nec oportet ſit mutua inter eas cõſeqnentia, hæc.n. conuerſio eſt, Omnis homo eſt animal ergo, animal eſt homo. Nõ ſemper tamen valet cõtra cõuertente ad cõuerſam vt ſi conuertatur, Omnis homo eſt albus, ergo aliquod albũ eſt homo non tamẽ contra valet aliquod album eſt homo, ergo omnis homo eſt albus, Conuerſionis tres ſunt ſpecies. Prima eſt Conuerſio Simplex, quæ in terminis dici ſolet, quando ex prædicato ſubiectum, & ex ſubiecto prædicatum fit, eadem quantitate extremorum, & qualitate ſeruata, quo pacto vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua in ſe ipſas conuertuntur, vt Nullus homo eſt lapis, ergo Nullus lapis eſt homo, homo eſt animal, ergo Animal eſt homo. Secunda ſpecies eſt quando extrema mutantur manente qualitate mutata tamen quantitate, quæ, Conuerſio in parte dici ſolet, quo modo vniuerſalis affirmatiua & negatiua conuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo

go Aliquod animal eſt homo, Nullus homo eſt lapis, ergo lapis non eſt homo. Tertia ſpecies conuerſionis eſt per Contrapoſitionem, quando manente eadem quantitate propoſitionis & qualitate, extrema tranſmutantur nõ ſolum quantum ad ordinẽ, ſed etiã quia ex finitis fiunt infinita, quo modo vniuerſalis affirmatiua, in vniuerſalẽ affirmatiuã, & particularis negatiua, in parlicularẽ negatiuã cõuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo Omne nõ animal eſt non homo, homo non eſt lapis ergo Non lapis non eſt non homo. In hac autẽ cõuerſione illud obſeruandum eſt, vt in conuerſione affirmatiuæ ponatur conſtantia conuertentis, non enim ſequitur Omnis homo eſt ens, ergo Omne non ens eſt non homo. Prior namque eſt vera, poſterior falſa, quia ſubiectum non ſupponit, & eſt affirmatiua. In negatiua autem ponatur Conſtantia ſubiecti cõuerſæ: non enim ſequitur Antichriſtus non eſt bonus, ergo aliquid non bonum non eſt non Antichriſtus, nam iſta poſterior vera non eſt, cum cuncta quæ modo bona non ſunt ſint non Antichriſtus, quod ſi Antichriſtus modo eſſet, & ſupponeret iſte terminus, eſſet vera, Aliquod non bonum, ſcilicet ipſe Antichriſtus, non eſt non Antichriſtus. Solent autem iſtæ conuerſiones his carminibus exprimi.

Simpliciter Feci, conuertitur Eua per acci.
Aſto per contra, ſic fit conuerſio tota,
Aſſerit, A, negat, E, ſunt vniuerſaliter ambæ.
Aſſerit, I, negat. O. ſunt particulariter ambæ.

Litteræ enim denotant propoſitiones conuertendas. per A, intelligitur vniuerſalis affirmatiua. per. E, vniuerſalis negatiua per, I. particularis affirmatiua. per, O, particularis negatiua. Circa *hæc aliqua communiter obſeruanda ſunt.* Primo, *In conuerſione accipiatur totale extremum, vnde quando expreſſum, non eſt debet fieri reſolutio, vel quando apte fieri non poteſt, debet fieri aliqua circumlocutio. Iſte liber eſt Ariſtotelis ergo* Aliquod *ens Ariſtotelis eſt iſte liber,* Nullus *homo eſt omnis homo ergo Nihil quod ſit omnis homo, eſt homo. Ceruus velociter currit.* Currens *velociter eſt ceruus.* Secundo. *Obſeruari debet genus ſuppoſitionis, vt non mutetur ex Simplici in Perſonalem, vel ex Materiali in aliam quamuis, vnde non valet, Homo eſt nomen, ergo* Nomen *eſt homo. Leo eſt ſpecies, ergo Species eſt Leo, niſi ſit eadem ſuppoſitio.*

Tertio, obſeruetur eadem Ampliatio, non enim valet ſenex fuit iuuenis, ergo Iuuenis fuit ſenex. Sed debet aliquid aſſumi ad ſeruandam terminorũ Ampliationem, ſcilicet ille qui fuit iuuenis, eſt vel fuit ſenex. Baſilica incipit eſſe, non valet Aliquod incipiens eſſe eſt Baſilica, ſed aliquod incipiens eſt, vel erit Baſilica, ſimiliter conuertatur, Adam eſt prior Antichriſto; ergo aliquod prius Antichriſto eſt vel fuit Adam. Obſeruanda eſt etiam Appellatio, ſi qua occurrerit.

FINIS SECVNDI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS

Lib. III.

DE MODALIBVS, ET EXPONIbilibus.

Cap. I. Quid & quotuplex Modus, & Enunciatio Modalis.

DE Enunciationibus abſolute prædicatum ineſſe ſubiecto enunciãtibus, pariterq; de compoſitis, & earum omniũ proprietatibus hucuſq; egimus: Nunc de ſimplicibus quibuſdam Enunciationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales vocant, diſſeramus. Circa eas autem tria oportet ſpeculari, earum ſcilicet Aequipolentiam, Oppoſitionem, & Conuerſionem, non enim in his aliarum eadem obſeruantur præcepta, & leges. Eſt autem Modus, parti, vel toti propoſitioni adiacens determinatio, Modi enim non aliud ſunt, quam limitationes, & coarctationes eorum, quæ communia, & indifferentia ſunt. Qui enim dicit, homo diſputat, indeterminatè profert hominem at cum dicitur, homo albus diſputat, iam ratione il-

lius adiecti ſubiectum reſtrictum eſt, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex eſt alter, qui additur parti propoſitionis, nempe nomini, aut verbo, quales ſunt obliqui caſus, & adiectiua nomina, quæ Modi *ſunt nominũ, ſimiliter aduerbia verborum ſignificationes determinantia; quorum præcipua conſideratio grammatica eſt. Alter modus eſt, ipſius propoſitionis compoſitionem determinans, vt verum, falſum, contingens: dicimus enim, hominem eße animal verum eſt, hominem currere continges eſt qui mo di totam ipſam propoſitionem veram, vel contingentem eſſe determinant. Et quamuis multi huiuſmodi modos Enunciationes* Modales*, de quibus eſt conſideratio, conſtituere exiſtimauerint, tamen ad huc inter huiuſmodi modos diſtinguendum videtur. ſunt enim quidam Enunciationis compoſitionem ita determinantes, vt ſimul etiã eiuſdem Enunciationis materiam determinent ac indicent, & de huiuſmodi præſens eſt diſputatio.*

Eſt igitur Modus qualiter hic conſideratur, uox ſignificatiua, enuntiationis compoſitionem ratione materiæ determinans. Cum autem triplex ſit materia vt ſuperius diximus, Neceßaria. Remota*, Contingens, triplex etiam modus erit, nempe Neceßarium. Impoſſibile,* Contingens*: nam & ſi ponatur quartus ſcilicet Poſſibile, re tamen cum* Contingenti *idem eſt. En igitur, quid Modus, & quotuplex ſit. Modalis autem* Enunciatio *eſt, quæ aliquo ex his modis eſt determinata, quæ pari ratione triplex eſt ſecundũ*

modorum

modorũ numerũ, ſeu potius quadruplex, ſi modi ſecun dum voce cõſiderentur, Eſt autẽ obſeruãdum, modos dupliciter vſurpari: vno modo Aduerbi aliter, nẽpe cũ dicimus, homo impoſſibiliter eſt lapis, Deus neceſſario eſt vnus. Petrus cõtingẽter, ſeu poſſibiliter diſpu tat. Altero modo Nominaliter, vt hominẽ diſputare eſt contingens, Deum eſſe vnum eſt neceſſarium. Eſt autem diſcrimen, cum enim Nominaliter ſumuntur, locum habent prædicati, & quæ ſimplex erat Enunciatio in infinitiuum mutatur: & vnius habet ſubiecti rationem, vt ſi dicas, hominem diſputare eſt con tingens, vna eſt enunciatio Categorica, cuius ſubie ctum totum illud eſt, hominem diſputare, quod dici ſolet, Dictum Prædicatum autem reſiduum eſt, ſcilicet. eſt contingens, quod dicitur Modus, & pari ratione in aliis huiuſmodi. Cum vero Aduerbialiter tenetur modus, enunciationis forma non mutatur, vt ſi dicas, homo neceſſario eſt animal, equus poſſibiliter eſt albus. Vtcunq; autem, ſiue Nominaliter, ſiue Aduerbialiter modus ſumatur, bifariam in enun ciatione conſtituitur: uno modo intra ipſius extrema, ſeu intra partes dicti, ut homo poſſibiliter diſputat, & hominem poſſibile eſt diſputare. altero autem modo extra totam Enunciationem vel dictum, ſiue ante, ſiue poſt, vt poſſibiliter homo diſputat, vel homo di ſputat poſſibiliter ſimiliter, poſſibile eſt hominem diſpu tare, vel hominem diſputare eſt poſſibile, idẽ de aliis cenſendum eſt modis.

Solet autem à quibuſdam non parum diſcriminis

inter iſta aſſignari. Cum enim modus. ſiue Aduerbialis medius eſt, modalem diuiſam: Cum vero extra eſt, modalem compoſitam facit. Eſt autem Modalis diuiſa, in qua prædicatum denotatur ineſſe ſuppoſito ſubiecti, quod maxime terminis connotatiuis accidit, vt ſi dicas, album poſſibiliter eſt nigrum, ſenſum diuiſum facit, nempe, corpus illud, quod album eſt, poſſe eſſe nigrũ, ſed diuiſe.i.non vt quando albũ eſt, nigrum ſit. Similiter idem ſenſus eſt in iſtis, calidum contigenter & frigidum, ambulantem poſſibile eſt ſedere; ſcribentem contingit non ſcribere, in quibus omnibus prædicata ſuppoſitis, ſeu materialibus ſubiectorum conuenire denotantur. Modalis compoſita eſt, in qua partes dicti, vel Enunciationis etiam ſecundum ſua formalia ſignificata ſimul uniuntur, vt ambulantem ſedere eſt impoſſibile, ſenſus compoſitus eſt, nempe, impoſſibile, eſſe, quod ambulans, dum ambulat, ſedeat. Idem ſenſus eſt in alijs, ſcilicet, calidum eſſe frigidũ impoſſibile eſt dum calidum eſt, ſeu impoſſibiliter calidum eſt frigidum, contingenter album eſt dulce. At quanuis iſta diſtinctio ſenſus cõpoſiti, & diuiſi ſit veriſſima, & tales Enunciationes hoſce ſenſus admittere recipiendum ſit, non tamen refert (quantum exiſtimo) quod modus in medio, vel extra ponatur, ſed vtcunq; collocetur, vtrunq; ſenſum admittit, ac ideo diſtinguenda ſemper potius eſt. quanuis ſi aures conſulamus, modus in medio conſtitutus ſenſum diuiſum facere videbitur, ſed id non ſemper eſt, nec in Ariſtotele habet fundamẽtũ.

Cap.

Cap. II. de Qualitate, & quantitate Modalis.

DE enunciatione de Modo aduerbiali, nunc prætermiſſa poſtea dicemus. Interim de ea, quæ Modo conſtat nominali tractemus, ac primũ de eius qualitate, poſtea vero de quantitate. Modalis igitur, & vera, & falſa dicitur, Eius tamen veritas & falſitas ſecundum modi naturam penſanda eſt, & non ſolum ab eo, quod res eſt vel non ſimpliciter, quod hiſce regulis fiet manifeſtum,

Prima. Modalis de neceſſario vera eſt cuius Dictum reducitur ad propoſitionem neceſſariam, vnde iſta hominem eſſe animal eſt neceſſe vera eſt, quia Dictum illud reducitur ad propoſitionẽ hanc neceſſariã homo eſt animal. Falſa autem eſt, cum eius dictum reducitur ad propoſitionem vel impoſſibilem, vel cõtingentem, iſtæ enim falſæ ſunt, hominem non eſſe animal eſt neceſſe & equum eſſe album eſt neceſſe, ipſarum enim Dicta ad propoſitiones reducuntur, quarum altera eſt impoſſibilis, ſcilicet, homo non eſt animal, & altera contingens, quamuis vera ſit ſcilicet, equus eſt albus. Tales autem propoſitiones, in quas Dicta reducuntur dicuntur propoſitiones de ineſſe,

Secunda regula, Enunciatio de Impoſſibili eſt vera cuius de Ineſſe, nempe illa propoſitio, ad quam dictum reſoluitur, eſt impoſſibilis, Vnde iſta vera eſt, hominem eſſe equum eſt impoſſibile, cum reducatur in illam, homo eſt equus, quæ eſt impoſſibilis. Illa vero falſa eſt, cuius de Ineſſe, vel eſt neceſſaria,

vel contingens. ob quam rationem iſtæ falſæ ſunt, hominem eſſe animal eſt impoſſibile, & equum eſſe album eſt impoſſibile.

Tertia Regula. Enunciatio de Poſſibili vera eſt, cuius de in eſſe non eſt propoſitio impoſſibilis, ſiue ſit neceſſaria, ſiue ſit contingens, vnde iſtæ veræ ſunt, hominē eſſe animal eſt poſſibile, equū eſſe albū eſt poſſibile, licet de præſenti nullus equus ſit albus, vnde aduerte, Illud in præsēti dici poſsibile quod poteſt eſſe, ſiue ſit, ſiue nō ſit, ſiue poſſit non eſſe, ſiue non poſſit nō eſſe. Illa autem falſa eſt, cuius de Ineſſe eſt propoſitio nec neceſſaria nec contingens, ſed impoſſibilis, iſtæ nanq; falſæ ſunt hominem, non eſſe animal eſt poſſibile, & equum eſſe canem eſt poſſibile, vtrunq; enim horum Impoſſibile eſt. Pro Contingenti vero non conſtituitur alia regula præter hanc eandem de Poſſibili, quia Contingens, vt hic conſideratur, inter modos idem re ſignificat quod Poſſibile, vt inferius dicemus. In his autem propoſitionibus de Ineſſe vnum attendi debet, vt ſeruetur idem tempus in ipſis, quod erat in dictis, vnde iſta, Petrus cucurriſſe eſt contingens, reducenda erit in hanc de Ineſſe, Petrum cucurrit. Similiter in alijs temporibus. Has tres regulas, de cōpoſitis oportet intelligere, diuiſæ enim prius reſoluendæ ſunt ratione connotationis ſubiecti, vt hoc albū poſſibile eſt eſſe nigrum, reſoluatur, hoc quod eſt vel poteſt eſſe album, poſſibile eſt eſſe nigrum, cum ampliatione ſemper extremorū, poſtea reducatur ad ſuā de ineſſe cum materiali ſubiecti, ſcilicet, hoc eſt nigrum

grum eſt poſſibile, idem in alijs modis ſi.n.ad ſuam de ineſſe reſolueretur immediate eſſet falſa.s. albũ eſt nigrum eſt poſſibile, & tamẽ illa diuiſa vera erat.præterea diuiſa prius debet reſolui in ſingulares, quando eſt de ſubiecto communi, & poſtea ſingulares ad de ineſſe reduci poſſunt. Quarta Regula, Modales omnes ueræ ſunt neceſſariæ, Falſæ autem Impoſſibiles, numquã Contingentes ſunt. Quamuis.n.dicta Modaliũ aliqua neceſſaria, aliqua impoſſibilia, aliqua contingentia reperiantur, tamen ipſæ Modales ſi veræ, neceſſariæ, ſi falſæ, impoſſibiles ſunt, vnde iſta neceſſaria eſt, equum eſſe album eſt contingens, quia ita eſt, nec poteſt aliter eſſe, quin ſit contingens, equũ eſſe album, iſta autem eſt impoſſibilis, equum eſſe album eſt neceſſarium, & iſta, hominem eſſe doctum eſt impoſſibile, pariter eſt impoſſibilis. Ex quo fit, vt aliud ſit propoſitionem eſſe neceſſariam, & aliud eſſe de modo neceſſario; poteſt.n.eſſe, propoſitionem eſſe neceſſariam, & de modo contingenti, vti diximus. & ſimiliter eſſe Impoſſibilem, & de modo neceſſario, tũc.n.dicitur de modo neceſſario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, ſiue ſit uera, aut falſa, neceſſaria, uel impoſſibilis. Inter haſce Modales quædam Affirmatiuæ, quædam Negatiuæ etiã reperiuntur, earũ tamen negatio vel affirmatio nõ a dicto, ſed a copula ipſius modi petenda eſt, vt illa ſit affirmatiua, cuius copula modi affirmata eſt quantumcunq; dictũ affirmetur, vel negetur, iſte .n. affirmatiuæ ſunt, hominẽ non eſſe ani-

bet, ſed aliã, qualis eſt, Materialis, Simplex. Perſonalis, ne in una ſimpliciter, in altera perſonaliter, vel materialiter ſupponant. Idem in Ampliatione, vt ſeruetur eadem Ampliatio: licebit tamen in contraria negatiua, terminos magis amplos eſſe, quam in affirmatiua, vnde iſtæ opponuntur, Omnis homo diſputat, Nullus homo poteſt diſputare, In ſubcontraris vero affirmatiuam magis ampliari, vt homo non diſputat, homo poteſt diſputare: debet etiam attendi, vt ſeruentur præcepta Reſolutionis terminorum, & ordo aſcendendi, vel deſcendendi idem ſit in vtraq; oppoſita propoſitione.

Cap. X. De quibuſdam præceptis alijs in oppoſitione.

PRæter ea quæ dicta ſunt, obſeruandum eſt etiã, vt in omni oppoſitione, præter Subalternam, mutetur qualitas, vt altera ſit affirmatiua, altera negatiua Quantitas autem non in omni mutanda eſt niſi in Contradictoria & Subalterna, vt altera vniuerſalis, altera particularis ſit, Contrariæ enim vniuerſales ſimul. Subcontrariæ vero particulares eſſe debent.

Hoc etiam ſeruandum eſt in vniuerſalitate ſyncategorematica, qualis eſt coniunctio copulatiua, Et, acin particularitate qualis eſt, vel. Quando enim complexũ copulatũ eſt ſubiectũ, in ſua Contraria propoſitione manet ipſa copula copulatiua, in ſua vero Contradictoria mutatur in. Vel vnde iſtæ ſunt Contrariæ,

traria, Petrus, & iſte equus eſt irrationalis. Petrus & iſte equus non eſt irrationalis: Iſtæ vero Contradictoriæ, Petrus & iſte equus eſt irrationalis; Petrus vel iſte equus nō eſt irrationalis, Quādo vero vtrūque complexum eſt per, Vel, propoſitiones ſunt Subcōtrariæ, Hoc autem intelligendum eſt, quando, Et, accipitur diuiſiue, & Vel, diſiunctiue, & complexa conſtat ex partibus ſingularibus, Quando enim copulatim, vel diſiunctim accipiuntur habentur tales propoſitiones pro ſingularibus, inter quas ſicut & inter ſingulares non eſt niſi ſola oppoſitio contradictoria, & talia ſubiecta inuariata debent manere, quod idem cenſendum eſt de propoſitionibus de ſigno Collectiuo. Vnde hæ ſolum opponuntur contradictorie, Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, Omnes Apoſtoli Dei non ſunt duodecim. Similiter iſtæ. Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij ſunt duodecim. Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij non ſunt duodecim. Præterea obſeruandum eſt, vt in ſignis mixſtis habeatur ratio categorematis incluſi in illis quantum, ad eius quantitatem, vt mutetur in Contradictoria vniuerſale in particulare, affirmatum in negatum, in Contraria ſeruatur vniuerſalitas: in Subcontraria vero particularitas. Vnde huius propoſitionis, Nunquam homo currit, Contr[illegible]ria eſt, ſemper omnis homo currit. Contradictoria [illegible]ro, Aliquando homo currit.

Complexa autem ex termino communis [illegible] minis communibus, penſanda ſunt tamqu[illegible] ni communes in Contrarietate, & Con[illegible]

& alijs oppoſitionibus: Propterea eis debet addi ſignum vniuerſale, vel particulare, hoc vno excepto, vt in Contrarijs maneat. Et. in Contradictorijs vero in vna. Vel. in altera. Et. in vtraque ſubcontraria. Vel. vnde iſte ſunt contrariæ, Omnis homo, et equus currit, Nullus homo, & equus currit, iſtæ contradictoriæ, Homo, & equus currit, Nullus homo vel equus currit. Iſtæ ſubcõtrariæ, Homo vel equus currit, homo vel equus non currit. Hoc intellige de ſubiecto, nam verbum complexum non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel non currit, ſunt Contrariæ, nec oportet mutare illud. Vel. Ex his non difficile erit oppoſitiones in propoſitionibus hypotheticis inuenire, cũ enim quantitatem non habeant, ſolam Contradictoriam ſortiuntur oppoſitionem, quæ facilis eſt in Conditionali, & Cauſali per negationis appoſitionem. vt Si ſol lucet dies eſt, Non ſi ſol lucet dies eſt. Quia æſtas eſt calor eſt, Non quia æſtas eſt, calor eſt. In Diſiunctiua vero & Copulatiua eſt particularis alius contradicendi modus Nam Diſiunctiua, & Copu[illegible]a ex partibus contradicentibus compoſitæ inter ſe contradicunt. Iſte enim Contradictoriæ ſunt, nullus homo eſt animal, & Nullus equus eſt albus. Homo [illegible] animal, vel equus eſt albus Poſſent etiã inter has [illegible]riæ, & ſubcontrariæ ſecundum partes aſſi[illegible] id intelligenti que dicta ſunt facere non erit

Cap. XI. De legibus oppoſitarum.

HAec autem lex, & natura Contradictoriarũ eſt, vt in nulla materia vtraq; ſimul vera, aut falſa eſſe poſſit, ſed ex vnius veritate alterius falſitas, & ex falſitate veritas ſequantur.

Contrarium lex eſt, vt in materia Naturali, & Remota altera vera, altera falſa neceſſario ſit: In materia Contingẽti vtraq; falſa eſſe poſſit, nunquam tamen uera: vnde ex unius veritate alterius falſitas colligitur, quia vtraq; vera nequit eſſe; tamen ex vnius falſitate alterius veritas non infertur, cum vtrãq; falſam eſſe formaliter non repugnet.

Subcontrarium lex, in materia Naturali, & Remota eadem eſt cum alijs, in materia vero. Contingenti vtraq; vera formaliter eſſe poteſt non tamen falſa: vnde ex vnius falſitate alterius veritas, non tamen ex alterius veritate, alterius colligitur alſitas.

Sublaternarum lex eſt, vt in materia Naturali & Remota ſimul ueræ, uel falſæ ſint: in materia vero Contingenti altera uera, altera falſa poteſt eſſe, ita tamen vt ſi vniuerſalis eſt vera, particularis ſit vera aut ſi particularis falſa vniuerſalis ſit falſa, non contra: poteſt enim particularis eſſe vera, & vniuerſalis falſa.

Cap.

Cap. XII. De Aequipollentia.

AEquipollentia eſt, duarum propoſitionū vtroque extremo eodem ordine participātium vis eadem a varijs ſignis prouениens. Vnde tales propoſitiones, ſe mutuo inferunt, prodeſtq; hoc ad obſcuras propoſitiones in clariores reſoluendas. Sunt autem aliquot regulæ obſeruandæ.

Prima Regula: Datis duabus Contradictorijs cuicūque præponatur negatio, fit alteri æquipollens. Verbi gratia. Omnis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus, Si priori addas negationem & dicas, Nō omnis homo eſt albus, æquiualet illi. Aliquis homo non eſt albus: ſi huic addas negationem, Non aliquis homo non eſt albus, æquiualet huic, Omnis homo eſt albus. Vſus huius regulæ eſt, Quando tibi oblata fuerit propoſitio habens præpoſitam negationem, cuius vis tibi ignota eſt, deme negationē, & quære illius Contradictoriam, nam huic æquipollebit cum illa negatione præpoſita.

Secunda: Datis duabus Contrarijs cuicumq; poſtponatur negatio fit alteri æquipollens: Nullus homo eſt albus, Omnis homo eſt albus: ſi dicas Nullus homo non eſt albus, æquiualebit huic Omnis homo eſt albus: ſi dicas Omnis homo non eſt albus æquiualebit alteri Nullus homo eſt albus: Huius regulæ idem eſt vſus ſicut qui & primæ.

Tertia Datis duabus ſub alternis; quicumq; præponatur, & poſt ponatur negatio, alteri æquipollet, Omnis

Omnis homo eſt albus, Homo eſt albus, ſi dicas Non omnis homo non eſt albus, æquipollet huic, Aliquis homo eſt albus: ſi autem dicas: Nõ aliquis homo nõ eſt albus, æquipollet huic: Omnis homo eſt albus. Idem in his, Nullus homo eſt albus, Homo nõ eſt albus. Si enim dicas, Non nullus homo non eſt albus, æquipollet, Aliquis homo non eſt albus: particulari vero huic non congrue addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem eſt vſus qui & aliarum. Eſt autem hæc negationis virtus, vt cadens ſupra terminum ſupponentem vniuerſaliter, faciat eũ ſupponere particulariter, & cadens ſupra particulariter ſupponentem, faciat eum ſupponere vniuerſaliter, affirmatum neget, negatum affirmet: vnde, Non omnis æquiualet. Quidam non. Non nullus, Quidam. Non aliquis, Nullus. Omnis non, Nullus. at, Nullus non, Omnis. Quãdo ex his vltimis vnũ cadit ſupra ſubiectum, alterum ſupra prædicatũ, vt Omnis homo nõ eſt albus. Nullus homo nõ eſt albus. Ex hoc ſequitur quod paritas negationum virtute affirmat, imparitas negat, quando partes extremorũ non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet ſuam virtutem poſt ſe, ſicut ſi nulla præceſſiſſet. Aliquando Rhetores ornatus cauſa, & vt magis negantes explicent affectum, ſolent negationes multiplicare, præſertim quando plura nomina ad vnum uerbum referuntur quorum vnum ab altero nõ pendet, ita vt cũ ſingulis uerbum accipi poſſit, & tunc talis propoſitio negatiua eſt cenſenda, nec ex his ſtrictis Dialecticorum

corũ regulis eſt penſanda. ut, Iſte non ueretur Deũ neq; homines. Nullus homo, nullo loco, nullo tempore, nullo momento quieſcit, ideſt Nullus homo, aliquo tempore, loco, aliquoue momento quieſcit.

Cap. XIII. De Conuerſione.

Conuerſio eſt, duarũ propoſitionũ vnius ad alteram per extremorũ tranſpoſitionẽ conſequentia neceſſaria: eius Antecedens dicitur Propoſitio cõuerſa cõſequẽs autẽ Propoſitio cõuertẽs. nec oportet ſit mutua inter eas cõſeqnentia, hæc.n. conuerſio eſt, Omnis homo eſt animal ergo, animal eſt homo. Nõ ſemper tamen valet cõtra cõuertente ad cõuerſum vt ſi conuertatur, Omnis homo eſt albus, ergo aliquod albũ eſt homo non tamẽ contra valet aliquod album eſt homo, ergo omnis homo eſt albus, Conuerſionis tres ſunt ſpecies. Prima eſt Conuerſio Simplex, quæ in terminis dici ſolet, quando ex prædicato ſubiectum, & ex ſubiecto prædicatum fit, eadem quantitate extremorum, & qualitate ſeruata, quo pacto vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua in ſe ipſas conuertuntur, vt Nullus homo eſt lapis, ergo Nullus lapis eſt homo, homo eſt animal, ergo Animal eſt homo. Secunda ſpecies eſt quando extrema mutantur manente qualitate mutata tamen quantitate, quæ, Conuerſio in parte dici ſolet, quo modo vniuerſalis affirmatiua & negatiua conuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo

go Aliquod animal eſt homo, Nullus homo eſt lapis, ergo lapis non eſt homo. Tertia ſpecies conuerſionis eſt per Contrapoſitionem, quando manente eadem quantitate propoſitionis & qualitate, extrema tranſmutantur nõ ſolum quantum ad ordinẽ, ſed etiã quia ex finitis fiunt infinita, quo modo vniuerſalis affirmatiua, in vniuerſalẽ affirmatiuã, & particularis negatiua, in parlicularẽ negatiuã cõuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo Omne nõ animal eſt non homo, homo non eſt lapis ergo Non lapis non eſt non homo. In hac autẽ cõuerſione illud obſeruandum eſt, vt in conuerſione affirmatiuæ ponatur conſtantia conuertentis, non enim ſequitur Omnis homo eſt ens, ergo Omne non ens eſt non homo. Prior namque eſt vera, poſterior falſa, quia ſubiectum non ſupponit, & eſt affirmatiua. In negatiua autem ponatur Conſtantia ſubiecti cõuerſæ: non enim ſequitur Antichriſtus non eſt bonus, ergo aliquid non bonum non eſt non Antichriſtus, nam iſta poſterior vera non eſt, cum cuncta quæ modo bona non ſunt ſint non Antichriſtus, quod ſi Antichriſtus modo eßet, & ſupponeret iſte terminus, eſſet vera, Aliquod non bonum, ſcilicet ipſe Antichriſtus, non eſt non Antichriſtus. Solent autem iſtæ conuerſiones his carminibus exprimi.

Simpliciter Feci, conuertitur Eua per acci.
Aſto per contra, ſic fit conuerſio tota,
Aſſerit, A, negat, E, ſunt vniuerſaliter ambæ.
Aßerit, I, negat .O. ſunt particulariter ambæ.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS

Lib. III.

DE MODALIBVS, ET EXPONIbilibus.

Cap. I. Quid & quotuplex Modus, & Enunciatio Modalis.

DE Enunciationibus abſolute prædicatum ineſſe ſubiecto enunciātibus, pariterq; de compoſitis, & earum omniũ proprietatibus hucuſq; egimus: Nunc de ſimplicibus quibuſdam Enunciationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales vocant, diſſeramus. Circa *eas autem tria oportet ſpeculari, earum ſcilicet Aequipolentiam, Oppoſitionem, &* Conuerſionem*, non enim in his aliarum eadem obſeruantur præcepta, & leges. Eſt autem Modus, parti, vel toti propoſitioni adiacens determinatio,* Modi *enim non aliud ſunt, quam limitationes, & coarctationes eorum, quæ communia, & indifferentia ſunt. Qui enim dicit, homo diſputat, indeterminate profert hominem at cum dicitur, homo albus diſputat, iam ratione il-*

lius adiecti ſubiectum reſtrictum eſt, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex eſt alter, qui additur parti propoſitionis, nempe nomini, aut verbo, quales ſunt obliqui caſus, & adiectiua nomina, quæ Modi ſunt nominũ, ſimiliter aduerbia verborum ſignificationes determinantia; quorum præcipua conſideratio grammatica eſt. Alter modus eſt, ipſius propoſitionis compoſitionem determinans, vt verum, falſum, contingens: dicimus enim, hominem eſſe animal verum eſt, hominem currere continges eſt qui modi totam ipſam propoſitionem veram, vel contingentem eſſe determinant. Et quamuis multi huiuſmodi modos Enunciationes Modales, de quibus eſt conſideratio, conſtituere exiſtimauerint, tamen ad huc inter huiuſmodi modos diſtinguendum videtur. ſunt enim quidam Enunciationis compoſitionem ita determinantes, vt ſimul etiã eiuſdem Enunciationis materiam determinent ac indicent, & de huiuſmodi præſens eſt diſputatio.

Eſt igitur Modus qualiter hic conſideratur, uox ſignificatiua, enuntiationis compoſitionem ratione materiæ determinans. Cum autem triplex ſit materia vt ſuperius diximus, Neceſſaria. Remota, Contingens, triplex etiam modus erit, nempe Neceſſarium. Impoſſibile, Contingens: nam & ſi ponatur quartus ſcilicet Poſſibile, re tamen cum Contingenti idem eſt. En igitur, quid Modus, & quotuplex ſit. Modalis autem Enunciatio eſt, quæ aliquo ex his modis eſt determinata, quæ pari ratione triplex eſt ſecundũ

modorum

modorũ numerũ, ſeu potius quadruplex, ſi modi ſecundum vocẽ cõſiderentur, Eſt autẽ obſeruãdum, modos dupliciter vſurpari: vno modo Aduerbi aliter, nẽpe cũ dicimus, homo impoſſibiliter eſt lapis, Deus neceſſario eſt vnus. Petrus cõtingẽter, ſeu poſſibiliter diſputat. Altero modo Nominaliter, vt hominẽ diſputare eſt contingens, Deum eſſe vnum eſt neceſſarium. Eſt autem diſcrimen, cum enim Nominaliter ſumuntur, locum habent prædicati, & quæ ſimplex erat Enunciatio in infinitiuum mutatur: & vnius habet ſubiecti rationem, vt ſi dicas, hominem diſputare eſt contingens, vna eſt enunciatio Categorica, cuius ſubiectum totum illud eſt, hominem diſputare, quod dici ſolet; Dictum Prædicatum autem reſiduum eſt, ſcilicet. eſt contingens, quod dicitur Modus, & pari ratione in aliis huiuſmodi. Cum vero Aduerbialiter tenetur modus, enunciationis forma non mutatur, vt ſi dicas, homo neceſſario eſt animal, equus poſſibiliter eſt albus. Vtcunq; autem, ſiue Nominaliter, ſiue Aduerbialiter modus ſumatur, bifariam in enunciatione conſtituitur: uno modo intra ipſius extrema, ſeu intra partes dicti, ut homo poſſibiliter diſputat, & hominem poſſibile eſt diſputare. altero autem modo extra totam Enunciationem vel dictum, ſiue ante, ſiue poſt, vt poſſibiliter homo diſputat, vel homo diſputat poſſibiliter ſimiliter, poſſibile eſt hominem diſputare, vel hominem diſputare eſt poſſibile, idẽ de aliјs cenſendum eſt modis.

Solet autem à quibuſdam non parum diſcriminis

inter iſta aſſignari. Cum enim modus. ſiue Aduerbialis medius eſt, modalem diuiſam: Cum vero extra eſt, modalem compoſitam facit. Eſt autem Modalis diuiſa, in qua prædicatum denotatur ineſſe ſuppoſito ſubiecti, quod maxime terminis connotatiuis accidit, vt ſi dicas, album poſſibiliter eſt nigrum, ſenſum diuiſum facit, nempe, corpus illud, quod album eſt, poſſe eſſe nigrũ, ſed diuiſe.i.non vt quando albũ eſt, nigrum ſit. Similiter idem ſenſus eſt in iſtis, calidum contigenter & frigidum, ambulantem poſſibile eſt ſedere; ſcribentem contingit non ſcribere, in quibus omnibus prædicata ſuppoſitis, ſeu materialibus ſubiectorum conuenire denotantur. Modalis compoſita eſt, in qua partes dicti, vel Enunciationis etiam ſecundum ſua formalia ſignificata ſimul uniuntur, vt ambulantem ſedere eſt impoſſibile, ſenſus compoſitus eſt, nempe, impoſſibile, eſſe, quod ambulans, dum ambulat, ſedeat. Idem ſenſus eſt in aliĳs, ſcilicet, calidum eſſe frigidũ impoſſibile eſt dum calidum eſt, ſeu impoſſibiliter calidum eſt frigidum, contingenter album eſt dulce. At quanuis iſta diſtinctio ſenſus cõpoſiti, & diuiſi ſit veriſſima, & tales Enunciationes hoſce ſenſus admittere recipiendum ſit, non tamen refert (quantum exiſtimo) quod modus in medio, vel extra ponatur, ſed vtcunq; collocetur, vtrunq; ſenſum admittit, ac ideo diſtinguenda ſemper potius eſt. quanuis ſi aures conſulamus, modus in medio conſtitutus ſenſum diuiſum facere videbitur, ſed id non ſemper eſt, nec in Ariſtotele habet fundamẽtũ.

Cap.

Cap. II. de Qualitate, & quantitate Modalis.

DE enunciatione de Modo aduerbiali, nunc prætermiſſa poſtea dicemus. Interim de ea, quæ Modo conſtat nominali tractemus, ac primũ de eius qualitate, poſtea vero de quantitate. Modalis igitur, & vera, & falſa dicitur, Eius tamen veritas & falſitas ſecundum modi naturam penſanda eſt, & non ſolum ab eo, quod res eſt vel non ſimpliciter, quod hiſce regulis fiet manifeſtum,

Prima. Modalis de neceſſario vera eſt cuius Dictum reducitur ad propoſitionem neceſſariam, vnde iſta hominem eſſe animal eſt neceſſe vera eſt, quia Dictum illud reducitur ad propoſitionẽ hanc neceſſariã homo eſt animal. Falſa autem eſt, cum eius dictum reducitur ad propoſitionem vel impoſſibilem, vel cõtingentem, iſtæ enim falſæ ſunt, hominem non eſſe animal eſt neceſſe & equum eſſe album eſt neceſſe, ipſarum enim Dicta ad propoſitiones reducuntur, quarum altera eſt impoſſibilis, ſcilicet, homo non eſt animal, & altera contingens, quamuis vera ſit ſcilicet, equus eſt albus. Tales autem propoſitiones, in quas Dicta reducuntur dicuntur propoſitiones de ineſſe,

Secunda regula, Enunciatio de Impoſſibili eſt vera cuius de Ineſſe, nempe illa propoſitio, ad quam dictum reſoluitur, eſt impoſſibilis, Vnde iſta vera eſt, hominem eſſe equum eſt impoſſibile, cum reducatur in illam, homo eſt equus, quæ eſt impoſſibilis. Illa vero falſa eſt, cuius de Ineſſe, vel eſt neceſſaria,

vel contingens. ob quam rationem iſtæ falſæ ſunt, hominem eſſe animal eſt impoſſibile, & equum eſſe album eſt impoſſibile.

Tertia Regula. Enunciatio de Poſſibili vera eſt, cuius de in eſſe non eſt propoſitio impoſſibilis. ſiue ſit neceſſaria, ſiue ſit contingens, vnde iſtæ veræ ſunt, hominẽ eſſe animal eſt poſſibile, equũ eſſe albũ eſt poſſibile, licet de præſenti nullus equus ſit albus, vnde aduerte, Illud in præsẽti dici poſsibile quod poteſt eſſe, ſiue ſit, ſiue nõ ſit, ſiue poſſit non eſſe, ſiue non poſſit nõ eſſe. Illa autem falſa eſt, cuius de Ineſſe eſt propoſitio nec neceſſaria nec contingens, ſed impoſſibilis, iſtæ nanq; falſæ ſunt hominem, non eſſe animal eſt poſſibile, & equum eſſe canem eſt poſſibile, vtrunq; enim horum Impoſſibile eſt. Pro Contingenti vero non conſtituitur alia regula præter hanc eandem de Poſſibili, quia Contingens, vt hic conſideratur, inter modos idem re ſignificat quod Poſſibile, vt inferius dicemus. In his autem propoſitionibus de Ineſſe vnum attendi debet, vt ſeruetur idem tempus in ipſis, quod erat in dictis, vnde iſta, Petrus cucurriſſe eſt contingens, reducenda erit in hanc de Ineſſe, Petrum cucurrit. Similiter in aliꝭs temporibus. Has tres regulas, de cõpoſitis oportet intelligere, diuiſæ enim prius reſoluendæ ſunt ratione connotationis ſubiecti, vt hoc albũ poſſibile eſt eſſe nigrum, reſoluatur, hoc quod eſt vel poteſt eſſe album, poſſibile eſt eſſe nigrum, cum ampliatione ſemper extremorũ, poſtea reducatur ad ſuã de ineſſe cum materiali ſubiecti, ſcilicet, hoc eſt nigrum

grum eſt poſſibile, idem in alijs modis ſi.n.ad ſuam de ineße reſolueretur immediate eſſet falſa.s. albũ eſt nigrum eſt poſſibile, & tamẽ illa diuiſa vera erat. præterea diuiſa prius debet reſolui in ſingulares, quando eſt de ſubiecto communi, & poſtea ſingulares ad de ineße reduci poßunt. Quarta Regula, Modales omnes ueræ ſunt neceſſariæ, Falſæ autem Impoſſibiles, numquã Contingentes ſunt. Quamuis.n.dicta Modaliũ aliqua neceſſaria, aliqua impoſſibilia, aliqua contingentia reperiantur, tamen ipſæ Modales ſi veræ, neceſſariæ, ſi falſæ, impoſſibiles ſunt, vnde iſta neceſſaria eſt, equum eſſe album eſt contingens, quia ita eſt, nec poteſt aliter eſſe, quin ſit contingens, equũ eſſe album, iſta autem eſt impoſſibilis, equum eße album eſt neceſſarium, & iſta, hominem eße doctum eſt impoſſibile, pariter eſt impoſſibilis. Ex quo fit, vt aliud ſit propoſitionem eſſe neceßariam, & aliud eße de modo neceßario; poteſt.n.eße, propoſitionem eſſe neceſſariam, & de modo contingenti, vti diximus. & ſimiliter eſſe Impoſſibilem, & de modo neceſſario, tũc.n.dicitur de modo neceſſario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, ſiue ſit uera, aut falſa, neceſſaria, uel impoſſibilis. Inter haſce Modales quædam Affirmatiuæ, quædam Negatiuæ etiã reperiuntur, earũ tamen negatio vel affirmatio nõ a dicto, ſed a copula ipſius modi petenda eſt, vt illa ſit affirmatiua, cuius copula modi affirmata eſt quantumcunq; dictũ affirmetur, vel negetur, iſte.n. affirmatiuæ ſunt, hominẽ non eſſe ani-

mal eſt impoſſibile, Petrum currere eſt contingens, & ſimiles, Illa vero negatiua eſt cuius copula modi negatur. quantũcumq; dictum affirmetur, vel negetur, iſte enim negatiuæ ſunt, hominem currere non eſt impoſſibile, equum non eſſe album non eſt neceſſe, & aliæ huiuſcemodi.

In Modalibus etiam quantitas ineſt, quædam enim eſt vninerſalis, quædam particularis. Dupliciter autem in his quantitas ſumi poteſt. Altero modo ex parte ipſius modi. vt illa ſit vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem, illa particularis, quæ, modum ſortitur particularem. Sunt autem modi vniuerſales duo impoſſibile, et Neceſſe, duo autẽ particulares, Contingens nempe, et Poſſibile. Altero modo ex parte dicti, quod ſi fuerit vniuerſale, & Modalis dicetur vniuerſalis. Similis eſt ratio ſi fuerit particulare, indefinitum, aut ſingulare. At quanuis duplex hæc quantitas in Modalibus, inueniatur, præcipue tamẽ in oppoſitione, & Aequipollentia earum, habenda eſt ratio quantitatis modi: ac propterea cenſenda eſt vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem, quantuncunq; dictum ſit ſingulare, Econtra, Particuralis erit, quæ modum habet particularem, quantuncũq; dictum ſit vniuerſaliter ſumptum.

Cap.

Cap. III. De Modalium Aequipollentia.

CVM igitur quattuor ſint modi, etiam erunt propoſitiones Modales ſecundum genus, quædam de Poſſibili, quædam de Contingenti, quædam de Impoſſibili, quædam de Neceſſario. Contingens autem dupliciter accipitur, vno modo vt opponitur neceſſario, vt idem ſit contingens, & id quod poteſt eſſe, & non eſſe. Altero modo vt idẽ dicatur quod poſſibile, ſcilicet quod pot eſt eſſe, & ſic eſt ſuperius ad neceſſarium: quod enim neceſſariũ eſt, poteſt eſſe, non tamen omne quod poteſt eſſe, eſt neceſſarium, & ſic ſumitur in præſenti iſte modus, non priori modo, vnde re non differunt Contingens & Poſſibile, ſed voce tantum.

Quælibet autem harum quattuor propoſitionum quattuor habet ſub ſe ſpecies, prima eſt in qua dictũ & modus affirmantur, vt Petrum currere eſt poſſibile Petrum currere eſt contingens. Petrum currere eſt impoſſibile. Petrum currere eſt neceſſe. Altera eſt, in qua dictum negatur, & modus affirmatur, vt Petrum non currere eſt poſſibile. Petrum non currere eſt contingens. Petrum non currere eſt impoſſibile. Petrum non currere eſt Neceſſe. Tertia eſt, in qua dictum affirmatur, & modus negatur, vt Petrum currere non eſt Poſſibile, & ſic conſequenter in alijs modis, Quarta eſt in qua vtrunq; negatur, vt Petrum non currere non eſt poſſibile: idem in alijs, quas omnes propoſitiones ſequens tibi figura manifeſtat, vbi ſingulæ

gulæ ſecundum ſuos modo collocantur in ſingulis quadrangulis.

Petrũ currere eſt poſſib.	Petrũ currere eſt cõting.
Pet. nõ currere eſt poſſib.	P. nõ currere nõ ē cõntin.
Pe. currere nõ eſt poſſib.	P. currere nõ eſt cõting.
P. nõ currere nõ ē poſſib.	P. nõ currere nõ ē cõtin.
Pet. currere eſt impoſſib.	Petrũ currere ē Neceſſe.
P. nõ currere eſt impoſſi.	P. nõ currere eſt neceſſe.
P. nõ currere nõ ē impo.	P. currere nõ eſt neceſſe.
P. currere nõ ē impoſſib.	P. nõ currere nõ ē neceſ.

His conſtitutis aduertendum eſt, ſingulas vnius modi habere ſingulas aliorum modorum æquiualentes, vna enim de Poſſibili, quæcunq; ſit, habet alteram de contingenti, & aliam de impoſſibili, & aliam de neceſſario ſibi æquipollentes. Idem etiam fit in aliĳs aliorum modorum: quæ tamen propoſitiones æquipolleant, ſequentibus regulis manifeſtabitur, quæ licet de vno modo ſint, per eũ tamẽ reliqui cognoſcuntur.

Prima Regula. *Propoſitio de* Poſſibili *vtroq; affirmato æquiualet vni de* Contingẽti *vtroq; affirmato, & aliĳ de* Impoſſibili *de modo ſolum negato, & aliĳ de* Neceſſario *de vtroq; negato: & ſic omnes hæ quattuor propoſitiones ſunt æquipollentes,* Petrũ currere *eſt poſſibile.* Petrum *currere eſt contingens.* Petrum currere

currere non eſt impoſſibile. Petrum non currere non eſt neceſſe.

Secunda regula propoſitio de Poſſibili de dicto ſolum negato, æquiualet vni de Contingenti de dicto ſolum negato, & vni de Impoſſibili de vtroq; negato, & vni de Neceſſario de modo ſolum negato, vnde hæ quattuor æquiualent. Petrū nō currere eſt poſſibile. Petrum non currere eſt contingens. Petrum non currere non eſt impoſſibile. Petrum currere non eſt Neceſſe. Tertia Regula. Propoſitio de Poſſibili de modo ſolum negato æquipollet vni de Contingenti de modo ſolum negato, & vni de Impoſſibili de vtroq; affirmato, & vni de Neceſſario de dicto tantum negato, vnde iſtæ ſunt æquiualentes. Petrū currrere non eſt poſſibile. Petrū currere non eſt contingens. Petrum currere eſt Impoſſibile. Petrum non currere eſt neceſſe. Quarta Regula. Propoſitio de Poſſibili vtroq; negato, æquiualet vni de Contingenti vtroq; negato, & vni de Impoſſibili de dicto ſolum negato, & vni de Neceſſario de vtroq; affirmato, unde iſtæ æquipollent. Petrum non currere non eſt Poſſibile. Petrum non currere non eſt contingens. Petrum non currere eſt Impoſſibile Petrum currere eſt neceſſe.

Vnum tamen in his omnibus obſeruandum eſt, vt quoties dictum eſt de ſubiecto communi, varietur eius quantitas in propoſitionibus ſolum de neceſſario, ut ſi in alijs eſt particulare, in propoſitione de neceſſario fiat vniuerſale, vel ſi in his eſt particulare in propo-

in illis fiat vniuerſale : vnde iſtæ æquiualent, hominem currere eſt poſſibile, hominem currrere eſt contingens. hominem currere non eſt impoſſibile. omnem hominẽ non currere non eſt neceſſe, Vel ſi in illis aſſumatur vniuerſalitas, in hac debet deponi aliter non æquiualerent. Sequẽtes figuræ has omnes manifeſtãt.

AEQVIPOLLENTES	AEQVIPOLLENTES
Pet. currere eſt poſſibile.	Petrũ non cur. eſt poſſib.
Petrũ currere eſt cõting.	Petrũ cur. eſt cõtingens.
Pet. cur. nõ eſt Impoſſib.	Petrũ nõ cur. nõ ẽ Impoſ.
Petrũ nõ cur. nõ ẽ neceſ.	Petrũ currere nõ ẽ neces.
AEQVIPOLLENTES	AEQVIPOLLENTES
Petrũ cur. nõ eſt poſſib.	Petrũ nõ cur. nõ ẽ poſſib.
Petrũ cur. nõ eſt cõting.	Petrũ nõ cur. nõ ẽ cõtin.
Petrũ cur. eſt Impoſſib.	Petrũ nõ currere ẽ Imp.
P. nõ currere, eſt neceſſe.	Petrũ currere ẽ neceſse.

AEQVIPOLLENTES DE SVBIECTO COMMVNI.

Hominẽ currere ẽ poſſib.	Hominẽ nõ cur. ẽ impoſs.
Hominẽ cur. eſt cõtingẽs.	Hominẽ nõ cur. eſt neceſ.
Hominẽ cur. nõ ẽ impoſ.	Hominẽ nõ cur nõ ẽ imp.
Oẽm ho. nõ cur. nõ ẽ nec.	Oẽm hoĩem cur nõ ẽ nec.
AEQVIPOLLENTES	AEQVIPOLLENTES
Hominẽ cur. nõ ẽ poſſib.	Hom. nõ cur. nõ eſt poſſi.
Hominẽ cur. nõ eſt cõtin.	Hominẽ nõ cur. nõ ẽ cõt.
Hominẽ cur. eſt impoſſi.	Hominẽ nõ cur. eſt inp.
Oẽm hoĩem non cur. ẽ ne.	Oẽm hominẽ cur. eſt nec.
AEQVIPOLLENTES	AEQVIPOLLENTES

Si

Si tamen iſta facilius cognoſcere deſideras, per quaſdam voces poteris ea in promptu habere, quæ ſunt ab antiquis excogitatæ, ſcilicet. Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea; in quibus continentur quattuor vocales, A, E, I, V, A, deſignat Modalem, cuiuſcunq; ſit modi affirmatiuam, de vtroq;. E, negatiuam de dicto affirmatiuam de Modo. I, negatiuam de modo affirmatiuam de dicto, V, negatiuam de vtroq;, Aduerte præterea in illis ſingulis vocibus eſſe quattuor vocales, prima ſignificat de Poſſibili, ſecunda ſignificat propoſitionem de Contingenti, tertia de Impoſſibili, quarta de Neceſſario, illæ ergo ſunt æquipollentes, quæ vnica uoce continentur, ut patet in prima uoce Amabimus, prima enim eſt de poſſibili, & quia eſt, A, eſt tota affirmatiua, Petrum currere eſt poſſibile, ſecunda eſt de Contingenti & quia eſt, A, eſt tota etiam affirmatiua. Petrum, currere eſt contingens, tertia eſt de Impoſſibili, & quia eſt, I. eſt negatiua tantum de modo Petrum currere non eſt impoſſibile, quarta eſt de Neceſſario, & quia eſt, V, eſt tota negatiua. Petrum non currere non eſt neceſſe. Omnes hæ quattuor inter ſe ſunt æquipollentes, ſimiliter illæ, quæ aliis dictionibus continentur, ſeruando eundem ordinem.

Quod ſi velis propoſita aliqua modali, eius Aequipollentes cognoſcere, colloca eam in ſua voce, & tunc ſume alias ſecundum illam vocem: poteſt autẽ cognoſci, in qua uoce ſit, ſi fuerit de poſſibili, conſiderando primas vocales, quæ ei conueniant, ſi fuerit

rit de contingenti, conſiderando ſecundas, tertias vero, ſi fuerit de impoſſibili, quartas ſi de neceſſario verbi gratia. Petrum currere eſt impoſſibile cõtinetur in Iliace, vbi tertia eſt de Impoſſibilis toto affirmato, tunc ſumere oportet alias æquipollentes ſecundum vocalium ordinem, & qualitatem, prima eſt de poſſibili de modo ſolum negato, quia eſt, I, ſecunda de contigenti eodem modo. tertia eſt illam et, quarta eſt de neceſſario de dicto tantum negato, quia eſt, E, idem in alijs modis vniformiter.

Cap. IIII. de Oppoſitione Modalium.

Aequipollentia Modalium perſpecta, facile eſt earum Oppoſitionem inuenire, omnes enim propoſitiones, quæ ſunt in Amabimus, de quibus fuit prima regula ſuperior, ſunt ſub contrariæ earum. quæ ſunt in Edentuli, de quibus fuit ſecunda regula. Præterea omnes, quæ ſunt in Iliace, de quibus fuit tertia regula, ſunt contrariæ earum quæ ſunt in Purpurea de quibus fuit quarta regula, Præterea quæ ſunt in Iliace, & in Amabimus contradicunt, Similiter, & illæ quæ ſunt in Purpurea, & Edentuli, Deniq; illæ, quæ ſunt Purpurea, & Amabimus ſunt ſubalternæ & illæ pariter quæ ſunt in Iliace & Edentuli; quæ omnia ſequens figura manifeſtat,


AEQVIPOLLENTE
Pet. nõ cur. nõ ē poſ.
P. nõ cur, nõ ē cont.
P. nõ cur. eſt impoſ.
P. currere ē neceſſe.
PVRPVREA.
AEQVIPOLETES
Pet. cur. nõ eſt poſ.
P. cur. nõ ē cõting.
P. cur. ē impoſſib.
P. nõ cur. ē neceſ.
ILIACE.
CONTRAR
SVBALTERNÆ
CONTRADICTORIÆ
CONTRADICTORIÆ
SVBALTERNÆ
SVBCONTR
AMABIMVS
Petrũ cur. eſt Poſſib.
P. cur. eſt contingẽs.
P. cur. nõ ē impoſſib.
P. nõ cur. nõ ē neceſ.
AEQVIPOLENTES
EDENTVLI.
Pet. nõ cur. ē cont.
P. nõ cur. ē contin.
P. nõ cur. nõ ē imp.
P. cur. nõ ē neceſſe.
AEQVIPOLENTES

Quando autem Modales ſunt de termino commu ni, tunc in earũ oppoſitione obſeruandũ eſt, vt quoties dicta ſũt oppoſitæ qualitatis, ſi alterũ eſt affirmatũ, alterũ negatũ, tunc etiã mutetur quantitas ſubiecti, vt in vna ſit particulare, in altera vniuerſale, vnde ſi prima de Amabimus eſt hæc, omnem hominem currere eſt poſſibile eius contradictoria erit iſta vltima de Iliace, hominem non currere eſt neceſſe, & eius ſubcontraria iſta prima de Edentuli, hominẽ non currere eſt poſſibile, quando vero dicta non ſunt oppoſita ſecundum affirmationem, & negationem, non debet mutari quantitas, hæc autem regula ſemper vera eſt, tamen in contrarijs licet manere eandẽ quantitatem vniuerſalem, & in ſub contrarijs particularem, vnde iſtæ ſunt contrariæ, omne animal nõ eſſe hominem eſt neceſſe quæ eſt in Iliace, & omne animal eſſe hominem eſt neceſſe, quæ eſt in Purpurea, & iſtæ ſubcontrariæ hominem currere eſt poſſibile, hominem non currere eſt poſſibile, prior eſt in Amabimus, poſterior in Edentuli. Hæc omnia intellige quando dicta ſunt oppoſitæ qualitatis, aliter enim debet manere eadem quantitas in oppoſitis. In Subalternis vero, quarum vna eſt de poſſibili, & altera de Neceſſario, obſeruandum eſt, ne dictum in poſſibili ſit vniuerſale, & in neceſſario particulare, ſed in vtroq; vniuerſale, vel in neceſſario ſit vniuerſale, in propoſitione autem de poſſibili particulare, vnde iſtæ ſubalternantur, omne animal eſſe hominem eſt neceſſe, quæ eſt in Purpurea, & omne animal eſſe hominem

minem eſt poſſibile, vel aliquod animal eße hominem eſt posſibile non tamen iſtæ, omne animal eße hominem eſt posſiblle, aliquod animal eſſe hominem eſt neceſſe.

Cap. V. De modalium conuerſione.

OPpoſitione autem & Aequipollentia vtcunq; diſcusſis, conuerſionem eorundem modalium ſupereſt explicare, Circa quam vnum ante omnia àduerteudũ eſt, Modales non eſſe conuertendas niſi ſecundum earum dicta, Modo, ſemper manente prædicato, & tunc ſit.

Prima propoſitio: Modales omnes de modo neceſſario, posſibili, contingenti, affirmatis, Imposſibili vero negato, conuertuntur ſecundum ſui dicti conuerſionem, ideſt, ſi dictum fuerit vniuerſale affirmatiuũ, conuertatur per accidens, ſi vniuerſale negatiuum, aut particulare affirmatiuum, ſimpliciter, ſi particulare negatiuum, non conuertatur: idem enim eſt iudicium de dictis, & de ſimplicibus Enunciationibus. Vnum tamen obſeruabimus, vt quoties vniuerſalis affirmatiua de neceſſario conuertitur, ſi fuerit de ſenſu diuiſo mutetur in, posſibile, verbi gratia, omnem hominem eſſe animal eſt neceſſe, conuertatur, aliquod animal eße hominem eſt posſibile, niſi enim ſic conuertatur, meltoties fient malæ conſequentiæ, vt patet in iſtis, omne nigrũ eße corpus eſt neceße, nõ cõuenitur, aliquod corpus eſſe nigrum eſt neceſſe, hæc, n. eſt falſa, illa vera. Similiter. omne Grammaticum

eſſe hoīem eſt neceſſe, non conuertitur, aliquem hominē eſſe Grammaticū eſt neceſſe, Idem etiam obſeruandum erit in vniuerſali negatiua, præſertim in ijs quæ modū aduerbialem habent, vt inferius dicemus Idē cenſendū de particulari affirmatiua quod de ipſa vniuerſali, vt mutetur Neceſſariū in Poſſibile, quādo vero ſenſus cōpoſitus fuerit, non eſt opus mutare modū. Secunda Propoſitio, Modales oēs de Impoſſibili affirmato, & de Contingenti poſſibili, et neceſſario negatis, non conuertuntur, quoties dictum eſt vniuerſale affirmatiuum, non enim ualet, omne animal eſſe hominem eſt impoſſibile vel nō eſt neceſſarium, ergo hominem eſſe animal eſt impoſſibile aut non neceſſarium. Idem dicitur de alijs modis negatis.

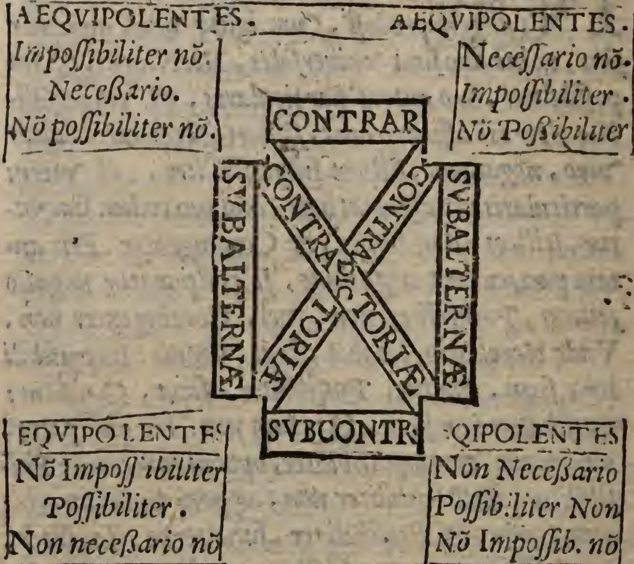
Tertia propoſitio. Modales eædem, nempe de Impoſſibili affirmato, & de alijs modis negatis conuertuntur, quoties dicta ſimpliciter conuerti poſſunt, nempe cum ſunt vniuerſalia negatiua, aut particularia affirmatiua, vt nullum hominem eſſe animal eſt impoſſibile, conuertitur, nullum animal eſſe hominē eſt impoſſibile, Similiter, nullum animal eſſe hominem non eſt contingens, aut non poſſibile, aut non neceſſe, conuertitur, nullum hominem eſſe animal non eſt contingens, aut nō poſſibile, vel non neceſſe.

Quarta propoſitio, Nihil prohibet Modales per Contrapoſitionem conuertere, quando dicta vniuerſalia affirmatiua, aut particularia negatiua ſunt, ſicut & ſimplices Enunciationes conuertebantur, hoc tamen verum & facile, ſed tamen parum vtile eſt.

Cap. VI. De Modalibus de Modo Aduerbiali.

NON parum ad proprietates propoſitionum cognoſcendas naturam horum modorum intelligere prodeſt, Cum igitur modi quattuor ſint, ex his duo ſunt vniuerſales, Neceſſario, & Impoſſibiliter, duo autem particulares, ex vniuerſalibus alter eſt affirmatiuus, ſcilicet, Neceſſario: alter vero, negatiuus, ſcilicet Impoſſibiliter. At vterq; particularis eſt affirmatiuus, imo pro eodem ſumuntur, ſcilicet, Poſſibiliter, & Contingenter. Erit autem particularis negatiuus. ſi poſtponatur negatio ſcilicet, Poſſibiliter non, vel, Contingenter non, Vnde Neceſſario ſe habet, ſicut. Omnis: Impoſſibiliter, ſicut, Nullus, Poſſibiliter, ſicut, Quidam: Poſſibiliter non ſicut, Quidam non. Ex quo patet, Neceſſario, & Impoſſibiliter, opponi contrarie: Poſſibiliter, & Poſſibiliter non, opponi Subcontrarie: Neceſſario, & Poſſibiliter, ſubalterne: ſimiliter, Impoſſibiliter, & Poſſibiliter non, At Neceſſario, cum Poſſibiliter non: Impoſſibiliter, cum Poſſibiliter, contradictorie, vt ſequens figura facile manifeſtabit, Similiter, ſicut Omnis non, valet, Nullus: & Nullus non, Omnis: ita Neceſſario non, Impoſſibiliter: &, Impoſſibiliter non, Neceſſario. Item ſicut, Non omnis, Quidam non: &, Nonnullus, Quidam, æquiualent: ita, Non neceſſario, Poſſibiliter non: Non impoſſibiliter, Poſſibiliter. Demum ſicut Non quidam, Nullus, Non quidam non, Om-

nis: ita etiam: Non poſsibiliter Impoſſibiliter, & Non poſſibiliter non, Neceſſario, æquipollent, vt eadem figura manifeſtat.



Ex his facile erit, Oppoſitionem quamlibet inter ipſas propoſitiones inuenire, hoc enim ante omnia obſeruandum eſt; vt in omni oppoſitione habeatur ratio tota ipſius modi, illæ .n. erunt contrariæ, quarum modi ſint contrarij, vt iſtæ, homo neceſſario currit, homo impoſsibiliter currit, illæ ſubcõtrariæ, quarũ modi ſubcõtrarij, quamuis ſubiecta ſint vniuerſalia, vt oĩs homo poſsibiliter currit, oĩs homo poßibiliter non currit. Sic etiã in alijs oppoſitionibus, & tales propoſitiones

tiones

tiones dicuntur oppoſitæ de modo. Quod ſi præter modi oppoſitionẽ acceſſerit quãtitas ſubiecti debita cuiq; oppoſitioni, magis opponuntur & tunc dicuntur oppoſitæ de ſubiecto, & modo, vt ſi contrarijs addatur vniuerſalitas in vtroq; ſubiecto. Contradictorijs in vno Subcontrarijs in neutro, Subalternis in vno tantum: vnde iſtæ ſunt contrariæ de ſubiecto & modo, omnis homo neceſſario currit, omnis homo impoſsibiliter currit: iſtæ ſubcontrariæ, homo poſſibiliter currit, homo poſſibiliter non currit: iſtæ contradictoriæ, omnis homo neceſſario currit, aliquis homo poſſibiliter non currit: iſtæ ſubalternæ, Omnis homo neceſſario currit, poſſibiliter homo currit, vel omnis homo neceſſario eſt animal, aliquis homo poſſibiliter eſt animal, tamen ratio præcipua oppoſitionis in modo conſiſtit, vt ea ſola ablata oppoſitio auferatur, ea vero poſita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppoſitiones, ſecundũ quod multi ſunt modi æquipollentes, et oppoſitio ex modis ſolis, & oppoſitio ex modis cũ ſubiecto põt ſumi, quorũ exempla ſunt facilia. Circa conuerſionem autem non eſt aliquid peculiare præter ea, quæ diximus de ſimplicium conuerſione, ſed vniuerſalis affirmatiua per accidẽs cõuertatur, particularis autẽ affirmatiua, & vniuerſalis negatiua ſimpliciter: vnde iſta, omnis homo poſſibiliter eſt animal conuertenda eſt in hanc, aliquod animal poſſibiliter eſt homo, hæc autem, nullus homo poſſibiliter eſt animal in hanc nullũ animal poſſibiliter eſt homo. Vnum autem aduertendum eſt, vt

modus vniuerſalis affirmatiuus, mutetur in conuertente in particularem affirmatiuum, vt iſta creans neceſſario eſt Deus, conuertatur in hanc, Deus poſſibiliter eſt creans. Eſt etiam aliud aduertendum, Modum Impoſſibiliter in ſe habere negationem, ac propoſitionem reddere negatiuam, niſi ab alia negatione impediatur, Vnde iſta negatiua eſt, omnis homo impoſſibiliter eſt lapis, & conuertenda etiam in negatiuam, nempe, omnis lapis imposbiliter eſt homo, vel, in hanc, nullus lapis poſſibiliter eſt homo, iſta autem affirmatiua eſt propter duas negationes, nullus homo impoſſibiliter eſt animal, cōuertenda in hāc aliquod animal poſſibiliter eſt homo, vniuerſalis enim affirmatiua in particularem conuertitur, deniq; maxime valor modorum eſt conſiderandus, ne eā, quæ eſt affirmatiua in virtute, conuertamus ſicut negatiuam; & id quod erat particulariter ſumendum, vniuerſaliter ſumamus, Particularis vero negatiua de ſubiecto non eſt conuertenda, ſicut nec reliquæ Enunciationes, non enim conuertes, aliquod animal impoſſibiliter eſt homo, nec, aliquis homo poſſibiliter non eſt Grammaticus. Atq; hæc de iſtis Modalibus, *quæ nulla ratione ſunt paruipendenda, cum horum modorum cognitio non mediocrem ad rerum naturas cognoſcendas vſum exhibeat.*

DE EXPONIBILIBVS.

Cap. VII. De Excluſiuis.

Enunciationibus Modalibus abſolutis, quibus ratione modi peculiaris inerat difficultas; nunc de quibuſdam aliȷs, quæ ob aliquem terminum, vel ſignum in eis incluſum multas ac varias in valore contnent propoſitiones, ac propterea obſcurum habent ſenſum per illas incluſas, quæ clariores ſunt, manifeſtandum, tractemus, quas Exponibiles propoſitiones vocant, quem tractatum eo antiqui Dialectici Probationes terminorum appellarunt, quod tales ꝓpoſitiones per eas, quas in ſe includũt, quæ manifeſtiores ſunt, probari poſſint, haſq; exponentes vocant. Inter hmõi igitur Enũciationes primũ genus eſt earũ, quæ alique ſigno excluſiuo tenentur, quale eſt tantũ, ſolum, & ſimilia, quarum duplex eſt modus, quædam enim dicuntur de excluſo extremo, nimirum cũ tale ſignum prædicatum determinat, & ab eo excluſionem facit, vt, homo eſt tantum animal rationale: quædam abſolute excluſiuæ dicuntur, cum tale ſignũ totam modificat propoſitionem, quod fit, cum ſignũ ex parte ſubiecti tenetur, vtroque autẽ modo bifariã fit excluſiuo, aut.n. prædicatum eſt aliquis numerus, & tunc excluſio dicitur ſecundum pluralitatẽ, aut eſt aliqua alia res, & tunc excluſio dicitur ſecundũ rem. Late autem differunt Enunciationes hæ duæ, nempe quando eſt excluſio in prædicato, aut quando eſt excluſio in ſubiecto, vt videre eſt ex ſenſu diuerſo ea-

rundem enunciationẽ, hæc enim, prædicabilia ſunt tantum quinque, ſi excluſio fiat in prædicato, vera eſt, facit.n. ſenſum, prædicabilia non excedere numerum quinarium quod verũ eſt. at ſi excluſio fiat in ſubiecto; ſcilicet, tantum, prædicabilia ſunt quinque, propoſitio eſt falſa quia facit ſenſum, nulla alia, a prædicabilibus, eſſe quinque: quod quidẽ falſum eſt. Vtriuſq; igitur modi expoſitio tradenda eſt. Et quidem eam, quæ eſt de excluſo prædicato exponere facile eſt ſi auferamus ſignum, & a prædicato remoueamus, ſi fuerit numerus, quẽcumq; alium numerum, ſi fuerit res, quãcunq; aliam rem. Iſta igitur, prædicabilia ſunt tantum quinq;, exponitur, prædicabilia ſunt quinq;, & non plura ſimiliter, homo eſt tantum animal rationnale, exponitur, homo eſt animal rationale, & nihil aliud: at propoſitiones excluſiuas de ſubiecto excluſo non ita facile eſt exponere: diuidendæ.n. prius ſunt, habent, ſe namq; in quadruplici differentia, quædam ſunt integræ affirmatiuæ, ideſt, in quibus ipſum ſignum & propoſitionis copula affirmatur, vt tantum homo eſt riſibilis: Secundo quædã ſunt harũ oppoſitæ, quæ vnã habẽt præpoſitam negationem, vt, nõ tantum homo eſt riſibilis, Tertio quædã ſunt de copula negata, de ſigno autẽ affirmato, vt, tãtũ homo nõ eſt riſibilis: Quarto quædã ſunt harũ oppoſitæ de utroq; negato, vt, nõ tãtũ homo nõ eſt riſibilis Omnes autẽ iſtæ per hypotheticas propoſitiones reſoluẽdæ ſunt quarũ prior pars conſtet ex eodẽ prædicato & ſubiecto ipſius excluſiuæ ablato

ſigno,

ſigno, poſterior autẽ ex eodẽ prædicato, & oppoſito: ſubiecti, vt tãtũ homo eſt animal, exponitur, homo eſt animal & nihil aliud ab homine, ſeu, nullũ nõ homo eſt animal: nõ tamẽ omnes eodẽ modo exponẽdæ ſunt ſed prima per copulatiuã, cuius prior ſit ipſamet excluſiua ablatõ ſigno, poſterior negatiua vniuerſalis de oppoſito ſubiecti, vti diximus, vt, tantũ homo eſt riſibilis, homo eſt riſibilis, & nullum non homo eſt riſibile. Huius autẽ negatiua diſiunctiue eſt reſoluenda per partes cõtradictorias propoſitionibus prioris, vt, nõ tantũ homo eſt riſibilis, exponitur nullus homo eſt ribilis, vel, aliquod non homo eſt riſibile. Tertia autẽ Propoſitio exponenda eſt Copulatiue, ſicut prima, ita vt prior pars ſit ipſa excluſiua ablato ſigno, quæ in omnibus dicitur præiacens, & poſterior vniuerſalis affirmatiua de eodẽ prædicato, & oppoſito ſubiecti ſicut in alijs, vt tantũ homo nõ eſt riſibilis, exponitur, homo nõ eſt riſibilis, & quodlibet aliud ab homine, ſeu omne non homo eſt riſibile. Quarta exponitur per Diſiunctiuam, ſicut ſecunda ex partibus contradictorijs huius tertiæ, vt, non tantum homo non eſt riſibilis, Omnis homo eſt riſibilis, vel, aliquod non homo non eſt riſibile. Vnde ſemper habenda eſt regula, vt prima, ſecunda reſoluantur contradictorio modo, ſimiliter tertia & quarta, propterea vtile erit in reſolutione ſecundæ, prius reſoluere primam, & in reſolutione quartæ prius reſoluere tertiam.

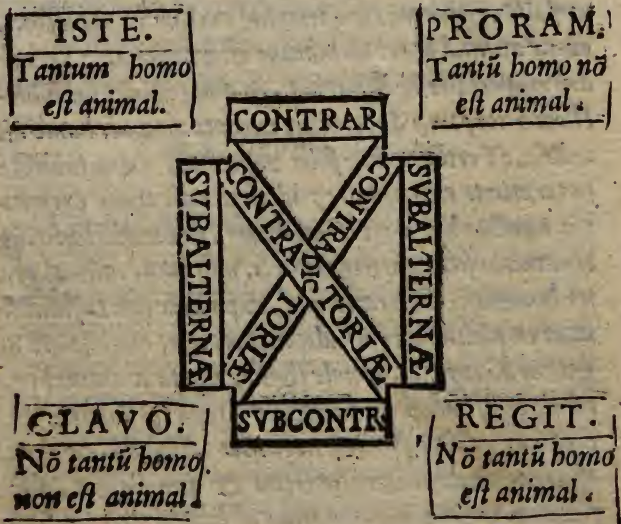
Cap.

Cap. VIII. De Oppoſitione Excluſiuarum.

ANtequam Oppoſitionem harum tradamus, nō inutile erit aliquas dictiones aſſignare, quibus iuuenes promptiores ſint in iſtis exuluſiuis reſoluēdi. Sunt igitur hæ quattuor, Iſte, Regit, Prorā, Clauo: quæ ſuo ordine ſingulæ, ſingulis exeluſiuis deſeruiunt, obſeruatis tamen illis duobus ſuperius enarratis nempe vt prima, & tertia exponantur copulatiue, ſecunda & quarta diſiunctiue. Similiter, vt prior pars conſtet ex eodem prædicato, & ſubiecto, poſterior, ex eodem prædicato & oppoſito ſubiecti, obſeruatis etiam quattuor vocalibus notandis pro alijs etiam, quæ inferius ſequuntur. A. denotat vniuerſalem affirmatiuam. E. vniuerſalem negatiuam. I. particularem affirmatiuam. O. particularem negatiuam. Eſt igitur prima dictio. Iſte pro excluſiua tota affirmatiua ſcilicet, tantum homo eſt riſibilis, denotat, vt prior ſit particularis affirmatiua, Secunda vniuerſalis negatiua vt expoſitum eſt. Regit. pro negatiua, non tantum homo eſt riſibilis, denotat, vt prior ſit vniuerſalis negatiua poſterior particularis affirmatiua, oppoſito modo Primæ. Aliæ etiam dictiones exponendæ ſunt iuxta vocales ſuas. Eſt etiā, præter hæc conſideranda vis ſigni excluſiui: quemadmodum enim ſignum vniuerſale affirmatiuum diſtribuit immediatos terminos, & mediatos confundit: ita Excluſiuum oppoſito modo, immediatos confundit, mediatos diſtribuit, vt tantū homo eſt animal,

homo

homo confunditur, animal diſtribuitur. Hinc eſt, quod tales propoſitiones conuertuntur per vniuerſales affirmatiuas, vt tantum homo eſt animal, conuertitur omne animal eſt homo In negatiuis hoc nõ valet, quia negatio mutat virtutem ſigni. Ex his Oppoſitiones in Excluſiuis inuenire non eſt difficile illæ enim quæ copulatiue reſoluuntur, ſcilicet prima, & tertia ſunt contrariæ, quæ vero diſiunctiue, vt ſecunda, & quarta, ſubcontrariæ, prima vero & ſecunda, tertia cum quarta contradictoriæ. Prima cum quarta & ſecunda cum tertia Subalternæ, vt ſequens figura manifeſtat.



Cap. IX. De Exceptiuis.

POST Excluſiuas ſequitur aliud propoſitionis genus quod propoſitio Exceptiua dicitur, quæ ſigno aliquo exceptionis modificatur, quale eſt præter, & aliud ſimile, in quibus obſeruandum eſt, vt terminus exceptus ſit inferior termino, a quo fit exceptio, & talis terminus, a quo exceptio ſit, diſtribuatur, aliter.n.non fiet cõgrua exceptiua, vt oẽ animal præter hoĩem ẽ expers rõnis. propter qđ antiqui talẽ propoſitionẽ ꝑ tres exponẽtes manifeſtabant, quãdo affirmatiua erat, quarum prima quidem eſſet vniuerſalis præiacens cum termino excluſo in ſubiecto.s. omne animal aliud ab homine eſt irrationale: Secunda vniuerſalis affirmatiua, in qua prædicetur ſubiectum Exceptiuæ de termino excepto.s.omnis homo eſt animal: Tertia vniuerſalis negatiua, cuius ſubiectũ ſit terminus exceptus, & idem prædicatum exceptiuæ.s.nullus homo eſt irrationalis. Contradictorio autem modo fiebat in negatiua .s. non omne animal præter hominem eſt irrationale, exponitur per Diſiunctiuam ex partibus contradicentibus, At quando eſt negatiua de copula, non de ſigno, vt omne animal præter hominem non eſt rationale, tunc copulatiue per tres vniuerſales, prima negatiua, ſecunda, & tertia affirmatiua de eiſdem ſubiectis & prædicatis, ſicut prius .s. nullum animal aliud ab homine eſt rationale, omnis homo eſt animal, & omnis homo eſt rationalis.

nalis. Huius autem negatiua per Diſiunctiuã ex partibus contradicentibus, vt, ut omne animal præter hominem nõ eſt rationale. Quanuis autem hoc verum ſit, clarius & diſtinctius reſolutio fiet, ſi per duas tantum exponentes reſoluantur, omiſſis nempe ſecundis, nam cum exceptiuæ proprie non fiant, niſi cum exceptus terminus continetur ſub eo a quo fit exceptio, non opus eſt, hanc exponentẽ addere. Poterunt aũt tales exponentes his dictionibus facilius retineri. Date, Prompti, Penam Pigro, quæ eadẽ via procedunt, ſicut in Excluſiuis, vt prima, ſit pro prima excæptiua, & ita reliquæ ſuo ordine, ſimiliter prima, & ſecunda contradicant, tertia etiam, & quarta, At prima & tertia ſint contrariæ, ſecunda & quarta ſubcontrariæ, vt facile erit cuilibet experiri.

Cap. X. De Reduplicatiuis.

SVnt aliæ propoſitiones, quæ Reduplicatiuæ dicuntur, eo quod aliquod ſignũ habeant, quod aliquid ſupra terminũ præcedentẽ ſuperponat, vt homo inquantũ rõnalis eſt riſibilis, hæc autẽ ſigna dupliciter vſurpantur, aliquando termini præcedentis aliquã rõnem manifeſtant, ſecundum quã aliquid ei denotatur conuenire, vt, ens, inquantũ ens, eſt obiectum Metaphyſicæ: color quatenus color, eſt obiectũ viſus, & tunc dicuntur ſpecificatiue teneri. Aliquãdo cauſam prædicati important, vt homo quatenus ationalis, eſt riſibilis, ideſt, cauſa cur homo ſit riſibilis,

bilis, eſt quia rationalis eſt, & tunc quadruplex cõſtituitur Reduplicatiuarũ ſpecies, ſicut in alijs. Primo eſt pure affirmatiuarum homo inquantũ rõnalis, eſt riſibilis. Secunda negatiuarũ de ſigno, non omnis homo inquantum rationalis, eſt riſibilis. Tertia negatiuarum ſolum de copula, homo inquantum rõnalis, non eſt riſibilis. Quarta, eſt, in qua totum negatur, non omnis homo inquantum rõnalis, non eſt riſibilis. Et quãuis a multis harũ quælibet per quattuor exponentes manifeſtari ſoleat, id tamen inutile videtur, cõmodius autẽ & diſtinctius erit ad cauſales reducere, & ſecundum has in omnibus de illis iudicare. Reducetur igitur prima ad Cauſalem affirmatiuam, quia homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis. Secunda ad cauſalem negatiuã, nõ quia homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis, Reducitur tertia ad Cauſalem affirmatiuam de ſolo conſequenti negato, vt, homo inquantum rõnalis nõ eſt riſibilis, ideſt, Quia homo eſt rõnalis nõ eſt riſibilis. Quarta vero ad cauſalem negatiuã de conſequenti negato, vt non omnis homo inquantum rõnalis, non eſt riſibilis, ideſt, non quia homo rationalis eſt, riſibilis non eſt. Sic igitur exponi congrui poteſt Reduplicatiua, quando cauſaliter tenetur, nam quando ſpecificatiue tenetur, tunc nullo modo per cauſalem exponi debet, ſed aliquo vocabulo clariori explicari, vt homo, inquantum homo, eſt ſpecies .i. homo cõiter ſumptus, & in generali eſt ſpecies. Aliquando reduplicatio fit non in cauſa, ſed ſecundum conſequentiam ſolam, vt homo inquantũ

riſibilis, eſt rationalis, ſed hoc raro, & tunc nõ per cauſalem ſed per Conditionalem fiet expoſitio ſcilicet, ſi homo eſt riſibilis, homo eſt rationalis.

Cap. XI. De Comparatiuis & Superlatiuis.

SVnt etiam aliæ propoſitiones quæ aliqua indigẽt expoſitione, quales ſunt propoſitiones de Cõparatiuo, & ſuperlatiuo. Propoſitio igitur de Comparatiuo tres habet exponentes. Prima eſt in qua ſubijcitur ſubiectum poſitiuo comparatiui. Secunda in qua ſubijcitur terminus comparatus. Tertia in qua vnum cum altero reſpectu poſitiui confertur, cum aduerbio denotante exceſſum verbigratia, leo eſt fortior homine, leo eſt fortis, & omnis homo eſt fortis, & leo eſt magis fortis. Aliquando Comparatiuum ſumitur abusiue, & tunc non ponit poſitiuum, vt melius aliquando dicitur minus malum. Quando autem propoſitio eſt negatiua, vt leo non eſt fortior homine diſiunctiue cõtradictorio modo eſt reſoluenda. Superlatiuũ vero aliquando ſumitur, negatiue, aliquando Poſitiue, Cũ poſitiue tenetur, reſolui debet per Copulatiuam, cuius prior pars ſit propoſitio ex ſubiecto & termino Superlatiui compoſita, poſterior affirmatiua de Comparatiuo cum termino comparato vniuerſaliter ſumpto verbi gratia, Ariſtoteles fuit doctiſſimus Græcorum Ariſtoteles fuit Græcus, & quocũq; Græco doctior. At quando tenetur negatiue, poſterior propo-

propoſitio erit vniuerſalis negatiua, in qua ſubijcitur terminus ſuperlatiui cum Comparatiuo, & terminus comparatus eſt ipſum ſubiectum, vt Cicero fuit eloquentiſſimus latinorum, ideſt, Cicero fuit latinus, & nullus latinus fuit illo eloquentior, Plures poſſent propoſitiones adduci, quæ expoſitione indigere videntur, ſed obſeruanti modũ reſoluendi prædictas, & ſenſum locutionis, nõ erunt difficiles.

FINIS. LIBRI TERTII.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS

Lib. IIII.

DE ARGVMENTATIONE.

Caput primum, De Argumentatione bona & mala, formalis, & materiali.

ARgumentationum partibus materialibus, nempe propoſitionibus, & ipſarum partibus & accidẽtibis hactenus diſcuſſis, nunc tandem ipſam argumentationẽ explicare aggredimur. Eſt igitur Argumentatio, quæ Conſequentia dici ſolet, oratio in qua vnum ex alio inferri denotatur,

batur, vt ſuperius declarauimus. Hæc autem duplici parte conſtat, & Antecedenti, & Conſequenti. Antecedens eſt illa propoſitio, ex qua altera infertur. Conſequens vero ea ipſa quæ infertur. Dictio illa, qua talis conſequutio vnius ex altera denotatur, Nota illationis dicitur. Solet aliquando Conſequentia vitioſa fieri, cum id quod inſerri denotatur, non ita ſicut denotatur infertur, oppoſitum autem in Conſequentia bona accidit. Hæc omnia in primo libro explicuimus, nunc ad alia, quæ illic propter incipientium captum inexplicata omiſimus tranſeamus. Cõſequentia, ſeu Argumentatio bona duplex eſt, quædam formalis, quædam materialis: Materialis eſt, oratio in qua pars altera vere ex altera infertur, ob rerum ſolam coniunctionem, vt Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt ſubſtantia, quia enim homo neceſſario cum ſubſtantia coniungitur, ea ſola cauſa fit, ut ex tali antecedenti conſequens colligatur. Diximus autem ob eam ſolam cauſam, quia non propter modũ colligendi, ſed propter rerum connexionem duntaxat illa fit illatio, ſi enim in conſequenti aliud colligeremus de Petro cum quo non neceſſario homo coniungeretur, Conſequentia vitioſa eſſet, vt ſi dixeris, Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt albus, Poteſt enim Antecedens verum, & conſequens falſum eſſe, e quo fit, vt illa Conſequentia non ſit bona propter illam formam & modum colligendi, ſcilicet ex vno alterum inferre, ſed propter connexionem rerum ſignificatarum in Conſequenti, & Antecedenti. Vnde

talis Conſequentia valebit in omnibus his ſolum, in quibus talis connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione qua inferebatur, Petrus eſt homo ergo eſt ſubſtantia, ita ſcientia eſt habitus, ergo eſt qualitas, Iuſtitia eſt virtus, ergo eſt habitus, Arbor eſt viuens, ergo eſt corpus: In his enim omnibus eadem eſt connexio conſequentium cum ſuis antecedentibus, nempe ſuperiorum cum inferioribus. Tales igitur conſequentiæ, & aliæ huiuſmodi materiales dicuntur, Argumentatio vero formalis, eſt oratio, in qua vnum ex altero infertur nõ ſolum propter rerum connexionem, ſed etiam propter modum colligẽdi, vt ſi dicas. Omne bonũ eſt appetẽdũ, Omnis virtus eſt bona, ergo Omnis virtus eſt appetenda: In hac enim argumentatione etiam ſi nulla eßet rerum connexio propter ſolam formam talem inferendi, vnum ex altero inferretur. Vnde fit, vt ſi talẽ formã applices alijs rebus quãtuncũq; inconnexis firma ſit, & cõſtãs illatio ut ſi dixeris, Omnis lapis eſt animal, Omnis homo eſt lapis, ergo Omnis homo eſt animal, optime ex tali Antecedẽti, Cõſequẽs colligitur. Talis cõſequẽtia formalis eſt, qua in omni materia in omni propoſitione ſimili applicata ſemper eſt bona, dico autẽ in Omni ſimili propoſitione, quia ſi applicetur diſſimilibus propõſitionibus, apparebit quidem eadẽ, ſed nõ erit. Similitudo autẽ duarũ propoſitionũ in his præcipue cõſiſtit, primo vt ſint eiuſdẽ qualitatis, ideſt ſi vna eſt affirmatiua, & altera ſit affirmatiua, ſi vna negatiua, & altera etiã negatiua: hoc intelligere

gere

gere oportet quãtũ ad copulas principales. Vnde iſtæ in qualitate ſimiles ſunt, animal quod nõ ẽ rationale, eſt riſibile, homo qui currit, mouetur, Eſt enim vtraq; affirmatiua. Secũdo, vt ſint eiusdẽ quãtitatis, ideſt ſi vna vniuerſalis & altera vniuerſalis; ſi vna parti-cularis indefinita, aut ſingularis, & altera eodẽ modo Tertio vt in vtraq; eadẽ ſit acceptio terminorũ .s. ea dẽ Suppoſitio, Ampliatio, Appellatio, & ſub hoc in-telligitur, vt ſi vna fuerit Modalis, & altera ſimiliter eiusdẽ modi, vel æquiualẽtis, ſi vna Exponibilis, & altera, ſi vna de ſubiecto cõplexo, & altera. hæc om-nia eatenus dicta ſint, vt cum formam Argumenta-tionis aliquã, quæ in aliquibus propõnibus bona erat, velis alijs propoſitionibus applicare, obſerues, vt ta les propõnes in his tribus prioribus aſſimilentur, alias talẽ formã Argumẽtationis mutabis. Nõ enim eadẽ ẽ forma, quæ eſt in iſtis, Omnis homo eſt animal, Omne riſibile eſt homo ergo Omne riſibile eſt animal, & ea, quæ eſt in iſtis, Omnis homo eſt animal, Tãtũ riſibile ẽ homo, ergo Tãtũ riſibile eſt animal, cũ propoſitiones huius nõ ſint ſimiles alterius: idẽ in alijs oportet dicere.

Cap. II. De Regulis Generalibus bonæ Conſequentiæ.

SVNT aliquot generales regulæ, quibus Conſe-quentiarũ & Argumentationum vis inferendo maxime manifeſtatur, quæ aliquibus principijs innituntur, Primũ eſt, Ex vero non ſequitur niſi ſo-

lum verum. ideſt in bona Conſequentia, ſi Antecedens verũ eſt, oportet Conſequens verum eſſe, in quo principio fundatur.

Prima Regula, Si antecedens eſt poſſibile aut contingens, Conſequens etiã cõtingens aut poſſibile aut neceßarium. ſi uero Antecedens neceßarium, Conſequens erit neceßarium verbi gratia; Homo currit, ergo mouetur. Huius Argumentationis Antecedens contingens eſt, pariter etiã & conſequens, vt enim homo poteſt currere, & non currere, ita moueri & non moueri. Præterea, homo eſt animal, ergo eſt ſubſtantia. Huius Antecedens neceßarium & Conſequens etiam neceſſarium. ſi enim daremus appoſitũ, Antecedens eſſe neßarium & Conſequens non neceſſarium, tunc poßet verum inferre falſum, quod fieri non poteſt, & patet, nam ſi Antecedens neceſſariũ verum erit ſemper ſi Conſequens non neceſſarium poterit eße falſum, tunc igitur Antecedens verum inferet conſequens falſum vt homo videt, ergo homo eſt animal: Antecedens quidem poſſibile, Conſequens neceßarium, ex Poſſibili uero vel contingenti nunquam ſequitur impoſſibile.

Secundum principium. Falſum non ſequitur niſi ex falſo. Huic innititur altera regula, Si Conſequens eſt falſum, Antecedens erit falſum, ſi Conſequens impoſſibile, etiam Antecedens erit impoſſibile, ſi conſequens contingens, Antecedens non erit neceßarium; aliter enim ſi Antecedens eſſet neceßarium, eßet ſemper verum, ſi autem Conſequens contingens poßet eſ-

ſe

ſe falſum, & tunc Antecedens verum inferret conſequens falſum contra primum principium.

Tertium principium. Ex falſo poteſt ſequi verum, vel falſam .i. fieri poteſt, vt in bona Conſequentia ex Antecedenti falſo ſequatur aliquando conſequens verum aliquando conſequens falſum V.g. iſta eſt Conſequentia bona, Homo eſt lapis, ergo eſt corpus, vbi antecedens falſum infert conſequẽs uerum. Simiter & iſta eſt bona, Homo eſt lapis, ergo caret ſenſu, vbi vtrunq; falſum, cui principio innititur.

Tertia Regula: Ex Antecedenti impoſſibili poteſt inferri Conſequens aliquando impoſſibile, aliquando contingens, aliquando neceſſarium vt patet in his cõſequentijs, homo eſt equus, ergo homo eſt animal; hic enim ex impoſſibili infertur neceſſariũ, ſimiliter homo volat, ergo homo mouetur, ex impoſſibili ſequitur contingens. Similiter etiam homo eſt leo, ergo homo eſt rugibilis: vtrunq; eſt impoſſibile.

Quartum Principium. Verum infertur ex vero, vel falſo .i. Conſequens verũ poteſt inferri aliquando ex Antecedenti vero aliquãdo ex Antecedenti falſo, ex quo ſequitur quarta Regula. Conſequens neceſſarium inſerri aliquando ex Antecedenti impoſſibili, aliquando ex neceſſario aliquando ex Contingenti, vt patet in his conſequentijs, homo eſt leo, ergo homo eſt animal: homo eſt corpus, ergo homo eſt ſubſtantia. Equus eſt albus, ergo equus eſt corpus.

Quinta Regula. In bona conſequeneia contradictorium conſequentis infert contradictorium antece-

dentis, non autem contra. Valet enim, homo currit, ergo homo mouetur, non mouetur ergo, nõ currit. Nõ tamen ualet a contradictorio Antecedentis, non enim valet, Non currit ergo non mouetur.

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Conſequenti, infertur etiam ex antecedenti, & ex quocumq; infertur Antecedens, infertur etiam Conſequens V, g. homo eſt animal, ergo eſt viuens Si ex hoc Conſequenti inferamus, homo eſt corpus, poterit etiam inferri ex illo Antecedenti .s. homo eſt animal, ergo omo eſt corpus, quæ Argumentatio dicitur de primo ad vltimum. Similiter in eadẽ Cõſequẽtia, ſi illud Antecedens homo eſt animal, infertur ex altero Antecedẽti, nẽpe, homo eſt rarionalis, ex eadẽ poterit inferri idẽ conſequens, nempe, homo eſt rationalis, ergo homo eſt corpus. Hæ ſunt Regulæ pro Conſequentia bona obſeruandæ, poſt quarum explicationem ad ſpecies ipſius Argumentationis diſcutiendas tranſeamus. habet enim Argumentatio quattuor ſub ſe ſpecies, Syllogiſmum, Enthimema, Inductionem, & Exemplum, de quarum ſingulis ordine trademus, ac primum de Syllogiſmo qui omnium prima ſpecies eſt. Cum autẽ ex Syllogismis quidam ſit hypotheticus, qui partem aliquam Antecedentis propoſitionem habet hypotheticam. quidam Cathegoricus, qui ex ſimplicibus propoſitionibus conficitur, initium ab hoc ſumemus, qui ſimplicior eſt.

Cap.

Cap. III. de Syllogiſmo Cathegorico & eius principijs.

SYllogiſmus eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis, neceſſario, aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt. Dicitur, Oratio, loco generis: additur, Quibuſdā, vt intelligamus non vnam propoſitionem ſed plures neceſſarias eſſe ad ſyllogiſmum, non enim Syllogiſmus eſt argumentatio quæ ex vnica propoſitione alteram infert, ſed quæ expluribus. Dicitur, Poſitis, vt notum ſit, tales propoſitiones, ex quibus Syllogiſmus conficitur, aliquem inter ſe ordinem, & diſpoſitionem habere, quam inferius trademus. Dicitur etiam, Poſitis, ideſt conceſſis, quia uis Syllogismi tanta eſt, vt ſi ſemel quis Antecedens admiſerit cogatur & Conſequens admittere ex virtute ipſius Antecedentis præconceſſi, & hoc ſignificatur in illo, quod dicitur, Ex neceſſitate aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt, Dicitur tandem Aliud quia concluſio, quæ infertur ſemper eſt Enunciatio aliqua ab Antecedenti dictincta: Non enim eſt Syllogiſmus, cum idē infertur, quod erat in Antecedenti. Conſtat autem Syllogismus materia & forma: Materia quidem duplex eſt, remota, & propinqua: Remota, ſunt termini: Propinqua, ſimplices propoſitiones, quarū ſubiecta, prædicata termini dicūtur. Hi vero termini, ex qbus Syllogiſmus remote cōſicitur, tres ſolū ſunt: Propoſitiones aūt duæ, quæ Præmiſſæ dicuntur, quæ ex illis cōſtant terminis. Cū igitur duplex propoſito ex tri-

bus terminis, quin bis vnus ſumatur, cōponi nequeat, fit vt vnus illorum in vtraq; propoſitione repetatur, & talis, Medium in Syllogiſmo dici ſolet: Ille vero terminus, qui cum Medio in priori propoſitione, quæ Maior dicitur aſſumitur, Maior extremitas appellatur, ille vero alter, qui in poſteriori propoſitione, quæ Minor dicitur, ſubſumitur, Minor extremitas vocatur, vt exemplo hoc patet, Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal: vbi, Animal, eſt Medium, Senſibile, Maior extremitas, Homo, Minor extremitas. Forma Syllogiſmi eſt figura, & modus. Figura eſt ordinatio trium Terminorũ inter ſe ſecundum debitam ſubiectionem, & prædicationem .i. illa diſpoſitio, qua inter ſe ita diſponuntur, vt vnus de Medio, vel Medium de altero, vel de vtroq; prædicetur, vel vterq; de ipſo. Modus eſt ordinatio propoſitionum inter ſe ſecundum certã qualitatẽ, & quantitatem.s.quòd ſi vna propoſitio negatiua, altera ſit affirmatiua vel ſi vna particularis, altera vniuerſalis, vel aliјs modis, de quibus inferius dicemus.

Syllogiſmorum duplex eſt modus inferendi, prior eorum, qui directe concludunt, poſterior eorum, qui indirecte, Ille Syllogiſmus directe concludit, qui cõcluſionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis eſt iſte, Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis. Ille vero concludit indirecte qui concluſionem infert, in qua Minor extremitas de Maiori prædicatur, vt Omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo,

mo, ergo Aliquod animal eſt Petrus. Eorum autem qui directe concludunt, quidam eſt perfectus, quidã imperfectus. Perfectus eſt, qui nullius indiget, vt appareat neceßario concludere .i. qui concluſionem ita clare, & dilucide neceſſario infert, vt lumine ipſo rationis ſtatim eius robur in concludendo perſpiciatur. vt in iſto, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia. Imperfectus eſt, qui alicuius mutationis circa propoſitionẽ indiget, vt appareat neceßario concludere.i.qui vere neceſſario concludit, tamen non id apparet, quin prius fiat aliqua mutatio, ſcilicet aliqua conuerſio, vel tranſpoſitio propoſitionis; per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione poſtea dicere oportet.

Cap. IIII. De triplici figura Syllogiſmorum, & Regulis communibus earum,

SYllogiſmorum figura triplex, iuxta triplicẽ Medij cum extremitatibus diſpoſitionẽ. Prima in qua Medium alteri extremitati ſubijcitur, et de altera prædicatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt aĩal. Secũda in qua de vtraq; extremitate prædicatur, vt Oĩs homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal, Tertia in qua vtrique extremitati ſubijcitur, vt Omnis homo eſt corpus, Aliquis homo eſt animal. Sub qualibet autem figura varij ſunt ſyllogiſmorum modi cum, ſecundum quãlibet illarũ multi-

multipliciter poſſint in quantitate, & qualitate ordinari propoſitiones. Sunt tamen quædam regulæ omni figuræ cõmunes, quas generaliter obſeruare oportet. Prima Ex puris particularibus nihil neceſſario ſequitur.i.quando vtraque præmiſſa eſt propoſitio particularis, vel Medium in vtraq; particulariter ſupponit tales præmiſſæ erunt inhabiles ad inferendum aliquã concluſionem. Vnde iſte Syllogiſmus nihil valet, Homo eſt animal, Equus eſt animal, ergo Equus eſt homo ſemper.n.Medium debet in vna vel vtraq; præmiſſa vniuerſaliter ſupponere, quod ſi fuerit aliquod complexum diuiſiue, ſufficiet vt vna pars in vna, altera,in altera diſtribuatur, vt Omnis homo, & Equus currit, Sortes & Brunellus homo, & omnis equus ſunt, ergo Sortes & Brunellus currit.

Secunda. Ex puris negatiuis nihil ſequitur.i.quando vtraq; præmiſſa fuerit propoſitio negatiua, nihil ex tali diſpoſitione ſequetur formaliter. Vnde iſte Syllogiſmus eſt nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo eſt accidens, ergo Nullus homo currit. Dixi, formaliter, quiã aliquando infertur concluſio, ſed id nõ prouenit ex vi Syllogiſmi & propoſitionum diſpoſitione, ſed propter naturã quorundã Terminorũ, qui adinuicẽ vnus de altero negatur, vt Nullus homo eſt lapis, Nullus Equus eſt hõ, ergo Nullus Equus eſt lapis.

Tertia. Si aliqua præmiſſarum fuerit particularis, cõcluſio debet eſſe particularis, vt in hoc Syllogiſmo, Omnis muſicus cantat, Aliquis homo eſt muſicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autẽ Regula id ẽt obſer-

obſeruandum eſt, ne aliquis terminus particulariter ſupponens præmiſſis, vniuerſaliter ſupponat in concluſione. Vnde iſte Syllogiſmus non valet, Aliqua ſubſtantia non eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo aliquis homo non eſt ſubſtantia, nam Maior extremitas ſupponebat in præmiſſis determinate, in cõcluſione verò diſtributiue: Non autem valet a non diſtributo ad diſtributum.

Quarta. Si aliqua præmiſsarum fuerit negatiua, Cõcluſio negatiua erit. propter has autẽ duas regulas dici ſolet. Concluſio ſequitur debiliorem partem.i. ſi particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmiſſarum, talis erit concluſio.

Quinta. Medium nõ debet aſsumi in concluſione, aliter.n. eſſet concluſio eadem cũ vna ex præmiſſis, non enim valet, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omne animal eſt ſubſtantia. Aliquando licet Medium in cõcluſione ponere ad ſeruandam proprietatem Termini, vt Cognoſco Petrũ; & Petrus eſt veniens, ergo Cognoſco Petrum qui venit: Non enim aliter valeret.s. Cognoſco veniẽtẽ; tunc enim variaretur appellatio, & daretur antecedens verum, & conſequens falſum.

Cap. V. De principijs quibus nituntur Syllogiſmi perfecti, & de modis perfectis primæ Figuræ.

DVO ſunt principia naturali lumine perſpecta, quibus humanum ingenium diſſentire nequit, & in his nituntur quattuor modi Syllogiſmorum concludentium directe primæ Figuræ, qui modi perfecti ob id ſunt, & ad eos ceteri reducuntur. Alterum principium eſt, Quicquid affirmatur vniuerſaliter de aliquo ſubiecto, affirmabitur de illo, de quo tale ſubiectum affirmatur: quod principium, vocant, Dici de omni, in quo fundantur duæ conſequentiæ perfectiſſimæ, & Syllogiſmorum duplex modus. Prior, Quando prædicatum vniuerſaliter affirmatur de ſubiecto, vniuerſaliter affirmabitur de eo de quo tale ſubiectum etiã vniuerſaliter affirmatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia, & Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia, & iſte dicitur primus modus figuræ primæ .s. Ex vniuerſalibus affirmatiuis. Poſterior eſt. Quando prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, ſi tale ſubiectum de alio particulariter affirmatur, etiã & prædicatum de eodem particulariter affirmabitur, vt omne animal eſt viuens, Aliquod corpus eſt animal, ergo Aliquod corpus eſt viuens. Alterum principium eſt, Quãdo vniuerſaliter negatur aliquod prædicatum ab aliquo ſubiecto, negabitur de eo etiã, cui tale ſubiectũ competit, & hoc vocatur Dici de nullo, in quo fundantur

dantur duo modi Syllogiſmorum perfectorum. Prior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur ab aliquo ſubiecto, vniuerſaliter etiam negatur de omni eo, de quo ſubiectum vniuerſaliter affirmatur, vt Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poſterior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur de ſubiecto, & ſubiectum tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulari illud prædicatum remouebitur, vt Nullum album eſt, nigrum, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquis homo non eſt niger. Hæc igitur duo principia per ſe nota quattuor modos perfectos conſtituunt in prima figura, vt primus ſit vniuerſalis affirmatiuus, Secundo loco collocetur vniuerſalis negatiuus, Tertio particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per primũ infertur Vniuerſalis affirmatiua concluſio, Per Secundum Vniuerſalis negatiua, Per Tertium Particularis affirmatiua per Quartum verò Particularis negatiua. Antiqui memoriæ cauſa carmina cõpoſuerunt, quibus omnes vtiles modi omnium Syllogiſmorum cuiuſquefiguræ continerentur. Sunt autem iſta.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapeſmo Friſeſomorum,
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco, Darapti,
Felapton, Diſamis, Datiſi Bocardo, Feriſon

In quibus obſeruandum eſt eſſe quatuor vocales, A, E, I, O Per, A, intelligitur Vniuerſalis affirmatiua: Per, E, Vniuerſalis negatiua, Per, I, particu-

laris,

laris affirmatiua: Per, O, particularis negatiua. Similiter obſeruandum eſt in ſingulis dictionibus eſſe tres Syllabas: ſi enim in aliquibus ſunt plures, vltimæ ſunt metri cauſa. Per primam ſyllabam intelligẽda eſt Maior, per Secundam Minor, per Tertiã Conclusio. Duo prima carmina ſunt pro prima Figura, in quibus ſi reſpicies quattuor dictiones primas, inuenies quattuor modos Syllogiſmorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuerſalẽ affirmatiuum, Celarent, vniuerſalem negatiuum, Darij, particularem affirmatiuum, Ferio, particularem, negatiuum. Nec oportuit diſtinxiſſe alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuerſalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nam hi modi ſub Barbara, & Celarent, continentur: Syllogiſmus enim qui infert vniuerſalem, poteſt etiam particularem ſubalternatam inferre.

Cap. VI. De Modis indirecte concludentibus in prima Figura, & de inutilibus modis eiuſdem.

PRæter quattuor prædictos modos perfectos, ſunt adhuc in prima Figura alij quinq; indirecte concludentes, ſequentibus quinq; dictionibus indicari. Primus eſt, Baralipton, Ex duplici vniuerſali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne

omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Aliqua ſubſtantia eſt homo.

Secundus Celantes, Ex duplici Vniuerſali, altera affirmatiua, & altera negatiua, concluditur indirecte vniuerſalis negatiua. Nullũ animal eſt inſenſibile, Omnis homo eſt aĩal, ergo Nullũ inſenſibile eſt homo.

Tertius eſt Dabitis, Ex maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua; Omne albũ eſt currens, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquod currens eſt homo.

Quartus eſt Fapeſmo, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur negatiua concluſio particularis. Omne album eſt coloratum. Nullus coruus eſt albus, ergo Aliquod coloratum non eſt coruus.

Vltimus eſt, Friſeſomorum, Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua; concluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum eſt homo, Nullum album eſt nigrum, ergo Aliquis homo non eſt albus, Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirecte cõcludentibus non habent vniuerſaliter locum, quarum prior eſt. In modis perfectis primæ Figuræ, Minori exiſtẽti negatiua, nihil ſequitur, Vnde non valet, Omne album eſt coloratum; Nullus coruus eſt albus, ergo, Nullus eſt coloratus, Huius regulæ ratio eſt, quia argumentamur a non diſtributo ad diſtributum ex parte Maioris extremitatis, cuius ſignum eſt, ſi enim talis extremitas in Maiori diſtri-

taliſ Conſequentia valebit in omnibus hiſ ſolum, in quibus taliſ connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione qua inferebatur, Petrus eſt homo ergo eſt ſubſtantia, ita ſcientia eſt habitus, ergo eſt qualitas, Iuſtitia eſt virtus, ergo eſt habitus, Arbor eſt viuens, ergo eſt corpus: In his enim omnibus eadem eſt connexio conſequentium cum ſuis antecedentibus, nempe ſuperiorum cum inferioribus. Tales *igitur conſequentiæ, & aliæ huiuſmodi materiales dicuntur, Argumentatio vero formalis, eſt oratio, in qua vnum ex altero infertur nõ ſolum propter rerum connexionem, ſed etiam propter modum colligẽdi, vt ſi dicas. Omne bonũ eſt appetẽdũ, Omnis virtus eſt bona, ergo Omnis virtus eſt appetenda: In hac enim argumentatione etiam ſi nulla eſſet rerum connexio propter ſolam formam talem inferendi, vnum ex altero inferretur. Vnde fit, vt ſi talẽ formã applices aliјs rebus quãtuncũq; inconnexis firma ſit, & cõſtãs illatio ut ſi dixeris, Omnis lapis eſt animal, Omnis homo eſt lapis, ergo Omnis homo eſt animal, optime ex tali Antecedẽti, Cõſequẽs colligitur.* T*alis cõſequẽtia formalis eſt, qua in omni materia in omni propoſitione ſimili applicata ſemper eſt bona, dico autẽ in Omni ſimili propoſitione, quia ſi applicetur diſſimilibus propoſitionibus, apparebit quidem eadẽ, ſed nõ erit. Similitudo autẽ duarũ propoſitionũ in his præcipue cõſiſtit, primo vt ſint eiusdẽ qualitatis, ideſt ſi vna eſt affirmatiua, & altera ſit affirmatiua, ſi vna negatiua, & altera etiã negatiua: hoc intelli-*

gere

gere oportet quãtũ ad copulas principales. Vnde iſtæ in qualitate ſimiles ſunt, animal quod nõ ẽ rationale, eſt riſibile, homo qui currit, mouetur, Eſt enim vtraq; affirmatiua. Secũdo, vt ſint eiusdẽ quãtitatis, ideſt ſi vna vniuerſalis & altera vniuerſalis; ſi vna particularis indefinita, aut ſingularis, & altera eodẽ modo Tertio vt in vtraq; eadẽ ſit acceptio terminorũ .s. eadẽ Suppoſitio, Ampliatio, Appellatio, & ſub hoc intelligitur, vt ſi vna fuerit Modalis, & altera ſimiliter eiusdẽ modi, vel æquiualẽtis, ſi vna Exponibilis, & altera, ſi vna de ſubiecto cõplexo, & altera. hæc omnia eatenus dicta ſint, vt cum formam Argumentationis aliquã, quæ in aliquibus propõnibus bona erat, velis aliꝭs propoſitionibus applicare, obſerues, vt tales propõnes in his tribus prioribus aſſimilentur, alias talẽ formã Argumẽtationis mutabis. Nõ enim eadẽ ẽ forma, quæ eſt in iſtis, Omnis homo eſt animal, Omne riſibile eſt homo ergo Omne riſibile eſt animal, & ea, quæ eſt in iſtis, Omnis homo eſt animal, Tãtũ riſibile ẽ homo, ergo Tãtũ riſibile eſt animal, cũ propoſitiones huius nõ ſint ſimiles alterius: idẽ in aliꝭs oportet dicere.

Cap. II. De Regulis Generalibus bonæ Conſequentiæ.

SVNT aliquot generales regulæ, quibus Conſequentiarũ & Argumentationum vis inferendo maxime manifeſtatur, quæ aliquibus principiꝭs innituntur, Primũ eſt, Ex vero non ſequitur niſi ſo-

lum verum. ideſt in bona Conſequentia, ſi Antecedens verũ eſt, oportet Conſequens verum eſſe, in quo principio fundatur.

Prima Regula, Si antecedens eſt poſſibile aut contingens, Conſequens etiã cõtingens aut poſſibile aut neceßarium. ſi uero Antecedens neceßarium, Conſequens erit neceßarium verbi gratia; Homo currit, ergo mouetur. Huius Argumentationis Antecedens contingens eſt, pariter etiã & conſequens, vt enim homo poteſt currere, & non currere, ita moueri & non moueri. Præterea, homo eſt animal, ergo eſt ſubſtantia. Huius Antecedens neceßarium & Conſequens etiam neceſſarium. ſi enim daremus appoſitũ, Antecedens eſſe neßarium & Conſequens non neceſſarium, tunc poßet verum inferre falſum, quod fieri non poteſt, & patet, nam ſi Antecedens neceſſariũ verum erit ſemper ſi Conſequens non neceſſarium poterit eße falſum, tunc igitur Antecedens verum inferet conſequens falſum vt homo videt, ergo homo eſt animal: Antecedens quidem poſſibile, Conſequens neceßarium, ex Poſſibili uero vel contingenti nunquam ſequitur impoſſibile.

Secundum principium. Falſum non ſequitur niſi ex falſo. Huic innititur altera regula, Si Conſequens eſt falſum, Antecedens erit falſum, ſi Conſequens impoſſibile, etiam Antecedens erit impoſſibile, ſi conſequens contingens, Antecedens non erit neceßarium; aliter enim ſi Antecedens eſſet neceßarium, eßet ſemper verum, ſi autem Conſequens contingens poßet eſ-

ſe

ſe falſum, & tunc An ecedens verum inferret conſequens falſum contra primum principium.

Tertium principium. Ex falſo poteſt ſequi verum, vel falſam .i. fieri poteſt, vt in bona Conſequentia ex Antecedenti falſo ſequatur aliquando conſequens verum aliquando conſequens falſum V.g. iſta eſt Conſequentia bona, Homo eſt lapis, ergo eſt corpus, vbi antecedens falſum infert conſequẽs uerum. Similiter & iſta eſt bona, Homo eſt lapis, ergo caret ſenſu, vbi vtrunq; falſum, cui principio innititur.

Tertia Regula: Ex Antecedenti impoſſibili poteſt inferri Conſequens aliquando impoſſibile, aliquando contingens, aliquando neceſſarium vt patet in his cõſequentijs, homo eſt equus, ergo homo eſt animal: hic enim ex impoſſibili infertur neceſſariũ, ſimiliter homo volat, ergo homo mouetur, ex impoſſibili ſequitur contingens. Similiter etiam homo eſt leo, ergo homo eſt rugibilis: vtrunq; eſt impoſſibile.

Quartum Principium. Verum infertur ex vero, vel falſo .i. Conſequens verũ poteſt inferri aliquando ex Antecedenti vero aliquãdo ex Antecedenti falſo, ex quo ſequitur quarta Regula. Conſequens neceſſarium inſerri aliquando ex Antecedenti impoſſibili, aliquando ex neceſſario aliquando ex Contingenti, vt patet in his conſequentijs, homo eſt leo, ergo homo eſt animal: homo eſt corpus, ergo homo eſt ſubſtantia. Equus eſt albus, ergo equus eſt corpus.

Quinta Regula. In bona conſequeneia contradictorium conſequentis infert contradictorium antece-

dentis, non autem contra. Valet enim, homo currit, ergo homo mouetur, non mouetur ergo nõ currit. Nõ tamen ualet a contradictorio Antecedentis, non enim valet, Non currit ergo non mouetur.

Sexta Regula. *Quicquid infertur ex Conſequenti, infertur etiam ex antecedenti, & ex quocumq; infertur Antecedens, infertur etiam Conſequens V, g. homo eſt animal, ergo eſt viuens Si ex hoc Conſequenti inferamus, homo eſt corpus, poterit etiam inferri ex illo Antecedenti .s. homo eſt animal, ergo omo eſt corpus; quæ Argumentatio dicitur de primo ad vltimum. Similiter in eadẽ Cõſequẽtia, ſi illud Antecedens homo eſt animal, infertur ex altero Antecedẽti, nẽpe, homo eſt rationalis, ex eadẽ poterit inferri idẽ conſequens, nempe, homo eſt rationalis, ergo homo eſt corpus. Hæ ſunt* Regulæ *pro Conſequentia bona obſeruandæ, poſt quarum explicationem ad ſpecies ipſius Argumentationis diſcutiendas tranſeamus. habet enim* Argumentatio *quattuor ſub ſe ſpecies, Syllogiſmum, Enthimema, Inductionem, & Exemplum, de quarum ſingulis ordine trademus, ac primum de Syllogiſmo qui omnium prima ſpecies eſt. Cum autẽ ex Syllogismis quidam ſit hypotheticus, qui partem aliquam Antecedentis propoſitionem habet hypotheticam. quidam Cathegoricus, qui ex ſimplicibus propoſitionibus conficitur, initium ab hoc ſumemus, qui ſimplicior eſt.*

Cap.

Cap. III. de Syllogiſmo Cathegorico & eius principijs.

SYllogiſmus eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis, neceſſario, aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt. Dicitur, Oratio, loco generis: additur, Quibuſdã, vt intelligamus non vnam propoſitionem ſed plures neceſſarias eſse ad ſyllogiſmum, non enim Syllogiſmus eſt argumentatio quæ ex vnica propoſitione alteram infert, ſed quæ expluribus. Dicitur, Poſitis, vt notum ſit, tales propoſitiones, ex quibus Syllogiſmus conficitur, aliquem inter ſe ordinem, & diſpoſitionem habere, quam inferius trademus. Dicitur etiam, Poſitis, ideſt conceſſis, quia uis Syllogismi tanta eſt, vt ſi ſemel quis Antecedens admiſerit cogatur & Conſequens admittere ex virtute ipſius Antecedentis præconceſſi, & hoc ſignificatur in illo, quod dicitur, Ex neceſſitate aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt, Dicitur tandem Aliud quia concluſio, quæ infertur ſemper eſt Enunciatio aliqua ab Antecedenti diſtincta: Non enim eſt Syllogiſmus, cum idẽ infertur, quod erat in Antecedenti. Conſtat autem Syllogismus materia & forma: Materia quidem duplex eſt, remota, & propinqua: Remota, ſunt termini: Propinqua, ſimplices propoſitiones, quarũ ſubiecta, prædicata termini dicũtur. Hi vero termini, ex qbus Syllogiſmus remote cõficitur, tres ſolũ ſunt: Propoſitiones aũt duæ, quæ Præmiſſæ dicuntur, quæ ex illis cõſtant terminis. Cũ igitur duplex propoſito ex tri-

mo, ergo Aliquod animal eſt Petrus. Eorum autem qui directe concludunt, quidam eſt perfectus, quidã imperfectus. Perfectus eſt, qui nullius indiget, vt appareat neceſſario concludere. i. qui concluſionem ita clare, & dilucide neceſſario infert, vt lumine ipſo rationis ſtatim eius robur in concludendo perſpiciatur. vt in iſto, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia. Imperfectus eſt, qui alicuius mutationis circa propoſitionẽ indiget, vt appareat neceſſario concludere. i. qui vere neceſſario concludit, tamen non id apparet, quin prius fiat aliqua mutatio, ſcilicet aliqua conuerſio, vel tranſpoſitio propoſitionis; per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione poſtea dicere oportet.

Cap. IIII. De triplici figura Syllogiſmorum, & Regulis communibus earum,

SYllogiſmorum figura triplex, iuxta triplicẽ Medij cum extremitatibus diſpoſitionẽ. Prima in qua Medium alteri extremitati ſubijcitur, et de altera prædicatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt aĩal. Secũda in qua de vtraq; extremitate prædicatur, vt Oĩs homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal, Tertia in qua vtrique extremitati ſubijcitur, vt Omnis homo eſt corpus, Aliquis homo eſt animal. Sub qualibet autem figura varij ſunt ſyllogiſmorum modi, ſecundum quãlibet illarũ multi-

multipliciter poſſint in quantitate, & qualitate ordinari propoſitiones. Sunt tamen quædam regulæ omni figuræ cõmunes, quas generaliter obſeruare oportet.

Prima Ex puris particularibus nihil neceſſario ſequitur.i.quando vtraque præmiſſa eſt propoſitio particularis, vel Medium in vtraq; particulariter ſupponit tales præmiſſæ erunt inhabiles ad inferendum aliquã concluſionem. Vnde iſte Syllogiſmus nihil valet, Homo eſt animal, Equus eſt animal, ergo Equus eſt homo ſemper.n.Medium debet in vna vel vtraq; præmiſſa vniuerſaliter ſupponere, quod ſi fuerit aliquod complexum diuiſiue, ſufficiet vt vna pars in vna, altera,in altera diſtribuatur, vt Omnis homo, & Equus currit, Sortes & Brunellus homo, & omnis equus ſunt, ergo Sortes & Brunellus currit.

Secunda. Ex puris negatiuis nihil ſequitur.i.quando vtraq; præmiſſa fuerit propoſitio negatiua, nihil ex tali diſpoſitione ſequetur formaliter. Vnde iſte Syllogiſmus eſt nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo eſt accidens; ergo Nullus homo currit. Dixi, formaliter, quiã aliquando infertur concluſio, ſed id nõ prouenit ex vi Syllogiſmi & propoſitionum diſpoſitione, ſed propter naturã quorundã Terminorũ, qui adinuicẽ vnus de altero negatur, vt Nullus homo eſt lapis, Nullus Equus eſt hõ, ergo Nullus Equus eſt lapis.

Tertia. Si aliqua præmiſſarum fuerit particularis, cõcluſio debet eſſe particularis, vt in hoc Syllogiſmo, Omnis muſicus cantat, Aliquis homo eſt muſicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autẽ Regula id ẽt obſer-

obſeruaudum eſt, ne aliquis terminus particulariter ſupponens præmiſſis, vniuerſaliter ſupponat in concluſione. Vnde iſte Syllogiſmus non valet, Aliqua ſubſtantia non eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo aliquis homo non eſt ſubſtantia, nam Maior extremitas ſupponebat in præmiſſis determinate, in cõcluſione vero diſtributiue: Non autem valet a non diſtributo ad diſtributum.

Quarta. Si aliqua præmiſſarum fuerit negatiua, Cõcluſio negatiua erit. propter has autẽ duas regulas dici ſolet. Concluſio ſequitur debiliorem partem.i. ſi particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmiſſarum, talis erit concluſio.

Quinta. Medium nõ debet aſſumi in concluſione, aliter.n. eſſet concluſio eadem cũ vna ex præmiſſis, non enim valet, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omne animal eſt ſubſtantia.

Aliquando licet Medium in cõcluſione ponere ad ſeruandam proprietatem Termini, vt Cognoſco Petrũ; & Petrus eſt veniens, ergo Cognoſco Petrum qui venit: Non enim aliter valeret .s. Cognoſco veniẽtẽ, tunc enim variaretur appellatio, & daretur antecedens verum, & conſequens falſum.

Cap. V. De principijs quibus nituntur Syllogiſmi perfecti, & de modis perfectis primæ Figuræ.

DVO ſunt principia nuturali lumine perſpecta, quibus humanum ingenium diſſentire nequit, & in his nituntur quattuor modi Syllogiſmorum concludentium directe primæ Figuræ, qui modi perfecti ob id ſunt, & ad eos ceteri reducuntur. Alterum principium eſt, Quicquid affirmatur vniuerſaliter de aliquo ſubiecto, affirmabitur de illo, de quo tale ſubiectum affirmatur: quod principium, vocant, Dici de omni, in quo fundantur duæ conſequentiæ perfectiſſimæ, & Syllogiſmorum duplex modus. Prior, Quando prædicatum vniuerſaliter affirmatur de ſubiecto, vniuerſaliter affirmabitur de eo de quo tale ſubiectum etiã vniuerſaliter affirmatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia, & Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia, & iſte dicitur primus modus figuræ primæ .s. Ex vniuerſalibus affirmatiuis. Poſterior eſt. Quando prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, ſi tale ſubiectum de alio particulariter affirmatur, etiã & prædicatum de eodem particulariter affirmabitur, vt omne animal eſt viuens, Aliquod corpus eſt animal, ergo Aliquod corpus eſt viuens. Alterum principium eſt, Quãdo vniuerſaliter negatur aliquod prædicatum ab aliquo ſubiecto, negabitur de eo etiã, cui tale ſubiectũ competit, & hoc vocatur Dici de nullo, in quo fundantur

dantur duo modi Syllogiſmorum perfectorum. Prior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur ab aliquo ſubiecto, vniuerſaliter etiam negatur de omni eo, de quo ſubiectum vniuerſaliter affirmatur, vt Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poſterior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur de ſubiecto, & ſubiectum tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulari illud prædieacum remouebitur, vt Nullum album eſt, nigrum, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquis homo non eſt niger. Hæc igitur duo principia per ſe nota quattuor modos perfectos conſtituunt in prima figura, vt primus ſit vniuerſalis affirmatiuus, Secundo loco collocetur vniuerſalis negatiuus, Tertio particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per primũ infertur Vniuerſalis affirmatiua concluſio, Per Secundum Vniuerſalis negatiua, Per Tertium Particularis affirmatiua per Quartum verò Particularis negatiua. Antiqui memoriæ cauſa carmina cõpoſuerunt, quibus omnes vtiles modi omnium Syllogiſmorum cuiuſquefiguræ continerentur. Sunt autem iſta.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapeſmo Friſeſomorum,
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco, Darapti,
Felapton, Diſamis, Datiſi Bocardo, Feriſon

In quibus obſeruandum eſt eſſe quatuor vocales, A, E, I, O Per, A, intelligitur Vniuerſalis affirmatiua: Per, E, Vniuerſalis negatiua, Per, I, particu-

laris,

laris affirmatiua: Per, O, particularis negatiua. Similiter obſeruandum eſt in ſingulis dictionibus eſſe tres Syllabas: ſi enim in aliquibus ſunt plures, vltimæ ſunt metri cauſa. Per primam ſyllabam intelligẽda eſt Maior, per Secundam Minor, per Tertiã Concluſio. Duo prima carmina ſunt pro prima Figura, in quibus ſi reſpicies quattuor dictiones primas, inuenies quattuor modos Syllogiſmorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuerſalẽ affirmatiuum, Celarent, vniuerſalem negatiuum, Darij, particularem affirmatiuum, Ferio, particularem, negatiuum. Nec oportuit diſtinxiſſe alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuerſalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nam hi modi ſub Barbara, & Celarent, continentur: Syllogiſmus enim qui infert vniuerſalem, poteſt etiam particularem ſubalternatam inferre.

Cap. VI. De Modis indirecte concludentibus in prima Figura, & de inutilibus modis eiuſdem.

PRæter quattuor prædictos modos perfectos, ſunt adhuc in prima Figura alij quinq; indirecte concludentes, ſequentibus quinq; dictionibus indicati. Primus eſt, Baralipton, Ex duplici vniuerſali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, O-

mne

omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Aliqua ſubſtantia eſt homo.

Secundus Celantes, Ex duplici Vniuerſali, altera affirmatiua, & altera negatiua, concluditur indirecte vniuerſalis negatiua. Nullũ animal eſt inſenſibile, Omnis homo eſt aĩal, ergo Nullũ inſenſibile eſt homo.

Tertius eſt Dabitis, Ex maiori vniuerſali aſſirmatiua, & Minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua, Omne albũ eſt currens, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquod currens eſt homo.

Quartus eſt Fapeſmo, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur negatiua concluſio particularis. Omne album eſt coloratum. Nullus coruus eſt albus, ergo Aliquod coloratum non eſt coruus.

Vltimus eſt, Friſeſomorum, Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum eſt homo, Nullum album eſt nigrum, ergo Aliquis homo non eſt albus, Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirecte cõcludentibus non habent vniuerſaliter locum, quarum prior eſt. In modis perfectis primæ Figuræ, Minori exiſtẽti negatiua, nihil ſequitur, Vnde non valet, Omne album eſt coloratum; Nullus coruus eſt albus, ergo, Nullus eſt coloratus, Huius regulæ ratio eſt, quia argumentamur a non diſtributo ad diſtributum ex parte Maioris extremitatis, cuius ſignum eſt, ſi enim talis extremitas in Maiori diſtri-

diſtribueretur, eſſet Syllogiſmus bonus, ſed talis propoſitio eſſet a communi modo loquendi aliena. Vnde iſte valet, Omne album eſt omne coloratum, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus Coruus eſt coloratus. Hæc tamen regula don habet locum in modis indirecte concludentibus. in Fapeſmo enim & Friſeſomo r um valet Minori exiſtenti negatiua, vt diximus.
Poſterior regula eſt. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori exiſtenti particulari, nihil ſequitur, Vnde nõ valet, Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrũ eſt coloratum, ergo Omne nigrum eſt album. Huius regulæ raeio eſt, quia Maiori exiſtenti particulari, Medium in neutra præmiſſarũ vniuerſaliter ſumitur cuius ſignum eſt, ſi in vna diſtribuatur, valebit: ſed talis propoſitio erit inuſitata. vt Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrum eſt omne coloratum, ergo Omne nigrum eſt album. Hæc etiam regula nõ valet in Modis indirecte concludentibus, nam in Friſeſom, valet Maiori exiſtenti particulari.
Ex his regulis ſimul cum prioribus communibus colligitur, nõ poſſe eſſe in prima Figura niſi quattuor modos perfectos, nam duæ propoſitiones quadrupliciter poſſunt ſecundum quantitatẽ ordinari, aut .n. vtraq. particularis, aut Maior vniuerſalis, & Minor particularis, aut Maior particularis, & Minor vniuerſalis. Quæque autem harum ſecundum qualitatẽ poſſunt adhuc quadrupliciter diſponi: Quando .n. vtraque eſt vniuerſalis tunc aut vtraque eſt affirmatiua & ſic eſt primus Modus vtilis ad inferendũ in Barbara,

bara, aut vtraq; negatiua, & hic eſt modus inutilis. quia ex negatiuis nihil ſequitur, aut prima eſt negatiua, & ſecunda affirmatiua, & iſte modus eſt vtilis in Celarent, aut maior eſt affirmatiua & minor negatiua, & iſte eſt inutilis modus per priorẽ Regulam poſitam. Item, quando vtraque eſt particularis tunc aut vtraque eſt affirmatiua, vel vtraque negatiua, vel prior affirmatiua & poſterior negatiua, vel prior negatiua, & poſterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur modus vtilis, quia ex puris particularibus nihil ſequitur. Si vero Maior ſit vniuerſalis, & Minor particularis, aut vtraq; affirmatiua, & iſte eſt modus vtilis in Darij, *aut vtraque negatiua, & tunc eſt inutilis, aut prior negatiua, poſterior affirmatiua & eſt vtilis in Ferio; vel Maior eſt affirmatiua & Minor negatiua, & iſte eſt inutilis, quia in prima figura Minori exiſtenti negatiua, nihil ſequitur. Poſtremo poteſt eſſe Minor vniuerſalis, & Maior particularis, aut vtraq; negatiua aut vtraq; affirmatiua, vel prior affirmatiua poſterior negatiua vel prior negatiua, & poſterior affirmatiua & nullus ex iſtis modis eſt vtilis, qui a Maiori exiſtenti particulari nihil ſequitur in prima Figura,* Vnde *ſolum ſuperſunt quattuor modi, duo collecti ex prima cõbinatione, duo alij ex Tertia qui modi ſunt illi prædicti, incluſi quattuor dictionibus primis.*

Cap. VII. De Regulis Secundæ figuræ, & eius Modis.

SEcunda figura eſt, in qua Medium prædicatur de vtraq; extremitate, cuius Figuræ tres Regulæ ſpeciales ſunt Prima. Quando Maior eſt particularis non valet Syllogiſmus, Non.n.ſequitur, Aliquod coloratum eſt albũ, Nullum nigrum eſt albũ, ergo Nullum nigrum eſt coloratũ. Ratio huius eſt, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur a nõ distributo ad diſtributum, Vnde ſi aliqua via fuerit per quã talis extremitas in concluſione non diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, vt Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt albũ, ergo Nullum nigrum omne coloratum eſt.

Secũda. Ex puris affirmatiuis non valet Syllogiſmus, Omnis homo eſt animal, Omnis leo eſt animal, ergo Omnis leo eſt homo, Huius ratio eſt, quia in neutra præmiſſarum Medium vniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in altera diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, Omnis homo omne animal eſt, Omnis leo eſt animal, ergo, Omnis leo eſt homo.

Tertia. In Secunda figura ſemper concluſio negatiua debet eſſe. Hæc pendet ex illa Regula communi, Vna præmiſſa negatiua exſtenti, concluſio negatiua erit. In ſecunda figura quattuor modi vtiles inueniuntur, ſelecti ex ſexdecim modis ſicut in prima figura. Deſignantur autem quattuor dictionibus primis tertij carminis.s.Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco.

Primus.

Primus. Ex Maiori negatiua vniuerſali, & minori affirmatiua vniuerſali infert concluſionem negatiuã vniuerſale directe Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis, Poteſt hic indirecte concludere, ſi Conuertens concluſionis inferatur, ſcilicet: Nullus lapis eſt homo.

Secundus eſt Cameſtres, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua & Minori negatiua vniuerſali, infertur concluſio negatiua vniuerſalis directe, Et quia negatiua conuertitur ſimpliciter, etiam hic modus poteſt indirecte concludere, Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal, ergo Nullus lapis eſt homo, vel indirecte, Nullus Nullus homo eſt lapis.

Tertius eſt Feſtino, Ex maiori negatiua vniuerſali, & Minori affirmatiua particulari ſequitur Cõcluſio negatiua particularis. Nullum iniuſtum eſt bonum, Aliquis homo eſt bonus ergo Aliquis homo non eſt iniuſtus. Iſte modus non concludit indirecte, quia particularis negatiua nec ſimpliciter, nec per accidens conuerti poteſt. Quartus modus eſt, Barocco, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua & Minori particulari negatiua, Concluſio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo non mouetur, ergo Aliquis homo non eſt currens. Eadem ratione nec iſte poteſt indirecte concludere. Poßet præter hos alius eſſe modus cõcludens indirecte .s. Ex maiori affirmatiua particulari, & minori negatiua vniuerſali, quem modum diximus ineptum ad cõcludendum directe: Vnde valet, Aliquod coloratũ eſt

album, Nullum nigrum eſt album, ergo. Aliquod coloratum non eſt nigrum, qui modus correſpondet Friſeſom: qui erat in prima figura, concludens indirecte.

Cap. VIII. De Tertia Figura, Regulisq; & modis eius.

TErtia figura eſt, in qua Medium vtriq; extremitati ſubijcitur, duo autem, ei inſunt.

Alterum eſt, Minori exiſtenti negatiua nihil ſequitur, vnde non valet, Omne animal eſt corpus, Aliquod animal non eſt lapis, ergo Lapis nõ eſt corpus: Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur a non diſtributo ad diſtributum, cuius ſignum eſt ſi in concluſione non diſtribuatur maior extremitas, valebit, vt Omne animal eſt corpus, Aliquod animal nõ eſt lapis, ergo lapis non omne corpus eſt.

Alterum eſt In Tertia figura ſemper cõcluſio eſt particularis. Vnde non valet Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo eſt animal, ergo Oẽ animal eſt rõnale. Arguitur enim a non diſtributo ad diſtributũ ex parte Minoris extremitatis cuius ſignum eſt, ſi illa minor extremitas diſtribuatur, valebit Syllogiſmus: ſed tales propoſitiones efficiuntur de inconſueto modo loquendi. Vnde valet, Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo omne animal eſt, ergo Omne animal eſt rationale. In Tertia Figura ſex modi viiles

les inueniuntur, ſignificati vltima dictione tertij carminis.ſ. Darapti & ſequentibus.

Primus igitur eſt in Darapti. Ex vtraque præmiſſa vniuerſali affirmatiua ſequitur concluſio particularis affirmatiua. Omne animal eſt ſubſtantia Oē animal eſt ſenſibile ergo Aliquod ſenſibile eſt ſubſtantia.

Secundus eſt in Felapton. Ex præmiſſis vniuerſalibus Maiori negatiua & Minori affirmatiua infertur Concluſio particularis negatiua, Nullum animal eſt inſenſibile, Omne animal eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt inſenſibile.

Tertius eſt in, Diſamis, Ex maiori particulari affirmatiua & minori affirmatiua vniuerſali infertur concluſio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit Omne animal eſt ſubſtantia ergo Aliqua ſubſtantia currit.

Quartus eſt in Datiſi, Ex maiori vniuerſali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua infertur concluſio particularis affirmatiua. Oē currēs mouetur, Aliquod currēs eſt homo, ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus eſt in Boccardo, Ex minori affirmatiua vniuerſali, & minori negatiua particulari infertur cōcluſio negatiua particularis. Equus non eſt homo Oīs equus eſt aīal, ergo Aliquod animal non eſt homo.

Sextus eſt in Feriſon, Ex maiori vniuerſali negatiua & minori particulari affirmatiua ſequitur concluſio particularis negatiua. Nulla arbor eſt animal, Aliqua arbor eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt animal. Etiam in hac figura Syllogiſmi indirecte conclu-

concludunt, quorum concluſiones ſimpliciter conuerti poßunt, quales ſunt tres exiſtentes exiſtentes in Darapti, Diſamis, Datiſi. Ex his omnibus patet, vndeuiginti modos eſſe vtiles, nouẽ ea prima figura, quatuor ex ſecunda, ſex ex Tertia. Patet etiam in prima figura concludi omnia genera propoſitionum ſcilicet, Vniuerſalem affirmatiuã, Vniuerſalem negatiuã, & particulares affirmatiuam & negatiuã. In Secunda uero figura ſolum vniuerſalẽ, & particularẽ et negatiuas, in Tertia particulares affirmatiuã et negatiuã. Patet etiam inter omnes propoſitiones particularem negatiuã pluribus poße modis Syllogizari. Concluditur enim directe in vno primæ, & duobus modis ſecundæ, & tribus, Tertiæ figuræ: Poſt hãc, particularem affirmatiuam, concluditur enim in vno primæ & tribus Tertiæ. Poſt hanc, Vniuerſalem negatiuã, quæ ſolum in vno primæ & duobus Secundum cõcluditur. Vltimum locum habet Vniuerſalis affirmatiua, quæ ſolum Syllogizatur in Barbara.

Cap. IX. De Modis reducendi Syllogiſmos Imperfectos ad perfectos.

SVperius Syllogiſmos imperfectos ad perfectos qui ſolũ ſunt quatuor primæ figuræ reducendos eſſe diximus, vt eorũ vis, & in cõcludendo robur magis innoteſcat, prius tamẽ modũ, quo id fiat, tradere oportet. Fit autem dupliciter iſta reductio, aut per

oſtenſionem

oſtenſionem, aut ad impoſſibile. Reductio per oſtenſionem, eſt cum aliquis Syllogiſmus ex illis imperfectis per conuerſionem alicuius propoſitionis per eoſdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, vt ſi fiat Syllogiſmus in Ceſare, Nullus lapis eſt animal Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis reducitur ad Celarent oſtenſiue, nẽpe per ſimplicem cõuerſionem Maioris, ſic, Nullum animal eſt lapis, Omnis hõ eſt animal, ergo nullus hõ eſt lapis. Vtimur autẽ hac oſtenſione, vt manifeſtemus concluſiones Syllogiſmorum optime ſequi ex ſuis præmiſſis. Vis aũt probationis in hac regula cõſiſtit: Quicquid ſequitur ex cõſequẽti bonæ cõſequẽtiæ, ſequitur etiã ex antecedẽti. Cũ igitur ſit bona cõſequẽtia a conuerſa ad cõuertẽtẽ, Quidquid ſequitur ex cõuertẽte, etiã ſequetur ex cõuerſa. Talis autẽ Cõcluſio ſequitur ex Conuertẽte, vt manifeſte patet in Syllogiſmo perfecto, ergo eadẽ cõcluſio bene inferebatur etiã ex Cõuerſa, quæ erat præmiſſa Syllogiſmi imperfecti.

Reductio ad impoſſibile eſt, cũ ex cõtradictorio Cõcluſionis cũ aliqua præmiſſa infertur Cõtradictoriũ alterius Præmiſſæ, & hoc in Syllogiſmo perfecto. Fiat enim Syllogiſmus in Barocco, Omne ſenſibile eſt animal, Arbor nõ eſt animal, ergo Arbor nõ eſt ſenſibilis. Si ſumatur Cõtradictoriũ Cõcluſionis huius pro Minori cũ ea de Maiori, inferetur in Barbara cõtradictorium Minoris præcedentis, vt Omne ſenſibile eſt animal, Omnis arbor eſt ſenſibilis, ergo Omnis arbor eſt animal.

multipliciter poſſint in quantitate, & qualitate ordinari propoſitiones. Sunt tamen quædam regulæ omni figuræ cõmunes, quas generaliter obſeruare oportet.

Prima Ex puris particularibus nihil neceſſario ſequitur.i.quando vtraque præmiſſa eſt propoſitio particularis, vel Medium in vtraq; particulariter ſupponit tales præmiſſæ erunt inhabiles ad inferendum aliquã concluſionem. Vnde iſte Syllogiſmus nihil valet, Homo eſt animal, Equus eſt animal, ergo Equus eſt homo ſemper.n.Medium debet in vna vel vtraq; præmiſſa vniuerſaliter ſupponere, quod ſi fuerit aliquod complexum diuiſiue, ſufficiet vt vna pars in vna, altera,in altera diſtribuatur, vt Omnis homo, & Equus currit, Sortes & Brunellus homo, & omnis equus ſunt, ergo Sortes & Brunellus currit.

Secunda. Ex puris negatiuis nihil ſequitur.i.quando vtraq; præmiſſa fuerit propoſitio negatiua, nihil ex tali diſpoſitione ſequetur formaliter. Vnde iſte Syllogiſmus eſt nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo eſt accidens; ergo Nullus homo currit. Dixi, formaliter, quiã aliquando infertur concluſio, ſed id nõ prouenit ex vi Syllogiſmi & propoſitionum diſpoſitione, ſed propter naturã quorundã Terminorũ, qui adinuicẽ vnus de altero negatur, vt Nullus homo eſt lapis, Nullus Equus eſt hõ, ergo Nullus Equus eſt lapis.

Tertia. Si aliqua præmiſſarum fuerit particularis, cõcluſio debet eſſe particularis, vt in hoc Syllogiſmo, Omnis muſicus cantat, Aliquis homo eſt muſicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autẽ Regula id ẽt obſer-

obſeruaudum eſt, ne aliquis terminus particulariter ſupponens præmiſſis, vniuerſaliter ſupponat in concluſione. Vnde iſte Syllogiſmus non valet, Aliqua ſubſtantia non eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo aliquis homo non eſt ſubſtantia, nam Maior extremitas ſupponebat in præmiſſis determinate, in cõcluſione vero diſtributiue: Non autem valet a non diſtributo ad diſtributum.

Quarta. Si aliqua præmiſſarum fuerit negatiua, Cõcluſio negatiua erit. propter has autẽ duas regulas dici ſolet. Concluſio ſequitur debiliorem partem.i. ſi particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmiſſarum, talis erit concluſio.

Quinta. Medium nõ debet aſſumi in concluſione, aliter.n. eſſet concluſio eadem cũ vna ex præmiſſis, non enim valet, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omne animal eſt ſubſtantia. Aliquando licet Medium in cõcluſione ponere ad ſeruandam proprietatem Termini, vt Cognoſco Petrũ; & Petrus eſt veniens, ergo Cognoſco Petrum qui venit: Non enim aliter valeret.s. Cognoſco veniẽtẽ, tunc enim variaretur appellatio. & daretur antecedens verum, & conſequens falſum.

Cap. V. De principijs quibus nituntur Syllogiſmi perfecti, & de modis perfectis primæ Figuræ.

DVO ſunt principia naturali lumine perſpecta, quibus humanum ingenium diſſentire nequit, & in his nituntur quattuor modi Syllogiſmorum concludentium directe primæ Figuræ, qui modi perfecti ob id ſunt, & ad eos ceteri reducuntur. Alterum principium eſt, Quicquid affirmatur vniuerſaliter de aliquo ſubiecto, affirmabitur de illo, de quo tale ſubiectum affirmatur: quod principium, vocant, Dici de omni, in quo fundantur duæ conſequentiæ perfectiſſimæ, & Syllogiſmorum duplex modus. Prior, Quando prædicatum vniuerſaliter affirmatur de ſubiecto, vniuerſaliter affirmabitur de eo de quo tale ſubiectum etiã vniuerſaliter affirmatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia, & Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia, & iſte dicitur primus modus figuræ primæ .s. Ex vniuerſalibus affirmatiuis. Poſterior eſt. Quando prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, ſi tale ſubiectum de alio particulariter affirmatur, etiã & prædicatum de eodem particulariter affirmabitur, vt omne animal eſt viuens, Aliquod corpus eſt animal, ergo Aliquod corpus eſt viuens. Alterum principium eſt, Quãdo vniuerſaliter negatur aliquod prædicatum ab aliquo ſubiecto, negabitur de eo etiã, cui tale ſubiectũ competit, & hoc vocatur Dici de nullo, in quo fundantur

dantur duo modi Syllogiſmorum perfectorum. Prior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur ab aliquo ſubiecto, vniuerſaliter etiam negatur de omni eo, de quo ſubiectum vniuerſaliter affirmatur, vt Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poſterior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur de ſubiecto, & ſubiectum tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulari illud prædicacum remouebitur, vt Nullum album eſt, nigrum, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquis homo non eſt niger. Hæc igitur duo principia per ſe nota quattuor modos perfectos conſtituunt in prima figura, vt primus ſit vniuerſalis affirmatiuus, Secundo loco collocetur vniuerſalis negatiuus, Tertio particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per primũ infertur Vniuerſalis affirmatiua concluſio, Per Secundum Vniuerſalis negatiua, Per Tertium Particularis affirmatiua per Quartum verò Particularis negatiua. Antiqui memoriæ cauſa carmina cõpoſuerunt, quibus omnes vtiles modi omnium Syllogiſmorum cuiuſquefiguræ continerentur. Sunt autem iſta.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baraliptõ.
Celantes, Dabitis, Fapeſmo Friſeſomorum,
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco, Darapti,
Felapton, Diſamis, Datiſi Bocardo, Feriſon

In quibus obſeruandum eſt eſſe quatuor vocales, A, E, I, O Per, A, intelligitur Vniuerſalis affirmatiua: Per, E, Vniuerſalis negatiua, Per, I, particularis,

laris affirmatiua: Per, O, particularis negatiua. Similiter obſeruandum eſt in ſingulis dictionibus eſſe tres Syllabas: ſi enim in aliquibus ſunt plures, vltimæ ſunt metri cauſa. Per primam ſyllabam intelligẽda eſt Maior, per Secundam Minor, per Tertiã Concluſio. Duo prima carmina ſunt pro prima Figura, in quibus ſi reſpicies quattuor dictiones primas, inuenies quattuor modos Syllogiſmorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuerſalẽ affirmatiuum, Celarent, vniuerſalem negatiuum, Darij, particularem affirmatiuum, Ferio, particularem, negatiuum. Nec oportuit diſtinxiſſe alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuerſalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nam hi modi ſub Barbara, & Celarent, continentur: Syllogiſmus enim qui infert vniuerſalem, poteſt etiam particularem ſubalternatam inferre.

Cap. VI. De Modis indirecte concludentibus in prima Figura, & de inutilibus modis eiuſdem.

PRæter quattuor prædictos modos perfectos, ſunt adhuc in prima Figura alij quinq; indirecte concludentes, ſequentibus quinq; dictionibus indicari. Primus eſt, Baralipton, Ex duplici vniuerſali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne

omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Aliqua ſubſtantia eſt homo.

Secundus Celantes, Ex duplici Vniuerſali, altera affirmatiua, & altera negatiua, concluditur indirecte vniuerſalis negatiua. Nullũ animal eſt inſenſibile, Omnis homo eſt aĩal, ergo Nullũ inſenſibile eſt homo.

Tertius eſt Dabitis, Ex maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua, Omne albũ eſt currens, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquod currens eſt homo.

Quartus eſt Fapeſmo, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur negatiua concluſio particularis. Omne album eſt coloratum. Nullus coruus eſt albus, ergo Aliquod coloratum non eſt coruus.

Vltimus eſt, Friſeſomorum, Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum eſt homo, Nullum album eſt nigrum, ergo Aliquis homo non eſt albus, Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirecte cõcludentibus non habent vniuerſaliter locum, quarum prior eſt. In modis perfectis primæ Figuræ, Minori exiſtẽti negatiua, nihil ſequitur, Vnde non valet, Omne album eſt coloratum; Nullus coruus eſt albus, ergo, Nullus eſt coloratus, Huius regulæ ratio eſt, quia argumentamur a non diſtributo ad diſtributum ex parte Maioris extremitatis, cuius ſignum eſt, ſi enim talis extremitas in Maiori

diſtri-

diſtribueretur, eſſet Syllogiſmus bonus, ſed talis propoſitio eſſet a communi modo loquendi aliena. Vnde iſte valet, Omne album eſt omne coloratum, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus Coruus eſt coloratus. Hæc tamen regula don habet locum in modis indirecte concludentibus. in Fapeſmo enim & Friſeſomorum valet Minori exiſtenti negatiua, vt diximus.

Poſterior regula eſt. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori exiſtenti particulari, nihil ſequitur, Vnde nõ valet, Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrũ eſt coloratum, ergo Omne nigrum eſt album. Huius regulæ raeio eſt, quia Maiori exiſtenti particulari, Medium in neutra præmiſſarũ vniuerſaliter ſumitur cuius ſignum eſt, ſi in vna diſtribuatur, valebit: ſed talis propoſitio erit inuſitata. vt Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrum eſt omne coloratum, ergo Omne nigrum eſt album. Hæc etiam regula nõ valet in Modis indirecte concludentibus, nam in Friſeſom, valet Maiori exiſtenti particulari.

Ex his regulis ſimul cum prioribus communibus colligitur, nõ poſſe eſſe in prima Figura niſi quattuor modos perfectos, nam duæ propoſitiones quadrupliciter poſſunt ſecundum quantitatẽ ordinari, aut.n. vtraq; particularis, aut Maior vniuerſalis, & Minor particularis, aut Maior particularis, & Minor vniuerſalis. Quæque autem harum ſecundum qualitatẽ poſſint adhuc quadrupliciter diſponi: Quando .n. vtraque eſt vniuerſalis tunc aut vtraque eſt affirmatiua & ſic eſt primus Modus vtilis ad inferendũ in Barbara,

bara, aut vtraq; negatiua, & hic eſt modus inutilis. quia ex negatiuis nihil ſequitur, aut prima eſt negatiua, & ſecunda affirmatiua, & iſte modus eſt vtilis in Celarent, aut maior eſt affirmatiua & minor negatiua, & iſte eſt inutilis modus per priorē Regulam poſitam. Item, quando vtraque eſt particularis tunc aut vtraque eſt affirmatiua, vel vtraque negatiua, vel prior affirmatiua & poſterior negatiua, vel prior negatiua, & poſterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur modus vtilis, quia ex puris particularibus nihil ſequitur. Si vero Maior ſit vniuerſalis, & Minor particularis, aut vtraq; affirmatiua, & iſte eſt modus vtilis in Darij, aut vtraque negatiua, & tunc eſt inutilis, aut prior negatiua, poſterior affirmatiua & eſt vtilis in Ferio; vel Maior eſt affirmatiua & Minor negatiua, & iſte eſt inutilis, quia in prima figura Minori exiſtenti negatiua, nihil ſequitur. Poſtremo poteſt eſſe Minor vniuerſalis, & Maior particularis, aut vtraq; negatiua aut vtraq; affirmatiua, vel prior affirmatiua poſterior negatiua vel prior negatiua, & poſterior affirmatiua & nullus ex iſtis modis eſt vtilis, qui a Maiori exiſtenti particulari nihil ſequitur in prima Figura, Vnde ſolum ſuperſunt quattuor modi, duo collecti ex prima cōbinatione, duo alij ex Tertia qui modi ſunt illi prædicti, incluſi quattuor dictionibus primis.

Cap. VII. De Regulis Secundæ figuræ, & eius Modis.

SEcunda figura eſt, in qua Medium prædicatur de vtraq; extremitate, cuius Figuræ tres Regulæ ſpeciales ſunt Prima. Quando Maior eſt particularis non valet Syllogiſmus, Non.n.ſequitur, Aliquod coloratum eſt albũ, Nullum nigrum eſt albũ, ergo Nullum nigrum eſt coloratũ. Ratio huius eſt, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur a nõ dibuto ad diſtributum, Vnde ſi aliqua via fuerit per quã talis extremitas in concluſione non diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, vt Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt albũ, ergo Nullum nigrum omne coloratum eſt.

Secũda. Ex puris affirmatiuis non valet Syllogiſmus, Omnis homo eſt animal, Omnis leo eſt animal, ergo Omnis leo eſt homo, Huius ratio eſt, quia in neutra præmiſſarum Medium vniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in altera diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, Omnis homo omne animal eſt, Omnis leo eſt animal, ergo, Omnis leo eſt homo.

Tertia. In Secunda figura ſemper concluſio negatiua debet eſſe. Hæc pendet ex illa Regula communi, Vna præmiſſa negatiua exſtenti, concluſio negatiua erit. In ſecunda figura quattuor modi vtiles inueniuntur, ſelecti ex ſexdecim modis ſicut in prima figura. Deſignantur autem quattuor dictionibus primis tertij carminis.s. Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco.

Primus.

Primus. Ex Maiori negatiua vniuerſali, & minori affirmatiua vniuerſali infert concluſionem negatiuā vniuerſale directe Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis, Poteſt hic indirecte concludere, ſi Conuertens concluſionis inferatur, ſcilicet: Nullus lapis eſt homo.

Secundus eſt Cameſtres, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua & Minori negatiua vniuerſali, infertur concluſio negatiua vniuerſalis directe, Et quia negatiua conuertitur ſimpliciter, etiam hic modus poteſt indirecte concludere, Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal, ergo Nullus lapis eſt homo, vel indirecte, Nullus Nullus homo eſt lapis.

Tertius eſt Feſtino, Ex maiori negatiua vniuerſali, & Minori affirmatiua particulari ſequitur Cōcluſio negatiua particularis. Nullum iniuſtum eſt bonum, Aliquis homo eſt bonus ergo Aliquis homo non eſt iniuſtus. Iſte modus non concludit indirecte, quia particularis negatiua nec ſimpliciter, nec per accidens conuerti poteſt. Quartus modus eſt, Barocco, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua & Minori particulari negatiua, Concluſio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo non mouetur, ergo Aliquis homo non eſt currens. Eadem ratione nec iſte poteſt indirecte concludere. Poſſet præter hos alius eſſe modus cōcludens indirecte .s. Ex maiori affirmatiua particulari, & minori negatiua vniuerſali, quem modum diximus ineptum ad cōcludendum directe: Vnde valet, Aliquod coloratū eſt

 album.

album, Nullum nigrum eſt album, ergo. Aliquod coloratum non eſt nigrum, qui modus correſpondet Friſeſom: qui erat in prima figura; concludens indirecte.

Cap. VIII. De Tertia *Figura,* Regulisq; *& modis eius.*

TErtia figura eſt, in qua Medium vtriq; extremitati ſubijcitur, duo autem, ei inſunt.

Alterum eſt, Minori exiſtenti negatiua nihil ſequitur, vnde non valet, Omne animal eſt corpus, Aliquod animal non eſt lapis, ergo Lapis nõ eſt corpus: Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur a non diſtributo ad diſtributum, cuius ſignum eſt ſi in concluſione non diſtribuatur maior extremitas, valebit, vt Omne animal eſt corpus, Aliquod animal nõ eſt lapis, ergo lapis non omne corpus eſt.

Alterum eſt In Tertia figura ſemper cõcluſio eſt particularis. Vnde non valet Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo eſt animal, ergo Oẽ animal eſt rõnale. Arguitur enim a non diſtributo ad diſtributũ ex parte Minoris extremitatis cuius ſignum eſt, ſi illa minor extremitas diſtribuatur, valebit Syllogiſmus: ſed tales propoſitiones efficiuntur de inconſueto modo loquendi. Vnde valet, Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo omne animal eſt, ergo Omne animal eſt rationale. In Tertia Figura ſex modi vtiles

les inueniuntur, ſignificati vltima dictione tertij carminis.s. Darapti & ſequentibus.

Primus igitur eſt in Darapti. Ex vtraque præmiſſa vniuerſali affirmatiua ſequitur concluſio particularis affirmatiua. Omne animal eſt ſubſtantia Oẽ animal eſt ſenſibile ergo Aliquod ſenſibile eſt ſubſtantia.

Secundus eſt in Felapton. Ex præmiſſis vniuerſalibus Maiori negatiua & Minori affirmatiua infertur Concluſio particularis negatiua, Nullum animal eſt inſenſibile, Omne animal eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt inſenſibile.

Tertius eſt in, Diſamis, Ex maiori particulari affirmatiua & minori affirmatiua vniuerſali infertur concluſio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit Omne animal eſt ſubſtantia ergo Aliqua ſubſtantia currit.

Quartus eſt in Datiſi, Ex maiori vniuerſali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua infertur concluſio particularis affirmatiua. Oẽ currẽs mouetur, Aliquod currẽs eſt homo, ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus eſt in Boccardo, Ex minori affirmatiua vniuerſali, & minori negatiua particulari infertur cõcluſio negatiua particularis. Equus non eſt homo Oĩs equus eſt aĩal, ergo Aliquod animal non eſt homo.

Sextus eſt in Feriſon, Ex maiori vniuerſali negatiua & minori particulari affirmatiua ſequitur concluſio particularis negatiua. Nulla arbor eſt animal, Aliqua arbor eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt animal. Etiam in hac figura Syllogiſmi indirecte

oſtenſionem, aut ad impoſſibile. Reductio per oſtenſionem, eſt cum aliquis Syllogiſmus ex illis imperfectis per conuerſionem alicuius propoſitionis per eoſdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, vt ſi fiat Syllogiſmus in Ceſare, Nullus lapis eſt animal Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis reducitur ad Celarent oſtenſiue, nẽpe per ſimplicem cõuerſionem Maioris, ſic, Nullum animal eſt lapis, Omnis hõ eſt animal, ergo nullus hõ eſt lapis. Vtimur autẽ hac oſtenſione, vt manifeſtemus concluſiones Syllogiſmorum optime ſequi ex ſuis præmiſſis. Vis aũt probationis in hac regula cõſiſtit: Quicquid ſequitur ex cõſequẽti bonæ cõſequẽtiæ, ſequitur etiã ex antecedẽti. Cũ igitur ſit bona cõſequẽtia a conuerſa ad cõuertẽtẽ, Quidquid ſequitur ex cõuertẽte, etiã ſequetur ex cõuerſa. Talis autẽ Cõcluſio, ſequitur ex Conuertẽte, vt manifeſte patet in Syllogiſmo perfecto, ergo eadẽ cõcluſio bene inferebatur etiã ex Cõuerſa, quæ erat præmiſſa Syllogiſmi imperfecti.

Reductio ad impoſſibile eſt, cũ ex cõtradictorio Cõcluſionis cũ aliqua præmiſſa infertur Cõtradictoriũ alterius Præmiſſæ, & hoc in Syllogiſmo perfecto. Fiat enim Syllogiſmus in Barocco, Omne ſenſibile eſt animal, Arbor nõ eſt animal, ergo Arbor nõ eſt ſenſibilis. Si ſumatur Cõtradictoriũ Cõcluſionis huius pro Minori cũ ea de Maiori, inferetur in Barbara cõtradictorium Minoris præcedentis, vt Omne ſenſibile eſt animal, Omnis arbor eſt ſenſibilis, ergo Omnis arbor eſt animal.

ſionam, cum non poſſint præmiſſæ veræ eſſe, concluſione falſa. Hi igitur ſunt duo modi Syllogiſmos reducendi ad quattuor illos perfectos primæ Figuræ.

Cap. X. De Modo, quo ſinguli Imperfecti ad Perfectos reducantur.

QVI autem Syllogiſmi, & qualiter, & ad quos perfectos reducantur, manifeſtandum ē. Omnes igitur Syllogiſmi cuiuſq; figuræ, reducuntur ad illos quattuor primos perfectos primæ, ſed non eodem modo, nec omnes ad vnum; quod, vt facilius intelligatur, notandæ ſunt quatuor conſonantes, quæ in dictionibus præſcriptis reperiuntur, prima, quæ eſt in principio cuiusq; dictionis, & hæc denotat talem Syllogiſmum reducendum eſſe ad modum perfectum, qui tali litera incipit, vt qui incipit in, C, ad Celarent, qui, F, ad Fertio, qui, B, ad Barbara, qui, D, ad Darij. Vnde Ceſare, Cameſtres, Celantes, ad Celarent reducuntur: Barocco & Boccardo, ad Barbara, Feſtino, Feriſon, Fapeſmo, Felapton, ad Ferio, reliqui ad Darij. Eſt etiam, S, & hæc denotat talē præmiſſam, vel concluſionem ſignificatam per vocalem præcedentem, conuertendam eſſe ſimpliciter, vt Ceſare, ratione primæ nempe, C, indicat reducendum ad Celarent, ratione, S, notatur, Maiorem, quæ ſignificatur per, E ante, S, conuertēdam ſimpliciter, Eſt etiam, P, & hæc notat conuerſionem per accidēs præmiſſæ notatæ in vocali præcedenti,

cedenti, vt Darapti denotatur, vt conuertatur ad Darij per ſolam conuerſionem Minoris, vbi eſt, P, per accidens. Eſt præterea, M, & hac denotat tranſpoſitionem præmiſſarum, vt ex Maiori *fiat* Minor. *Deniq; eſt, C & notat talem modum reducendum per Impoſſibile, ſumpto contradictoria concluſionis loco præmiſſæ notatæ per vocalem antecedentem. Sub hac autem reductione includuntur modi imperfecti indirecte concludentes.*

Ceſare igitur reducitur ad Celarent per conuerſionem ſimplicem Maioris, Nullus lapis eſt animal Omnis homo eſt animal, ergo nullus lapis eſt homo ſi dicas, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis.

Cameſtres etiam ad Celarent, per conuerſionem ſimplicem Minoris, quod notatur in, S, *medio, & præmiſſarum tranſpoſitionem, quod notatur per illud.* M, *& ſimplicem conuerſionem concluſionis, quod notatur per vltimum,* S, *verbi gratia, Omnis homo ē animal: Nulla arbor eſt anmal, ergo, Nulla arbor eſt homo: Reducitur ſic, Nullum animal eſt arbor, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt arbor.*

Barocco ad Barbara ad Impoſſibile, quod ſignificatur per, C, cum eadem maiori, & contradictorio concluſionis poſito pro minori, Omnis homo eſt animal, Arbor non eſt animal, ergo Arbor non eſt homo ſic, Omnis homo eſt animal, Omnis arbor eſt homo, ergo Omnis arbor eſt animal

Eadem obſeruatione poterunt omnes alij facile reduci,

duci, quos pro exercitatione Iuuenum reducendos relinquimus. Quanuis autem Barocco, & Boccardo per Impoſſibile reducantur, non ita hoc intelligendum eſt, quaſi alij non reducantur, ſed quod hi non oſtenſione; ſed tantum per Impoſſibile reducantur, cæteri enim, & oſtẽſione, & per Impoſſibile reduci poſſunt.

Cap. XI. *Quo pacto alij Modi ad Impoſſibile reducantur.*

CVM *non ſolum illi* Modi *duo, ſed etiã omnes alij ad* Impoſſibile *reducãtur in eoſdem quatuor primæ figuræ, ſupereſt vt Modum quo reduci poſſint, & ad quem ex illis quatuor reducantur, aperiamus, Non enim eadem via omnes, nec ad eundẽ modum, ad quem per oſtenſionem, reducuntur. Propterea aduertendum eſt primo, Syllogiſmos quatuor ſecundæ figuræ reduci, ſumpto Contradictorio concluſionis pro minori cum eadem maiori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in Ceſare Syllogiſmus.* Nullus *lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo* Nullus *homo eſt lapis.* Reducitur *ſic iuxta prædictam regulam, Nullus lapis eſt animal, Aliquis hõ eſt lapis, ergo Aliquis homo non eſt animal, qui Syllogiſmus eſt in Ferio. At Syllogiſmi Tertiæ Figuræ reducuntur contradictorio concluſionis ſumpto pro* Maiori*, cum eadem Minori, ex quibus infertur, contradictorium Maioris, vt fiat Syllogiſmus in Darapti, Omnis homo eſt animal Omnis homo*

mo eſt riſibilis, ergo Aliquod riſibile eſt animal: Reducitur iuxta regulam ſic. Nullum riſibile eſt animal Omnis homo eſt riſibilis, ergo. Nullus homo eſt animal, in Celarent.

In modis autem indirectis primæ aſſumendum eſt contradictorium concluſionis pro Maiori, & Maior debet fieri Minor, ex quibus inferetur contradictoriũ Minoris mediate, præter Celantes, in quo Minor ſumenda eſt pro Maiori, & Contradictorium concluſionis pro Minori ad inferẽdum contradictorium Maioris, vt fiat Syllogiſmus, in Fapeſmo. Omne animal eſt ſenſibile, nullus lapis eſt animal ergo aliquod ſenſibile nõ ẽ lapis. reducatur ſic ad Barbara omne ſenſibile eſt lapis, omne animal eſt ſenſibile: ergo omne animal eſt lapis. Aduertendum eſt ſecundo in Syllogiſmis ad Impoſſibile reducentibus non ſemper inferri Contradictorium præmiſſe alterius Syllogiſmi primo & immediate, aliquando enim infertur contraria vt in Darapti, aliquãdo contraria conuertentis negatiue, vt in Fapeſmo, ſed quia ex iſtis facile eſt deducere contradictoria, propterea aſſeritur, Syllogiſmum ad Impoſſibile inferre contradictorium.

Aduertendum eſt Tertio eſſe aliquot dictiones, quibus manifeſtatur ad quos modos primæ Figuræ reliqui ad Impoſſibile reducantur, nempe Neſciebatis, Odiebam, Letare, Romanis, in quibus tria conſideranda ſunt Primum, eſſe Quattuor vocales denotantes illos quatuor primæ figuræ, A, denotat Barbara, E, Celarent, I, Darij, O, Ferio. Deinde prima dictio

dictio habet quinque Syllabas pro quinque modis indirectis primæ figuræ. Secunda quattuor pro quatuor modis Secundæ. duæ vltimæ ſex, pro ſex modis Tertiæ, Poſtremo primæ Syllabæ ſignificant primos modos, Secundæ ſecundos, & ſic conſequenter in qua libet dictione. Vnde Neſciebatis, prima ſyllaba eſt pro Baralipton, notat reducendum ad Celarent. Secunda notat Celantes reducendum ad Darij, & ſic conſequenter. Pariter in ſecunda Figura, Odiebam, prima indicat Ceſare reducendum ad ferio Secunda Cameſtres reducendum ad Darij eadē eſt ratio in alijs omnibus. Aduertendum eſt vltimo Ariſtotelem etiā duos ex prima figura modos particulares, reduxiſſe ad alios duos vniuerſales ad Impoſſibile, ſed non immediate, ſicut reliquos, ſed mediate. nam primo reducuntur ad Secundam Figurā, & ex Secunda figura per oſtenſionem poſtea reducuntur ad Barbara, & Celarent. vt Darij ad Impoſſibile reducitur ad Cameſtres eadem regula qua Syllogiſmi Secundæ Figuræ reducuntur: nempe cum eadem Maiori, & contradictorio concluſionis pro Minori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in Darij, Omne animal ſentit, Aliquod album eſt animal, ergo Aliquod album ſentit, reducitur Omne animal ſentit Nullum album ſentit, ergo Nullum album eſt animal.

Ferio autem reducitur ad Ceſare, vt Nullus lapis eſt animal, Aliquod albū eſt lapis, ergo Aliquod album non eſt animal. reducitur, Nullus lapis eſt animal,

mal, Omne album eſt animal, ergo Nullum album eſt lapis, Poſtea vero hos reducere ad Celarent oſtēſiue facile eſt. Ex. quibus omnibus patet quot ſint Syllogiſmorum modi, & quo pacto omnes ad illos duos vniuerſales primæ, tamquam ad fontem reducātur. Erit ſatis vtile, ſi ſtudioſi Iuuenes in his reducēdis maxime exerceantur, totum enim negotium logicum maxime ex natura Syllogiſmi recta cognitione, & ſpeculatione dependet, ob idq; nos quoſdam ſolum reduximus, vt iuxta regulas his exemplis illuſtratas reliquos inter ſe conferentes reducerent.

Cap. XII. *De arte inueniendi Medium ad concludendum quanq; propoſitionem.*

Poſtquam vniuerſos modos concludēdi, in qualibet figura oſtendimus, ſupereſt, vt artem qua propoſita quauis concluſione, Medium aptum ad eam concludendum inueniatur, oſtendamus. Hæc autē ſequentibus continetur cōcluſionibus. Ante quas oportet ſupponere notitiā trium Terminorum ſcilicet, medij Antecedentis, Conſequētis, & Extranei. Illud medium dicitur Antecedens ad aliquem terminū, quod infert illum vel tanquā inferius, vel tāquā conuertibile, vt homo eſt antecedens ad animal, & ad riſibile. Illud dicitur Conſequens alicuius, quod infertur ex illo, vel tanquā ſuperius, vel tanquā conuertibile, vt animal eſt Conſequens ad hominē, & hinnibile ad equum. Illud autē dicitur Extraneum, quod de illo

de illo non poteſt affirmari, ut homo ad Equum.

Eſt igitur prima Concluſio, Ad concludendum vniuerſalem affirmatiuam, quod ſolum fit in Barbara oportet ſumere Medium conſequens ad ſubiectum, & antecedens ad prædicatum, ideſt terminũ qui de ſubiecto prædicetur, & ſit illo ſuperior, & inferior præ dicato V,g, ad concludendum Omne animal eſt ſubſtantia ſume corpus, Omne corpus eſt ſubſtantia, Omne animal eſt corpus, ergo omne animal eſt ſubſtantia, vel ſume aliquod conuertibile cum ſubiecto, ſcilicet ſenſibile, ſic, Omne ſenſibile eſt ſubſtantia, Omne animal eſt ſenſibile, ergo Omne animal eſt ſubſtantia.

Secunda. *Ad concludenda particularem affirmatiuam in* Tertia *figura, vel in prima per conuerſionem particularis affirmatiuæ ſumendum eſt* Mediũ, *quod ſit antecedens ad vtrunq; ſcilicet ſubiectum & prædicatum*, V.g. *Ad concludendum*, Aliquod *animal eſt ſubſtantia, ſume iſtud* Medium *homo, ſic, Omnis homo eſt ſubſtantia Omnis homo eſt animal, ergo. Aliquod animal eſt ſubſtãtia in Darapti.* Tertia. *Ad concludendam vniuerſalem negatiuam in Ceſare, &* Celarent *ſumendum eſt Medium extranenm ad prædicatum, & conſequens ad ſubiectum. V.g. ad concludendnm*, Nullus *homo eſt lapis, ſumendũ eſt Animal, vel, Riſibile, ſic, Nullum animal eſt lapis*, O*mnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis, vel Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo. Nullus homo eſt lapis.*

Quarta

Quarta. Ad concludendum eandem vniuerſalem negatiuam in Cameſtres, vel Celantes indirecte, ſumẽdum eſt Medium *extraneum ad ſubiectum, & conſequens ad prædicatum, vt ad concludendum eandem, ſcilicet.* Nullus *homo eſt lapis, ſume* Inanimatum, Omnis *lapis eſt inanimatus* Nullus *homo eſt inanimatus, ergo,* Nullus *homo eſt lapis.*

Quinta. *Ad concludendum particularem negatiuã in* Tertia *figura aut indirecte in prima, ſumere oportet Medium antecedens ad ſubiectum, & extraneum ad prædicatum, vt ad concludendum, Animal non eſt inſenſibile, ſumatur,* Homo, *ſic,* Nullus *homo eſt inſenſibilis* Omnis *homo eſt animal, ergo Animal non eſt inſenſibile.*

Sexta. *Ad inferendum particularem affirmatiuã indirecte in Baralipton, & Dabitis, ſumendum eſt Medium antecedens ad ſubiectum, & conſequens ad prædicatum, vt ad concludendum, Aliquod corpus eſt equus, ſumendum, eſt, Viuens, ſic, Omne viuens eſt corpus, Omnis Equus eſt viuens, ergo Aliquod corpus eſt Equus. nec poteſt aliud Medium ad concludendum aptum ſumi, ſi enim altius hoc ſpeculati fuerimus, inueniemus Medium aliquod poſſe modis nouem ſe habere ad extremitates, ex quibus concluſio* Syllogiſmi *conſtat, ex quibus modis, ſex apti, tres vero inepti ad inferendum comperientur.* Primo .n. *poteſt eſſe conſequens ad ſubiectum, & prædicatum, ideſt ſuperius vtraq; extremitate, et tunc eſt inutile; qa ſi ſuperius eſt vtraq; extremitate, debe. de vtraq; affirmati-*

affirmatiue prædicas. & faciet præmiſſas affirmatiuas in ſecunda figura, quod eſſe non poteſt. Secundo poteſt eſſe extraneum ad vtramq; extremitatē, & ſic etiam eſt inutile, quia debet de vtraq, negari, et ſic faceret ambas præmiſſas negatiuas quæ eſt combinatio inutilis. Tertio *poteſt eſſe extraneū ſubiecti, antecedens prædicati, & ſic etiā eſt inutile, quia ſi eſt antecedens prædicati, denotat* Maiorē *affirmatiuā in qua Maior extremitas, quæ eſt prædicatū, prædicetur de* Medio, *& ſi eſt extraneū Minoris extremitatis, vel negatur de illa, & tunc in prima figura eſſet minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipſo, & tunc talis Syllogiſmus eſſet in tertia figura Minori negatiua, quod eſſe non poteſt.* Reliqui *ſex modi, quibus Medium poteſt ſumi, ſunt vtiles, & tales ſunt ſupradicti, nā vel eſt antecedens ad vtrūque & tunc infert particularem affirmatiuam in* Ter*tia figura; vel eſt conſequens ad prædicatum, antecedens ad ſubiectum, & ſic infert particularem eſt affirmatiuam indirecte in Baralipton, &* Dabitis, *vel conſequens ad ſubiectum, & antecedens ad prædicatum, & ſic infert vniuerſalem affirmatiuam in Barbara, vel extraneum ſubiecti, conſequens prædicati, & ſic infert vniuerſalem negatiuam in* Cameſtres, *&* Celantes, *vel eſt extraneū prædicati, conſequens ſubiecti, & ſic infert vniuerſalem negatiuam in* Ce*larent, &* C*æſare; Vel eſt extraneū prædicati, antecedens ſubiecti, & ſic infert particularem negatiuam in* T*ertia figura, & indirecte in prima.*

Cap. XIII. De Dictionibus, quibus hæ regulæ facilius retinentur, & de principijs quibus conbinatio nes inutiles examinantur.

SI autem magis in promeptu iſtas regulas habere cupis, ſunt quædam inuentæ dictiones, quibus facilius cognoſcamus, quo medio quoq; propoſitio concludenda ſit, Dictiones autem hæ ſunt. Fecana, Gageti, Daſenes, Hebare, Gedaco, Gebali, Febas, Hedas, Hecas in quibus primũ eſt conſiderandum Tertiã vocalem vltimã denotare concluſionem quæ debet inferri eo modo, quo ſuperius diximus de iſtis vocalibus, ac propterea in tribus vltimis dictionibus non ponitur Tertia vocalis, quia per illas deſignatur Medium inutile ad inferendum. Eſt Secundo conſiderandum eſſe ſex conſonantes B, C, D, F, G, H. Per B, intelligitur medium conſequens ad prædicatum, per, C, antecedens ad prædicatum, per, D, extraneum ad prædicatum; reliquæ tres ſunt pro ſubiecto. F. conſequens ad ſubiectum, G, antecedens, H, extraneum. Aduertendum Tertio primam dictionẽ eſſe pro prima regula, ſecundam pro ſecunda & ſic conſequenter. Vnde Fecana ideſt ad concludendum vniuerſalem affirmatiuam in Barbara, ſumendum eſt medium conſequens ad ſubiectum, quod denotatur per F, & Antecedens ad prædicatum, quod notatur per, C. ſic in alijs. Sunt autem duæ vocales

mediæ

mediæ notandæ. A, ſignificat prædicatum, E, ſubiectum. Hæ autem dictiones in ſequenti figura habentur expreſſæ quam figuram ridiculo vocabulo Antiqui Pontem Aſinorum, vocabant, quia hominibus tardi ingenij iſta ars inueniendi Medium non eſſet intelligibilis, ſed iam perfecto nullus eſt ita ingenij inops cui non ſit facilis. & manifeſta.



G
C
AGETIVTILIS PRO PARTICVL·AFFIRM·IN·3ᵃ·ET Pᵃ·CÕVERSA
EDACO VTILIS PRO PARTICVLARI NEGATI
VA IN 2ᵃ·ET·Pᵃ·INDIRECTE
EBALI VTILIS PRO BA=
NEGATIVA IN PRIMA
PRO BARBARA
ECAS INVTILIS MINORI
A·HEDAS INVTILIS EX DVABVS NEGATIVIS A·D·F


B
AFENES VTILIS PRO CELARENT, ET CESARE
RALIPTON, ET DABITIS
EBARE VTILIS PRO CEL' ANTES, ET CAMESTRES
EBAS INVTILIS EX DVABVS AFFIRMATIVIS IN 2ª. FIGVRA
F

167

do diſpoſitis,color, Accidẽs, Albedo,ſic,color ē accidẽs Albedo ē color. Omnis albedo ē accidẽs. Talis ergo diſpoſitio nõ põt inferre ſemper negatiuã quia modo affirmatiua ex illis extremitatibus cõpoſitis ē vera. Do alios tres, in quibus Nulli, Animal, Currẽs, homo. Aĩal currit, hõ ē animal. Cũ his poteſt eſſe quod nullus homo currat, ergo non eſt illa diſpoſitio apta formaliter ad inferendum affirmatiuam, & hæc oratio eſt inutilis: ita poſſunt dari termini in omni inutili cõbinatione, Poteſt autem in iſtis terminis inueniendis hæc regula obſeruari, vt accipiamus vel duos terminos diuerſos, & qui adinuicem negentur cum aliquo ſuperiori ad vtrunq;, vel duos terminos, quorum vnus ſit conſequens ad alterum cum aliquo extraneo, vel etiam cum ſuperiore, vel tres diſparatos, & per hos poteris examinare quancunq; combinationem.

Cap. XIIII. De Syllogiſmo ex obliquis, de Expoſitorio.

ALiquando Syllogiſmi ex terminis obliquis fiũt, non ſolum ex parte extremitatum, vt Omnis creatura eſt Dei; Angelus eſt creatura, ergo Angelus eſt Dei. Omnis Iuſtitia eſt perfectio, In Deo eſt Iuſtitia, ergo In Deo eſt perfectio, ſed etiam ex parte Medij, aliquando enim medius terminus eſt obliquus, vel in Maiori, vel in Minori, vel in vtraq; ſimul. Etiam obliquus varius eſſe poteſt iux-

poſitorij ex Medio vniuerſali, puta cum volumus ali cuius generis, vel ſuperioris inferius aliquod demonſtrare, vt ſi fieret Syllogiſmus in Barocco. Omnis homo eſt animal, Aliquod album non eſt animal, ergo Aliquod album non eſt homo fit expoſitorius ſi ſumamus aliquod inferius ſub Minori, ſcilicet, Aliquod album, quod non ſit animal, nempe Niuem, & fiat Syllogiſmus, in Felapton Nulla nix eſt animal, Omnis nix eſt alba, ergo aliquod album non eſt animal. Iſte Syllogiſmus ab Ariſtotele vocatur Expoſitorius, quia per ſumptionem inferiorum probat vniuerſalius illud minoris præcedentis, ideſt aliquod album non eſt animal, & talis etiam in alijs figuris a Tertia optime fieri poteſt.

Cap. XV. De ſex poteſtatibus, & tribus defectibus Syllogiſmorum.

SYllogiſmorum poteſtates ſe ſemi ſunt. prima eſt plura concludendi, Syllogiſmus enim qui infert: Vniuerſalẽ, poteſt inferre eius Vniuerſalis ſubalternatã, & inferens cõcluſionẽ, poteſt inferre eius cõuertentẽ, & id quod ſequitur ex tali concluſione.

Secunda eſt, Verum ex falſis ſyllogizandi, eadem enim forma Syllogiſmi aliquando verum ex vero deducimus, vt Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis: Aliquando verum ex falſo, vt Omnis leo eſt rationalis, Omnis homo eſt leo, ergo Omnis homo eſt rationalis:

Aliquan-

Aliquando etiam falſum ex falſo concluditur.

Tertia eſt, Circulariter ſyllogizandi: Eſt autem Syllogiſmus circularis ille, qui ex alterius concluſione cum vnius præmiſſæ conuertente infert alteram præmiſſam: hoc autem fit in terminis conuertibilibus, vt Omne corpus eſt compoſitũ ex materia & forma. Omne ens mobile eſt corpus, ergo Omne ens mobile eſt cõpoſitũ ex materia et forma: Fit circularis cõuerſa Maiori, Omne cõpoſitũ ex materia & forma eſt corpus, Omne ens mobile eſt cõpoſitũ ex materia & forma, ergo Omne ens mobile eſt corpus.

Quarta eſt, Conuerſiue Syllogizandi, Eſt autem Syllogiſmus conuerſiuus, qui ex contradictoria, vel contraria prioris Syllogiſmi cum altera præmiſſarum tollit alteram, ideſt eius contrariam, vel contradictoriam infert, quo maxime utimur, quando alterius rationem euertere volumus, vt Omne album currit, Omnis homo eſt albus, ergo Omnis homo currit: Fit conuerſiuus ad tollendam Maiorem, Nullus homo currit Omnis homo eſt albus, ergo. Aliquod album non currit. Poteſt etiam Maior eadem particularis fieri, & erit in Boccardo.

Quinta eſt, Syllogizandi per impoſſibile: Eſt autem hic Syllogiſmus qui ex contradictorio alicuius propoſitionis veræ negatæ cum altera propoſitione clare vera, infert manifeſte propoſitionem falſam, vt fiat regreſſus ad negandum oppoſitum propoſitionis negatæ. V. g. negat quis, Spongia eſt ſenſibilis, argumentabor ſic, Omne animal eſt ſenſibile, Nulla ſpongia

eſt

eſt ſenſibilis, ergo. Nulla ſpongia eſt animal; Iſta cõclusio eſt falſa, ergo præmiſſa aliqua falſa, non maior, quia eſt manifeſte vera, ergo minor, oppoſita ergo negata prius erat vera, hic autem oportet ſumere Contradictorium nam in Contrarijs ex falſitate vnius non ſequitur veritas alterius, cum vtrunq; falſum eſſe poſſit.

Sexta poteſtas eſt, Ex oppoſitis ſyllogizandi. Eſt autem iſte Syllogiſmus, quo ex duabus contrarijs, vel contradictorijs infertur concluſio, qua negatur idem de ſe ipſo. Vtimur hoc contra proteruos, contraria, vel contradictoria admittentes. V. g. Nulla ſubſtantia eſt animal, Omnis ſubſtantia eſt animal, ergo Animal non eſt animal.

Sunt autem tres in Syllogiſmis defectus: Primus eſt, Petere principium, qui tunc accidit, quando idẽ per idem, vel aliquid per æque, aut magis ignotum probatur, vt Omnis homo eſt homo, & Omnis homo eſt homo, ergo Omnis homo eſt homo. Secundus eſt, Non propter hoc accidere falſum, qui tunc euenit quando Syllogizando falſitas cõcluſionis illatæ imputatur alicui propoſitioni in Antecedenti quæ vere non erat cauſa falſitatis illius: hoc autem maxime fit in Syllogiſmis, in quibus eſt aliqua præmiſſa ſuperflua, V.g. homo eſt animal, & omne corpus eſt viuens, Omnis lapis eſt corpus, ergo Omnis lapis eſt viuens, Concluſio eſt falſa, ergo illa pars Antecedentis eſt falſa, ſcilicet, homo eſt animal. Hic falſitas concluſionis imputatur propoſitioni, quæ nõ ẽ cauſa,

ſa; nam ea ſemota ad huc ſequitur Concluſio falſa. Tertius dicitur Fallacia contrariæ opinionis, hic autem eſt quando aſſentimur duabus contrarijs, vel cõtradictorijs aut in Vniuerſali, aut in propria forma expreſſis, vt qi admitteret Omne animal eſt corpus; & Nigrum nullum eſt corpus, in communi admittit has, Omnis coruus eſt corpus, Nullus coruus eſt corpus; quæ formaliter ſunt contrariæ. Hoc defectu admonemur, ne ſimus præcipites in concedendo, ſed prius attente conſideremus, & omnia perpendamus, ne poſtea in contraria, vel contradictoria dilabamur.

Cap. XVI. De Syxogiſmo hypothetico.

Poſtquam de Syllogiſmo ſimplici hucusq; latius diſſeruimus ſupereſt vt de Syllogiſmo hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Eſt igitur ſyllogiſmus hypotheticus, qui ex altera aut vtraq; præmiſſa conſtat hypothetica. Huius tres ſunt præcipuæ ſpecies ſecundum hypotheticas propoſitiones, ex quibus conficitur, Eſt enim conditionalis, Copulatiuus, Diſiunctiuus. Conditionalis eſt, qui ex præmiſſa conſtat conditionali, vt ſi ſol lucet, dies eſt ſed ſol lucet, ergo dies eſt Fiunt autem in hiſce duo modi Syllogiſmorum, quidam procedunt ex maiori conditionali, & ipſo Antecedenti ſolo pro Minori ad poſitionem eiusdem conſequentis in concluſione, vt ſi eſt homo, eſt animal, ſed eſt homo, ergo eſt animal, & hæc prima figura horum Syllogiſmorum eſſe poteſt,

ſub

ſub qua quattor ſunt modi; nam Conditionalis poteſt habere vtranq; partem affirmatiuam, & tunc eſt primus modus, ut ſi ſol lucet, dies eſt, ſed ſol lucet, ergo dies eſt. Aut vtranqs negatiuam, & tunc eſt Secundus modus, vt ſi non eſt animal, non eſt homo, ſed non eſt animal, ergo non eſt homo. Aut priorem affirmatiuam & poſteriorem negatiuam; & tunc eſt Tertius modus, vt ſi æſtas eſt, frigus non eſt ſed æſtas eſt, ergo frigus non eſt: Aut priorem negatiuam, poſteriorem affirmatiuam & tunc eſt Quartus modus, vt ſi non eſt ſanum, eſt ægrum, ſed non eſt ſanum, ergo eſt ægrum.

Quidam alij ſyllogiſmimi ſunt, in quibus a tota cõcitionali Maiori*, & oppoſito conſequentis pro* Mino*ri, infertur oppoſitum Antecedentis pro concluſione, & hæc poſterior figura horum dici poteſt, ſub qua alij ſunt quattuor modi ſimiles præcedentibus :* Aut *enim eſt tota affirmatiua, ut ſi eſt homo, eſt animal ſed nõ eſt animal, ergo nõ eſt homo: Aut tota negatiua, vt ſi ſol non lucet, dies non eſt, ſed dies eſt, ergo ſol lucet: Aut prior affirmatiua & poſterior negatiua, vel contra, vt ſuperius diximus.*

Eſt alius Syllogiſmus Hypotheticus*, qui dicitur Copulatiuus, quia ex copulatiua propoſitione procedit: Sunt autem tres modi horũ, præſertim in copulatiuis negatiuis.i.in quibus negatio ipſam partium cõnexionẽ negat. Primus modus quãdo copulatiuæ partes nõ habent aliam negationem, quã eam, quæ totam ipſam negat, tunc enim valet a tota copulatiua pro ma*

iori cum vna parte affirmatiua pro minori ad alterius negationem, vt non homo currit ſimul & ſedet, ſed currit, ergo non ſedet, vel etiam, ſedet, ergo non currit: a Negatiua aũt non valet ad affirmatiuam, non enim dicetur, Non currit, ergo ſedet.

Secundus Modus eſt, quando vtraq; pars habet aliam negationem præter negationem totius, tunc enim valet a tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationem, vt Non homo non ſtudet, ergo ſimul & non legit, ſed non ſtudet legit, vel etiam, Non legit, ergo ſtudet, contra non valet.

Tertius Modus quando vna pars habet negationem altera non, tunc enim valet a tota copulatiua, & parte affirmata ad partem negatam: vt Non homo currit, & non mouetur, ſed currit, ergo mouetur. Hi ſunt modi in copulatiuis negatiuis, nam in affirmatiuis non fiunt Syllogiſmi ſed conſequentiæ quædam, Omnis enim affirmatiua Copulatiua infert quamlibet ſui partem, ſiue ambæ partes ſint affirmatiuæ, ſiue negatiuæ, ſiue vna affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo eſt fortis, ergo homo currit, & ita in alijs omnibus poteris ſingulas partes per ſe inferre.

Eſt & Syllogiſmus diſiunctiuus, qui ex propoſitione conſtat diſiunctiua. in hoc autem procedimus ſemper a tota diſiunctiua cum vna parte ad oppoſitam alterius, vel cum oppoſito vnius partis, ad poſitionem alterius partis. V. g. Aut eſt dies, aut eſt nox, eſt dies, ergo non eſt nox, vel aliter, Aut eſt dies,

aut

aut eſt nox, non eſt dies, ergo eſt nox, hic autem argumentandi modus fit in diſiunctiuis affirmatiuis, ſiue vtraq; pars ſit affirmata, ſiue vtraq; negata, ſiue prior affirmata, poſterior negata, vel contra, prior negata, poſterior affirmata: ſemper tamen debemus procedere vel ab vna parte ad oppoſitã alterius, vel ab oppoſita vnius partis ad alteram partem. Vnde valet quando vtraq; pars eſt negatiua, Aut non eſt ſanum, aut non eſt ægrum, ſed eſt ſanum, ergo non eſt ægrum, vel aliter Non eſt ſanũ, ergo eſt ægrum. Idem fit quando vtraque affirmatiua, & quando altera etiam eſt affirmatiua. Poſſunt autem duæ figuræ harum diſtingui, ſicut in Conditionalibus, altera in qua pro Minori ponimus priorem partẽ diſiunctiuæ, aut oppoſitam eius, pro conſequenti verò poſteriorem, aut ipſius oppoſitam. Altera contra, in qua pro Minori poſteriorẽ partem, aut eius oppoſitã ponimus, pro concluſione vero priorẽ, aut eius oppoſitam, qui omnes Syllogiſmi in eo fundantur, quod ſuperius diximus, diſiunctiuam eſſe verã, cuius vna ſola pars eſt vera, reliquas falſas. Ex his, multi colliguntur diſiunctiuorum Syllogiſmorum modi, quos per hanc artem & regulam facile erit diligenti lectori, & admodum vtile inuenire, & ſingulos per ſe diſtribuere. Quid plura de iſtis Syllogiſmis videre cupit, Boet. legat peculiariter de his tractantem.

Cap.

Cap. XVII. De reliquis ſpeciebus Argumentationis.

SVpereſt, vt breuiter quid aliæ argumentationũ ſpecies ſint explicemus: Enthymema, vt Boet. aſſerit, eſt oratio, in qua non omnibus præmiſſis propoſitis feſtinata infertur concluſio, vt homo eſt animal, ergo homo eſt corpus, dicitur etiam truncatus Syllogiſmus, quia ei deeſt aliqua præmiſſa, vnde ad Syllogiſmum reduci poteſt per additionem illius præmiſſæ, quæ deeſt: Reducetur enim illud Enthymema ſic ad Syllogiſmum, Omne animal eſt corpus, Omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt corpus. Inductio, quam alij Enumerationem vocant, eſt ab inferioribus ad ſuperius progreſſio, vt iſte ignis calefacit, & iſte ignis calefacit, & ſic de ſingulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiam aliquando Inductio non a ſingularibus, ſed a minus communibus, vt homo ſentit, leo ſentit & reliqua animalia, ergo omne animal ſentit. Aliquãdo procedimus negatiue, aliquando affirmatiue de quibus ſuperius diximus in libro tertio. hic autem attendendum eſt, vt omnia inferiora quod fieri ſi poſſit enumerentur.

Exemplum eſt ab vno ſingulari ad alterũ propter aliquam ſimilitudinem illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pænitentibus, ergo & nobis parcet, ſi pænitentiam agamus. Poteſt exemplum aliquando a duobus, vel tribus ſingularibus ſumi, ſemper tamen obſeruanda eſt aliqua ſimilitudo inter ea, in cuius virtute

vnum

vnum ſingulare ex altero colligatur. Exemplo, & Enthymemate frequentius Rhetores ſicut Syllogiſmo, & Inductione Dialectici vtuntur. Hæc ſunt, quæ de argumentationibus, præſertim de ſyllogiſmis Dialecticæ ſtudioſos prædiſcere oportet ante Ariſtotelis doctrinam, poſtea fuſius, copioſius, ac exactius iſta percepturos.

FINIS QVARTI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS

Lib. V.

DE LOCIS ET FALLACIIS Syllogiſmorum.

Cap. I. De duplici Syllogiſmo ſecundum Materiam.

SYLLOGISMVS & forma, & materia, tanquam duplici parte intrinſeca perficitur. Forma diſpoſitio, & ordinatio duarũ propoſitionum inter ſe ſecundum debitam quantitatem, & qualitatẽ & trium terminorum diſpoſitionem eſt, de qua abunde in libro quarto locuti ſumus. Materia proxima pro-

poſitiones ſunt, ex quibus conſtructus eſt. Hæ autem in duplici differentia ſe habent; quædam.n.ſunt Neceſſariæ, quæ ſemper veræ ſunt, nec eas aliquando falſas eſſe accidit: quales ſunt illæ, in quibus deſinitio, vel pars aliqua deſinitionis, genus nempe, aut differentia de definito prædicatur: vt homo eſt animal rationale, homo eſt animal, homo eſt rationalis. Similiter illæ, in quibus aliqua inſeparabilis proprietas de ſuo ſubiecto prædicatur, vt homo eſt riſibilis, equus eſt hinnibilis, album eſt diſgregatiuum viſus, ignis eſt calefactiuus. Similiter & illæ, in quibus effectus de ſuis proprijs cauſis prædicamus, vt animal rationale eſt riſibile, frigiditas congregat, calor ſeparat. Has Omnes propoſitiones neceſſarias vocamus. Quædam quæ ſunt, quæ Probabiles dicuntur, quaſi probatæ, & receptæ vel omnium conſenſu, vel plurimorum, vel ſapientũ, & horũ, vel omnium, vel plurimorum, vel maxime probatorũ. Sunt.n.quædã propoſitiones, quarũ non eſt ea euidentia, quin poſſit intellectus eis diſſentire, tamẽ receptæ ſunt iam ab omnibus tamquã veræ, vt Figulus figulum odit: Omnis mater diligit filium ſuum: Amicis eſt benefaciendum, Aliæ a plurimis, vt Diuitiæ ſunt parandæ, Honores ſunt expetendi. Aliæ ab omnibus ſapientibus, vt Ex nihilo nihil naturaliter fit. Sol eſt maior terra. Aliæ a plurimis ſapientibus, vt Non ſunt infiniti mundi: nõ eſt corpus indiuiſibile: Plura ſunt rerum principia. Hæ.n.olim receptæ fuerunt a plurimis philoſophis, quamuis non omnibus. Aliæ a paucis,

ſed

ſed celeberrimis, vt Ideæ non ſunt: Eſt quinta ſubſtã tia præter elementa: Viſus fit per intus ſuſceptionẽ. Hæ.n.a Peripatheticis probantur. Oẽs hæ propoſitiones probabiles ſunt, non quia veræ, aut falſæ ſint: ſed quia pro veris recipiebantur, et nulla videtur ratio euidens in contrarium. Sunt etiã & aliæ probabiles. quæ ex iſtis aliqua via deducuntur, quas aliqui Probabiles mediatas vocant. Ex his igitur vtriſque propoſitionibus fiunt Syllogiſmi: quẽadmodum.n.eadem forma circuli, aliquãdo in ære, aliquãdo in auro, vel in alia materia fit ita & eadem forma, & figura Syllogiſmi, aliquando propoſitionibus neceſſarijs applicatur, aliquando vero probabilibus, vt ſi ſumas propoſitiones has neceſſarias, Omne animal rationale, eſt riſibile, Omnis homo eſt animal rationale, ergo Omnis homo eſt riſibilis. Syllogiſmus conficitur in Barbara. At ſi ſumas has probabiles, Omne quod eſt bonum, expetendum eſt, Omnes diuitiæ bonæ ſunt, ergo, Omnes diuitiæ ſunt expetendæ eadem fit in Barbara, forma. Si igitur materiam ipſam Syllogiſmi conſideramus, duas Syllogiſmorũ ſpecies conſtituemus: & illorum, qui ex neceſſarijs conflantur, & hi Demonſtratiui: & eorum qui ex probabilibus, & hi Dialectici ſeu Topici dici ſolent.

Cap. II. De Demonſtratione, & Dialectico Syllogiſmo.

DEmonſtratio Syllogiſmus eſt, ex neceßarijs propoſitionibus propriã Concluſionis cauſam exprimentibus compoſitus. Duo enim neceßaria ſunt ad hunc Syllogiſmum, qui Demonſtratio dicitur: alterũ, vt ex neceſſarijs conſtetur: ille.n.qui ex probabilibus, aut alijs propoſitionibus, quæ non neceßariæ ſunt, componitur, demonſtratio non eſt. Alterũ, vt præmißæ cauſa propria cõcluſionis ſint: ideſt, in præmiſſis contineatur cauſa vera, propter quam concluſiõis prædicatũ ſubiecto ineſt. Propter hæc igitur duo, iſta demonſtratio eſt. Omne cõpoſitum ex contrarijs corruptibile eſt, Omne mixtum corpus eſt ex contrarijs cõpoſitum, ergo Omne mixtum corpus corruptibile eſt. Omnes.n.hæ propoſitiones neceßariæ ſunt, & cauſa, quare corpus mixtum corruptibile eſt, in præmiſſis exprimitur, nempe quia ex contrarijs compoſitum eſt. Quo fit, vt in Demonſtratione ſibi termini tres concurrant, Maior extremitas, et hæc eſt aliqua proprietas de ſubiecto mõſtranda: ipſum ſubiectum, Minor extremitas, & cauſa proprietatis in ſubiecto ipſum Medium. Fit aliquando demonſtratio cum medium eſt aliquis effectus, ſed hæc non ſimpliciter demonſtratio dicitur: Hic Syllogiſmus qui demonſtratio ſimpliciter dicitur eſt adeo efficax, & validus, vt nõ quamcumq; cognitionem Concluſionis demonſtratæ efficiat: ſed claram, certam, ac infallibilẽ, quæ dicitur Scientia: ac propterea Demonſtratio eſt Syllogiſ-

mus faciens ſcire, & Scire proprie, eſt rem neceſſariã per propriam cauſam cognoſcere. Syllogiſmus Dialecticus, eſt Syllogiſmus ex probabilibus confectus. Non oportet autem vt ſemper ex vtraq; præmiſſa probabili procedat: aliquando.n.ex vtraq; probabili fit, vt Omne bonũ eſt amplectendum, Labor eſt bonus, ergo Eſt amplectendus. Aliquando fit ex vna probabili, ex altera neceſſaria, vt Omnis virtus eſt anteponenda diuitijs, Iuſtitia eſt virtus, ergo, Iuſtitia eſt anteponenda diuitijs: Maior probabilis quidẽ, Minor tamen neceſſaria, ſicut homo eſt animal. Hic Syllogiſmus non eſt adeo efficax, ſicut prior, non.n.ſcientiam concluſionis facit, ſed opinionem.i. cognitionẽ quandam non admodũ claram, certã, & infallibilem: ſecundum quam aliquãdo decipi poſſumus. Quod.n.opinione tenetur, errori expoſitũ eſt. Tali ſyllogiſmo vtimur circa quamlibet quæſtionẽ dubiã, ſeu problema, probabiliter partẽ vtramq; probando. Eſt.n. Problema, quæſtio, ſeu interrogatio cõtradictionis alicuius vtramq; partẽ amplectens: vt an diuitiæ ſint bonæ, nec ne, an ſciẽtia præſtet ſanitati nec ne, an honor ſit anteponendus famæ nec ne. Horum vtrãq; partẽ probabiliter Dialectico ſyllogiſmo diſputamus. Quædam enim logicæ pars, quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodũ, & viã docet probabiliter circa quamlibet problematis partem diſputandi, in qua quædam cões regulæ, & Notæ continentur, ex quibus argumentorum copia ſuppeditatur, quæ in præſenti breuiter & clare tradenda ſuſcipimus.

Cap. III. Quid Locus & quotuplex in generali.

Locus eſt argumenti ſedes. Analogia ſeu ſimilitudine ſumpta a loco corporũ, vt.n. locus continet corpus, ita id a quo argumenta extrahuntur tamquã in eo contenta, locus dicitur, Ideo aliter etiã definiri ſolet. nempe Locus eſt id, a quo ad propoſitã quæſtionẽ cõueniens trahitur argumentũ. Præterea, quẽadmodum res occultæ, & abſcõditæ maxime loci in quo ſunt oſtenſione inueniuntur, ita argumẽta his, quos locos vocant, cognitis apparent, ac propterea loci dicuntur. Vnde definiri etiam ſolet, Locus eſt nota cõmunis, cuius admonitu, quid in vnaquaq; re probabile ſit, inueniri poteſt: ac ſi clarius diceretur. Eſt ſignum quoddã cõe argumenta oſtendens, quibus probabiliter circa res diſputare poſſimus. Tandem quẽadmodũ in locis varijs, varia procreantur, & pro locorum diuerſitate diuerſa producuntur, ita non omnia argumenta, quæ circa rẹs fiunt, ab eodem fonte procedunt, ſed a diuerſis: ac ideo hæc, Loca vocantur. Locus duplex eſt, alter, qui dicitur Maxima, alter, Differẽtia Maximæ. Locus maxima eſt propoſitio vniuerſalis per ſe probabilis, cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innitũtur. V.g. fiant iſtæ argumẽtationes. Plãta eſt viuẽs, ergo Plãta eſt corpus animatũ. Iuſtitia eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt habitus bonus. Concha eſt animal, ergo Eſt viuens ſenſibile, omnes hæ, & ſimiles, bonæ ſunt.

Quod

Quod ſi petas, cui innituntur omnes hæ, reſpondere oportet, has omnes huic inniti principio. De quocũq; prædicatur definitio, de eodem & definitũ poteſt prædicari. Talis propoſitio Maxima dicitur. Aduerte igitur partes definitionis: Dicitur propoſitio vniuerſalis; quia Maxima non ſolum eſt pro vna, aut altera argumentatione: ſed pro multis circa quancumq; materiã, vt ſecundum prædictã maximã poterit argumentari in omnibus definitionibus quarumcumq; rerum. Additur: per ſe probabilis: quia tales Maximæ Dialecticæ non probantur, cũ nullã illis probabiliorem aſſumere poſſimus propoſitionẽ, ad earũ probationem: ſed per ſe ſunt probabiliſſimæ, et multæ ex eis ſunt neceſſariæ. Additur vltimo: cuius veritati multæ argumentationes dialecticæ innituntur: vt intelligas, has Maximas non eſſe ſumendas vt partes argumentationũ, tãquã maiorẽ, aut minorẽ: ſunt.n. extrinſeca principia, quæ argumẽtationẽ nõ de neceſſitate cõponũt, ſed ipſam corroborant, & probare faciunt; quibus ſublatis tales argumentationes nullius prorſus ponderis eſſent, ac propterea Maximæ dicuntur, quaſi ſupra Minores & Maiores, quæ ſunt Syllogiſmorum partes. Locus differentia maximæ eſt, id quo inter ſe plures maximæ diſtinguuntur & ſeparantur, non.n.omnes ſunt eiusdem rõnis, quædã.n.argumenta vnius rõnis, quædam alterius procreant, vnde varie denominantur, ac tales denominationes dicuntur Loci differentiæ maximæ, vt a Contrarijs dicitur locus, a quo ducũtur argumẽta probantia rem per ſua

contraria. a Definitione, a quo ducuntur argumenta probantia per definitionẽ, ſimiliter a Cauſis, ab effectibus &c. Sicut autẽ ſub vna maxima multæ argumẽtationes concluduntur: ita & ſub vna differentia maximæ plures maximæ continentur, vt ſub hoc loco a Definitione continentur plures maximæ, nempe. De quo prædicantur definitio, etiã definitũ. Quod prædicatur de definitione, etiã de definito: & aliæ, de quibus dicemus. Vt autem quomodo has differentias liceat ſumere cognoſcamus, tres termini in his argumẽtationibus ſunt aduertendi, Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autẽ cognoſcuntur, ſi talis argumentatio, quando Syllogiſmus non fuerit, ad eum reducatur, cũ enthymema, & inductiones ad Syllogiſmi formam reduci queant, vt Ariſt. docet. V.g. Animal rõnale eſt riſibile, ergo, Homo eſt riſibilis. Riſibile eſt maior extremitas: animal rõnale terminus eſt medius: homo vero minor extremitas. Vt autem locum, a quo argumentũ procedit cognoſcamus, inſpiciendus eſt terminus Medius, & ab eo denominãdus eſt locus: vt ſi inferẽs eſt definitio, locus dicetur a Definitione: ſi definitũ, a Definito, ſi cauſa, a Cauſis, ſi effectus, ab Effectibus & ſic de reliquis. Locus differentiæ maximæ triplex eſt in generali. Internus, Externus, Medius. Internus eſt, a quo ducuntur argumenta probantia quæſtionem per ea quæ ſunt ſubſtantia rei, vt per definitionẽ per definitũ, vel per ea, quæ comitantur ſubſtantiam rei. Externus eſt, a quo argumẽta petuntur, quæ probant rem per extrinſeca,

ſeca, & repugnantia. Medius, a quo argumenta ſumuntur, quæ rem per ea, quæ nec omnino intrinſeca, nec omnino extrinſeca ſunt, probant, de quibus ſigillatim eſt dicendum.

Cap. IIII. De loco Intrinſeco.

LOcus Intrinſecus duplex eſt, Alter a Subſtãtia rei. Alter a Concomitantibus ſubſtantiam. Locus a Subſtantia eſt a quo argumenta ducũtur, quæ rem per ea, quæ ſunt ſubſtantiæ ipſius, vel eã ſignificant, probant. Eſt autem locus triplex. a Definitione, & definito, a Deſcriptione, & deſcripto, ab Interpretatione & interpretato. Locus a Definitione eſt, habitudo definitionis ad definitum, ſecundum quam definitio ipſum definitum fert ſemper ſecum. Vocamus autem hic definitionem, orationem explicãtem naturam rei per ea, quæ ſunt de ſubſtantia ipſius: qualis eſt definitio, quæ datur per genus, & differẽtiam, vel per eas partes, quæ ſunt rei ſubſtantia. Ab hoc autem loco ſumuntur quattuor modi argumentandi, quattuor Maximis innixi: duo ex parte ſubiecti quæſtionis, duo ex parte prædicati, vt ſit quæſtio, an Iuſtitia ſit virtus: poteſt primo probari affirmatiue ex parte ſubiecti, ponendo ipſius definitionem, ſcilicet, Habitus tribuens cuiq; quod ſuum eſt, eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt virtus. Alter modus eſt negatiuus ad probandam oppoſitam partem adhuc ex parte ſubiecti: Habitus tribuens cuique

quod ſuum eſt, non eſt vitium, ergo Iuſtitia non eſt vitium. Prior fundatur in hac maxima. Quicquid prædicatur affirmatiue de definitione, affirmabitur de definito. Poſterior in hac. Quidquid negatur de definitione, negatur de definito. Alij duo modi ſunt ex parte definitionis prædicati, alter affirmatiuus. ſic, Iuſtitia eſt habitus bonus, ergo Iuſtitia eſt virtus: Alter negatiuus idem negando. Eſt autem Maxima prioris. De quo affirmatur definitio affirmatur definitum, poſterioris vero. A quo negatur definitio, etiam definitum negatur. Aliquando conuerſo modo per definitum definitionem probamus, & locus dicitur a Definito, & ſunt tot modi arguuentandi fundati eiſdem maximis mutando terminos, nempe. Quod affirmatur de definitio, etiam de definitione: Quod negatur ſimili ratione. Idē ex parti prædicati. Locus a Deſcriptione eſt ſimilis fere loco a definitione, hoc vno dempto, quod loco definitionis ſumimus deſcriptionem, & locus a definito ſimilis eſt eſt loco a deſcripto. Vocamus autem.

Deſcriptionem, orationem explicantem rem non per differentias ſubſtantiales ſed per accidentia propria, quæ paſſim ponuntur loco differentiarum, cum differentiæ ipſæ in plurimum occultæ ſint, quo definiendi genere fere ſemper oratores vtuntur, definiunt enim, ſeu deſcribunt hominem eſſe animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt ſimiles modi argumentandi: ſimiles etiam maximæ mutatis terminis. Tertius locus ab Interpretatione, eſt autem Interpretatio

tio non rei, ſed nominis explicatio, vt philoſophus eſt amator ſcientiæ Theologus, qui de Deo loquitur. & ſimiles, quæ cum ſuo interpretato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autē & in his ijdē argumentandi modi, & maximæ terminis mutatis, quas oēs maximas deſcribere, lectori erit facillimū. Ad hos locos deſcriptos reducuntur alij, quia modus idē argumentādi eſt. Sub loco a Definitione eſt locus a Differētia, ſub loco a Deſcriptione locus a Proprio ſub loco ab Interpretatiōe locus a Synonimis, & locus a Cōuertibilibus: Synonima dicūtur diuerſæ voces eadē prorſus rē ſignificantes, vt enſis, & gladius. Conuertibilia vero, quorum vnum de altero ad inuicem vniuerſaliter prædicatur, vt flebile, riſibile, omne enim flebile, eſt riſibile & omne riſibile eſt etiam flebile, ſunt etiā in his eædem maximæ quæ ſunt in Interpretatione.

De Locis a Concomitantibus ſubſtantiam. Cap. V. De loco a Toto.

Locus a Concomitantibus ſubſtantiam eſt, a quo argumenta trahimus per ea, quæ rē ipſam antecedunt, comitantur, aut ſequuntur, non ſunt autem rei ſubſtantia. Eſt autem vnus ex his locus a toto, & partibus, a quo argumenta dicimus, partes per totum, aut totum per partes probantia. Sex autem modis Totum aliquod eſt. Totum Vniuerſale, totum in Quantitate, totum Integrale, totum in Modo, totum in Loco, totum in Tempore. Totū

Vniuer-

Vniuerſale vocatur quodcunq; ſuperius prædicatum reſpectu inferiorum, quæ partes ſubiectiuæ dici ſolēt, vt animal reſpectu hominis, leonis & aliorum, homo reſpectu indiuiduorum. Eſt autem a toto vniuerſali modus argumentandi quadruplex.

Primus ex parte ſubiecti affirmatiuus, a toto ad ſingulas partes diſiunctiue, vt elementum eſt leue, ergo aqua vel terra, vel aer, vel ignis eſt leuis, huius Maxima. *Quod de toto vniuerſali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati etiam affirmatiuus, a toto ad partes diſiunctiue, vt cibus eſt bonus, ergo vtilis, aut honeſtus, aut delectabilis. Maxima, De quo totum vniuerſale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars.* Tertius *ex parte ſubiecti negatiuus, a toto ad partes etiam diſiunctiue, vt animal non eſt expers rationis, ergo vel homo vel brutum non eſt expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati a toto, ad ſingulas, aut omnes partes copulatiue, vt negligentia non eſt bona, ergo nec vtilis, nec honeſta, nec delectabilis. Maxima, A quo remouetur totum vniuerſale, remouentur ſingulæ ipſius partes.* Solet etiā ar*gumentū ſumi ab hmōi partibus ad totū, ac ſunt totidem argumentādi modi. Primus ex parte ſubiecti affirmatiuus a ſingulis partibus ad totū,* Tēperātia *eſt amāda, ergo virtus eſt amāda. Maxima. Quod affirmatur de parte ſubiectiua, affirmatur de toto. Secundus ſimilis ex parte prædicati affirmatiuus a parte*

ad totũ, labor eſt vtilis, ergo eſt bonus. Maxima. De quo affirmatur pars ſubiectiua, & eius totũ affirmabitur. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus a ſingulis partibus ad totũ, equus non intelligit, ergo aĩal nõ intelligit. Maxima. Quod negatur de parte ſubiectiua, etiã de toto negabitur. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a negatione omnium partium copulatiue ad negationem totius, vt, planta nec eſt ignis, nec aer, nec aqua, nec terra ergo, non eſt elementũ. Maxima. A quo partes omnes ſubiectiuæ remouentur, & totum remouebimur.

De Toto in Quantitate.

Totum in Quãtitate vocatur ſuperius aliquod cũ ſigno vniuerſalitatis aut particularitatis, vt ſi dicas, omne animal, nullũ animal, vel aliquod animal, & ab hoc multiplex trahitur argumẽtum: oſtendamus primo in toto vniuerſali, Eſt primus a parte ſubiecti affirmatiuus a toto ad ſingulas partes, vt, omne animal eſt ſenſibile, ergo concha eſt ſenſibilis, & ſpongia eſt ſenſibilis & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate vniuerſali affirmatur, & de ſingulis partibus affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, a toto ad ſingulas partes vt Homo habet omnem ſenſum, ergo viſum habet. Maxima De quo affirmatur totum vniuerſale in quantitate, affirmantur ſingulæ partes. Tertius negatiuus ex parte ſubiecti a toto ad ſingulas etiam

partes, vt, nullum animal eſt inſenſibile, ergo leo non eſt inſenſibilis. Maxima. Quod negatur de toto vniuerſali in quantitate, negabitur de ſingulis, partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a toto ad ſingulas partes, ut lapis nullum habet ſenſum, ergo non habet viſum. Maxima, A quo totum remouetur vniuerſale in quantitate, & ſingulæ partes remouebuntur. A partibus etiam ad huiuſmodi totum trahitur argumentum. Primus affirmatiuus ex parte ſubiecti, ab omnibus partibus copulatiue ad totum, vt, aqua eſt corpus ſimplex, terra eſt ſimplex, aer eſt ſimplex, ignis eſt ſimplex, ergo omne elementũ eſt corpus ſimplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prædicatur, etiam de ipſo vniuerſali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, etiam ab omnibus partibus ad totum, vt homo habet viſum, auditum, guſtum, & reliquos, ergo habet omnem ſenſum. Maxima. De quo omnes partes affirmantur, & ipſum totum in quantitate vniuerſale. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiue, vt homo non caret ſenſu & brutum non caret ſenſu, & omnia inferiora, ergo nullum animal caret ſenſu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus, etiam vniuerſaliter de toto in quantitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, vt lapis nõ habet guſtum, nec auditũ, nec viſum, nec reliquos, ergo nullum habet ſenſum. Maxima. De quo omnes negantur partes & ipſum totum negabitur.

Alterum

Alterum totum eſt particulare, vt aliquod animal, & in hoc ſunt ſimiles argumentandi modi, qui erant in toto vniuerſali, nam indefinitum quod totum vniuerſale eſt. æquiualet particulari, propterea non repetuntur.

A toto Integrali.

TOtum Integrale eſt, corpus aliquod reſpectu partium quantitatis, vt domus reſpectu fundamenti, & reliquarum partium huiuſmodi & aĩal reſpectu capitis, pectoris, ventris, &c. Hæ aũt partes in duplici ſunt differentia, quædã.n.neceſſariæ quædã nõ neceſſariæ ſunt. Neceſſariæ dicũtur, ſine quibus totũ conſiſtere nequit, vt hominis neceſſariæ partes ſunt caput, cor, pectus. Non neceſſariæ vero dicuntur, ſine quibus totum ipſum poteſt conſiſtere quemadmodum digitus, naſus, aures, non ſunt animalis neceſſariæ partes. Argumenta a neceeſſarijs partibus ſolum ducimus. Eſt autem Primus argumentandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes ſimul, & ſingulas per ſe eius partes neceſſarias, vt eſt homo, ergo pectus habet, cor habet, & ſimilia. Similiter, Deus gubernat vniuerſum, ergo & homines gubernat. Maxima. Poſito toto integrali, ponũtur partes neceſſariæ. Alter modus eſt, a totius negatione, ad negationem partium omnium diſiunctiue, vt non eſt domus, ergo vel non eſt fundamentum, vel non eſt tectum vel deeſt aliqua alia pars neceſſaria.

ceſſaria. Maxima. Ablato toto, aufertur aliqua pars neceſſaria. A partibus ad totum ſunt alij duo argumentandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus neceſſarijs ad totũ, vt eſt cor eſt pectus ſunt inteſtina, & reliquæ partes neceſſariæ, ergo eſt animal. Maxima. Poſitis omnibus partibus, ponitur totum. Alter modus eſt a negatione vnius partis principalis ad negationem totius, vt non eſt fundamentũ, ergo non eſt domus. Maxima. Ablata vna parte neceſſaria aufertur totum.

De Toto in Modo.

TOtum in modo vocamus quodcunq; vocabulũ reſpectu ſui ipſius cum aliqua reſtrictione ſumpti, quod Pars in modo dicitur: vnde homo, totum in modo, homo doctus, Pars in modo Oportet autem conſiderare, vt talis reſtrictio non ſit diſtrahens, aut diminuens ſignificationem totius. tunc enim non erit pars, aut totum, vnde leo marmoreus, homo pictus, album ſecundum dentes, non ſunt partes in modo. Sumitur autem in his argumentum, & a toto, & a parte. Primus a toto ex parte ſubiecti affirmatiuus, a toto ad partem, vt omnes homines appetunt ſcire, ergo homines rudes appetunt ſcire. Maxima, Quod de toto in modo vniuerſaliter prædicatur, etiam de parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, a toto ad partem, vt Deus fecit cuncta animalia, ergo fecit animalia terreſtria.

Maxima

Maxima De quo totum in modo vniuerſaliter affirmatur, etiam pars affirmabitur. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, a toto ad partem, Nullus homo eſt odio habendus, ergo nec homines inimici ſunt odio habendi. Maxima. Quod negatur de toto vniuerſaliter, & de eius parte negabitur. Quartus idem ex parte prædicati, Deus nullos homines vult perire, ergo nõ vult homines peccatores perire ſed vt conuertantur. Maxima, De quo totum vniuerſaliter negatur, etiã pars in modo negabitur. In his omnibus modis obſeruatum eſt, & ſemper obſeruari debet, vt quoties a toto hoc ad partes argumentati fuerimus, ſemper totum cum vniuerſalitate ſumatur, oppoſitum fiet, cũ a parte in modo ad totum ducatur argumentum tunc enim totum particulariter ſumere oportet.

A parte ſimiliter argumentamur ex parte ſubiecti, & ex parte prædicati affirmatiue, & negatiue. Sunt enim maximæ, Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter ſumpto, & De quo affirmatur pars in modo, etiam totũ particulariter, & quod negatur de parte in modo, & de toto, & De quo negatur pars, etiã totũ, particulariter tamẽ.

De Toto in Loco, & toto in Tempore.

Totum in loco, eſt aduerbium tẽpus vniuerſaliter ſignificãs, vt, ubiq;, nullibi nuſquã. Totum in tempore, eſt quod tẽpus vniuerſaliter ſignificat, vt Nunquã, ſemper, & ſimilia. In utroq; autẽ

toto valet ad ſingulas partes tã affirmatiue, quã negatiue, vt, vbiq; eſt Deus, ergo in Deſerto eſt Deus: vbique ſunt animalia, ergo in India ſunt animalia: nullibi eſt chimera, ergo in Hiſpania non eſt chimera. Similiter in tempore, ſemper Deus fuit, ergo fuit Deus olim, nunquam lapides ſentient, ergo nec poſt mille annos ſentient: A parte vero etiã valet, a ſingulis enim partibus ad totum valet ſed nõ omni modo ſed a parte affirmatiue ad negationẽ totius negatiui, & a parte negatiue ad affirmatiui negationem, vt, hic eſt Petrus, ergo, non nullibi eſt Petrus, Romæ non eſt Rex, ergo non vbiq; eſt Rex, cras non legam, ergo non ſemper legam, cras legam, ergo non nunquam legam. Quod ſi omnes partes ſumamus, tunc valebit ab omnibus partibus ſimul ad ſuum totum, ſicut in aliјs vniuerſalibus, vt Deus eſt in cælo, in terra, in mari, & aliis locus ergo eſt vbiq;. Idem in negatiuis, & aliјs etiam totis. Maximæ ſunt. Poſito toto in loco, vel in tempore, ponuntur ſingulæ partes. Poſita vna parte remouetur totũ oppoſitũ parti. Poſitis omnibus partibus, ponitur illarũ totũ; poßent etiã aduerbia, tẽpus & locũ particulariter ſignificantia, dici totum, vt alicubi, aliquando, in quibus ſunt idẽ modi argumentandi, qui in toto vniuerſali, & indefinito.

Cap.

Cap. VI. De loco a Cauſis.

LOci argumentãdi a Cauſis fere inter omnes præcipui ſunt, ac merito inter internos numerantur, cum cauſæ maximam cum rei ſubſtantia affinitatem debeant, adeo, vt per eas optime res definiri valeant. Eſt autem Cauſa id ad cuius eſſe aliud ſequitur, vt ignis cauſa eſt caloris quippe ad ipſius eße, calor ſequatur. Quadruplex autem eſt genus cauſæ. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis, de quarum ſingulis ordine trademus loca, & argumentandi modos.

A Cauſa Efficienti.

CAuſa efficiens, eſt id, a quo primo incipit motus, & operatio, V. g. ignis calefacit aquam, motus huius initiũ fuit ignis, ignis eſt cauſa efficiens. Cauſa efficiens diuidi ſolet in Neceſſariam & Sufficientẽ. Neceßaria ea vocatur, a qua ita procedit effectus, vt non poſſit poſita cauſa nõ procedere, nec ab alia cauſa talis effectus poſſit prouenire, vt ſolis præſentia eſt cauſa dici, poſita .n. præſentia ſolis non poteſt non eſſe dies, nec dies ab alia cauſa prouenire poteſt, quam ab illo. Altera cauſa eſt ſufficiens, quæ ſuum effectum ſemper producit, quamuis effectus poſſit ab alijs cauſis prouenire, vt iugulatio eſt cauſa mortis, & ignis cauſa caloris, tamen

hi effectus ab alijs poſſunt prouenire cauſis: multa enim calorem producunt præter ignem, & mortem efficiunt præter iugulationem. Iterum Cauſa duplex eſt quædam Actu, quædam Potentia. Cauſa Actu eſt, quæ operationem ipſam effectus ſignificat, vt ædificans, domificans calefaciens. Potentia vero quæ non talem actum importat, vt domificator, calefactiuum, ædificatiuum.

Iuxta has distinctione ſunt quattuor modi vulgares argumentandi. Primus a Cauſis Neceſſarijs & effectibus affirmatiue & negatiue. V. g. ſol lucet, ergo dies eſt, & e contra dies eſt, ergo ſol lucet, erit cito interpoſitio terræ inter ſolem & lunam, ergo erit cito Eclipſis, & e contra, Similiter negatiue non lucet ſol, ergo non eſt dies: non eſt dies, ergo non lucet ſol in Emiſpherio Maximæ horũ ſunt. Poſita cauſa neceſſaria ponitur effectus, & poſito effectu ponitur talis cauſa. Ablata cauſa aufertur affectus, & ablato effectu aufertur cauſa. Secundus locus a cauſa ſufficientis ad effectum valet affirmatiue, ab effectu vero ſolum negatiue, vt Eſt iugulatus, ergo interijt: Eſt ignis, ergo eſt calor. Ab effectu, Non interijt, ergo non eſt iugulatus. Non eſt calor, ergo non eſt ignis. Maximæ: Poſita cauſa Sufficienti ponitur effectus. Ablato effectu aufertur cauſa ſufficiens. Tertius a cauſa Potentiali ad poſſibilitatem effectus valet affirmatiue; ab effectus vero exiſtentia, ad præexiſtẽtiam cauſæ, vt domificator eſt, ergo poſſunt fieri domus Domus exiſtit, ergo domificator fuit: Hic aduer

te a cauſa ad effectum non valere ſimpliciter, quia plura ſunt neceſſaria quam domificator, vt poſſit domus fieri, nempe materia, & forma, & finis ſed ualet poſitis alijs neceſſarijs. Maximæ. Poſita cauſa potẽtiali cum alijs requiſitis poſſibilis eſt effectus, & poſito effectu neceſſario præceſſit cauſa. Quartus a cauſa Actuali ad effectum; & e contra valet affirmatiue, & negatiue, ſed ex parte effectus cum verbo denotante operationem, vt ædificans eſt, ergo ædificium fit, ædificium fit, ergo ædificans eſt; ſimiliter negatiue. Maxime. Operante cauſa fit effectus: Ceſſante cauſa non fit effectus; & e contra. Præter hos modos vulgares ſunt alij vtiles admodum, cum enim omnis cauſa efficiens effectum ſibi in eo, quo poteſt aſſimilari ſtudeat, probabiliter quæ inſunt cauſis attribuimus effectibus, & e contra, vt mundus eſt factus a Deo; ergo bonus eſt, liber iſte eſt ab Ariſtotele editus, ergo philoſophia bona refertus eſt, A magiſtris peritiſſimis didicit iſte litteras, ergo maxime peritus eſt, non eſt domificator peritus, ergo non erit domus pulchra, non conuerſatur cum bonis ergo non eſt bonus.

A cauſa Materiali.

MATERIALIS cauſa eſt, ex qua inexiſtenti aliquid fit, ſunt enim duo neceſſaria ad materialem cauſam: alterum, vt ex ea aliquid fiat alterum, vt ita ex ea fiat, vt

aſſumatur ipſa intra id quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vaſa, & ex lignis & lapidibus domum. Materia duplex eſt, altera permanens, altera tranſiens. Permanens eſt, cuius ſubſtãtia in re effecta manet, vt lignum materia permanens eſt cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignum. Tranſiens vero, cuius ſubſtantia non manet, vt farina & aqua ſunt materia panis, ſed facto pane iam nõ eſt farina aut aqua. Sunt autem communes argumentandi modi. Primus a materialis cauſæ ſiue permanentis, ſiue tranſeuntis affirmatione, ad effectus poſſibilitatem vt farina & aqua ſunt, ergo panis poteſt eſſe: lignum eſt, ergo poteſt fieri cathedra: quamuis non ſimpliter valeat cum pluribus cauſis opus ſit. Secundus locus a cauſis iſtis negatiue, ſed non ſimili modo, ſed a permanenti cum ſimplici verbo, non eſt ferrum, ergo non ſunt arma ferrea. A tranſeunti vero cum præteriti verbo ad præſentiam effectus, vt non fuit farina, ergo non eſt panis, valebit tamẽ in præſenti quando eſt verbum ſignificans operationem effectus, vt, non eſt farina, ergo non fit panis. Maximæ horum ſunt. Poſita materiali cauſa poſſibilis eſt effectus. Remota materia permanenti remouetur effectus. Nõ præcedẽte materia tranſeunti nullus ſequitur effectus. Tertius modus eſt ab Effectu, in Permanenti valet affirmatiue, non autem negatiue, vt, ſunt arma ferrea ergo eſt ferrum, Negatiue non valet, non ſunt arma, ergo non eſt ferrum. In Tranſeunti negatiue non valet, affirmatiue vero ſequitur cauſam præceſ-

ſiſſe,

ſiße, vt panis eſt, ergo fuit farina.

Præter hos vulgares modos arguendi ſunt alij vtiles, nempe prædicare proprietates quæ inſurgunt, ac proueniunt ex varijs materijs, & remouere etiam quæ diuerſæ ſunt, vt homo eſt ex terra factus, ergo eſt corruptibilis, domus conſtat ex lapidibus, ergo durabilis eſt gladius eſt ex plumbo, non igitur acutus eſt, et ad hunc locũ pertinent argumenta, quæ trahuntur ex locis, & diuerſa natura locorum, vt piſces in aquis degunt, ſunt igitur humidi, natus eſt in Germania, ergo ſtrenuus eſt, & alia ſimilia, quorum vſus eſt frequens.

A Cauſa Formali.

Cauſa Formalis eſt, qua res habet aliquod eſſe, vt albedo eſt cauſa formalis albi, & anima animalis. Hæc duplex eſt, altera Accidentalis, quales eſt omne accidens reſpectu proprij ſubiecti, quod denominat, altera Subſtantialis, quales ſunt formæ quæ faciunt ſubſtantias, vt anima hominis, anima leonis, forma ignis & ſimiles. Locus eſt facilis a cauſa ad effectum affirmatiue & negatiue, & ab effectu etiam ad cauſam, vt albedo inhæret, ergo non eſt album, & e contra. Maximæ. Poſita, vel ablata cauſa formali ponitur, vel aufertur effectus, & e contra. In hac eſt peculiaris argumentandi modus, pertinet tamen ad locum a Coniugatis, propterea illic explicabitur.

A Cauſa Finali.

FInis eſt, cuius gratia aliquid ſit, vt ſanitas finis eſt medici, ipſius enim cauſa medicus remedia adhibet. In hac eſt vulgaris modus argumẽtandi, a fine bono, vel malo ad bonitatem, vel malitiam rei, dummodo ſit finis per ſe, ideſt, ad quem res ſecundum ſe ordinatur, valet enim, frui Deo bonum eſt, ergo & eius mandata obſeruare bonum eſt, occidere, malum eſt, ergo inſidias parare malum eſt per ſe, nam ſi quis furetur vt faciat elemoſynam, furari non eſt bonum, quamuis finis ſit bonus, quia talis finis non eſt per ſe ipſius furti. Sunt tamen alij valde vtiles modi argumentandi in hac cauſa. Primus, cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum, vt melius eſt recte viuere quam multa cognoſcere, ergo melior ſcientia eſt ipſa virtus, Optima naturalium cognitiones, eſt cognitio ſubſtantiæ primæ, ergo Methaphiſica eſt prima & optima ſcientiarum naturalium. Idem etiam valet oppoſito modo de malo, cuius finis peior aut peſſimus, id peius eſt, aut peſſimum. Hinc iſte locus plurimum valet ad perſuadendum cum voluntas maxime in bonum inclinetur, & a malo auerſetur. Secundus, qualis eſt finis, tales & debent aliæ tres cauſæ admoueri, ex quo colligimus proprietates reliquarum cauſarum ſe, eundem finis proprietatem, vt domus debet nos defendere a ventis, debet ergo ex lapidibus fortibus conſtare. pa

ter

ter intendit bene filium educare, debet ergo bono magiſtro committere eum, gladius ſecare debet, oportet ergo vt ſit acuta acie, huiuſmodi ſunt innumera argumenta. Tertius, qualis eſt finis, talia debent eſſe media ad finem, vt, vis ad vitam ingredi, oportet ergo ſeruare mandata Dei, ſcientia præditos eſſe oportet, ſtudijs ergo, & vigilijs incumbendum eſt, Quartus, a fine remouenda ſunt media extranea, & deformia ei, vt ſtudeo ſapientiæ, non ergo eſt mihi otiandum, vir bonus aſpirat ad fælicitatem, non ergo voluptatibus carnis ſe debet obruere. Secundum hanc normam innumera ſumuntur argumenta.

Cap. VII. De loco a Generatione, & Corruptione, & ab Vſu.

Loca hæc proxima cauſis ſunt. Eſt autem Generatio, vt communiter explicemus rei productio, Corruptio vero rei deſtructio. Vſus autem, ſecundum quem rebus vtimur. Eſt locus a Generatione affirmatiuus, Cuius generatio eſt bona, & ipſum bonum, & e contra, ſimiliter circa malum, Cuius generatio eſt mala, ipſum eſt malum, & e contra: Per bonum autem, & malum intelligimus reliqua nomina ſimiles qualitates ſignificantia, vt Chriſti natiuitas bona fuit, ergo & Chriſtus ipſe bonus fuit, peccatum malum fuit, ergo & ipſum committere malum fuit. Alter locus a Corruptione. Cuius corruptio bona, ipſum malum, & cuius corruptio mala,

ipſum

ipſum bonum: æquum eſt latrones ſuſpendi, ergo latrones iniqui ſunt, impium fuit Chriſtum occidiſſe, ergo Chriſtus innocens fuit. Hic autem attendamus, vt bonum, & malum per ſe ſumamus, aliter enim non valebit argumentum, non enim valet vtile nobis fuit Chriſtũ mori, ergo Chriſtus inutilis fuit, quia non ſumimus id quod eſt per ſe, mors enim, vt mors eſt, non eſt vtilis, nec qua parte homines Chriſtum occiderunt bonnm fuit, ſed ex ipſius beneplacito, qui morte ſua uos redemit. Tertius locus eſt ab vſu, cuius vſus bonus, aut malus, & ipſum bonum, aut malum eſt, & e contra, dũmodo vſum, nõ autẽ abuſum ſumamus. vt, lætificare cor, ſtomachum roborare bonum eſt, ergo & vinum bonũ eſt, non tamen valet, occidere amicũ, malum eſt, ergo gladius malus eſt, hic enim non vſus, ſed abuſus eſt.

A communiter accidentibus.

COmmuniter accidẽtia vocantur, quorũ vnum cum altero coniungitur, ſiue vnũ antecedat, alterum ſequatur, ſiue ſimul ſint, vt cõcepiße et parere; floruiſſe, & habere fructus, eße Irim, & futuram pluuiam, pati verecundiam, & rubeſcere. Hæc autem ſunt in duplici differentia. Quædam, quorũ vnũ cũ altero neceſſario coniungitur. quanuis nõ conuertibiliter, vt parere neceßario cõiungitur cum eo, quod eſt concæpiſſe non e contra. Quædam, quorum vnum cum altero plerunq; coniungitur, vt bacchanali-

chanalia eſſe & rixas fieri. Tunc vnus argumentandi modus, in ijs quæ neceſſario coniunguntur ex parte eius, quod cum altero iungitur affirmatiue ex parte vero alterius negatiue, qui modus eſt conſequẽtia neceſſaria vt peperit, ergo cõcæpit, fructus fert, ergo floruit, e contra non concæpit, ergo non pariet, non floruit, ergo non feret fructus. Alter modus eſt in ijs quæ plerunq; iunguntur, & in his ſumitur ſimilis conſequentia, ſed probabilis tantum, vt bachanalia ſunt, ergo rixæ erunt, non ſunt rixe, ergo nõ fuerunt bachanalia. Ad hos argumentandi modos pertinent argumenta, quæ ſumũtur a ſignis naturalibus phyſionomicis, a prodigijs, a portentis, & quæ ab augurijs olim ſumebantur, quamuis talia, argumenta iam inania, & fallacia ſint. Reducuntur etiam argumenta, quæ ſumuntur ex ſuſpitionibus, a dictis, a factis alicuius, quamuis non omnia neceſſaria ſint, aut probabilia.

Cap. VIII. De locis Externis, ab Oppoſitis & Diſparatis.

NOn ſolum ab ijs, quæ rei ſubſtantia ſunt, vel eam circunſtãt argumẽta trahimus, ſed etiã ab ijs, quæ extranea, & aduerſa ſunt, ac tales loci Externi dicuntur, inter quos de Oppoſitis & diſparatis eſſet modo agendũ, ſi in Primo libro abunde hoc iam nouis auditoribus, quo ſe in arguẽdo exercerent non cõceſſiſſemus. Hic ſolum maximas ipſas, & ali-

& aliquos argumẽtandi modos, quos illic prætermiſimus, aperiemus. Eſt Maxima prima pro Relatiue oppoſitis, Relatiua ſimul ſe ponunt, et ſimul ſe perimunt in proprijs ſubiectis, vt, ſi pater eſt, etiam filius eſt, & ſi pater non eſt nec filius eſt. Altera in eodem ſubiecto, ſi vnũ affirmatur, & alterũ negatur reſpectu eiuſdẽ termini, vt Petrus eſt filius Pauli, ergo non eſt eius pater, negatiue nõ valet, nõ eſt pater, ergo non eſt filius, poteſt.n.eſſe, quod nec ſit pater, nec filius. Maxima pro Contrarijs, et Priuatiuis. De quo vnum affirmatur, & alterum negari debet, vt nix eſt alba, ergo nõ eſt nigra, homo videt, ergo non eſt cæcus, negatiue non valet, ni ſumamus proprium ſubiectũ capax talium oppoſitorum, & ſumamus contraria, quæ non habent mediũ, tunc enim, de quo negatur vnũ, affirmatur alterum, vt homo non videt, ergo eſt cæcus: leo non eſt cæcus, ergo videt: aqua nõ eſt calia, ergo eſt frigida: ignis non eſt frigidus, ergo eſt calidus. In Contradictorijs de quo affirmatur vnum, negatur alterum, & e contra, vt lapis eſt non homo, ergo non eſt homo, nõ eſt homo, ergo eſt non homo, præſertim in ſubiectis exiſtentibus. In Contradictorijs eſt modus argumentandi a contradictorio prædicati, ad cõtradictoriũ ſubiecti, vt, homo animal eſt, ergo non animal nõ homo eſt, et etiã in cõſequentijs, vt ſi homo eſt, animal eſt, ergo ſi nõ animal eſt, non homo eſt, quæ conſequentia dicitur e Contrario. Alter modus in Cõtrarijs, cum contraria prædicata de contrarijs vel oppo-

ſitis

ſitis prædicamus, vt Prudentia, eſt virtus, ergo Imprudentia eſt vitium: Virtus eſt amanda, ergo Vitium eſt odio habendum, lumen delectat, ergo tenebræ contriſtant, quæ conſequentia dicitur In ipſo, cuius Maxima, Sicut ſe habet propoſitum in propoſito, ita & oppoſitum in oppoſito, vel Contraria de contrarijs prædicantur.

De loco a Maiori.

MAius vocatur id, quod magis probabile, et verum videtur, vt maius eſt hominē vincere equum, quā vincere leonem, hoc.n.minus eſt.i.minus probabile, & minus apparens verū. Argumentamur a Maiori ad minus negatiue tripliciter. Primo maiori & minori poſitis a parte ſubiecti, vt Angelus non poteſt cogere voluntatē hominis, ergo nec Dæmon. Maxima. Vno de duobus enunciato ſi cui magis videtur ineſſe, non ineſt, nec ei, cui minus videtur ineſſe, inerit. Alter ex parte prædicati poſitis maiori & minori, vt homo nō poteſt domare equum, ergo nec poterit ſubijcere leonem. Maxima, Duobus de vno enunciatis, ſi quod magis videtur ineſſe, non ineſt, nec id, quod minus. Tertius ex parte vtriuſq; extremi, vt Rex non potuit expugnare caſtrum, ergo nec Dux expugnabit vrbē. Maxima. Duobus de duobus enūciatis, ſi quod alteri magis videbatur ineſſe, non fuit, ergo nec alteri alterū, quod minus videtur, inerit. Horū triū maxime cōis

eſt

eſt Si, quod magis videtur, non eſt verũ, nec id quod minus videtur, verum erit.

A Minori.

LOci a Minori ſunt tres, ſed affirmatiui, Primus ex parte ſubiecti, vt Dux expulit hoſtes, ergo Imperator expellet. Maxima. Duobus de vno enunciatis, ſi quod minus videtur, ineſt, & id quod magis videtur, inerit. Secundus ex parte prædicati, vt vicit leonem, ergo vincet equum. Maxima. Duobus de vno enunciatis, ſi quod minus videtur ineſſe, ineſt, & id quod magis videtur inerit. Tertius ex parte vtriusq;, vt Chriſtus pro nobis grauiſſima tulit tormenta. ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, ſi quod alteri minus videtur ineſſe, ineſt, & alterum, quod magis videtur, alteri inerit. cõis Maxima. Si, quod minus videtur, eſt verum, & id, quod magis.

A Simili.

SImilia dicuntur, vel quæ aliquam formã eiuſdẽ rationis participant, vel quæ eandẽ inter ſe proportionem habent. V.g. album albo ſimile eſt, & homo homini ſecundum formam, at Dux & Auriga ſimiles ſunt ſecundum proportionem. Vtroq; autẽ modo valet argumentum affirmatiue, & negatiue, vt, Cignus diſgregat viſum, ergo & nix, equus non eſt

eſt particeps rõnis, ergo nec leo. Debemus autẽ ſumere ſimilitudinem in eo, rõne cuius prædicatum ineſt, aliter non valebit, non enim valet, cignus ſentit, ergo & nix, quia quamuis ſimiletur in albedine, tamẽ albedo non eſt ratio qua cignus ſentit, ſimiliter in ſimili ſecundum proportionem valet, vt ſicut ſe habet ancilla ad dominam, ita ſenſus ad rationem, Sed nõ debet ancilla imperare dominæ, ergo nec ſenſus rõni, Sicut ſe habet auriga in curru, ita dux in exercitu, ſed auriga attente & caute debet dirigere currum, ergo et dux prudenter gubernare exercitum. Maxima. *Similium & proportionalium idem eſt habẽdum iudicium. Huic loco [illegible]ibitur a* Pari, *ſeu Aequali, vt lex eſt, Qui occiderit p[illegible]ẽ obuolutus corio deijciatur in profluentem, ergo & qui occiderit matrem eſt deijciendus, quia par eſt peccatum. Etiam ſunt oppoſita loca, nempe a Diſſimili & Diſpari, ſed eorum non eſt admodum frequens vſus, quorum* Maxima, *Diſſimilium, & diſparium diuerſa eſt ratio.*

Cap. IX. *De locis alijs Extrinſecis A* Tranſ*mutata proportione.*

PRopoſitis *quattuor terminis, duobus prioribus proportionem eã habentibus, quã tertius et quartus habent, eadem proportio primi & tertij, ſecundi & quarti colligitur, atq; tale argumentum, a Permutata proportione dici ſolet. quo argumentandi modo frequentius Arithmetici vti ſolent, vt ſicut ſe habent*

habent duo ad quattuor, ita et ſex ad duodecim eſt.n. proportio dupla, ſcilicet maior numerus minorem bis continet ergo ſicut ſe habent duo ad ſex, ita ſe habebunt quattuor ad duodecim vtraq;.n.eſt tripla, præterea ſicut ſe habet homo ad riſibile, ita equus ad hinnibile; in vtraq; .n. prædicatum de ſuo ſubiecto affirmatur, ergo ſicut ſe habet homo ad equum, ita riſibile ad hinnibile, eſt.n.vtraq; prædicatio diſparata.

Ab Authoritate.

SOlet ab authoritate argumentum tantū duci affirmatiuū, vt philoſophi docent elementa eſſe quattuor, ſunt igitur quattuor, vocamus affirmatiuū, quando authoritatem affirmamus, quamuis id quod probamus ſit negatiuum, vt philoſophi docent cælum nō eſſe corruptibile, cælū igitur non eſt corruptibile. In hoc loco eſt latitudo probabilitatis, ſecundū maiorē vel minorē authoritatē. Maxima Experto cuiq; in ſua arte credendū eſt. Super oēs authoritates eſt diuina, eccleſiæ reuelata, cui ſecundū fidē catholicam aſſentire tenemur, certior enim eſt quacumq; ſcientia.

A Tranſumptione.

TRanſumptio eſt cum loco nominis ignoti, aliud idem notius ſignificans ſumimus, vt non eſt ſapientis quicquam inconſiderate proferre, ergo nec prudentis, & valet affirmatiue et negatiue. Eſt

etiam

etiam tranſumptio, cum aliquid de aliquo probaturi ad aliud probandum nos transferimus, vel propter ſimilitudinem cum illo, vel propter conſenſum diſputantium, vt ſi quis virtutem multum poſſe contenderet, ad id de Iuſtitia probandum ſe transferret ex conſenſu reſpondentis, vel probaturus equũ hinnibilem, hominem riſibilem probaret, quod alteri ſimile eſt, & quamuis ſic communiter dici ſolet, videtur etiam poße dici, locum a Tranſumptione eße a Translatione, nimirum cum Methaphoris res probamus, et hoc tam affirmatiue, quam negatiue, vt leo rugiens eſt timendus, ergo & Diabolus, paterfamilias eſt amandus & venerandus, ergo et Deus: cani non eſt fidendum, ergo nec aſſentatori.

Cap. X. De Locis Mediȷs.

Loci Mediȷ ſunt, a quibus argumẽta, quæ nec prorſus extranea, nec prorſus intranea rei ſunt, extrahũtur, vt in ipſorũ explanatione patebit, quãuis Cicero cũ aliȷs adnumerauerit. parũ autem refert ab aliȷs ſcernere, vel cũ aliȷs computare, dũmodo ipſorum recta explicatio & vſus tradatur.

A Coniugatis.

Coniungata dicũtur, quæ ſe habẽt ſicut abſtractũ & concretum, vt album, & albedo, Iuſtum, & Iuſtitia. Eſt primus locus argumentandi in his prædicãdo aliquid denotãs bonũ, vel malum tam affirmatiue quã negatiue, vt ſanctum eſt obedire, ergo ſancta eſt obediẽtia, diuitẽ eße nõ eſt optimum, ergo diuitiæ nõ ſunt optimum, bonum. Alter modus ẽ ſubȷȷ

O cien do,

ciẽdo,& prædicãdo in ꝑpoſitonibus eſſẽtialibus,vt albũ eſt colratũ,ergo albedo eſt color: in ijs vero quæ per accidẽs ſunt nõ valet, nõ enim ſequitur, albũ eſt dulce, ergo albebo eſt dulcedo:

A Caſibus.

CAſus ſunt plura denominatiua inter ſe ab eadẽ forma inflexa,vt ſapiens, ſapienter, iuſtũ,iuſte In his valet etiã aſſirmatiue, & negatiue argumẽtũ,vt iuſtũ eſt bonũ,ergo quod iuſte fit,bene fit,ſapiẽtẽ eſſe optãdũ eſt, ergo ſapiẽter agere optãdũ eſt.

A Comparatione.

A Comparatiuo ad poſitiuũ valet argumentũ affirmatiue quãdo abſoluta eſt cõparatio, vt leo eſt fortior homine, ergo leo eſt fortis. Aliquãdo nõ eſt cõparatio abſoluta, ſed relatiua, quo modo vocamus dulcius minus amarum, & melius minus malum, & tunc argumentum non ualet. A Poſitiuo vero ualet negatiue ſumpta adhunc comparatione abſoluta, ut formica non eſt fortis, ergo non eſt leone fortior. In his omnibus Maximæ notæ ſunt. Valet etiam argumentum ex parte vtriuſq; extremi a Poſitiuis Comparatiuis,& Superlatiuis,vt obedire ſanctum eſt, ergo magis obedire ſanctius eſt, & maxime obedire ſanctiſſimũ eſt. Hoc autẽ nõ valet in ijs quæ per accidens ſunt,nõ enim valet,ſciẽs eſt ſtudioſus, ergo ſapiẽtior eſt ſtudioſior, nõ enim virtus cũ ſcientia p ſe cõiuncta eſt,quin poſſint ſeparari,propterea in ſimilibus iſtis nõ valet.Maxima.Si aliquid tale eſt,& quod magis eſt, magis tale erit.

Ab Appoſitione.

EX maxima locus hic notus fit. Si aliquid alicui admotum ipſum facit tale, & ipſum magis erit tale, vel ipſum ſaltē erit tale, vt paries eſt albus propter calcē, ergo & calx eſt alba: Theophraſtus eſt factus doctus quia audiuit Ariſtotelē, ergo Ariſtoteles fuit doctus. Hic modus non valet, niſi quādo ſubiectum poteſt recipere tale prædicatum, nō enim dices nix eſt alba propter albedinem, ergo albedo eſt alba, quia albedo non eſt aptum ſubiectum ipſius albi. Valet tamē diligo hominē propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiā. Propter quod vnumquodq; tale, & id magis, quando poteſt tale eſſe, ideſt, idē recipere prædicatum. Supererat locus vltimus a Diuiſione ſed in Primo libro de eo, & ipſius maximis diximus. Hi ſunt præcipui loci, quos adoleſcētes exercere erit vtile ante Ariſt. copioſam, & exactam doctrinam.

Cap. XI. De Syllogiſmorum fallacijs & erroribus. De Syllogiſmo Vitioſo.

CVM Syllogiſmi perfectio in recta forma, & recta materia conſiſtat, rerumq; imperfectio ex eorum, quæ ad perfectionem neceſſaria ſunt defectu, cōſurgat, fit ut in ſyllogiſmo multiplex uitium, & error cōtingat Eſt enim quidā error in Forma, quādo nō fit ea ꝓpoſitionum diſpoſitio, quæ in libro Quarto ꝑſcripta eſt; quomodo iſte uitioſus eſt. Omnis Prudētia eſt uirtus, Omnis Temperantia eſt uirtus ergo Omnis Tēperantia eſt prudentia. Forma enim nō eſt

bona; cum ſit in ſecunda figura utraq; affirmatiua, quamuis materia recta ſit. Vitium hoc ſimile eſt ueſti ex bono panno, male conſtructæ Alter contingit error in Materia, cum forma quidem bona eſt, ſed materia inepta & mala, quod dupliciter accidit. Primo, cum materia, quæ non eſt neceßaria vtimur, ac ſi eßet neceßaria, contendētes ex ea demonſtrationem facere, ut qui ſic ſyllogiſmum faceret. Omnes lineæ ductæ ab eodē puncto in idem punctum ſunt æquales, Linea recta, nempe chorda & linea arcus ſunt ductæ ab eodē puncto in idē, ergo illæ ſunt æquales. Cōſtat malā materiā eſſe, cum illa maior ſit falſa, & aſſumatur pro neceßaria propter ſimilitudinē, quā habet cum neceſſaria, nā uera, & neceſſaria iſta erat. Omnes lineæ rectæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum ſunt æquales. Hoc uitium eſt contra Demonſtrationē. Altero modo peccatur in Materia, cum id quod non eſt probabile, ſed tantum apparens, ſumitur ac ſi eſſet probabile, vt Omne quod ridet habet os. Prata rident, ergo, Prata habent os: ubi illa minor apparet probabilis propter æquiuocationem illius uerbi ridere, & tamen nō eſt probabilis. Tale vitiū eſt cōtra, Dialecticum ſyllogiſmū ſimile veſti ex vili panno recte cōſtructæ. Tertius euenit error in Vtroq; ſimul nempe in Forma, & Materia, vt Quod mouetur eſt ſenſibile, Cadauer mouetur, ergo Cadauer eſt ſenſibile, forma enim huius vitioſa eſt, cum ſit ex puris particularibus. Materia etiā apparēs eſt, ex æquiuocatione verbi, mouetur, nā aliquādo pro motu locali, ali-

li, aliquãdo pro alteratione, & etiã pro agmentatione ſumitur. Licet igitur error tripliciter contingat, vel in Forma, vel in Materia, ſiue Neceſſaria, ſiue Probabili, vel in Materia & Forma, frequentius tamẽ in Materia probabili errores accidunt, cum amplior ſit, & communior, ac etiã imperfectior ſit, ac propterea error in ea non ita facile percipitur. Ex his accidit, vt ſyllogiſmus, qui eſt inſtrumentũ cognitionis, & ſcientiæ, ſit erroris & deceptionis cauſa, quod cui libet inſtrumento commune eſt, recte enim adaptatus calcamus bene ſcribit ac characteres delineat, ſi tamen non recte aptetur maculas potius chartæ imprimit. Tali ſyllogiſmo vtuntur qui alios decipere conantur, & qui ſe potius videri ſapientes, quam eſſe ſtudent, dicti Sophiſtæ, a quibus etiã ſyllogiſmus talis Sophiſticus eſt nuncupatus, cuius errores diſtincte aperire oportet, nõ vt eis vtamur alios decipientes, ſed vt ab eis caueamus, & ſimilibus hominibus nos eripere valeamus.

Cap. XII. De Mætis, ad quas Sophiſtæ conantur diſputantes redigere.

Mæta eſt ſcopus & finis, ad quem ſophiſta fallaci argumento reſpondentẽ redigere ſtudet, vt ex tali mæta eius victoriam conſecutum eſſe circumſtantibus appareat. Sunt autẽ hæ quinque Redargutio, Falſum, Inopinabile. Solæciſmus, Nugatio, de quarum ſingulis breuiter eſt dicendum.

De Redargutionis Mæta.

REdargutio eſt prænegati conceſſio, vel præconceſſi negatio in eadem diſputatione, vi argumenti fallacis, ideſt, quotieſcunq; cogitur reſpondens concedere in eadem diſputatione contradictorium eius, quod ante conceſſerat, propter argumenti fallaciam, ac talis ſyllogiſmus fallaciter probans contradictorium conceſſi dicitur Sophiſticus elenchus, quoties enim ſine fallacia probatur contradictoriū, Verus Elenchus dicitur. Ponitur, in eadem diſputatione, quia ſi reſpondens amittat id, cuius oppoſitum in alijs diſputationibus præcedentibus tantum defenderit, non eſt redargutio, niſi id in præſenti diſputatione ſuſceperit. Dicitur, vi argumenti: quia qnando vocibus & importunitate verborum ſola, vel alia cauſa reſpondens admittit contradictorium, nō eſt Redargutio. V. g, ſuſtinet quis dormientes non videre, fit ſyllogiſmus ſophiſticus, Omne viſum habens, uidet, Omnes dormientes uiſum habent ergo omnes dormientes uident, cogitur ui ſyllogiſmi; quia fallaciam illius nominis: uiſus: ignorat concedere concluſionem, tunc redactus eſt ad mætam redargutionis & contradictionis.

De Mæta Falſi.

FAlſum uocatur id, quod omnibus circunſtantibus cognitum eſt tanquam falſum, & re ipſa falſum eſt, & ad id conatur redigere ſophiſta reſpondentem, ut Homo habet quod non amiſit, Non amiſit alas, ergo habet alas.

De Mæta Inopinabilis.

INopinabile eſt id quod contra circunſtantium opinionem eſt, ſiue ipſum ſit uerum, ſiue falſum ad quod ſophiſta redigere conatur reſpondentem, ut ſaltem apud aſtantes uictoriam de eo habuiſſe uideatur, ut ſi coram ruſticis Solem maiorem terra cogerit cōcedere, hi enim ſicut molarem lapidem eſſe exiſtimant. Similiter ſi coram hominibus uitijs deditis regem poſſe infælicem eſſe conuinceret.

De mæta Solæciſmi.

SOlæciſmus eſt uitium in orationis contextu contra regulas Grammaticas, ad quem Sophiſta etiam reſpondentem redigit. nullam enim non intentat uiam qua doctus appareat, & gloriam ab aduerſario aucupetur. V. g. Omnis homo eſt ſtudioſus ſcientiæ, Omnis mulier eſt homo, ergo Omnis mulier eſt ſtudioſus ſcientiæ. Cogit enim ui Syllogiſmi apparentis, ſolæciſmum hunc concluſionis admitti.

De mæta Nugationis.

NVgatio eſt eiuſdem, & ex eadem parte inutilis repetitio. Dicitur: eiuſdem repetitio: quia niſi idem repetatur, nugatio non eſt. Dicitur: ex eadem parte: quia ſi idem in diuerſis propoſitionibus eiuſdem ſyllogiſmi repetatur Nugatio non eſt. Dicitur: inutilis: quia aliquando repetitio Nugatio non eſt, cum aliquid peculiariter in repetitione denotatur, vt virgo uirginum ſanctus ſanctorum. Ad Nugationē aūt Sophiſta redigit aliquādo, vt irrideatur reſpōdēs a circūſtātibus, vt ſi dicat, Omne ſi-

mum eſt naſus ſimus, Aliquis naſus eſt ſimus, ergo Aliquis naſus eſt naſus ſimus. Hæ omnes mætæ ſub una uniuerſali includũtur, quæ dicitur Nõ ens .i. quoties reſpõdẽs cogitur id cõcedere, quod nõ ẽ, uel nõ apparet eſſe, ut cõuĩcatur erroris, et ignorãtiæ, quæ circa Nõ ens verſatur, et Sophiſta ex hoc ſapiens videatur, propterea has fallacias quibus decipere conatur, ſingulas oſtendamus.

Cap. XIII. *De Fallacia in communi.*

F*Allacia nõ vno modo tantũ dicitur: aliquãdo.n. & pro errore, et deceptione ex ipſo argumento ſophiſtico proueniente ſumitur, aliquando pro ipſomet argumento & loco, & vtroq; modo in præſenti vſurpatur. Eſt autẽ aduertendum, quemadmodum Dialectici ex ſuis locis argumenta vere deducentes, probabiliter argumentantur, ac opinionem rerum faciunt: ita & Sophiſtæ ex eiſdem locis ſæpe apparenter argumenta extrahentes. & non quidem vere, deceptionem faciunt. vt enim Dialecticus argumentatur a ſuperiori vniuerſaliter ad inferius, ſcilicet, Omne animal ſentit, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo ſentit: ita Sophiſta argumentatur in apparenti vniuerſali. Omnis canis latrat. Sydus cæleſte eſt canis, ergo Sydus cæleſte latrat, Propterea in Fallacia qualibet duo concurrunt. Alterum illa ſimilitudo apparentis loci ad verũ quæ mouet intellectũ, ſeu imaginationem ad errorem, & deceptionis eſt occaſio, & hoc dicitur cauſa Apparentiæ. Alterum diſſimilitudo & differentia vera, quæ eſt inter vnũ & alte-*

& alterum argumentandi modum, quod dicitur cauſa Non exiſtentiæ, ut in illo argumento, cauſa apparentiæ eſt vox: canis: quæ ſimilatur ſuperiori, & vniuerſali, cauſa vero non exiſtentiæ eſt eius æquiuocatio, ratione cuius non eſt vniuerſale quamuis appareat, Iuxta has apparētiæ cauſas diſtinguuntur fallaciæ dupliciter: quædam dicuntur In dictione, illæ nempe quæ ſuæ apparētiæ cauſam in ipſis dictionibus & vocibus habent Quædam Extra dictionem, quæ cauſam apparentiæ non in uocibus ſed in rebus per vocem ſignificatis habent, De ijs igitur, quæ in dictione ſunt, primo diſſeramus, quæ ſunt ſex tantum, Aequiuocatio, Amphibologia, Accentus, Compoſitio, Diuiſio, Figura dictionis.

De fallacia Aequiuocationis.

AEquiuocationis fallacia eſt error, & deceptio proueniens ex vnitate vocis plura ſignificātis. Cauſa Apparentiæ eſt vnitas vocis, qua aſſimilatur voci vniuocæ, ac propterea exiſtimatur idem eſſe iudiciū de vtraq;. Cauſa non exiſtentiæ, eſt diſſimilitudo & pluralitas ſignificatorum, quæ in hac inuenitur. Huius fallaciæ triplex eſt ſpecies. Prima, quādo vox ſimpliciter eſt æquiuoca, ex qua fit ſyllogiſmus ſophiſticus vt Omne corpus eſt ſubſtantia. Trina dimenſio eſt corpus, ergo Trina dimenſio eſt ſubſtantia, in hoc eſt æquiuocatio corporis, quod aliquando compoſitam ſubſtantiā, aliquando trinam dimenſionem ſignificat, quæ quantitas eſt. Secunda ſpecies eſt, cum vox eſt analoga, vt, Omne quod currit, pedes habet,

Tyberis currit, ergo Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os, Pratum ridet, ergo Pratum habet os. Tertia species cum variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas grammaticalis, vt Omne animal eſt coloratum, Mulier eſt animal, ergo eſt coloratum, Quod ſurgebat ſtat, ſedens ſurgebat, ergo ſedens ſtat.

De fallacia Amphibologiæ.

AMphibologiæ fallacia, eſt error proueniens ex vnitate orationis plures patientis ſenſus, cuius Cauſa apparentiæ eſt vnitas orationis, Cauſa vero non exiſtentiæ, eſt ipſa ſenſuũ multiplicitas, vt Quicquid eſt Ariſtotelis, poſſidetur ab Ariſtotele, Hæc eſt logica Ariſtotelis, ergo Hæc logica poſſidetur ab ipſo. Hic varium ille genitiuus ſenſum facit, nam ſignificat habitudinem poſſidentis, & rei poſſeſſæ, ſimiliter & ordinem cauſæ et effectus: & hæc eſt vna ſpecies ipſius, quando nempe eadem manet orationis conſtructio. Altera ſpecies eſt, quando mutatur conſtructio, vt quando caſus mutatur, ſicut, Quodcunque vides, hoc vides, ſed lignũ vides, ergo ligno vides, illud enim: hoc: mutat ſenſum, ſi in ablatiuo, aut ſi in accuſatiuo conſtruatur, vel etiam quando id, in quod tranſit actio verbi, mutatur in ſuppoſitum, vt Quoſcunque uolo me accipere, uolo me accipiant, ſed hoſtes uolo me accipere, ergo Hoſtes uolo me accipiãt, hic enim modo appoſitum in ſuppoſitum, modo ſuppoſitũ in appoſitum conuertitur. Tertia ſpecies, quando una oratio plura ſignificat, ſed unum principaliter, alterum ſimilitudine quadã, ut Quoties littus aratur, terra ſcinditur,

ditur, Cum indocilis docetur, littus aratur, ergo Cum indocilis docetur terra ſcinditur, illa enim oratio, littus aratur: principaliter ſignificat, littus aratro ſcindi, quadã ſimilitudine uero ſignificat fruſtra quicquã agere.

De fallacia Accentus.

ERror iſte prouenit, cum aliqua dictio varia ſignificat ex diuerſa pronunciatione ſpiritus, quantitatis, vel accentus, vt Quicquid hamatur, hamo capitur, Vinum amatur, ergo Vinum hamo capitur. Omnis populus eſt arbor, Roma eſt populus, ergo Roma eſt arbor, dictio enim: populus: ex varia quantitate primæ ſyllabæ varia ſignificat. Prouenit etiã iſte error, quãdo ſeparatur vna dictio in plures, vel ex pluribus fit vna. Sic, quod Deus facit inuite, facit coacte, Racemos Deus facit inuite, ergo Racemos facit coacte, eſt deceptio, nam ſunt duæ partes in minori, nempe præpoſitio: in: & ablatiuus, vite: In maiori autem eſt vna dictio, nempe aduerbium. Similiter, Tu es qui es, Quies eſt priuatio motus, ergo Tu es priuatio motus. Prouenit etiã tertio hæc fallacia, quando cum pronunciatione mutatur geſtus, quod fit in Ironijs, mutatur.n.ſenſus per ironicã pronunciatienem, vt Quicunq; alterum vocat albũ ipſum dicit eſſe album, ſed pueri æthiopem vocant albũ, ergo pueri dicunt ipſum eſſe albũ. Tandem fit iſta deceptio cum mutatur diphtongus, vt Quicunq; deſiderat æquum, deſiderat iuſtum, ſed qui deſiderat equitare, equum deſiderat, ergo Qui deſiderat equitare, deſiderat iuſtum.

Cap.

Cap. XIIII. De fallacia Compoſitionis, & Diuiſionis,

TRia circa fallacias has ſpeculari oportet, primum quid Compoſitio, & quid Diuiſio ſit. Secundum quid Compoſitionis fallacia, et quid etiam Diuiſionis fallacia. Tertio quot harum ſpecies. Compoſitio igitur et Diuiſio non vno modo dicuntur. Primo enim Compoſitio eſt, quoties ſignificatio vnius termini applicatur integræ ſignificationi alterius, vt ſi dicas, album poteſt eſſe nigrum, ſi ſenſus ſit, albo ipſi, nempe corpori cum albedine ſimul accidere nigrum, Compoſitio eſt, ſic autē ſit Diuiſio cum nō integræ, ſed parti ſignificationis alterins ſignificatio applicatur, vt, ſi in eadem propoſitione fiat ſenſus, illud corpus quod album eſt, nigrum poteſt eſſe, nō tamen ſimul cum albedine, Diuiſio eſt. Fit etiā altero modo Compoſitio & Diuiſio, cū vna dictio poteſt conſtrui cum varijs dictionibus in eadem oratione, ſi autem cū vna conſtruatur, facit vnum ſenſum, ſi vero cum altera, facit alterum ſenſum, & in hoc talis oratio differt ab Amphibologia, in qua eadē ſeruatur dictionum conſtructio, vt quicquid viuit ſemper erit, dictio: ſemper: poteſt conſtrui cum verbo: viuit: et ſenſum facit verum, poteſt etiā conſtrui cum verbo, erit: & ſenſum facit falſum, tunc conſtruere talem dictionem cum ea, cum qua magis apparet conſtrui, Compoſitio eſt, vt coniungere cum verbo: viuit: at coniungere cum eo, cum quo minus coniungi apparet, Diuiſio eſt, vt ſi conſtruatur cum illo verbo: erit:

erit: & in hoc pronunciationem, & loquendi phraſim oportebit conſiderare, fiunt etiam compoſitio et Diuiſio tertio modo, vt dicemus in earum ſpecieb. Circa ſecundum fallacia Compoſitionis & diuiſionis fit, cum in conſequentia aliqua datur antecedens verum, & conſequens falſum, eo quod diuiſum ſenſum in compoſitum, vel compoſitũ, in diuiſum mutamus: non enim licet hos mutare, tunc autem fit Compoſitionis fallacia peculiariter, cum conſequens falſum, quod ſequebatur ex ſenſu compoſito falſo in antecedenti, attribuimus eidem antecedenti in ſenſu diuiſo vero, vel cum concluſionem, quæ ſequebatur in ſenſu diuiſo uera, ſumimus in ſenſu compoſito falſam. Exemplum prioris. Omnia quinq; ſunt duo, & tria, Quinarius nõ eſt duo & tria, ergo Quinarius nõ eſt quinque: in hoc ſyllogiſmo concluſio eſt falſa, & ſequitur ex antecedenti cõpoſito falſo, nã illa minor falſa eſt, ſi prædicatum cõpoſite, & copulatim teneatur, eſſet autem uera, ſi diuiſiue teneretur, facit .n. ſenſum quinarius non eſt duo, & quinarius non eſt tria. e contra maior diuiſa eſt falſa, compoſita vera, tunc eſſet fallacia Cõpoſitionis, velle tribuere falſitatẽ concluſionis veritati minoris diuiſæ, cum tamẽ ex ea nõ ſequatur. Exemplum poſterioris. Omnẽ hominẽ ſcribere eſt poſſibile, Aliqui non ſcribentes ſunt homines, ergo Non ſcribentes ſcribere eſt poſſibile, in hoc antecedens eſt verum, & ex eo concluſio ſequitur vera in ſenſu diuiſo, falſa tamen in compoſito, tunc eſt fallacia Compoſitionis, in ſenſu enim Compoſito falſo ſumimus

mus quod non ſequitur, niſi in ſenſu diuiſo vero, Eſt autem fallacia Diuiſionis e conuerſo, cum ſenſus compoſitus eſt verus, & diuiſus falſus, & attribuimus concluſionis falſitatem ſenſui compoſito vero in antecedenti, ex quo non ſequebatur, vel ipſã concluſionẽ in ſenſu diuiſo ſumimus; quæ tamen erat compoſite ſumenda, vt in maiori illius ſyllogiſmi, Omnia quinq; ſunt duo & tria, Quinarius non eſt duo & tria, ergo Quinarius non eſt quinque, maior diuiſa falſa eſt, Compoſita vera. Eſt autem fallacia diuiſionis, illi Compoſitæ tribuere Concluſionis falſitatem, cum nõ niſi ex diuiſa ſequatur, & hæc omnia clariora fient in ipſis compoſitionis, & diuiſionis ſpeciebus.

Sunt enim tres, Prima fit inter terminos, quorum alter poteſt ſignificationem ſuam integræ alterius ſignificationi applicare, nempe materiali & formali: poteſt etiam parti ſignificationis ſoli, puta materiali applicare, vt omnes homines eſſe ſenes poſſibile eſt, Iuuenes ſunt homines, ergo Iuuenes eſſe ſenes poſſibile eſt; eſt fallacia compoſitionis, ſi concluſionem in sẽſu compoſito ſumamus, non enim inferebatur, niſi in ſenſu diuiſo, at ſi dicas, Iuuenes eſſe ſenes eſt impoſſibile, Homines ſunt iuuenes, ergo Homines eſſe ſenes impoſſibile eſt; concluſio eſt falſa, & maior in ſenſu diuiſo, ex qua concluſio ſequitur, in senſu vero compoſito eſt vera, & attribuere ei falſitatem concluſionis, eſt fallacia Diuiſionis, quia quod ex diuiſa ſequitur attribuimus compoſitæ.

Altera ſpecies harum fallaciarum eſt, cum eſt ali

quod

quod complexum, quod diuiſiue, & copulatim ſumi poteſt, ratione cuius mutatur ſenſus, vt ſuperius diximus: ſimiliter de complexo diſiuncto, vel diſiunctiuo, vt Omne animal eſt rationale, vel irrationale, Sed non omne animal eſt rationale, ergo Omne animal eſt irrationale, eſt quidem diuiſionis fallacia in maiori, quæ poteſt ſenſum diſiunctum, facere & ſic eſt uera, eſt enim propoſitio chathegorica, cuius ſenſus eſt, de quolibet animali per ſe eſſe verum enunciare hoc, ſcilicet eſſe rationale, vel irrationale, & ſic non infertur concluſio illa, poteſt diſiunctiue ſumi, & ſic eſt diuisa falsa, facit enim sensum, omne animal eſt rationale, vel omne animal eſt irrationale, & ex ea talis concluſio etiam falsa sequitur. fallacia conſiſtit in eo, quod tribuimus maiori compoſitæ veræ, quod nõ sequitur, niſi ex ea diuisa falsa. Fit oppoſito modo fallacia Compoſitionis, cum sensus compoſitus eſt falsus, diuisus verus.

Tertia ſpecies, eſt cum aliquam dictionẽ cũ varijs conſtruimus, propter quod mutatur ſensus, vt Quicquid viuit ſemper erit, Equus viuit, ergo Equus ſemper erit, concluſio falſa, & maior in sensu diuiſo falsa, nempe, ſi dictio, semper, coniungatur cum verbo erit, & ſic procedit concluſio, at ſi iungatur cum verbo viuit, eſt compoſitio, & vera. Similiter Quãcunq; imaginem auream habentem veſtem vidi, ipsa eſt ex auro, sed ligneam imaginem vidi habentẽ veſtem auream ergo Imago lignea eſt ex auro, concluſio eſt falsa, & etiam maior diuisa, nempe ſi illa

dictio.

dictio, auream iungatur cum veſti, ſic enim ex ea infertur concluſio, at ſi compoſita ſumatur eſt uera, nẽpe ſi iungatur cum imagine, ac propterea eſt fallacia diuiſionis concluſionem tribuere compoſitæ.

De *fallacia Figuræ dictionis.*

F*Allacia hæc accidit, cum ex ſimilitudine duarum dictionum inter ſe accidentali, colligimus ſimilitudinem ſignificatorum, quod primo euenit cum dictio vnius generis grammaticalis, exiſtimatur eſſe alterius generis propter ſimilem deſinentiam, vt qui poætam concederet eſſe doctam ſicut muſam, quia muſa, eſt fœmininum nomen, & qui Euſtochium cõcederet eſſe ſanctum, quia finitur in um, ſicut templum. Altero modo euenit, cum nomen vnius prædicamenti ſumimus pro altero prædicamento, vt Quicquid hodie emiſti, modo comædiſti, Carnes crudas hodie emiſti, ergo Carnes crudas modo comediſti, eſt figura dictionis, quia, quicquid, ſignificat ſubſtantiam, crudum vero, qualitatem.* Euenit etiam, cum Simplicem *ſuppoſitionem in perſonalem, vel e contra mutamus, vt homo eſt ſpecies, Iulius eſt homo, ergo Iulius eſt ſpecies, cum præſertim hoc fit in indiuiduo, & vniuerſali, nam hic videtur mutari modus, cum vniuerſale quale quid, indiuiduum hoc aliquid ſignificat.*

Cap.

Cap. XV. De fallacijs Extra dictionem.

De fallacia Accidentis.

QVO facilius hæc fallacia intelligatur, (eſt enim admodum communis) notandum eſt aliqua quadrupliciter vnum quid eſſe poſſe. Primo dicuntur ea vnum, quæ vnum prorſus ſignificāt, quamuis ſub diuerſis nominibus, aut modis diuerſis, quo pacto duo ſynonima vnum dicuntur, ſimiliter definitum & ipſius definitio, illa tamen in voce differunt, hæc vero in ſignificandi modo, cum definitum confuſe, Definitio eandem explicite dicat. Altero modo quædam dicuntur vnum, quæ cum non eandem naturam ſignificent, vnum tamen eſt de eſſentia alterius. ſicut genus, vel differentia idē ſunt cum ſpecie, & ſpecies cum indiuiduo, puta homo & animal, homo & rationale hō, & Iulius. Tertio quædā alia dicū tur vnum minori vnitate, quorū vnū eſt alterius proprium, puta homo & riſibile, nō tamē riſibile eſt de eſſentia hominis. Tandem quædam alia dicuntur vnū, quorū vnū alterū claudit tāquā accidēs, vt homo, & albū. Iſta quattuor nō ita vnū ſunt, quin aliqua inter ea differētia inueniatur, nec ita ſunt diuerſa, quin etiā aliquo modo vnū ſint, ex quo fit, quod aliqua, quæ uni tribuimus, etiā alteri damus: aliqua vero uni applicamus, quæ alteri nō cōcedimus, dicimus .n, albū coloratū, et currere, et ſedere, quæ etiā de homine albo prædicamus: at albū eſſe accidēs, colorē, qualitatē dicimus, quæ de homine non enunciamus, & in vniuerſum eſt Regula, Omnia ea, quæ uni conueniunt ſecūdū id,

in quo ab altero differt, remouenda ſunt ab altero cæ-tera uero concedenda ſimul, aut neganda. V. g. albũ dicitur currere ratione ipſius ſubiecti, corpus enim albedinem habens dicitur currere. præterea album dicitur accidens ratione formæ, in qua cum ſubiecto non eſt idem, non prædicabitur ergo accidens de corpore. Ex his nota eſt fallacia Accidentis, *quæ fit quoties tribuimus uni omnia, quæ tribuimus alteri, quæ tamen non illi, qua parte cum altero unum eſt, conueniunt, exiſtimantes propter identitatem & unitatem id licere, quo defectu peccant omnes hi ſyllogiſmi, & conſequentiæ homo eſt riſibilis, riſibile eſt proprium ergo homo eſt proprium. Enſis eſt gladius, Gladius eſt ſecundæ declinationis, ergo Enſis eſt ſecundæ declinationis. Petrus eſt homo, Homo eſt ſpecies, ergo Petrus eſt ſpecies, & in uniuerſum quoties ſuppoſitio uariatur, ſicut quando procedimus ex puris particularibus, ex maiori particulari in Prima figura, ex puris affirmatiuis in ſecunda figura, & ſimilia.* Similiter *quoties Appellationem mutamus, uel ex diuiſis ad coniuncta, uel e contra procedimus, ut Video* Corruſcum, *Et* Corruſcus *eſt ueniens, ergo Video uenientẽ. Hic canis eſt pater, Et hic canis eſt tuus, ergo Eſt pater tuus. Puer hic eſt magnus logicus, ergo eſt magnus, & eſt logicus. Similiter quoties a genere, ſeu a ſuperiori ad inferius abſq; uniuerſalitate, uel ab inferiori ad ſuperius uniuerſaliter procedimus, ut Animal eſt album, ergo homo eſt albus, uel Omnis homo eſt riſibilis, ergo Omne animal eſt riſibile, de quibus*

in locis a Toto diximus. Nec mireris, ſi fallacia ſuppoſitionis hic collocetur, & in Figura dictionis, cum diuerſis rationibus uitium unum ad duas ſpecies fallaciarum referatur. illic enim Figura dictionis, hic unitas extremorum conſideratur.

De fallacia Secundum quid & ſimpliciter.

FAllacia iſta ex ſimilitudine loci a Toto in modo procedit erat enim Totum in modo, dictio reſpectu ſui ipſius cum aliquo adiecto ſumptæ, quod dicebatur Pars in modo, ut homo, & homo albus, ualebat autem a parte ad totum, & e contra, ut illic explicuimus. Sunt autem aliqua adiecta quæ diminũt ſignificationem totius cui iunguntur, uel eam diſtrabunt, & alienant, & talia non totum in modo, aut pars, ſed Dicta ſecundum quid nuncupantur, ut homo mortuus, album ſecundum dentes, & ſimilia. Quæ autem adiecta diſtrahant, ex ijs quæ in Secundo libro de Alienatione diximus, facile eſt uidere. At ea dicuntur diminuere, quando cum eis ita prædicatum, vel ſubiectum cum aliquo copulatur, vt eis ſemotis oppoſitum enuncietur, V. g. Aethiops ſecundum dentes albus dicitur, ablato vero illo adiecto ſecundum dentes, niger, vel non albus dicetur; niſi ſubiectum alia ratione eſset album, vt homo ſecundum dentes eſt albus, ſi ille etiam ſecundum totum ſe albus eſſet, adhuc albus diceretur, ſed non ex virtute, & ratione illius adiecti, Eſt igitur fallacia talibus dictis ſecundum quid, ad ipſa abſolute ſumpta, vel e contra; tam affirmatiue, quam negatiue argumenta

ri; vt in ipſis huius fallaciæ modis comperietur. Eſt primus modus a dicto diminuente ſecundum locum, non enim valet, non licet prandere in templo, ergo non licet prandere: licet in maiori non audire ſacrū, ergo licet nō audire ſacrū non valet. Secundus modus a dicto diminuēte ſecūdū tēpus, nō enim ſequitur, nō eſt licitum diebus Veneris veſci carnibus, ergo nō eſt licitum veſci carnibus, expedit tempore naufragij proijcere merces, ergo expedit proijcere merces. Tertius a dicto diminuente ad aliquid, vt febricitanti non eſt bonum vinum, non valet, ergo non eſt bonum vinum, Amenti non expediunt arma, ergo nō expediunt arma. Quartus a dicto diminuente ſecundum partem, vt eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus, non ſequitur, non eſt albus ſecundum dētes, ergo non eſt albus Hoc intelligi debet, quando illa pars non eſt proprium ſubiectum illius accidentis; tunc enim valet, vt eſt criſpo capite, ergo eſt criſpus, bene ſequitur: eſt caſijs oculis, ergo eſt cæſius: eſt curuo naſo, ergo eſt æquilinus, in his enim bene ſequitur, quia talia prædicata illis partibus proprie & adæquate inſunt. Quintus a dicto diſtrahente, vt duo leones marmorei ſunt in foro, ergo duo leones ſunt in foro, hic eſt homo pictus, ergo eſt homo, non ſequitur, Eadem eſt fallacia ſæpe argumentari ab ipſis totis, non enim valet, non eſt albus, ergo non eſt albus ſecundum dentes: non eſt leo, ergo non eſt leo lapideus: licet comedere carnes, ergo licet in die veneris, & alijs ſimiliter non valet, ſicut nec ab ipſis

partibus,

partibus, niſi tale prædicatum omni ex parte, & integre ſubiecto inſit, tunc enim valeret, vt non eſt bonum mentiri, ergo non eſt bonum mentiri in bello, nec domi, & ſimilia.

Cap. XVI. De Ignorantia elenchi.

SVperius quid eſſet Elenchus diximus, eſt enim ſyllogiſmus Contradictionis, ideſt inferens, & prabans contradictorium eius quod conceſſum eſt, vel ſimul duo inferens contradictoria ſi vere autē probat Verus elēchus, ſi cū decæptione, Sophiſticus dicitur. Vnde duplici ex parte elēcho deceptio accidit, vno modo, quando id non fit ſyllogiſmo bono, ſed fallaci, altera modo, quando ſyllogiſmus bonus eſt; non tamen probat veram contradictoriam propoſitionis conceſſæ ſed apparentem, cum non obſeruet leges veræ contradictionis, & tales fallaciæ quæ hac parte fiunt, dicuntur ſecundum ignorantiam Elenchi, quas Ariſt. 1. Elench. c. 4. quattuor numerat. Prima quando contradictoria non ſumuntur ad idem vt numerus ternarius excedit binarium, & nō excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda quādo non ſumuntur ſecundum idem, vt corpus hoc eſt duplum ad aliud ſecundum latitudinem, & non ſecundum longitudinem, ergo eſt duplum, & non duplum. Tertia, ſimiliter, ideſt quando non ſeruatur idem modus, vt currit velociter, non currit tarde, ergo currit & nō currit. Quarta quando non ſeruatur idem tempus,

vt

vt dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio & non dormio, ſed de his late diximus libro Secundo.

De fallacia Conſequentis.

Fallacia iſta procedit ex ſimilitudine illius loci, quo a poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, & ab oppoſito conſequentis ad oppoſitū antecedētis procedebamus. Secūdū vero fallaciā hāc fit tranſmutatio, nēpe ab oppoſito antecedentis ad oppoſitū conſequentis, vt ſi ignis eſt, calor eſt, ergo ſi ignis non eſt, calor non eſt, Qui dicit te eſſe equum dicit te eſſe animal, ſed qui dicit te eſſe equum, dicit falſum, ergo Qui dicit te eſſe animal, dicit falſum. In his eſt fallacia, quia ex oppoſito antecedentis inferimus oppoſitum conſequentis, quod non licet, niſi in terminis conuertibilibus. Similiter quando expoſitione conſequentis antecedens ponimus, ſimilis eſt fallacia, cum non liceat, niſi in terminis conuertibilibus, vt ſi homo eſt, animal eſt ergo ſi animal eſt homo eſt ſi ignis eſt, calor eſt, ſed calor eſt, ergo Ignis eſt. Vnde patet in his fallacijs priorem conſequentiam bonam eſſe, poſteriorem vero, qua a negatione antecedentis, vel a poſitione conſequentis procedimus, fallacem.

De fallacia Petitionis principij.

Fallacia hæc contra ſyllogiſmi probationem procedit, ſyllogiſmus enim & illatiuus eſt concluſionis, & inſtrumentum probatiuum ipſius, illatio in recta forma conſiſtit, probatio vero præter hoc antecedens notius conſequente petit, ob id fallacia

cia eſt, æque ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum ſumere, præſertim quando idem per idẽ, licet occulte, probare intendimus, vt, qui probaturus in particulari homines eſſe iuſtos, peteret ad probationem omnes homines eſſe iuſtos, & probaturus Medicinam eſſe ſcientiam ſani & ægri, peteret ſeparatim Medicinam eſſe ſcientiam ſani, & eſſe ſcientiam ægri, vel denique verbis parum mutatis idem per idem probaret in talem incideret fallaciam.

De fallacia ſecundum non cauſam, vt cauſam.

Fallacia hæc eſt, cum concluſionis falſitas, quæ prouenit ex vna præmiſſa falſa, attribuitur præmiſſe veræ, vt Omnis homo eſt animal, Planta ẽ hõ, ergo Plãta eſt aĩal: Cõcluſio eſt falſa, cuius cauſa ẽ minor, attribuere vero id maiori, ac velle ob id cõtẽdere maiorẽ eſſe falſam, eſt fallacia non cauſæ vt cauſæ, quam ſuperius diximus, Non propter hoc accidere falſum, Fit etiam iſta fallacia, cum concluſionem veram attribuimus falſo tanquã cauſæ. Similiter cum conſequens ex antecedenti non proprio deducimus, ipſi attribuentes conſequentis veritatem, vt Homo eſt diſciplinabilis, ergo eſt grammaticus, & huiuſmodi alia.

De fallacia ſecundum plures interogationes vt vnam.

Fallacia hæc committitur, cum opponens petit vnicam ſibi reſponſionem dari illius, cui vnica reſponderi non poteſt, vt ipſum reſpondentem ex quacunque vna reſponſione capiat, vt ſi petat, ho

mo

mo & leo ſunt ne animal rationale? ſi reſpondeatur ita eſſe, colliget leonem eſſe rationalem, quod falſum eſt. Si vero reſpondeatur, non ita eſſe, colliget hominem non eſſe rationalem, quod etiam falſum eſt. Ad fallaciam hanc reprimendam non oportet vnica reſponſione ſatisfacere petenti multa quibus non niſi multis reſponderi poteſt. Atque hæc breuiter, de locis, & fallacijs atque perinde de tota Introductione. Sit laus Deo omnipotenti, qui nos ad finem perduxit, ipſe faciat, ut in ſui gloriam, & iuuenum vtilitatem, maioremq; in litteris progreſſum, quorum gratia ſcripta ſunt, hæc omnia tendant.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

C.

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO - ROMA -
1971
Digitized by Google